ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଯୋଜନା ଓ ପରିଚାଳନା

(ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଶିକ୍ଷା ଡିପ୍ଲୋମା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ)

ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷ

ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ, ଓଡ଼ିଶା

କୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ
ତୃତୀୟ ପତ୍ର (FC-3)

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଯୋଜନା ଓ ସଂଚାଳନା

(ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଶିକ୍ଷା ଡିପ୍ଲୋମା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନିମନ୍ତେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ)

ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷ

(A Text Book Prescribed for Students of Regular and Distance Education Programme for Diploma in Elementary Education)

ପ୍ରକାଶକ

ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ, ଓଡ଼ିଶା

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଯୋଜନା ଓ ସଂଗଠନା (FC-3)
ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଶିକ୍ଷା ଡିପ୍ଲୋମା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ,
ଓଡ଼ିଶା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ଓ ମଞ୍ଜୁରୀ ପ୍ରାପ୍ତ
©ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ, ଓଡ଼ିଶା, ୨୦୧୩

ଲେଖକ ମଣ୍ଡଳୀ :
ସୁଶ୍ରୀ ଲିପିକା ସାହୁ
ଶ୍ରୀ ସୁଦର୍ଶନ ସାନ୍ତରା
ଶ୍ରୀ ବିଷ୍ଣୁ ଚରଣ ପାତ୍ର
ଶ୍ରୀମତୀ ସ୍ନେହପ୍ରଭା ମହାପାତ୍ର
ଡ. ସୁସନ୍ଧ୍ୟା ମହାନ୍ତି

ସମୀକ୍ଷକ ମଣ୍ଡଳୀ :
ଡ. ମୋହିତ ମୋହନ ମହାନ୍ତି
ଡ. ଗୌରାଙ୍ଗ ଚରଣ ନନ୍ଦ

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ : ୨୦୧୩ / ୩୦,୦୦୦

ଆର୍ଟପୁଲ
ଶ୍ରୀ ଜେରକ୍ସ ଆଣ୍ଡ ଅଫ୍‌ସେଟ
ବି.କେ. ରୋଡ଼, କଟକ।

ମୁଦ୍ରଣ : ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରୋସେସ୍ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ଲିମିଟେଡ୍

ମୂଲ୍ୟ : ୩୮.୦୦ ଟଙ୍କା (ଅଠତିରିଶ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର)

Reproduction of the book in whole or in part in any form is prohibited except with prior permission of the publisher.

ମୁଖବନ୍ଧ

ଗୁଣାତ୍ମକ ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟହାସଲ ନିମନ୍ତେ କୁଶଳୀ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଭୂମିକା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ଜଣେ ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷକ କହିଲେ ଆମେ ସାଧାରଣତଃ ଏପରି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିଥାଉ ଯାହାଙ୍କଠାରେ ଶିକ୍ଷାଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷାର ଭିତ୍ତିଭୂମି ସଂପର୍କରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ଥିବା ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟଗତ ଜ୍ଞାନ ଓ ତାହାର ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ କୌଶଳ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଶେଷ ଧାରଣା ଥାଏ । ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର (NCFTE 2009) ରେ ଏହା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯିବା ସହିତ ଜଣେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷକ (Total Teacher) ପ୍ରସ୍ତୁତି ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରାଯାଇଅଛି । ଏହାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଆମ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ନବୀକରଣ କରାଯାଇଛି । ସେହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁଯାୟୀ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ଆମ ରାଜ୍ୟର DIET, DRC ଏବଂ ST School ଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଶିକ୍ଷାରେ ଡିପ୍ଲୋମା ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ।

ଏହା ମୁଖ୍ୟତଃ ସ୍ୱ-ଶିକ୍ଷଣ ପୁସ୍ତିକା ଢ଼ାଞ୍ଚାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏକକରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ସନ୍ନିବେଶ କରାଯାଇଛି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଧାରାବାହିକ ଶିକ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ 'ତୁମ ପାଇଁ କାମ' ଦିଆଯାଇଛି । ସ୍ୱ-ମୂଲ୍ୟାୟନ ନିମନ୍ତେ 'ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା'ରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଦିଆଯାଇଛି । ତତ୍‌ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏକକ ଶେଷରେ 'ଏକକ ସମ୍ବଳିତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ' ଓ 'ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ପୁସ୍ତକସୂଚୀ'ର ତାଲିକା ଦିଆଯାଇଛି ।

ଏହା ଏକ ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ସଂସ୍କରଣ । ଏଥିରେ ମୁଦ୍ରଣଗତ ତଥା ତଥ୍ୟଭିତ୍ତିକ ଭୁଲ ଥାଇପାରେ । ଏହି ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପଢ଼ାଉଥିବା ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷକମାନେ ଏବଂ ଏହାକୁ ପଢୁଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଏଥିରେ ଥିବା ତ୍ରୁଟି ବିଚ୍ୟୁତିକୁ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆଣିଲେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂସ୍କରଣ ଗୁଡ଼ିକରେ ଏଥିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅଣାଯାଇ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରାଯାଇ ପାରିବ । ପୁସ୍ତକ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଶ୍ରମ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିବା ଲେଖକ ଗଣ, ସମୀକ୍ଷକମଣ୍ଡଳୀ ଓ ସଂଯୋଜକଙ୍କୁ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦର ଧନବାଦାର୍ହ । ଆଶାକରାଯାଏ, ଏହି ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଆମ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସ୍ତର ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ନୂତନ ଦିଗ ପ୍ରଦାନ କରିବ ।

ସଭାପତି

ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ, ଓଡ଼ିଶା

ସୂଚୀପତ୍ର

ଏକକ କ୍ରମାଙ୍କ	ଏକକର ନାମ	ପୃଷ୍ଠା
ପ୍ରଥମ ଏକକ	ପାଠ୍ୟକ୍ରମ	୦୫
ଦ୍ୱିତୀୟ ଏକକ	ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂଗଠନ ପ୍ରକ୍ରିୟା	୩୧
ତୃତୀୟ ଏକକ	ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଯୋଜନା	୬୭
ଚତୁର୍ଥ ଏକକ	ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂଗଠନାରେ ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ସମନ୍ୱୟ	୧୦୦
ପଞ୍ଚମ ଏକକ	କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା	୧୨୯

1. ପାଠ୍ୟକ୍ରମ

ଗଠନକ୍ରମ

1.0 ଉପକ୍ରମ

1.1 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

1.2 ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ସ୍ୱରୂପ ଓ ଉପାଦାନ

1.3 ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପ୍ରକାର ଭେଦ

1.3.1 ବିଷୟଭିତ୍ତିକ

1.3.2 ଶିଶୁକୈନ୍ଦ୍ରିକ

1.3.3 ଅଭିଜ୍ଞତାଭିତ୍ତିକ

1.3.4 ଅଞ୍ଚଳଭିତ୍ତିକ

1.4 କୈନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ

1.4.1 କୈନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅର୍ଥ

1.4.2 କୈନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ

1.4.3 କୈନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ମୌଳିକ ଉପାଦାନ

1.5 ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ନିୟମ

1.5.1 ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ଆୟୋଗ ଓ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ନିୟମ

1.6 ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପ୍ରକ୍ରିୟା

1.7 ଏହି ଏକକରୁ କ'ଣ ଶିଖିଲେ

1.8 ପରିଭାଷା

1.9 ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର

1.10 ଏକକ ସମ୍ବଳିତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

1.12 ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ପୁସ୍ତକ ସୂଚୀ

1.0 ଉପକ୍ରମ

ପିଲାମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ବହୁତ କିଛି ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିଥାନ୍ତି । ଛୋଟ ଛୋଟ ପିଲାମାନେ ବାପା, ମା, ଭାଇ, ଭଉଣୀ, ପରିବାରର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି, ବିଭିନ୍ନ ଜିନିଷ ଦେଖି, ଶୁଣି, ଚାଖି, ଛୁଇଁ ଅନେକ କଥା ଶିଖିଥାନ୍ତି; ଏହା ତୁମେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିବ । ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ଆଦୌ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିନାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ନିଜର ସ୍ୱାଭାବିକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ବହୁତ ବିଷୟରେ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରିଥିବା ଦେଖାଯାଇଥାଏ । ଦଶ–ବାର ବର୍ଷର ପିଲାଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାମ ଲେଖାଇ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଟଙ୍କାପଇସାର ହିସାବପତ୍ର, ମାପ, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ଜୀବଜନ୍ତୁ, ଚାଷବାସ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥା ଜାଣିଥାଏ । ନିଜ ଆଖପାଖରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ସାମଗ୍ରୀ, ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କରି ଏପରି ବହୁତ କଥା ଶିଖିଥାଏ । ସ୍ୱାଭାବିକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶିକ୍ଷଣ କୌଣସି ଧାରା ବା ନିୟମ ଅନୁସାରେ ହୋଇନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବେ ଶିକ୍ଷାଦାନ

ଓ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ । ଏଠାରେ ରହିବାର ସୀମିତ ସମୟ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ପିଲାମାନେ ଯେପରି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧି ହାସଲ କରନ୍ତି ତା'ର ବିଧିବଦ୍ଧ ଯୋଜନା କରାଯାଇଥାଏ । ସ୍ଥୂଳତଃ ଏହି ସାମଗ୍ରିକ ଯୋଜନାକୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କୁହାଯାଏ ।

ଏହି ଏକକରେ ତୁମେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ସ୍ୱରୂପ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବ । ଏଥିସହିତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ–(ବିଷୟଭିତ୍ତିକ, ଶିଶୁକେନ୍ଦ୍ରିକ, ଅଭିଜ୍ଞତାଭିତ୍ତିକ ଓ ଅଞ୍ଚଳଭିତ୍ତିକ) ବିଷୟରେ ଜାଣିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାର ଆଗ୍ରହ, ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ପସନ୍ଦ ଇତ୍ୟାଦି ଅନ୍ୟ ପିଲାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଏହିସବୁ ଭିନ୍ନତା ସତ୍ତ୍ୱେ ସବୁ ପିଲାଙ୍କର କେତେକ ସାଧାରଣ ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ପିଲାମାନଙ୍କ ସାଧାରଣ ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଭିତ୍ତି କରି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥାଏ, ଯାହା ବିଷୟରେ ତୁମେ ଏହି ଏକକରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବ । ଏଥିସହିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ନିୟମ ଓ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରର ହୋଇଥିବା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପ୍ରକ୍ରିୟା ସଂପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏଠାରେ ଆଲୋଚନା କରାଯିବ ।

1.1 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ :

ଏହି ଏକକଟି ଅଧ୍ୟୟନ ପରେ ତୁମେ;

- ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅର୍ଥ ଓ ସ୍ୱରୂପକୁ ବୁଝାଇବ ।
- ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ (ବିଷୟଭିତ୍ତିକ, ଶିଶୁକେନ୍ଦ୍ରିକ, ଅଭିଜ୍ଞତାଭିତ୍ତିକ ଓ ଅଞ୍ଚଳଭିତ୍ତିକ) ମଧ୍ୟରେଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଇବ ।
- କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅର୍ଥ ଓ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବିଷୟରେ ବୁଝାଇବ ।
- କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ମୌଳିକ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବ ।
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ନିୟମାବଳୀର ଯଥାର୍ଥତାକୁ ବୁଝାଇବ ।
- ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରର ହୋଇଥିବା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପ୍ରକ୍ରିୟା ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହେବ ।

1.2 ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ସ୍ୱରୂପ ଓ ଉପାଦାନ

'ପାଠ୍ୟକ୍ରମ' ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦର ସମାହାର । 'ପାଠ୍ୟ' ଓ 'କ୍ରମ' ର ସଂଯୋଗରେ ଏହି ଶବ୍ଦଟି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । 'ପାଠ୍ୟ'ର ଅର୍ଥ ଯାହା ପଠନୀୟ, ପଠନଯୋଗ୍ୟ ବା ପଠନୋଚିତ । 'କ୍ରମ'ର ଅର୍ଥ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ସ୍ୱାଭାବିକ ଧାରା । ପିଲାମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯାହା ସବୁ ପଢିବେ ବା ଯେଉଁ ସବୁ ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିବେ ସେ ସବୁ ଏକ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧାରାରେ ସେମାନେ କିପରି ଫଳପ୍ରଦ ଭାବେ ଶିଖିପାରିବେ ତା'ର ପ୍ରଣାଳୀ ଓ କୌଶଳ ସବୁର ଏକ ସୁଚିନ୍ତିତ ଯୋଜନା ହେଉଛି 'ପାଠ୍ୟକ୍ରମ' ।

ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଇଂରାଜୀ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ହେଉଛି Curriculum. ଏହି ଶବ୍ଦଟି ମୂଳ ଲାଟିନ୍ ଶବ୍ଦ 'Currere' ରୁ ଆସିଅଛି । Currere ଶବ୍ଦର ଆକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଦୌଡ଼ପଥ (Race Course) । ଏହି ଅର୍ଥରୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂପର୍କରେ ତିନୋଟି ମୌଳିକ ଧାରଣା ମିଳିଥାଏ ।

- ଦୌଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରି ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଶିକ୍ଷଣର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବେ ସୂଚୀତ ହୋଇଥାଏ ।
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଶିକ୍ଷଣର ବିଭିନ୍ନ ବିକଳ୍ପ ପଥ (କ୍ରମ) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରାଯାଇଥାଏ । ଉପଯୁକ୍ତ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ଶିକ୍ଷଣର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ହୋଇପାରିବ ।

- ଦୌଡ଼ରେ ଯେପରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ, ସମୟ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ମାର୍ଗ ତଥା ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟ ଓ କୌଶଳ ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଇଥାଏ, ସେହିପରି ଶିକ୍ଷଣର ସ୍ଥିରୀକୃତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାର୍ଗ, ସମୟ ଅବଧି, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଉପାୟ ଓ ପଦ୍ଧତି ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଇଥାଏ ।

ଶିକ୍ଷଣର ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲର ମାର୍ଗ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ସମୟସୀମା – ଏଗୁଡ଼ିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏ ସବୁର ସମନ୍ୱୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥାଏ । ଏଣୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ କେବଳ ବିଷୟବସ୍ତୁର ସମାହାର ବା ସିଲାବସ୍ କହିବା ଉଚିତ୍ ହେବ ନାହିଁ । ସିଲାବସ୍ କହିଲେ ଏକ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ୍ୟ ତାଲିକାକୁ ସୂଚାଏ । ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତର ପାଇଁ (ପ୍ରାଥମିକ, ମାଧ୍ୟମିକ, ଉଚ୍ଚ ମାଧ୍ୟମିକ) ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ୍ୟ ତାଲିକାର ସମାହାରକୁ ସେହି ସ୍ତରର ସିଲାବସ୍ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଭଳି ଏକ ବ୍ୟାପକ ଅର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦକୁ ଏପରି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର - ୨୦୦୭ର ପ୍ରଥମ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା (ମାତୃଭାଷା) ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତର ପାଇଁ ପଢ଼ । ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତର ସିଲାବସ୍ (ଭାଷାଶିକ୍ଷା)କୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କର । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ସିଲାବସ୍ ମଧ୍ୟରେ କ'ଣ ସଂପର୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛ–ଏକ ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

1. ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ସିଲାବସ୍ ମଧ୍ୟରେ ଯେ କୌଣସି ୨ଟି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲେଖ ।

ଏବେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଧାରଣାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିବା ନିମନ୍ତେ କେତେକ ଶିକ୍ଷାବିତ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ସଂଜ୍ଞାକୁ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ।

- ଶିକ୍ଷାବିତ୍ କ୍ରରଙ୍କ ମତରେ ସାମାଜିକ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ଇପ୍‌ସିତ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଦାନ ନିମନ୍ତେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହାତକୁ ନିଆଯାଏ, ସେ ସବୁର ସମଷ୍ଟି ହେଉଛି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ । ତାଙ୍କ ମତରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ଶୈକ୍ଷିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରୂପାୟନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଯେତେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ସେ ସବୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।
- କେର୍‌ଙ୍କ ମତରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ବା ବିଦ୍ୟାଳୟ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ବା ଦଳଗତ ଭାବରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ବା ବାହାରେ ସଂଗଠିତ ହେଉଥିବା ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।
- କେଲିଙ୍କ ମତରେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ସାମଗ୍ରିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହିଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ।
- ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ଆୟୋଗ (୧୯୫୨-୫୩)ଙ୍କ ମତରେ କେବଳ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ ପଢ଼ାଯାଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟବସ୍ତୁର ସମାହାରକୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କୁହାଯିବ ନାହିଁ । ବରଂ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶ୍ରେଣୀଗୃହ, ପାଠାଗାର, ବିଜ୍ଞାନାଗାର, ଖେଳପଡ଼ିଆ ଓ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଔପଚାରିକ ତଥା ଅନୌପଚାରିକ କ୍ରିୟା ପ୍ରକ୍ରିୟାରୁ ଉପଲବ୍ଧ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିଜ୍ଞତାର ସମାହାର ହିଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ । ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିବା ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟ ବା ସହପାଠ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହି ଅର୍ଥରେ ବିଚାର କଲେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶରେ ସହାୟକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ସଂଗଠିତ ସାମଗ୍ରିକ ଅନୁଭୂତି ହିଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀକୁ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ ? ଅନ୍ୟୁନ ୩ଟି ଉଦାହରଣ ଦିଅ ଓ ତୁମ ଉତ୍ତରକୁ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ତାଲିକା ସହିତ ତୁଳନା କର ।

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ହେଉଛି ;

- ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷଣର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ।
- ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କେଉଁ ପାଠ ପଢ଼ାଯିବ ଓ ସେହି ପାଠର ବିଷୟବସ୍ତୁର ପରିସର ଓ କ୍ରମ କ'ଣ ହେବ ତାହା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ।
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କିପରି ହେଲେ ଶିକ୍ଷଣର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ହୋଇପାରିବ ସେ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦେବା ।
- ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧି ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ପାଠ ଯୋଜନା (ବାର୍ଷିକ, ଷାଣ୍ମାସିକ, ମାସିକ ଓ ଦୈନିକ) ଓ ପାଠଟୀକା ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିବା ।
- ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ, ସହଯୋଗୀ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ବିଷୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ସୂଚନା ଦେବା ।
- ଶିକ୍ଷଣର ଧାରା ସୂଚାଇବା ସହ ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧିର ମୂଲ୍ୟାୟନ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସୂଚନା ଦେବା ।

ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଫଳପ୍ରଦ ଭାବେ ସଂଗଠିତ କରିବାର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସହିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ସହ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଧିକ ସୁସଙ୍ଗତ, ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଫଳପ୍ରଦ କରିବା ।

ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାବିତ୍‌ଙ୍କ ମତରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ସଂଜ୍ଞା ପୂର୍ବରୁ ଆଲୋଚନା ହୋଇଛି । ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ବିଭିନ୍ନ ସଂଜ୍ଞାକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବିଷୟରେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ସୂଚନା ମିଳେ ।

- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଏକ ପୂର୍ବ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଶୈକ୍ଷିକ ପଥ ଯେଉଁ ପଥ ଦେଇ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପାଦନ କରାଯାଏ ।
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହୋଇଥାଏ ।
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ପାଠ୍ୟଚର୍ଯ୍ୟାର ସୂଚନା ଦେଇଥାଏ ।
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଏବଂ ବହିର୍ଭୁକ୍ତ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତିକୁ ପରିସରଭୁକ୍ତ କରିଥାଏ ।
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସାମାଜିକ, ବୌଦ୍ଧିକ, ନୈତିକ ଏବଂ ଆବେଗିକ ବିକାଶରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ ।
- ଉପଯୁକ୍ତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରତିଭାର ବିକାଶ କରିବାର ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ ।
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପରିଚାଳନା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ ।
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପରିଚାଳନାବେଳେ ପରିବେଶ ଓ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଆଚରଣ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣାପଲବ୍ଧିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଆନ୍ତି ।
- ସ୍ତରଭେଦରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନ୍ତର୍ଗତ ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁର ପରିସର, ପରିଚାଳନା ଓ କ୍ରମ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥାଏ ।
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଲକ୍ଷ୍ୟ, ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ ଓ ପାଠ୍ୟଚର୍ଯ୍ୟା ମୂଲ୍ୟାୟନ-ସାପେକ୍ଷ ।
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଏକ ନିରନ୍ତର ପ୍ରକ୍ରିୟା ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

2. ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାର ଅଭିଜ୍ଞତା ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ ।

ଏହି ଉକ୍ତିଟି ଠିକ୍ / ଭୁଲ୍ । ନିଜ ଉତ୍ତର ସପକ୍ଷରେ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କାରଣ ଲେଖ ।

ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଉପାଦାନ :

ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ନକ୍‌ସାଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେଲେ ମୁଖ୍ୟତଃ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଚାରୋଟି ଉପାଦାନ ବିଷୟରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଲା :

- ଲକ୍ଷ୍ୟ
- ବିଷୟବସ୍ତୁ
- ବିଷୟବସ୍ତୁ ସଂଗଠନ
- ମୂଲ୍ୟାୟନ

ଏହି ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂପର୍କିତ ।

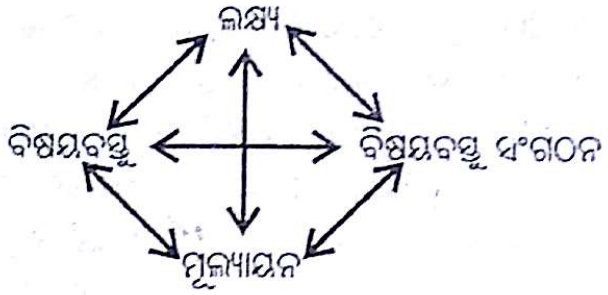

ଏହି ଚାରୋଟି ଉପାଦାନ ଯଥାକ୍ରମେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଚାରୋଟି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇଥାଆନ୍ତି ।

୧. କେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନ କରିବାକୁ ହେବ ?

୨. କେଉଁ ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନ କରାଯିବ ?

୩. ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁର ସଜ୍ଜିକରଣ ଓ ସଂଗଠନ କିପରି ହେବ ଓ କେଉଁ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯିବ ?

୪. ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧିର ମୂଲ୍ୟାୟନ କିପରି କରାଯିବ ?

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅନୁସାରେ ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ ଚୟନ କରାଯାଏ । ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁର ସଜ୍ଜିକରଣ ପରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ । ମୂଲ୍ୟାୟନ ଲକ୍ଷ୍ୟଭିତ୍ତିକ ହୁଏ ଏବଂ ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପୁନଃନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଇଁ ଲକ୍ଷ / ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଏ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ଧାରଣା ଏହିଭଳି ଏକ ନିରନ୍ତର ପ୍ରକ୍ରିୟା ।

ବିଷୟବସ୍ତୁର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଚାର କଲାବେଳେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟବସ୍ତୁର ପରିସର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଏ । ଅନୁକ୍ରମ ସ୍ଥିରୀକୃତ କରିବା ଓ ବିଷୟବସ୍ତୁର ଅଖଣ୍ଡତା ବଜାୟ ରଖି ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟ ସବୁ ବିଷୟବସ୍ତୁ ସହିତ ସଂପର୍କିତ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନକ୍ସା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କଲାବେଳେ ସ୍ଥିର କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ।

ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ : ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ପ୍ରଥମ ସୋପାନ । କେଉଁ ସ୍ତରରେ କେଉଁ ବିଷୟରେ କ'ଣ ପଢ଼ାଯିବ ସେ ସବୁ ଶୈକ୍ଷିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କଲାବେଳେ ନିମ୍ନ ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଆବଶ୍ୟକତା
- ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସର ବହିର୍ଭୂତ ଜୀବନ

- ବିଷୟ ବିଶେଷଜ୍ଞ ତଥା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ବିଚାର
- ଶିକ୍ଷା ମନୋବିଜ୍ଞାନ
- ପ୍ରଚଳିତ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଆବଶ୍ୟକତା : ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ର ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ର ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ କିଛି ବୌଦ୍ଧିକ, ଆବେଗିକ ଓ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ବିଚାର କରି ସେମାନେ କେଉଁ ସବୁ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରିପାରିବେ ଓ ସ୍ତରଭେଦରେ କେଉଁସବୁ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରିବା ଉଚିତ୍ ସେ ସବୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ ତଦନୁଯାୟୀ ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସାଂପ୍ରତିକ ତଥା ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ବିଚାର କରି ତା'ର ଶାରୀରିକ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଗତ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ବୈଷୟିକ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟର ପରିସରଭୁକ୍ତ କରାଯିବା ଉଚିତ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସର ବହିର୍ଭୁତ ଜୀବନ : ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସର ବାହାରେ ଅନେକ ସମୟ ଅତି ବାହିତ କରିଥାଏ । ତା'ର ବିଦ୍ୟାଳୟ ଜୀବନ ସରିବା ପରେ ସେ ସମାଜକୁ ଆଗେଇ ନେବାର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥାଏ । ସମାଜ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ । ରାଜନୈତିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ହେଉଥିବା ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଧାରା ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସହିତ ସଂପର୍କିତ ହେଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଦ୍ରୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ସମାଜ ସହିତ ନିଜକୁ ଖାପଖୁଆଇ ଚଳିବାର ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରିପାରିବ । ଆଜିର ଯୁଗ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ଯୁଗ । କମ୍ପ୍ୟୁଟର, ଇଣ୍ଟରନେଟ୍, ମୋବାଇଲର ବ୍ୟବହାର ଫଳରେ ପୃଥିବୀ ଆଜି ବହୁତ ସଂକୁଚିତ ହୋଇଯାଇଛି । ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଏହି ସବୁ ବିଷୟ ସ୍ଥାନ ପାଇବା ବହୁତ ଜରୁରୀ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ପରିବେଶ ପ୍ରଦୂଷଣ ଓ ଜଳବାୟୁ ଉପରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ଆଜିର ସମାଜରେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମସ୍ୟା ହୋଇପଡ଼ିଛି । ଏହି ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ସଚେତନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ସମାଜ ସହିତ ଖାପଖୁଆଇ ଚଳିବା ପାଇଁ, ସମାଜକୁ ଉନ୍ନତି ପଥରେ ଆଗେଇ ନେବା ପାଇଁ ହେଲେ ସମାଜର ପ୍ରଚଳିତ ରୀତିନୀତି ସହିତ ଭବିଷ୍ୟତର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ତୁମପାଇଁ କାମ

ସାଂପ୍ରତିକ ସମାଜରେ ଖାପଖୁଆଇ ଚଳିବା ପାଇଁ କେଉଁ ସବୁ ଧାରଣା ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଜାଣିବା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ?

(ଅନ୍ୟୂନ ୫ଟି ଉଦାହରଣ ଦିଅ)

ବିଷୟ ବିଶେଷଜ୍ଞ ତଥା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ବିଚାର : ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ କେଉଁ ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ କେଉଁ ସ୍ତର ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯିବ, କେଉଁ ସ୍ତର ପାଇଁ କେଉଁ ସବୁ ଧାରଣା, ଉପଧାରଣା ଚୟନ କରାଯିବ ଓ ଏହା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେଉଁ ସବୁ ଦକ୍ଷତାର ବିକାଶ ହେବ ଓ ସେମାନଙ୍କର କି ପ୍ରକାର ଆଚରଣଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ, ଏସବୁକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ । ବିଷୟ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କ ବିଷୟଗତ ଧାରଣା ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ପାଠ୍ୟ ପରିଚାଳନାଗତ ବାସ୍ତବ ଅନୁଭୂତି ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିପାରେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ଭାଷା ଓ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ବ୍ୟବହାର ହେବାକୁଥିବା ଚିତ୍ର ଓ ମଡେଲ ବିଷୟରେ ସେମାନେ ଉପଯୁକ୍ତ ଧାରଣା ଦେଇପାରିବେ ।

ଶିକ୍ଷା ମନୋବିଜ୍ଞାନ : ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଶୈକ୍ଷିକ ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରାଯାଏ । ତେଣୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କଲାବେଳେ ବିଚାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ କେଉଁ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅବଲମ୍ବନ କଲେ କେଉଁ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧି ହେବ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ପରିପକ୍ୱତାର ସ୍ତର ନିରୂପଣ କରି କେଉଁ ସ୍ତରରେ କେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି ପ୍ରଜୁଜ୍ୟ ହେବ ତାହା ସ୍ଥିର କରିବାକୁ

ହେବ । ଶିକ୍ଷାର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଶିଶୁ ହୋଇଥିବାରୁ ତା'ର ପରିପକ୍ୱତାର ସ୍ତର, ବୌଦ୍ଧିକ, ଆବେଗିକ ଓ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ସାମର୍ଥ୍ୟ ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦିଆଯାଇ ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବ । ଜଣେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟସ୍ତରରେ କେଉଁ ସବୁ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରିପାରିବ ସେ ବିଷୟରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନରୁ ସୂଚନା ମିଳିଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସାମର୍ଥ୍ୟ ବାହାରେ କିଛି ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଗଲେ, ଏହା ଚାପ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ ।

ପ୍ରଚଳିତ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ : ଶିକ୍ଷା ଏକ ସାମାଜିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା । ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ସମାଜ । ସୁତରାଂ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କଲାବେଳେ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ହେବ ଯେପରି ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ପ୍ରଚଳିତ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ରହିଛି । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟସୀମା ମଧ୍ୟରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂପାଦନ କରାଯାଉଥିବାରୁ ଏଥିରେ ସମସ୍ତ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପ୍ରତିଫଳିତ କରାଯିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇନପାରେ । ତେଣୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରଣେତାମାନଙ୍କୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟସ୍ତର ପାଇଁ କେତେକ ମୌଳିକ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଚୟନ କରିବାକୁ ହେବ । ପାରମ୍ପରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ଆଧୁନିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ମଧ୍ୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସମନ୍ୱୟ ଆଣି ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ।

(୫) **ବିଷୟବସ୍ତୁ ନିର୍ବାଚନ :** ଜ୍ଞାନର ବିସ୍ଫୋରଣ ଫଳରେ ଅନେକ ନୂଆ ନୂଆ ତଥ୍ୟ ବା ଧାରଣା ଆମର ହସ୍ତଗତ ହେଉଛି । ଗମନାଗମନ, ଯୋଗାଯୋଗ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, କୃଷି, ମହାକାଶ ବିଜ୍ଞାନ ଇତ୍ୟାଦି ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବହୁତ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି ଓ ପ୍ରତିଦିନ ନୂଆ ନୂଆ ତଥ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର ହେଉଛି । ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଫଳରେ ଆମ ଜୀବନଶୈଳୀରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି ଓ ଆମର ପାରସ୍ପରିକ ସଂପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଆମେ ବିଷୟବସ୍ତୁ ନିର୍ବାଚନ କଲାବେଳେ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଭିତ୍ତିରେ କେଉଁ ସବୁ ବିଷୟ ଚୟନ କରିବା ଓ କେଉଁ ସବୁ ବିଷୟକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏକ ସମସ୍ୟା ହୋଇପଡୁଛି । କାରଣ ସମସ୍ତ ତଥ୍ୟକୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସ୍ଥାନ ଦେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତେବେ ବିଷୟବସ୍ତୁ ନିର୍ବାଚନ କଲାବେଳେ ଦୁଇଟି ବିଷୟରେ ଧ୍ୟାନ ଦେବାକୁ ହେବ ।

- ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ (Content)
- ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି (Learning Experience)

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧାରଣା ବା ପ୍ରତ୍ୟୟ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତଥ୍ୟ ଓ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିବାବେଳେ ଚିନ୍ତନ, କୌଶଳ ଓ ମନୋଭାବ ଇତ୍ୟାଦିର ବିକାଶ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ସଂଗଠନ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଏ ।

ହିଲ୍‌ଡ଼ା ଟାବା ଉପଯୁକ୍ତ ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ ନିର୍ବାଚନ କରିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଚାରସମ୍ମତ ପ୍ରସ୍ତାବମାନ ଦେଇଛନ୍ତି ।

(୧) ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟ କେତେକ ମୌଳିକ ଧାରଣା ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହେବ । ଏହି ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ତର ବିଶେଷରେ ନିର୍ବାଚନ କରି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ ଅଧିକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବ ।

(୨) ବିଷୟବସ୍ତୁ ନିର୍ବାଚନ କଲାବେଳେ ଧ୍ୟାନ ଦେବାକୁ ହେବ ଯେ ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସମାଜ, ସଂସ୍କୃତି ଓ ଅନୁଭୂତି ସହିତ ସଂପର୍କିତ । ଫଳରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଆହରଣ କରୁଥିବା ଜ୍ଞାନକୁ ସହଜରେ ତା'ର ପୂର୍ବାନୁଭୂତି ସହିତ ଯୋଡ଼ିପାରିବ ଓ ତା'ର ପରିବେଶରେ ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ପାଇବ ।

(୩) ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ ଚୟନ କଲାବେଳେ ବିଷୟଗତ ପରିସର ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଅବବୋଧ ସାମର୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଭାରସାମ୍ୟ ରକ୍ଷା କରାଯିବା ଉଚିତ୍ । କେଉଁ ସ୍ତର ପାଇଁ ବିଷୟଗତ ପରିସର କେତେ ହେଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଭଲ ଭାବରେ ବୁଝି ପାରିବ ଓ ନୂଆ ନୂଆ ପରିସ୍ଥିତିରେ ନିଜେ ବୁଝିଥିବା ଧାରଣାକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରିବ, ଏହା ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ଜୀବନୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଇତିହାସ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ସୁପାରିସ କରାଯାଇଥିବା ବେଳେ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମି ସ୍ତରରେ ବିଭିନ୍ନ ଘଟଣା ମାଧ୍ୟମରେ ଇତିହାସ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ପାଇଁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରଚ୍ନା କରାଯାଇଅଛି । ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରରେ ସାମାଜିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଇତିହାସ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ବିଷୟବସ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇଛି ।

ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଜୀବନୀ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ ଇତିହାସ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇପାରେ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଉ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ଅଧ୍ୟୟନ କଲାବେଳେକୁ ଇତିହାସର ସେହି କଥାବସ୍ତୁକୁ ଘଟଣା ମାଧ୍ୟମରେ ପୁନଃ ଅଧ୍ୟୟନ କରାଯାଇପାରେ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରରେ ବିଷୟବସ୍ତୁର ଜଟିଳତା ସ୍ତର ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇ ସାମାଜିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଇତିହାସ ଅଧ୍ୟୟନ କରାଯାଇପାରେ

ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ଅନ୍ତର୍ହିତ ବିଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁକୁ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବେ ସଂଯୋଜିତ କରାଯାଇପାରିବ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ପ୍ରାଥମିକ, ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ଓ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରର ବିଜ୍ଞାନ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କର । କେଉଁ ସବୁ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକୁ କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଭାବେ ସ୍ତର ଅନୁଯାୟୀ ସଂଯୋଜିତ କରାଯାଇଛି, ଲକ୍ଷ୍ୟ କର । (ଅନ୍ୟୂନ ଏଭଳି ୩ଟି ଧାରଣାର ଉଦାହରଣ ଦିଅ) ।

ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ସମନ୍ୱୟ ନିମନ୍ତେ ବିଷୟବସ୍ତୁ ସଂଯୋଜନା : ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ (ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ଆଲୋଚନା, ପରୀକ୍ଷଣ ପୁସ୍ତକ ପାଠ TV / Video ଚିତ୍ର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଅନେକ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ପାଇଥାଏ । କାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ପାଉଥିବା ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଗୋଟିଏ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଆଧାରିତ ହୋଇନଥାଏ । ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଜ୍ଞାନ ଓ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସମନ୍ୱୟ ଥାଏ । ଗୋଟିଏ ସ୍ତର ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ମୌଳିକ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ଥାଏ । ବିଷୟବସ୍ତୁ ସଂଗଠନ କଲାବେଳେ ଏହି ମୌଳିକ ସଂପର୍କକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ସଂପର୍କ ଅବ୍ୟାହତ ରହିଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟବସ୍ତୁରୁ ଆହରଣ କରୁଥିବା ଜ୍ଞାନର ସମନ୍ୱୟ କରିପାରେ ।

ଉଦାହରଣତ ସ୍ୱରୂପ – ବିଜ୍ଞାନରେ ଜଙ୍ଗଲ ଜଳସଂପଦ ଓ ମୃତ୍ତିକା ସଂପଦ ଆଦି ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ପିଲାମାନେ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଧାରଣା । ଆହରଣ କରିବା ସହିତ ଭୌଗୋଳିକ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଆହରଣ କରିଥାଆନ୍ତି । ସୌର ଜଗତ, ଋତୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଜଳବାୟୁ ପାଠ ଆଲୋଚନା ବେଳେ ତୁମେମାନେ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିବ ଏହି ପାଠଗୁଡ଼ିକର ଭୂଗୋଳ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଏକ ସଂପର୍କ ଅଛି । ଏହି ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଗୁଡ଼ିକର ସମନ୍ୱୟ ପାଇଁ ବିଷୟବସ୍ତୁର ସଂଯୋଜନା ଆବଶ୍ୟକ ରହିଛି ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

3. ଶିକ୍ଷାଣାନୁଭୂତିର ସମନ୍ୱୟ କରି ବିଷୟବସ୍ତୁ ସଂଗଠିତ କଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର କ'ଣ ଲାଭ ହେବ । (ଅନ୍ୟୂନ ୩ଟି ଲେଖ ।)

ବିଷୟବସ୍ତୁ ସଂଗଠନରେ ସନ୍ତୁଳନ : ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାବେଳେ ବିଷୟବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଫଳରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମଟି ସନ୍ତୁଳିତ ହେବ । ସନ୍ତୁଳିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ପିଲାଟି ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିବା ସହିତ, ଏହାକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ସୁଯୋଗ ପାଇଥାଏ । ଏହି ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପିଲାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ସାମାଜିକ ଓ ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ସମନ୍ୱିତ ବିକାଶ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଥିବା ବିଷୟବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ସନ୍ତୁଳିତ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ବୋଲି ତୁମେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରୁଥିବ । ବିଷୟବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ସଂଯୋଜନା କଲା ବେଳେ ସନ୍ତୁଳନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯିବ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା–

– କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ ଇଚ୍ଛାଧୀନ ବିଷୟବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ତୁଳନ

- ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ସଂଗଠନରେ ଉଭୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଓ ବିଷୟ ଉପରେ ସମାନ ଗୁରୁତ୍ୱ
- ସାମାଜିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ତୁଳନ
- ପାରମ୍ପରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ଆଧୁନିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ସୁସମନ୍ୱୟ
- ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷା ବିଷୟ (ବୃତ୍ତି ସଂପର୍କିତ) ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ତୁଳନ
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଉଭୟ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ ଓ ଅବସର ବିନୋଦନ ପାଇଁ ଉପାଦାନ ।
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ଓ ସାମୂହିକ ଭାବେ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଆହରଣ ନିମନ୍ତେ ସୁଯୋଗ
- ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତିର ବୌଦ୍ଧିକ, ଆବେଗିକ ଓ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଦକ୍ଷତାଗୁଡ଼ିକର ଆବଶ୍ୟକ ପ୍ରତିଫଳନ
- ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟବସ୍ତୁର ତର୍କସିଦ୍ଧ ଢ଼ାଞ୍ଚା ଓ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ସଂଗଠନର ଅନୁକ୍ରମ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ତୁଳନ
- ବିଷୟ ବସ୍ତୁର ଯୌକ୍ତିକତା ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ତୁଳନ

ଉପରୋକ୍ତ ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯାଇ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତିର ମଧ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ସନ୍ତୁଳନ ରକ୍ଷା କରାଯାଇପାରିବ ।

ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପ୍ରାକ୍ ମୂଲ୍ୟାୟନ :

ତୁମେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଚାରିଟି ଉପାଦାନକୁ ନେଇ ସଂରଚିତ ହୁଏ ବୋଲି ପୂର୍ବରୁ ପଢ଼ିସାରିଛ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ନକ୍ସା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ସମୟରେ ପ୍ରଥମେ ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଏ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ କେଉଁ ସବୁ ବିଷୟ, ଦକ୍ଷତା ଓ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ରହିବ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଏ । ଏହାପରେ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ରମ ଅନୁଯାୟୀ ସଂଗଠିତ କରାଯାଏ ଓ ତଦନୁଯାୟୀ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଅଭିଜ୍ଞ ଶିକ୍ଷକ୍ ଓ ବିଷୟ ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କ ମିଳିତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପରେ, ଏହାର ବ୍ୟାପକ୍ ବ୍ୟବହାର ପୂର୍ବରୁ, ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତାର ମାନ ଜାଣିବା ପାଇଁ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରାଯାଏ । ଏହି ପ୍ରକାର ମୂଲ୍ୟାୟନକୁ ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ଭାବରେ ସୀମିତ ପରିସରରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ପରିବେଶରେ କରାଯାଇପାରେ । ମୂଲ୍ୟାୟନର ଫଳାଫଳ ଆଧାରରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ଆବଶ୍ୟକ ସଂଶୋଧନ କରାଯାଇ ଏହାକୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପଠନ ଉପଯୋଗୀ କରାଯାଏ ।

ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରସ୍ତୁତି ସହ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଓ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୋଇନଥିବା ଅଭିଜ୍ଞ ଶିକ୍ଷକ, ବିଷୟ ବିଶେଷଜ୍ଞ, ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ମୂଲ୍ୟାୟନ କରାଯାଇପାରେ । ମୂଲ୍ୟାୟନପରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ଆବଶ୍ୟକ ସଂଶୋଧନ କରାଯାଏ । ଅଭିଜ୍ଞ ଶିକ୍ଷକମାନେ ନୂତନ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ଫଳପ୍ରଦ ଭାବେ ନିର୍ବାହ କରିହେବ କି ନାହିଁ ମତାମତ ଦେଇପାରିବେ । ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବ କି ନାହିଁ ଭାଷା ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ମତ ଦେଇପାରିବେ ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ସ୍ତର ଅନୁସାରେ ଭାଷାକୁ ସରଳ କରିପାରିବେ । ବିଷୟ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ବିଷୟଗତ ଉପସ୍ଥାପନ କେତେଦୂର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହୋଇଛି ଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟଗତ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ ଭାବରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇଛି କି ନାହିଁ ମତ ଦେଇପାରିବେ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଅଛି କି ନାହିଁ ମତ ଦେଇପାରିବେ ।

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ଏକ ନମୁନା ପରୀକ୍ଷଣ (field trialing) କରାଯାଇପାରେ । ସେହି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଯିବା ସମୟରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି ଓ

ପଢ଼ାଯିବା ପରେ ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟଗତ ଉପଲବ୍ଧିକୁ ପରୀକ୍ଷଣ କରି ପାଠ୍ୟକ୍ରମର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଅନୁଧ୍ୟାନ କରାଯାଇପାରେ ଓ ତଦନୁଯାୟୀ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ବ୍ୟବହାରକୁ ଉପଯୋଗୀ ଓ ସମୃଦ୍ଧ କରାଯାଇପାରେ।

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂପର୍କରେ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ସମ୍ମିଳନୀ କରି-ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ଦୁର୍ବଳତା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇପାରେ। ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଉପରେ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମତାମତ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇପାରେ। ଅଭିଜ୍ଞ ଶିକ୍ଷକ, ବିଷୟ ବିଶେଷଜ୍ଞ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କଠାରୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ସଂପର୍କରେ ମତାମତ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇପାରେ। ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଏକ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ପ୍ରକ୍ରିୟା। ସମାଜ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ। ଏକ ସୁସମନ୍ୱିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ହିଁ ଶିଶୁର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶର ଆଧାରଶିଳା।

1.3 ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପ୍ରକାର ଭେଦ

ତୁମେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ଏହାର ଉପାଦାନ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିସାରିଛ। ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ ମନରେ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରଶ୍ନ ଆସୁଥିବ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ବିଭିନ୍ନ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ସଂପର୍କିତ କରି କିପରି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ପାରିବ।

ଶିକ୍ଷା ଯେପରି ଏକ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ପ୍ରକ୍ରିୟା, ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରଣୟନ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅନୁରୂପ ପ୍ରକ୍ରିୟା। ସ୍ଥାନ, କାଳ, ପାତ୍ର ଅନୁସାରେ ପାଠ୍ୟଚର୍ଯ୍ୟାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥାଏ। ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତିବେଳେ ଆମେ ଅତୀତରେ ବିଷୟ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିଲେ। ସମୟକ୍ରମେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏବଂ ଏବେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଛେ। ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଉପାଦାନଗତ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପ୍ରକାରଭେଦ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ। ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ବିଭିନ୍ନ ଉପାଦାନକୁ ଆମେ ଦାର୍ଶନିକ ଓ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଧାରାରେ ଏକାଠି ସଜାଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପରିକଳ୍ପନା କରିଥାଉ। ବାସ୍ତବରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ, ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ରୂପାନ୍ତର କହିଲେ ଭୁଲ ହେବନାହିଁ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉପାଦାନ ଉପରେ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦିଆଯାଇଥାଏ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଦୋଷଗୁଣ ଥାଏ, ସେଥିପାଇଁ ବିକଳ୍ପ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ରୂପନିଏ। ବାସ୍ତବରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ଆମେ ଏକ ସ୍କେଲରେ ହିଁ ଅଙ୍ଗୀଭୂତ କରିପାରିବା। ଏହି ଉପଏକକରେ ଆମେ ଚାରି ପ୍ରକାର ମୁଖ୍ୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଢ଼ାଞ୍ଚା ବିଷୟରେ ଜାଣିବା। ଯଥା;

- ବିଷୟଭିତ୍ତିକ
- ଶିଶୁକେନ୍ଦ୍ରିକ
- ଅଭିଜ୍ଞତାଭିତ୍ତିକ
- ଅଞ୍ଚଳଭିତ୍ତିକ

1.3.1 ବିଷୟଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ :

"ବିଷୟଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ" – ଏହି ନାମକରଣରୁ ତୁମ ମନରେ କ'ଣ ଧାରଣା ଆସୁଛି ? ନିଶ୍ଚୟ ଭାବୁଥିବ ଏଥିରେ ବିଷୟବସ୍ତୁ ହିଁ ମୁଖ୍ୟ। କେତେକ ବିଚାର କରନ୍ତି ଯେ ବିଷୟବସ୍ତୁ ହିଁ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ। ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶ ସମ୍ଭବ। ସେଥିପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ଜ୍ଞାନ ପୁସ୍ତକ ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ହାସଲ କରିହେବ ଓ ଜ୍ଞାନ ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ। ଏଥିରେ ଶିଶୁ ଅପେକ୍ଷା ବିଷୟ ଉପରେ ହିଁ ଅଧିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦିଆଯାଏ। ଶିକ୍ଷକଙ୍କର, ଏ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ରହିଥାଏ। ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ସରଳରୁ ଜଟିଳ ଅନୁକ୍ରମରେ ସଜ୍ଜିତ କେତେକ ବିଷୟବସ୍ତୁର ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥାଏ, ତାହାକୁ ବିଷୟଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କୁହାଯାଏ। ଏବେମଧ୍ୟ ଏହି

ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପ୍ରଭାବ ରହିଥିଲା। ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ କେତେ ପଢ଼ିଲେ ଅପେକ୍ଷା ଶିକ୍ଷକ କେତେ ପଢ଼ାଇଲେ ତା' ଉପରେ ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଥାଏ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଠ ପଢୁଥିବା ସମୟକୁ ମନେ ପକାଅ। ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ଭିତ୍ତିରେ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରିଚାଳନା କରାଯାଏ। ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଷୟ ଭିତ୍ତିରେ ଶିକ୍ଷକ କିପରି ଶିକ୍ଷାଦାନ କରୁଥିଲେ ସେ ବିଷୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କର। ତୁମ ଉତ୍ତରକୁ ନିମ୍ନରେ ଲେଖାଥିବା ତଥ୍ୟ ସହ ତୁଳନା କର।

- ବିଦ୍ୟାଳୟର ସମୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପିରିୟଡ଼ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥାଏ। ଯେପରି ପ୍ରଥମ ପିରିୟଡ଼ ଗଣିତ, ଦ୍ୱିତୀୟ ପିରିୟଡ଼ ସାହିତ୍ୟ ଆଦି।
- ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକକୁ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଆନ୍ତି।
- ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ମୁତୟନ କରାଯାଇ ଥାଏ। ଫଳରେ ବିଷୟ-ବିଷୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ।
- ପିରିୟଡ଼ ଅନୁସାରେ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଆସି ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିଥାଆନ୍ତି।
- ପିଲାମାନେ ପାଠଗୁଡ଼ିକ କେତେ ମନେରଖିଲେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଏ।
- ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଦିନ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥାଏ।
- ଶିକ୍ଷାଦାନରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ରହେ।
- ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନପତ୍ର ପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ଓ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା ଖାତାକୁ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରି ନମ୍ବର ଦିଅନ୍ତି।
- ପରୀକ୍ଷାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କେଉଁ ବିଷୟରେ କେତେ ନମ୍ବର ରଖିଲା, ତାହାକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ଫଳାଫଳ ଘୋଷଣା କରାଯାଏ। ଏହି ଫଳାଫଳରୁ ହିଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷାର ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇଥାଏ।

ବିଷୟଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ବିଷୟ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ଅଧ୍ୟୟନ ହିଁ ମୁଖ୍ୟସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥାଏ। ଏଥିରେ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ସରଳରୁ ଜଟିଳ କ୍ରମରେ ସଜ୍ଜିତ କରାଯାଏ। ଏହି ବିଷୟବସ୍ତୁରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ କିପରି ନିପୁଣତା ସ୍ତରକୁ ହାସଲ କରିବେ ତାହା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ। ପରୀକ୍ଷା ସମୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ କେତେ ମୁଖସ୍ଥ କରିଛନ୍ତି ଓ ତାହାକୁ କିପରି ଲିଖିତ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି ତାହା ବିଚାର କରି ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ସ୍ତର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଏ।

ବିଷୟଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଏଥିରେ ଥିବା ଦୋଷତ୍ରୁଟିଗୁଡ଼ିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଛି। ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ। ଏହି ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶ ହୋଇପାରିବ ତ ! ତୁମେ କ'ଣ ଭାବୁଛ ?

ବିଷୟଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଦୋଷତ୍ରୁଟି :

- ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କେବଳ ପୁସ୍ତକଗତ ଶିକ୍ଷାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥାଏ। ଡିଗ୍ରୀ ଲାଭ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପାଇଁ ଏହା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ନୁହେଁ।

- ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତି ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ପୁସ୍ତକଗତ ତଥ୍ୟକୁ ମୁଖସ୍ଥ କରନ୍ତି ଓ ମନେ ରଖି ପରୀକ୍ଷାରେ ଲେଖି ନମ୍ବର ପାଆନ୍ତି ।
- ଏହା ଶିଶୁର ବାସ୍ତବ ଜୀବନ ସହିତ ସଂପର୍କିତ ନୁହେଁ । ବାସ୍ତବ ଜୀବନର ସମସ୍ୟାକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ସମାଧାନ କରାଯାଇପାରେ ନାହିଁ ।
- ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ପରୀକ୍ଷା ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିବାରୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କିପରି ଭାବରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କଲା ଓ ତାହାଦ୍ୱାରା ତା'ର ଆଚରଣରେ କି ପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ସେ ଦିଗକୁ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ସେ କ'ଣ ପଢ଼ିଲା ତାହା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଏ ।
- ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶିଶୁର ଆବଶ୍ୟକତା, ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ପ୍ରତିଭାର ପରିପ୍ରକାଶକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇନଥାଏ ।
- ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ସାମଗ୍ରିକ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ବରଂ ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଜ୍ଞାନର ଅଖଣ୍ଡତାକୁ କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣକରେ ।
- ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମାନଙ୍କର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶ ସାଧନରେ ସହାୟକ ହୋଇନଥାଏ । ଯେହେତୁ ଏଥିରେ ବିଷୟବସ୍ତୁ ହିଁ ସର୍ବସ୍ୱ, ତେଣୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଆଶା, ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇନଥାଏ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଯେତେ ଉନ୍ନତ ଓ ଚମତ୍କାର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଯଦି ତାହା ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଖରେ ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ, ତେବେ ତାହା ମୂଲ୍ୟହୀନ । ତେଣୁ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ହିଁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ।

1.3.2 ଶିଶୁକୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ : ଶିଶୁକୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶିଶୁ ଉପରେ ହିଁ ଅଧିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଥାଏ । କାରଣ ଶିଶୁ ଶିକ୍ଷାର ମୂଳ ଉତ୍ସ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଶୁର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଗୁଣଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଶୁର ଶାରୀରିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଓ ବିକାଶ ଧାରା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଶୁର ଆଗ୍ରହ, ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଶିଶୁଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ସେଥିପାଇଁ କୁହାଯାଏ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଶୁ ଅନନ୍ୟ । ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଶୁର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ତା'ର ଉନ୍ନତି ବିଧାନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା, ଆଗ୍ରହ, ରୁଚି, ସାମର୍ଥ୍ୟ ତଥା ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଯେଉଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ତାହାକୁ ଶିଶୁ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କୁହାଯାଏ ।

ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଲା :

- ଶିଶୁ ହିଁ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ।
- ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଅପେକ୍ଷା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଏ ।
- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସାମାଜିକ ବିକାଶ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରାଯାଏ ।
- ପାଠ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ମୁଖସ୍ଥ କରି ମନେ ରଖିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ ଉପରେ ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥାଏ ।
- ଶିକ୍ଷକ ସହାୟକ ଭାବେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଇଁ ଏକ ଅନୁକୂଳ ଶୈକ୍ଷିକ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଆନ୍ତି । ଏଥିରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରେ ।
- ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସିଲାବସ୍ ଶେଷ ହେବା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆନଯାଇ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ବିଭିନ୍ନ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ ଓ ମନୋଭାବର ବିକାଶ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ମୂଲ୍ୟାୟନ ସମୟରେ ବିକାଶର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ଯଥା– ଜ୍ଞାନ, କୌଶଳ, ସାମାଜିକ ଓ ଆବେଗିକ ବିକାଶର ସାମଗ୍ରିକ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରାଯାଏ ।

- ମୂଲ୍ୟାୟନ ଫଳାଫଳ ଆଧାରରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ତୁଳନା କରାଯାଏ ନାହିଁ ।
- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ (ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ପରୀକ୍ଷଣ, ସାଂଗମାନଙ୍କ ସହ ଅଲୋଚନା, ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ, ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ଆଦି) କରି ଶିକ୍ଷଣ ହାସଲ କରିଥାଏ ।

ଶିଶୁକୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାବେଳେ ନିମ୍ନ ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

- ଏହି ସ୍ତରର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ବାସ୍ତବ ଦୁନିଆ ଅନୁଭୂତି ସୀମିତ । ଏଣୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପରୋକ୍ଷ ଅନୁଭୂତି ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ।
- ଏହି ବୟସର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । ନିଜ ପରିବେଶ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଧିକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁଯୋଗ ଥିବା ଉଚିତ୍ ।
- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଆତ୍ମ ସଚେତନତା ବୋଧ କମ୍ ଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ସୁଯୋଗ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କ ଆତ୍ମ ସଚେତନତା ବଢ଼ାଇବା ଶିଶୁକୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ।
- ଶିଶୁ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଶିଶୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରୁଥିବାରୁ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଶୁ ଅନ୍ୟ ଶିଶୁଠାରୁ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥିବାରୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିପାରୁଥିବା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା କଷ୍ଟକର । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ, ସ୍ନେହଶୀଳ ହୋଇ ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝିବାର ମନୋଭାବ ଓ ଦକ୍ଷତା ରଖିପାରିଲେ ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଠିକ୍ ଭାବରେ ନିର୍ବାହ ହୋଇପାରିବ ।
- ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟର ଠିକ୍ ଭାବରେ ଆକଳନ କରିବା କଷ୍ଟକର । ଶିଶୁକୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ କରାଇ ତାଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶନର ସୁଯୋଗ ଦିଆଯାଏ ।
- ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦଳଗତ ବିଭେଦ ଓ ସଂଘର୍ଷ ଘଟୁଥିବା କାରଣରୁ ଶିଶୁକୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସେମାନଙ୍କ ପାରସ୍ପରିକ ପ୍ରତିଯୋଜନ ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ପାଠ୍ୟଚର୍ଯ୍ୟାରେ ସେମାନେ କିପରି ପରସ୍ପରଠାରୁ ଶିଖିବେ ନିଶ୍ଚିତ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ।
- ସେମାନଙ୍କ ଭାଷାଗତ ଦକ୍ଷତା ସୀମିତ ଥିବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନୁଭୂତି ମାଧ୍ୟମରେ ଅଧିକ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

4. ***ଶିଶୁ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ୩ଟି ସୁବିଧା ଲେଖ ।***

1.3.3 ଅଭିଜ୍ଞତା ଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ : ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶିଶୁ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଏକ ରୂପାନ୍ତର । ଶିଶୁର ଆଗ୍ରହ ଓ ଆବଶ୍ୟକତାର ପୂର୍ବାନୁମାନ କରିବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଅଭିଜ୍ଞତା ଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ଶିଶୁକୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟ କ୍ରମର ବିକଳ୍ପ ବୋଲି ଧରାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଶୁ ପରିବେଶ ସହ କ୍ରିୟା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କରି ଅନେକ କିଛି ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିଥାଏ । ପରିବେଶରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଜିନିଷ ବା ଘଟଣାବଳୀକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି, ପରୀକ୍ଷଣ କରି, ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି, ପରିବାରର ସଦସ୍ୟ ଓ ସାଙ୍ଗସାଥୀଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରି ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରେ । ପିଲାଟି ଆହରଣ କରୁଥିବା, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଭିଜ୍ଞତା ତା' ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣୀୟ । ଜନ୍ ଡିଉଇ ମତରେ ଅଭିଜ୍ଞତାର ପୁନର୍ଗଠନ କରି ଶିଶୁ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିଥାଏ । ପିଲାଟି ତା'ର ପଞ୍ଚଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଅନେକ ଅଭିଜ୍ଞତା ଆହରଣ କରିଥାଏ । ଯେପରି ପିଲାଟି ତା'ର ଚାରିପାଖ ପରିବେଶରେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଗଛ ଦେଖିଥାଏ । ଗଛକୁ ଦେଖି ସେ ପତ୍ରର ରଂଗ ସବୁଜ / ଶାଗୁଆ ବୋଲି ଜାଣିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ପିଲାଟି କ୍ରୋଟୋନ୍ ଗଛ ଦେଖେ. ସେ ତା'ର ପତ୍ର ଲାଲ ରଂଗର ବୋଲି ଜାଣେ । କେତେକ ଗଛର ପତ୍ର ମଧ୍ୟ ଲାଲ ରଂଗର ଏହି ଧାରଣା ତା'ର ହୁଏ ।

ଠିକ୍ ସେହିପରି ସାଧାରଣତଃ ଗୋଲାପ ଫୁଲ ଗୋଲାପୀ ଓ ଲାଲ ରଂଗର ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ପିଲାଟି ହଳଦିଆ, କଳା ରଂଗର ଗୋଲାପ ଫୁଲ ଦେଖେ, ସେତେବେଳେ ଗୋଲାପ ଫୁଲ ବିଭିନ୍ନ ରଂଗର ହୋଇପାରେ ବୋଲି ତା'ର ଧାରଣା ହୁଏ । ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନୂତନ ଅଭିଜ୍ଞତା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ପୂର୍ବ ଜ୍ଞାନ ପରିବର୍ତ୍ତିତ, ସଂଶୋଧିତ ଓ ନବୀକୃତ ହୁଏ । ଫଳରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ନୂତନ ଜ୍ଞାନ ଲାଭହୁଏ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ହିଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଶିଖେ ଓ ତା'ର ବିକାଶ ହୁଏ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ତୁମ ପିଲାବେଳର କଥା ମନେ ପକାଅ । ତୁମେ ହାସଲ କରିଥିବା ଯେଉଁ ସବୁ ଅଭିଜ୍ଞତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଛି, ଲେଖ । ସାଂଗମାନଙ୍କ ସହିତ ତୁମ ଅଭିଜ୍ଞତା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।

ଯେ କୌଣସି ୩ଟି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲେଖ ।

ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଥିବା ବେଳେ ଅଭିଜ୍ଞତା ଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଓ ତା'ର ଅଭିଜ୍ଞତା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଯଥାର୍ଥରେ ଅଭିଜ୍ଞତା ଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ କେତେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ରୂପାନ୍ତର ବୋଲି କୁହନ୍ତି । କାରଣ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଭିଜ୍ଞତା ଆହରଣ ଉପରେ ଏଥିରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରାଯାଏ ।

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିବାକୁ ହେଲେ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପାଦନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଶାରୀରିକ ବା ମାନସିକ ହୋଇପାରେ । ଏଣୁ କେତେକ ଅଭିଜ୍ଞତା ଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ କର୍ମକୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହିଥାଆନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପିଲାଟି ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିବ ଓ ଏହି ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ହିଁ ଶିଖିବ । ତେଣୁ ଶିକ୍ଷଣ ଏକ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନ ହୋଇ ସକ୍ରିୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ହେବ, ଯେଉଁଥିରେ ପିଲାଟି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସକ୍ରିୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରି ଅନୁଭୂତି ହାସଲ କରି ଶିଖିବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନର ସମାଜରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏତେ କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ ହେଉଛି, ପୁସ୍ତକରେ ଥିବା ଜ୍ଞାନ ସମାଜ ପାଇଁ ଅନୁପଯୋଗୀ ହୋଇପଡୁଛି । ପିଲାଟି ଗୋଟିଏ ସ୍ତରରେ ଅନୁଭବ କରୁଛି ଯେ ପୁସ୍ତକରେ ପଢ଼ିଥିବା ଜ୍ଞାନ ତା'ର ଦୈନନ୍ଦିନ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ସମାଜରେ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ସ୍ଥିତି ଆଧାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ହିଁ ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ । ଏଥିପାଇଁ ଅଭିଜ୍ଞତାଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଥିଲା ଯେଉଁଥିରେ ପିଲାକୁ ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିବାର ଓ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସୁଯୋଗ ଥିବ ।

ଅଭିଜ୍ଞତାଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ବିଷୟଗତ ଯୌକ୍ତିକତା ଅପେକ୍ଷା ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଉପସ୍ଥାପନ ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ସଂଗଠନ କରାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତିର ପୂର୍ବାନୁଭୂତିର ପ୍ରତିଫଳନ ରହିବା ସହିତ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅନୁଭୂତି ପାଇଁ ଉପାଦାନ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

ଅଭିଜ୍ଞତା ଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ସମୟରେ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ପରିବେଶକୁ ଏକ ସାମାଜିକ ପରିବେଶ ଭାବେ ବିଚାର କରାଯାଏ । ତେଣୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମାଜର ପ୍ରତିଫଳନ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ସହ ମିଶି ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଭୂତି ଆହରଣ କରିଥାଏ । ଆବଶ୍ୟକତାନୁସାରେ ଶିକ୍ଷଣ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ନମନୀୟ କରି ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ପ୍ରସାରିତ ଓ ସମୃଦ୍ଧ କରାଯାଇପାରେ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଅଭିଜ୍ଞତା ଅନନ୍ୟ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଆବଶ୍ୟକତା, ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ ଆଧାର କରି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ସୁବିଧାଜନକ କି ? ତୁମ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ ଭିତ୍ତି କରି ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମର କ'ଣ ସବୁ ଅସୁବିଧା ଅଛି, ଚିନ୍ତା କର ଓ ଲେଖ । ତୁମ ଉତ୍ତରକୁ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ତଥ୍ୟ ସହିତ ତୁଳନା କର ।

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶ ପାଇଁ ସବୁବେଳେ ମୌଳିକ ଅନୁଭୂତି ମୂଳକ ଶିକ୍ଷଣ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରିବା ସମ୍ଭବ ନ ହୋଇପାରେ । ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ହୁଏତ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଆଗ୍ରହକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଏ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷା ସ୍ତରର ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ସଂଯୋଜନା କରିବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ।

- ଶିକ୍ଷାଣାନୁଭୂତିର ଅନୁକ୍ରମ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ଓ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ସଜ୍ଜିକରଣ କରିବା କଷ୍ଟକର ।
- ଏହି ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଯେପରି ସମୟ ସାପେକ୍ଷ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂପାଦନା ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ କଷ୍ଟକର ।

1.3.4 ଅଞ୍ଚଳଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ : ଆମ ରାଜ୍ୟ ଏକ ଜନଜାତି ବହୁଳ ରାଜ୍ୟ ଭାବରେ ପରିଗଣିତ । ରାଜ୍ୟର ସମୁଦାୟ ଲୋକ ସଂଖ୍ୟାର ଏକ ପଞ୍ଚମାଂଶରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ହେଉଛନ୍ତି ଜନଜାତି ସଂପ୍ରଦାୟର । ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ୬୨ ପ୍ରକାର ଜନଜାତି ସଂପ୍ରଦାୟ ଅଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପଜାତିର ସାମାଜିକ ରୀତି, ନୀତି, ସଂସ୍କୃତି ଓ ଭାଷା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ।

ରାଜ୍ୟକୁ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ, ସହରାଞ୍ଚଳ, ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ଓ ସହରତଳି ଅଞ୍ଚଳ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ଓ ସହରାଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକର ଭୌଗୋଳିକ ସ୍ଥିତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆହୁରି ବହୁ ବିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳର ସାମାଜିକ ରୀତି, ନୀତି, ଚାଲିଚଳଣି, ସଂସ୍କୃତି ଓ ଭାଷା ଭିନ୍ନ । ମାତ୍ର ସମଗ୍ର ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରଚଳିତ ହେଉଛି । ଫଳରେ ବିଭିନ୍ନ ସଂସ୍କୃତି, ଭାଷାର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଆଗ୍ରହ ଆସୁନାହିଁ ।

ଶିକ୍ଷା ହେଉଛି ଏକ ସାମାଜିକ ତଥା ସାଂସ୍କୃତିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା । ଗୋଟିଏ ସମାଜର ଚାଲିଚଳନ, ଆଚାର ବ୍ୟବହାର, ସଂସ୍କୃତି ଏହାର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ ଓ ଅପରପକ୍ଷରେ ଏହା ସେହି ସମାଜର ଚଳଣି ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧ କରିଥାଏ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶିକ୍ଷା ହେଉଛି, ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ଏକ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ପ୍ରକ୍ରିୟା । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରାଯାଇଛି, ସେଠାରେ ସେହି ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆଦୌ ଫଳପ୍ରଦ ହୋଇନାହିଁ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ସେଥିପାଇଁ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସମର୍ଥନ କରି ନ ଥିଲେ ।

ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପରିକଳ୍ପନା ଦେଶର ସାଦୃଶ୍ୟ ଓ ସଙ୍ଗତିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବ ବୋଲି କେହି କେହି ଆଶଙ୍କା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ତେଣୁ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି ଏକ ରୂପତାକୁ ବ୍ୟାହତ ନକରି କିପରି ଭାବରେ ବୈଷମ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ପୂରଣ କରାଯାଇପାରିବ । ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି - ୧୯୮୬ରେ ସେଥିପାଇଁ ଏକରୂପତା ଓ ନମନୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂଗଠନ ନୀତି ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଇଛି ।

ଗୋଷ୍ଠୀ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଗର ଆବଶ୍ୟକତା ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବା ଭଳି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ଉଦାହରଣତଃ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ପାଇଁ କୃଷି-ଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଯୋଜନା କରାଯାଇପାରେ ଓ ସହରାଞ୍ଚଳ ପାଇଁ ଶିଳ୍ପାୟନ-ସଂପର୍କିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଯୋଜନା କରାଯାଇପାରେ । ଗୋଷ୍ଠୀ ଜୀବନର ବିଭାଗଗୁଡ଼ିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଲେ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତି ପରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସମାଜରୁ ଓ ଗୋଷ୍ଠୀରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେବା ଭଳି ଅନୁଭବ କରିବ ନାହିଁ ଓ ଗୋଷ୍ଠୀ ଜୀବନଯାପନରେ କୌଣସି ସମସ୍ୟା ଦେଖାଦେବ ନାହିଁ । ଦ୍ରୁତଗତିରେ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟୁଥିବାରୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଧାରାକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରି ସମାଜ ଓ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼ି ଯାଉଥିବା ବ୍ୟବଧାନକୁ ହ୍ରାସ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ । କେବଳ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନୁହେଁ, ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂପାଦନ କରିବା ସମୟରେ ଅଞ୍ଚଳଭିତ୍ତିକ ଉଦାହରଣ, ଗପ, ଗୀତ, ସାମଗ୍ରୀ ଆଦି ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏ ବିଷୟରେ ତୁମେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଏକକରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବ ।

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅଞ୍ଚଳଭିତ୍ତିକ ହେଲେ ଏହା ଆଞ୍ଚଳିକ ସମର୍ଥନ ଲାଭ କରିବ ଓ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାର ଆଣିବାରେ ସହାୟକ ହେବ । ନିଜ ଅଞ୍ଚଳର ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନର ପ୍ରତିଫଳନ ରହିଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ତା'ର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିବ ଓ ତା'ର ସୃଷ୍ଟି ହେବ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧି ଉନ୍ନତମାନର ହେବ ।

ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି ୧୯୮୬ ଅନୁଯାୟୀ ସମସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ ଏକ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ ଓ ସେଥିରେ ଉଭୟ ସାଦୃଶ୍ୟ ଓ ନମନୀୟତା ରକ୍ଷା କରାଯାଇପାରେ । ଆଞ୍ଚଳିକ ପ୍ରୟୋଜନଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସାଦୃଶ୍ୟ ରକ୍ଷାକରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଗଲେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଆବଶ୍ୟକତାର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରତିଫଳନ ହୋଇପାରିବ । ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର 2005 ର ମୌଳିକ ନୀତିକୁ ରକ୍ଷାକରି, ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଅଛି । ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ଏକାଧିକ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ କରାଯାଇପାରେ ବୋଲି ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର 2005ରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦିଆଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନଜାତିର ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ମାତୃଭାଷାରେ ବହୁଭାଷୀ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରଚଳନ କରାଯିବାର ପ୍ରୟାସ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଏଥିରେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନଧାରା ଓ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରତିଫଳନ ରହିଛି ।

1.4 କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ (Core Curriculum) : ତୁମେ ଜାଣିଛ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଆଗ୍ରହ, ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେବି ସେମାନଙ୍କର କେତେକ ସାଧାରଣ ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଯେଉଁ ସମାଜରେ ପ୍ରତିପାଳିତ ହେଉଛି, ସେହି ସମାଜର ମଧ୍ୟ କେତେକ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ଆମେ ସାମାଜିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସବୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଛୁ । ଏହି ସବୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତିରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ବିଚାର କରି କେଉଁ ସବୁ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯିବ, ଏହି ପରିକଳ୍ପନାରୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଧାରଣାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଫାଉନସ୍ ଓ ବୋସିଂ

ଏଭଳି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସପକ୍ଷରେ ମତ ଦିଅନ୍ତି ।

1.4.1 କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅର୍ଥ : ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ରଖି ଯେଉଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ତାହାକୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କୁହାଯାଏ । ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅର୍ଥକୁ କିପରି ଭାବରେ ନିରୂପଣ କରିଛନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କର ।

- ଫାଉନସ୍ ଓ ବୋସିଂଙ୍କ ମତରେ ଏକ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜରେ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ସଫଳ ଜୀବନଯାତ୍ରା ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ବ୍ୟବହାରିକ ଦକ୍ଷତା ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ/ଅଭିଜ୍ଞତା ଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ହେଉଛି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ।
- କାସ୍‌ୱେଲଙ୍କ ମତରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମୂହିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଉପରେ ଆଧାରିତ ଏବଂ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ସମସ୍ତ ସତର୍କତା ସହିତ ଯୋଜନା କରାଯାଇଥିବା ଅନୁଭୂତି ଧାରାକୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କୁହାଯାଏ ।
- ଆଣ୍ଡରସନ୍‌ଙ୍କ ମତରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜରେ ବାସ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାବହାରିକ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁକୁ ନେଇ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ମୂଳକ ପଦ୍ଧତିରେ ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତିର ସଂଗଠନ କରାଯାଏ ତାକୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କୁହାଯାଏ ।

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଭିତ୍ତିଭୂମି :

(୧) ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଜନ୍ ଡ୍ୟୁଇଙ୍କ ଗବେଷଣାଲବ୍ଧ ତଥ୍ୟର ଦାର୍ଶନିକ ଭିତ୍ତିଭୂମି ଉପରେ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । ଜନ୍ ଡ୍ୟୁଇଙ୍କ ମତ ଅନୁସାରେ ମୌଳିକ ମାନବିକ କର୍ମାନୁଭୂତି, ଅନୁଭୂତିର ପୁର୍ନଗଠନ ଓ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ଶିକ୍ଷାର ତ୍ରିଧାରା ଉପରେ ଉକ୍ତ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପଦ୍ଧତି ରୂପାୟିତ ।

(୨) ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶିକ୍ଷାକୁ ଏକ ସକ୍ରିୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଏହା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଶକ୍ତି ସାମର୍ଥ୍ୟର ବିକାଶରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଆବେଗିକ ଓ ସାମାଜିକ ଦିଗକୁ ଉଦ୍ଦୀପିତ କରିଥାଏ । ଏହା ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ, କର୍ମାନୁଭୂତି ଇତ୍ୟାଦି ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରିଥାଏ ।

(୩) କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରଚଳନ ମୂଳରେ ଆମ ଦେଶ ତଥା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ରାଜନୈତିକ, ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଆଦର୍ଶ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସ୍ୱର ରହିଅଛି ।

1.4.2 କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ : କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ବିଭିନ୍ନ ସଂଜ୍ଞାକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଫାଉନ୍‌ସ ଓ ବୋସିଂ ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ନିମ୍ନଲିଖିତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଛନ୍ତି ।

- କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଦୁଇଟି ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାଗ ଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଭାଗ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲାବେଳେ, ଅନ୍ୟ ଭାଗଟି ଇଚ୍ଛାଧୀନ ହୋଇଥାଏ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭିନ୍ନତାକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ଇଚ୍ଛାଧୀନ ଭାଗର ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି ।
- କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ମୌଳିକ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ନୀତି ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଏଥିରେ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶିଶୁ ହିଁ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ।
- ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମୂହିକ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ଆଧାରିତ ।
- ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ବିଷୟଭିତ୍ତିକ ନ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟାସମାଧାନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଉପରେ ଆଧାରିତ ।
- ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ମିଳିତ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରନ୍ତି ।
- ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନିର୍ବାହ ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାଦାନ ସହ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ଦେଇଥାନ୍ତି ।
- ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପରିଚାଳନାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟକୁ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ ବିଭକ୍ତ କରା ନ ଯାଇ ବିସ୍ତୃତ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରାଯାଏ । ଫଳରେ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପ୍ରଣାଳୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବାକୁ ସମୟ ମିଳେ । କେଉଁ ସମସ୍ୟାକୁ ସମାଧାନ କରିବାକୁ ପ୍ରାୟତଃ କେତେ ସମୟ ଆବଶ୍ୟକ ତାହା ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସେହି ଅନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରାଯାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟକୁ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର କୃତ୍ରିମ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ ବିଭକ୍ତ କରି ସମସ୍ୟାର ସାମଗ୍ରିକତାକୁ ନଷ୍ଟ କରିବାର ଦରକାର ପଡ଼େ ନାହିଁ ।
- ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ସହ ଅଧିକ ସମୟ ବିତାଉଥିବାରୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଆଗ୍ରହ, ରୁଚି, ସାମର୍ଥ୍ୟ ଆଦି ବିଷୟରେ ଜାଣିପାରନ୍ତି । ଫଳରେ ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ସୁବିଧା ହୁଏ ଏବଂ ଶ୍ରେଣୀକାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କେନ୍ଦ୍ରିକ ହୁଏ ।

ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ନିଜେ ବାସ୍ତବ ଜୀବନର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରୁଥିବାରୁ ଓ ଏଥିରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଥିବାରୁ, ଏହା ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ, ସାମାଜିକ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ବେଶ୍ ଉପଯୋଗୀ । ଏଥି ସହିତ ଆମ ଜାତୀୟ ସଂହତିର ବିକାଶ ଓ ଆମ ସମ୍ବିଧାନରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ଅନୁଶୀଳନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏଥିରେ ଦଶଟି ଅନ୍ତଃ ଉପାଦାନ ଅନୁର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଛି ।

1.4.3 କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଉପାଦାନ : ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସ୍ତର ନିର୍ବିଶେଷରେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଦଶଟି ଅନ୍ତଃ ଉପାଦାନ ବିଷୟରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି ୧୯୮୬ ରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ।

- ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ଇତିହାସ ।
- ସାମ୍ବିଧାନିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ।
- ଜାତୀୟତାବୋଧ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରୁଥିବା ବିଷୟବସ୍ତୁ ।

- ଭାରତର ସାର୍ବଜନୀନ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରମ୍ପରା ।
- ସାମ୍ୟ, ମୈତ୍ରୀ, ଗଣତନ୍ତ୍ର ଓ ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷତା ।
- ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମାନ ଅଧିକାର ।
- ପରିବେଶର ସୁରକ୍ଷା ।
- କୁସଂସ୍କାର, କୁପ୍ରଥା ଆଦି ସାମାଜିକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଦୂରୀକରଣ ।
- ସୀମିତ ପରିବାରମାନ ।
- ବୈଜ୍ଞାନିକ ମନୋଭାବ ।

ଉପରୋକ୍ତ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଏହା ଜଣାପଡୁଛି ଯେ ଏହିସବୁ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ବା ମୌଳିକ ଧାରଣା ଦେଶର ପ୍ରଗତି ପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ ଏହି ସବୁ ମୌଳିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ପ୍ରତିଫଳନ ରହିବା ଉଚିତ ବୋଲି ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି-୧୯୮୬ରେ କୁହାଯାଇଛି । ସ୍ଥାନ, ସ୍ତର ଓ ବିଷୟ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଏହି ମୌଳିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ବା ଧାରଣା ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଯଥୋଚିତଭାବେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତିରେ ସୁପାରିସ କରାଯାଇଅଛି ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରର ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଯେ କୌଣସି ବିଷୟର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କର । ସେଥିରେ କୈନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର କେଉଁ ସବୁ ଉପାଦାନ କେଉଁ ସବୁ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଛି, ତା'ର ଏକ ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ଓ ସହପାଠୀଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କର ।

1.5 ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ନିୟମ

ତୁମେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ, ଏହାର ଉପାଦାନ ଓ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପ୍ରକାର ଭେଦ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିସାରିଲଣି । ପ୍ରାଥମିକ କିମ୍ବା ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି କଥା ଚିନ୍ତା କଲାବେଳେ ତୁମ ମନକୁ କେଉଁ ସବୁ ଧାରଣା ଆସୁଛି ? ଭାବୁଥିବ– ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ଶିଶୁକୈନ୍ଦ୍ରିକ ହେବ, ଅଭିଜ୍ଞତା ଭିତ୍ତିକ ହେବ ନା, ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରୁଥିବ ଇତ୍ୟାଦି । ପୂର୍ବ ଆଲୋଚନାରୁ ଏହିସବୁ ଉପାଦାନ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ତୁମେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିସାରିବଣି । ଠିକ ଏହିପରି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରଣେତାମାନେ ମଧ୍ୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାବେଳେ ଏହା କେଉଁ ଆବଶ୍ୟକତା ପରିପୂରଣ ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେବ, କାହା ପାଇଁ ହେବ, କେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବ, କେତେ ଦୂର ସଫଳ ହୋଇପାରିବ, କେଉଁ ନୀତିନିୟମ ଉପରେ ଆଧାରିତ ହେବ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିଥାଆନ୍ତି । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆସ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାବେଳେ କେଉଁ ସବୁ ନୀତିନିୟମ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯିବ ଆଲୋଚନା କରିବା ।

ଶିଶୁକୈନ୍ଦ୍ରିକ ନିୟମ : ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଶିଶୁ କୈନ୍ଦ୍ରିକତା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱାରୋପ କରାଯାଉଛି । ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି-୧୯୮୬ ଦର୍ଶାଯାଇଛି ଯେ ଏହି ସ୍ତରରେ ଶିକ୍ଷା ଶିଶୁ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଓ କାର୍ଯ୍ୟଭିତ୍ତିକ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏଣୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାବେଳେ ଶିଶୁର ଆଶା, ଆକାଂକ୍ଷା, ସାମର୍ଥ୍ୟ, ଆବଶ୍ୟକତା ତଥା ପରିବାରକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶିଶୁ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ତେଣୁ ଶିଶୁର ବିକାଶ କ୍ରମକୁ ଆଧାର କରି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ବିଧେୟ । କେଉଁ ବୟସରେ ଶିଶୁର ବିକାଶ କେଉଁ ସ୍ତରକୁ ଉନ୍ନୀତ ହୁଏ ଓ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଶିଶୁ ବିକାଶର ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷଣ କ'ଣ, ତାହା ବିଚାରକୁ ନେଇ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଗଲେ ଶିଶୁର ଶିକ୍ଷଣ ସୁଗମ ହୋଇଥାଏ ।

ସମାଜ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ : ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ସମାଜ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ପରସ୍ପର ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ । ତେଣୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ବେଳେ ଗୋଷ୍ଠୀ ଜୀବନ ସହିତ ସମନ୍ୱିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । କାରଣ ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ସହିତ ସାମାଜିକ ଜୀବନ ସମପରିମାଣରେ ବିକଶିତ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ଶିଶୁର ସାମାଜିକ ଆଚରଣର ପରିପ୍ରକାଶ ନିମିତ୍ତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଗୋଷ୍ଠୀ କେନ୍ଦ୍ରିକ ହେବା ଦରକାର । ଶିଶୁର ବିକାଶ ଓ ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା ପୂରଣ ପାଇଁ ସମାଜରେ ଯେପରି ବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି ସେହିପରି ସମାଜର ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଶିଶୁ ଭିତରେ ଅଙ୍ଗୀକାର ରହିବା ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ । ସେଥିପାଇଁ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ, ମନୋବୃତ୍ତି ଓ କୌଶଳ ଆଦି ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅଙ୍ଗୀଭୂତ ହେବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ ଗୋଷ୍ଠୀ ସର୍ବେକ୍ଷଣ ଓ ସମାଜସେବା ଆଦିକୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଏକ ପ୍ରମୁଖ ଅଙ୍ଗ ବୋଲି ବିଚାର କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି କୋଠରୀ ଆୟୋଗ ସୁପାରିଶ କରିଛନ୍ତି ।

କର୍ମ କୈନ୍ଦ୍ରିକ : ଶିଶୁ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କ୍ରିୟାକଳାପ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସ୍ଥାନିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଆଗ୍ରହ, ସାମର୍ଥ୍ୟ, ରୁଚି, ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଏବଂ ବିକାଶର ସ୍ତର ଅନୁସାରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକଳାପଗୁଡ଼ିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସ୍ଥାନ ପାଇବ । ଏହି କ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକ ସୃଜନଶୀଳ ଓ ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶିଶୁର ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତର ଓ ବାହାର ଜୀବନକୁ ସମନ୍ୱିତ କରିଥିବା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସ୍ଥାନ ପାଇବା ଉଚିତ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିଶୁ ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ ବ୍ୟତୀତ ବା ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ ମଧ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଅନେକ ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିବ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତାର ପୁନର୍ଗଠନ କରି ତା ଆଚରଣକୁ ଆଶାନୁରୂପେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରିବ । ଶିଶୁଟିଏ ପଞ୍ଚାୟତ ରାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ପଞ୍ଚାୟତର କାର୍ଯ୍ୟବଳୀକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ତାର ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇପାରିବ ।

ବିବିଧତା ବା ବିଭିନ୍ନତା : ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପରିସର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ନ ହୋଇ ବ୍ୟାପକ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହାଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ହୋଇପାରିବ । ସେମାନେ ନିଜର ସାମର୍ଥ୍ୟ, ଆଗ୍ରହ ଭେଦରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣର ସୁବିଧା ପାଇବେ । ସ୍ଥାନ, କାଳ, ପାତ୍ର ଭେଦରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ସହରର ପିଲାମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଠାରୁ ଗାଁ ପିଲାମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଭିନ୍ନ । ଆଦିବାସୀ ଓ ହରିଜନ ପିଲାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଭିନ୍ନ । ପୁନଶ୍ଚ ଝିଅମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଆଗ୍ରହ ପୁଅମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଆଗ୍ରହଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଏସବୁ ବିଷୟକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଏପରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବ ଯେପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କଲାଭଳି ଯଥେଷ୍ଟ ଉପାଦାନ ଥିବ ।

ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟ

ଥରେ ପ୍ରାଣୀମାନେ ଏକାଠି ବସି ଏକ ସଭାର ଆୟୋଜନ କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ବଢୁଥିବା ଜଟିଳତାକୁ ମୁକାବିଲା କରିବା ପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ । ସଭାରେ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିବା ପାଇଁ ପରିକଳ୍ପନା କରାଗଲା ।

ଦୌଡ଼ିବା, ଚଢ଼ିବା, ପହଁରିବା ଏବଂ ଉଡ଼ିବା ପାଠକୁ ନେଇ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ଯେହେତୁ ଏଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟତଃ ସବୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମୌଳିକ ଗୁଣ, ତେଣୁ ସେମାନେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁ ପାଠ ବାଧ୍ୟତା ମୂଳକ ହେବ ।

ବତକଟି ତା'ର ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଠାରୁ ପହଁରିବାରେ ଅଧିକ ଦକ୍ଷତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲା । ସେ ଉଡ଼ିବାରେ ମଧ୍ୟ ଭଲ କଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଦୌଡ଼ିବାରେ ପାରିଦର୍ଶିତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଦୌଡ଼ିବା କୌଶଳ ବଢ଼ାଇବାକୁ ତାକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟ ବାହାରେ ରହି ଅଭ୍ୟାସ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏପରିକି ତାକୁ ପହଁରିବାକୁ ନ ଦିଆଯାଇ ସେହି ସମୟରେ ଦୌଡ଼ିବା ଅଭ୍ୟାସ କରିବାକୁ କୁହାଗଲା । ସେ ତାର ଚର୍ମ ବିଶିଷ୍ଟ ପାଦ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୌଡ଼ିବା ଅଭ୍ୟାସ କଲା । ଫଳରେ ସେ ପହଁରିବାରେ ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣ ଫଳାଫଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲା । କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସାଧାରଣ ଫଳାଫଳକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉଥିଲା, ତେଣୁ ତା'ର ଫଳାଫଳକୁ ନେଇ କେହି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେନି କେବଳ ସେ ହିଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲା ।

ଠେକୁଆ ତା' ଶ୍ରେଣୀରେ ଦୌଡ଼ବାରେ ଆରମ୍ଭରୁ ପ୍ରଥମ ହେଲା କିନ୍ତୁ ପହଁରିବା ପାଇଁ ତାକୁ ଏତେ ସମୟ ଅଭ୍ୟାସ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ଯେ ସେହି ବିଷୟକୁ ସେ ଘୃଣା କଲା । ଶେଷରେ ସେ ଅତ୍ୟଧିକ ଡରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଗୁଣ୍ଡୁଚି ମୂଷା ଚଢ଼ିବାରେ ଅତ୍ୟଧିକ ପାରଙ୍ଗମ ଥିଲା କିନ୍ତୁ ଉଡ଼ିବା ଶ୍ରେଣୀରେ ସେ ମାନସିକ ଭାବେ ବହୁତ ଡରିଯାଉଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ତାକୁ ଉଡ଼ିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କଲେ, ସେ ଗଛ ଉପରୁ ଆରମ୍ଭ ନ କରି ଭୂମି ଉପରୁ ଉଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ତା'ର ମାଂସପେଶୀ ଆଘାତ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଉଡ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ଏବଂ ପରିଶେଷରେ ସେ ଉଡ଼ିବାରେ C ଗ୍ରେଡ ଏବଂ ଦୌଡ଼ିବାରେ D ଗ୍ରେଡ ପାଇଲା ।

ଛଞ୍ଚାଣ ଶ୍ରେଣୀରେ ସବୁଠାରୁ ବିଶୃଙ୍ଖଳିତ ଥିଲା । ଚଢ଼ିବାରେ ସେ ଶ୍ରେଣୀରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଛରେ ପକାଇ ଦେଇ ଗଛର ଉପରକୁ ଚଢ଼ି ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଦ୍ଧତି ଅବଲମ୍ବନ ନ କରି ନିଜ ଶୈଳୀରେ ଗଛରେ ଚଢୁଥିଲା ।

ମୂଷା ଅବଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାରେ ଥିଲା । ସେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ିବାକୁ ସଂଘର୍ଷ କରୁଥିଲା । କାରଣ ଗାତ ଖୋଳିବା ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଏକ ବିଷୟ ନ ଥିଲା । ମୂଷା ପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିଖାଳି ମାନେ ଏକାଠି ହେଲେ । ସେମାନେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ ଏକ ଘରୋଇ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିବେ ଯେଉଁଠି ବିଭିନ୍ନ ବିକଳ୍ପ ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବ ।

(ଉତ୍ସ : National Focus Groups Position Papers - V0l. - II)

ସହ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ସମନ୍ୱୟ : ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ବେଳେ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ସମନ୍ୱୟ ନିୟମକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କେତେକ ଅଭିଜ୍ଞତା ପ୍ରଦାନ କରାଯିବା ଉଦେଶ୍ୟରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟର ପୂରଣ ନିମିତ୍ତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମସ୍ଥ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ସହ ସେହି ଅଭିଜ୍ଞତାଗୁଡ଼ିକ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିବ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ସମନ୍ୱିତ ଭାବେ ସ୍ଥାନିତ ହେବ । ଫଳରେ ଶିଶୁର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ ଓ ଜ୍ଞାନର ଅଖଣ୍ଡତା ବଜାୟ ରଖିହେବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର 'ଟୁନାଟୁନୀ' ବିଷୟରେ ଭାଷା, ପରିବେଶ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଗଣିତକୁ ସମନ୍ୱିତ କରାଯାଇଅଛି ।

ପରମ୍ପରାର ସଂରକ୍ଷଣ : ଶିକ୍ଷାର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ସାଂସ୍କୃତିକ ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପରିବହନ । ମାନବ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରଗତି ପାଇଁ ଏହା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ପରମ୍ପରା, ରୀତିନୀତି, ମନୋବୃତ୍ତି, କୌଶଳ, ଆଚରଣ, ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଇତ୍ୟାଦିର ସମ୍ମିଶ୍ରଣକୁ ସଂସ୍କୃତି ବୋଲି ବୁଝାଯାଏ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଏସବୁକୁ ଆହରଣ କରିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଏହାର ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତି । ଏ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ସହିତ ଶିଶୁର ଆଗ୍ରହ, ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ବିକାଶଧାରାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରଣେତା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ । ଶିଶୁ ଯେପରି ତା'ର ସାଂସ୍କୃତିକ ଐତିହ୍ୟ ଓ ପରମ୍ପରାରେ ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପରିବହନ କରିପାରିବ ସେ ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତାଧାରା ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ରୂପାୟିତ ହେବ । ଶିକ୍ଷାର ଏହି ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଭୂମିକା ଯୋଗୁଁ ସଂସ୍କୃତିର ଅବକ୍ଷୟ ହେବ ନାହିଁ ।

ସୃଜନଶୀଳତା : ଶିଶୁମାନଙ୍କର ସୃଜନଶୀଳ ପ୍ରତିଭାର ବିକାଶ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଫଳରେ ସେମାନେ ସାଂସ୍କୃତିକ ଐତିହ୍ୟକୁ ସମୁନ୍ନତ ଓ ସମୃଦ୍ଧ କରିବେ । ଗୋଟିଏ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ସମାଜ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରମ୍ପରାର ମୌଳିକତା ରକ୍ଷାକରି ଆଗକୁ ବଢ଼ିବାକୁ ହୁଏ । ଉପଯୁକ୍ତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶିକ୍ଷାର ଏହି ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଭୂମିକାକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିପାରିବ ।

ଦୂରଦୃଷ୍ଟି : ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଏପରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ, ଯେଉଁଥିରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ସାଂପ୍ରତିକ ଜୀବନର ଆଶା–ଆକାଂକ୍ଷା ସହିତ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବ । କାରଣ ଶିଶୁ ଆଜି ଯାହା ପଢୁଛି, କାଲି ତାହା କାମରେ ଆସିବ । ଏଥିରେ ଜ୍ଞାନ, କୌଶଳ, ଅଭିଜ୍ଞତା, ଆଦିର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିବ ଯଦ୍ୱାରା ଭବିଷ୍ୟତରେ ସେମାନଙ୍କର ସମଯୋଜନ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକଶିତ ହେବ । ଆଜିର ଶିଶୁ ଆସନ୍ତାକାଲିର ନାଗରିକ । ତେଣୁ ଆସନ୍ତାକାଲିର ସମସ୍ୟା

ସମାଧାନ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସୁତରାଂ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରଣେତାମାନଙ୍କୁ ଭବିଷ୍ୟତ ସମାଜର ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିତ୍ରଟିଏ ଅଙ୍କନ କରିବାକୁ ହେବ ଓ ଭବିଷ୍ୟତର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଚାହିଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ନମନୀୟତା : ସମାଜର ଆଶା, ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ଆବଶ୍ୟକତାରେ ଦ୍ରୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟୁଛି । ତେଣୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସ୍ଥାନିତ ବିଷୟମାନ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ବା ଅନମନୀୟ ହେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୁଯୋଗ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପରିଚାଳନାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଔପଚାରିକତାରୁ ମୁକ୍ତ ରହିବାକୁ ହେବ ।

ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା : ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ପ୍ରୟୋଜନ ପୂରଣରେ ସହାୟକ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ ପ୍ରୟୋଗ ଓ ଉପଯୋଗୀ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ମଧ୍ୟରେ ବୃତ୍ତିଭିତ୍ତିକ, ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଓ ବୈଷୟିକ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଉଚିତ୍ । ଯାହା ଫଳରେ ଶିଶୁ ଆହରଣ କରିଥିବା କୌଶଳକୁ ନିଜର କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କର୍ମାନୁଭୂତି ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଆଞ୍ଚଳିକ ଭିତ୍ତିରେ କର୍ମାନୁଭୂତିରେ ବିବିଧତା ମଧ୍ୟ ଅଣାଯାଇପାରେ ।

ସଂହତି ବା ସମତା : ବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପରୋକ୍ଷ ଅଭିଜ୍ଞତା, ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଓ ବୈଷୟିକ ଶିକ୍ଷା, ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଓ ଇଚ୍ଛାଧୀନ ଶିକ୍ଷା, ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଓ ଅଣଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସଂହତି ବା ସମତା ରକ୍ଷା କରି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

ବ୍ୟାପକତା : ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସୀମିତ ନହୋଇ ବ୍ୟାପକ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ଶିଶୁର ଶାରୀରିକ, ମାନସିକ, ସାମାଜିକ, ଆବେଗିକ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିକାଶର ବ୍ୟାପକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ହେବା ଉଚିତ୍ । ଶିଶୁ ଓ ସମାଜର ସର୍ବୋତ୍ତମ ବିକାଶ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ବ୍ୟାପକ ହେବା ଉଚିତ୍ ।

1.5.1 ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ଆୟୋଗ ଓ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ନିୟମ :

ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ଆୟୋଗ (୧୯୫୨-୫୩)ର ସୁପାରିଶ ଅନୁଯାୟୀ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ନିମ୍ନଲିଖିତ ନିୟମଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ସାମଗ୍ରିକ ଅଭିଜ୍ଞତା : ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାରମ୍ପରିକ ରୀତିରେ ଯେଉଁ ବିଷୟ ପଢ଼ାଯାଉଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବା ସହିତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶ୍ରେଣୀଗୃହ, ବିଜ୍ଞାନାଗାର, ପାଠାଗାର, ଖେଳପଡ଼ିଆ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଶିଶୁର ବିକାଶ ପାଇଁ ଯେଉଁସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପକୁ ସଂପାଦାନ କରାଯାଏ, ସେ ସବୁର ସାମଗ୍ରିକ ଅଭିଜ୍ଞତା ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବ । ସଂକ୍ଷେପରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସମସ୍ତ ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ଅଭିଜ୍ଞତାର ସାମଗ୍ରିକ ରୂପ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶିକ୍ଷା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ବିଷୟ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ନ ହୋଇ ଅଭିଜ୍ଞତାଭିତ୍ତିକ ହେବା ଉଚିତ୍ ।

ବିଭିନ୍ନତା ଓ ନମନୀୟତା : ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଦେଶ, କାଳ, ପାତ୍ର ଭେଦରେ ବିଭିନ୍ନତା ଓ ନମନୀୟତା ନିୟମ ଅନୁସାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଦରକାର । ପିଲାମାନଙ୍କର ପରିବେଶ, ସ୍ଥାନ, ଲିଙ୍ଗଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ, ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଓ ବିକାଶଧାରା, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତଥା ସାମାଜିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ।

ଗୋଷ୍ଠୀକୈନ୍ଦ୍ରିକତା : ମନୁଷ୍ୟ ଏକ ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ । ସମାଜ ବିନା ମନୁଷ୍ୟ ବଞ୍ଚିପାରିବ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନରେ ଯାହା ଶିକ୍ଷା କରେ ତାହା ସେ ସମାଜରେ ଉପଯୋଗୀ କରିଥାଏ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସର୍ବଦା ସମାଜ ଓ ମନୁଷ୍ୟର ପରିବେଶକୁ ନେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଉଚିତ୍ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଉଭୟ ଆଙ୍ଗିକ ଓ ଆତ୍ମିକ ବିଭାଗ ସମାଜ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ହେବା ଦରକାର । ଏ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ସମାଜକୁ ଏକ ଆନ୍ତରିକ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ କରିଥାଏ ।

ଅବସର ବିନୋଦନ : ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ କର୍ମାନୁଭୂତି ଆହରଣ ବ୍ୟତୀତ ସେମାନଙ୍କ ଅବସର ବିନୋଦନ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ପିଲାମାନଙ୍କର ରୁଚି ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସ୍ଥାନିତ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ଅବସର ସମୟର ସଦ୍‌ବିନିଯୋଗ ହୋଇପାରିବ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ । ଅବସର ସମୟର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାର କିପରି ହେବ, ସେ ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଉଚିତ୍ । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ସାମାଜିକ, ଶାରୀରିକ, ଖେଳ, ବ୍ୟାୟାମ, ନୃତ୍ୟ, ନାଟକ, ଅଭିନୟ ଇତ୍ୟାଦି ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବା ଉଚିତ୍ ।

ସହ-ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ସମନ୍ୱୟ : ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ସମୂହ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧ ସୂତ୍ରରେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଯେପରି ସମନ୍ୱିତ ହୋଇ ଶିଶୁର ବିକାଶରେ ସହାୟକ ହୁଅନ୍ତି, ସେଥିପ୍ରତି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରଣେତମାନେ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ବିଷୟ ବିଷୟ ମଧ୍ୟରେ ସଂପର୍କ ରହିବା ସହ ବିଷୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ ସମନ୍ୱିତଭାବେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

1.6 ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପ୍ରକ୍ରିୟା :

ତୁମେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର ନିୟମ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କଲ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାବେଳେ ଯେଉଁ ସବୁ ସୋପାନ ଦେଇ ଗତି କରିବାକୁ ପଡ଼େ ସେହି ବିଷୟରେ ଜାଣିବ ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ ଯେ କୌଣସି ଦେଶ ବା ସମାଜକୁ ପ୍ରଗତି ପଥରେ ନେବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଥମେ ତାହାର ମାନବ ସମ୍ବଳର ବିକାଶ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ସେଥିପାଇଁ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଡି.ଏସ୍.କୋଠାରୀ ତାଙ୍କ ରିପୋର୍ଟ (ଶିକ୍ଷା ଓ ଜାତୀୟ ବିକାଶ-୧୯୬୬) ରେ "ଦେଶର ଭାଗ୍ୟ ତା'ର ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥାଏ" ବୋଲି କହିଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ହିଁ ତାହାର ପ୍ରାଣକେନ୍ଦ୍ର । ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରୟୋଜନ, ସେହି ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀ କ'ଣ ହେବ ତାହା ସ୍ଥିର କରି ତଦନୁଯାୟୀ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତି ପରେ ଆମ ଦେଶର ଆବଶ୍ୟକତାନୁଯାୟୀ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷା ଆୟୋଗର ସୁପାରିଶକୁ ନେଇ ତଦାନୀନ୍ତନ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବିଭିନ୍ନ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆଲୋଚନା, ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା ଓ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରାଯାଇ ସେଥିରୁ ଉପଲବ୍ଧ ପରାମର୍ଶ ଭିତ୍ତିରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତର (ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) ନିମିତ୍ତ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଭାବେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାର ପ୍ରାୟ ତିନି ଦଶନ୍ଧିରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ସମୟ ଧରି ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଦାୟିତ୍ୱ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱାଧୀନ ଥିଲା । ୧୯୭୬ ମସିହାର ଦେଶର ୪୨ ତମ ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ଅନୁଯାୟୀ ଶିକ୍ଷାକୁ ଉଭୟ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ସମ୍ମିଳିତ ଦାୟିତ୍ୱଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ତଦନୁଯାୟୀ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ଶିକ୍ଷାନୀତି, ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆଦି ସ୍ଥିର କରିବା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଓ ପରାମର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା । କରାଯାଇଛି ।

ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ୟୁନିସେଫ୍ ସହାୟତାରେ ୧୯୭୫ ମସିହାରେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନବୀକରଣ ପ୍ରକଳ୍ପ (Primary Education Curriculum Renewal Project – PECR Project) କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପରେ ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରଣୟନ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପରେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ, ସହରାଞ୍ଚଳ ଓ ଆଦିବାସୀ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ ନିଆରା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିଲା । ଏଥିରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ସର୍ବନିମ୍ନ ଶିକ୍ଷଣକ୍ରମ ଆଧାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ୧୯୮୬ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି ଆଧାରରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇଥିଲା । ଜିଲ୍ଲା ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ (DPEP) ମାଧ୍ୟମରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନୁନତ ଜିଲ୍ଲାବାନଙ୍କରେ ପ୍ରଥମରୁ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରଚଳନ କରାଯାଇଥିଲା । DPEP ପରୀକ୍ଷାର ଉପଲବ୍ଧ ଫଳାଫଳକୁ ଆଧାର କରି ସାରା ରାଜ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତ୍ତିକ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥିଲା । ୨୦୦୧-୨୦୦୨ ମସିହାରେ ମାଧ୍ୟମରେ ।

କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ସମଗ୍ର ଦେଶପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷାର ସଂଗଠନ, ପରିଚାଳନା ତଥା ଗୁଣାତ୍ମକ ସମାନତା ଆଣିବା ପାଇଁ ୨୦୦୫ ମସିହାରେ ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ । ସେଥିରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ସୂଚନା ଓ ପରାମର୍ଶ ବିଚାରକୁ ନେଇ କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ତରରେ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ଗବେଷଣା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାସ୍ତର ପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର – ୨୦୦୫କୁ ଭିତ୍ତି କରି ନିଜ ନିଜ ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଏବଂ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ କରିବା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ଆମ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରଥମରୁ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ରୂପରେଖ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଏବଂ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ଦାୟିତ୍ୱ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଗବେଷଣା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇଛି । ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର – ୨୦୦୫କୁ ଭିତ୍ତିକରି ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରଥମରୁ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ନବୀକରଣ ୨୦୦୭ ରେ ମସିହାରେ କରାଯାଇଛି । ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ହୋଇଥିବା ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର – ୨୦୦୭ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶିକ୍ଷାର ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ସବୁପ୍ରକାରର **ଉପଭୋକ୍ତା** ଯଥା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ, ଶିକ୍ଷକ, ପିତାମାତା ଓ ଅଭିଭାବକ ବିଶିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷାବିତ, ସମାଜସେବୀ ଆଦିଙ୍କ ସରି ବିଭିନ୍ନ ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଚାର ବିମର୍ଷ କରି ରାଜ୍ୟର ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର – ୨୦୦୭ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ ଏବଂ ରାଜ୍ୟର ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୭କୁ ଭିତ୍ତିକରି ୧ମ ରୁ ୧୦ମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୂତନ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି ।

1.7 ଏହି ଏକକରୁ ତୁମେ ଯାହା ଶିଖିଲ :

- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶରେ ସହାୟକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସାମଗ୍ରିକ ଅନୁଭୂତିକୁ ହିଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କୁହାଯାଏ ।
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଚାରିଟି ଉପାଦାନ ଅଛି – ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ, ପାଠ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ନିର୍ବାଚନ, ବିଷୟବସ୍ତୁର ସଜ୍ଜୀକରଣ ଓ ସଂଗଠନ ଏବଂ ମୂଲ୍ୟାୟନ ।
- ବିଷୟଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ବିଷୟ ହିଁ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ହୋଇଥିବାବେଳେ ଶିଶୁକୈନ୍ଦ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଶିଶୁ ହିଁ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ମୁଖ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଅଭିଜ୍ଞତା ଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଅଭିଜ୍ଞତା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷଣ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଥିବା ବେଳେ ଅଞ୍ଚଳଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।
- ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ରଖି ଯେଉଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ, ତାହାକୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କୁହାଯାଏ ।
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ନିୟମଗୁଡ଼ିକ ହେଲା– ଶିଶୁକୈନ୍ଦ୍ରିକ, ଗୋଷ୍ଠୀକୈନ୍ଦ୍ରିକ, କର୍ମକୈନ୍ଦ୍ରିକ, ବିଭିନ୍ନତା, ସହସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ସଂରକ୍ଷଣ, ସୃଜନଶୀଳତା, ଦୂରଦୃଷ୍ଟି, ନମନୀୟତା, ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା, ସଂହତି ଏବଂ ବ୍ୟାପକତା ।
- ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫କୁ ଭିତ୍ତିକରି ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଶିକ୍ଷାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ନବୀକରଣ କରାଯାଇଛି ।

1.8 ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର :

1. ସିଲାବସ୍ କହିଲେ ଯେ କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ ତାଲିକାକୁ ବୁଝାଏ କିନ୍ତୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶରେ ସହାୟକ ସାମଗ୍ରିକ ଅନୁଭୂତିର ସମାହାରକୁ ବୁଝାଏ ।
2. ଭୁଲ୍ । ପିଲାଟିର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶରେ ସହାୟକ ସମସ୍ତ ଅନୁଭୂତି (ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ) ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ପିଲା ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ କିଛି ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିଥାଏ । ଯାହା ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପରିସରଭୁକ୍ତ ।

3. • ଗୋଟିଏ ବିଷୟରେ ପାଠ ପଢ଼ିଲା ବେଳେ ଅନ୍ୟ ବିଷୟ ସହ ସମ୍ପର୍କିତ କରିପାରିବ ।

• ବିଷୟ-ବିଷୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମ୍ପର୍କକୁ ବୁଝି ଜ୍ଞାନର ଅଖଣ୍ଡତା ଓ ଅଭିନ୍ନତା ବିଷୟରେ ଅବବୋଧ ହାସଲ କରିବା ।

• ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତିରୁ ଏକାଧିକ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରିପାରିବ ।

4. • ଶିଶୁର ଆଗ୍ରହ, ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ନେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବାରୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀରେ ଶିଶୁଟି ଖୁସିରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ।

• ନିଜେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଶିଖୁଥିବାରୁ ଶିକ୍ଷଣ ଅର୍ଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ ।

• ଶିଶୁ ତା' ନିଜସ୍ୱ ବେଗରେ ଶିଖିଥାଏ ।

1.9 ଏକକ ସମ୍ବଳିତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ :

1. ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କଲାବେଳେ କେଉଁ ସବୁ ଦିଗ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ?
2. ଅଭିଜ୍ଞତାଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଦୋଷଗୁଣ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।
3. ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ବେଳେ ବିବିଧତା ବା ବିଭିନ୍ନତା ନିୟମର ଯଥାର୍ଥତାକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କର ।

1.10 ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ପୁସ୍ତକ ସୂଚୀ :

- Curriculum Foundations, Principles and Theory : Second Edition Allav C. Ornstein Francis P. Hunkins
- Curriculum Development : T. Mrunaline, Neel Kamal Publications, 2007.
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂରଚନ ଓ ସମ୍ପାଦନ : ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ, ୨୦୦୦
- Curriculum & Instruction – ES–331, IGNOU, 1996, Reprint, 2003
- National Curriculum Framework 2005

2. ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂଚାଳନ ପ୍ରକ୍ରିୟା

ଗଠନକ୍ରମ

2.0 ଉପକ୍ରମ

2.1 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

2.2 ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ର ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତି

2.3 ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଭେଦରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ

2.3.1 ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଓ ଜନଜାତି ବର୍ଗର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ

2.3.2 ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା

2.3.3 ବାଳିକା ଶିକ୍ଷା

2.4 ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଚୟନ, ସଂଗଠନ ଓ ବ୍ୟବହାର

2.5 ଶ୍ରେଣୀ ସଂଚାଳନ କୌଶଳ

2.5.1 ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା କୌଶଳ

2.5.2 କଳାପଟା ବ୍ୟବହାର କୌଶଳ

2.5.3 ପୁନର୍ବଳନ ଓ ଦଣ୍ଡବିଧାନ

2.5.4 ଭାବବିନିମୟ କୌଶଳ

2.5.5 ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନା ଦକ୍ଷତା

2.6 ଏହି ଏକକରୁ ଆମେ କ'ଣ ଶିଖିଲେ

2.7 ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର

2.8 ଏକକ ସମ୍ବଳିତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

2.9 ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ପୁସ୍ତକ ସୂଚୀ

2.0 ଉପକ୍ରମ

ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟାୟରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅର୍ଥ, ପ୍ରକାର ଭେଦ ଓ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ବିଭିନ୍ନ ନିୟମ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି । ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପରିଚାଳନାର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ।ଏହି ଏକକରେ ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ର ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତି ସଂପର୍କରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି । ଏହି ଏକକରେ ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତି ସଂପର୍କରେ ସମ୍ୟକ ଭାବେ ଆଲୋଚନା କରିବା ।

ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ସାଧାରଣ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ସ୍ଥିର କରାଯାଇଥାଏ, ବୋଲି ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି । ଏତଦ୍‌ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଭେଦରେ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଚୟନ, ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଏହାର ସଂଗଠନ ଓ ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନାର ମୁଖ୍ୟ କୌଶଳଗୁଡ଼ିକ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି ।

ଏହି ଏକକରେ ବିଶେଷ କରି ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ବିଭିନ୍ନ ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତି, ବିଷୟବସ୍ତୁ ଆଧାରରେ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଚୟନ, ସଂଗଠନ ଓ ପରିଚାଳନା ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରାଯାଇଛି । ବିଶେଷ ବର୍ଗର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଯଥା– ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଓ ଜନଜାତି, ଭିନ୍ନକ୍ଷମ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଓ ଝିଅମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଗୁରୁତ୍ୱ ସଂପର୍କରେ ଅଧିକ ଧ୍ୟାନ ଦିଆଯାଇଛି ।

2.1 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଏହି ଏକକଟି ଅଧ୍ୟୟନ ପରେ ତୁମେ–

- ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ ରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂପାଦନର ପଞ୍ଚମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝାଇବାରିବ ।
- ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଅନୁଭୂତିକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପରିଚାଳନା କରିବ ।
- ପାଠ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଆଧାରରେ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଚୟନ ଓ ସଂଗଠନ କରିବ ।
- ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟର ସର୍ବୋତ୍ତମ ବିକାଶ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ପରିଚାଳନା କରିବା ସହ ଶ୍ରେଣୀକାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନାର ବିଭିନ୍ନ କୌଶଳ ହାସଲ କରିବ ।

2.2 ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ର ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତି

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଏକ ସାମଗ୍ରିକ ରୂପରେଖ ଯେଉଁଥିରେ ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ହାସଲ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ ଓ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଆହରଣ କରିବା ପାଇଁ ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଥାଏ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୀତି ଓ ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଆଧାର କରି ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ ଚୟନ, ସଂଗଠନ, ଶିକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତି, ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ ଇତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାନ ସ୍ଥିର କରାଯାଇଥାଏ ।

ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କ'ଣ, ଏହାର ନୀତି, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ତତ୍ତ୍ୱ ସଂପର୍କରେ ବିଶଦ ଭାବରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଯେତିକି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଏହାର ସମ୍ପାଦନ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଚୟନ ଓ ଏହାର ସଂଗଠନ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ବିଷୟବସ୍ତୁର ଉପସ୍ଥାପନ ଉପଯୋଗୀ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପରିଚାଳନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପରିଚାଳନା ନ କଲେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।

ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଶିକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ପିଲାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହାସଲ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ ଔପଚାରିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ପିଲାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହାସଲ କରାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଥାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତିକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନ କୌଶଳ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥାଏ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଜ୍ଞାନ, ଭାବ ଓ କୌଶଳ ବିକାଶ କରାଇବା ଯଦ୍ୱାରା ସେମାନେ–

- ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଚିନ୍ତାକରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ।
- ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରୟାସ ଜାରି ରଖିବେ ।
- ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ଓ ଆସ୍ଥା ପ୍ରକଟ କରିବେ ।

- ଦେଶର ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସମୁନ୍ନତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିବେ ଓ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରିବା ପାଇଁ ଜୀବନ କୌଶଳ ହାସଲ କରିବେ ।

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଏକ ସାମଗ୍ରିକ ରୂପରେଖ ଯେଉଁଥିରେ ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ବିଷୟବସ୍ତୁ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସମ୍ପାଦନ (Curriculum Transaction) ପ୍ରକ୍ରିୟା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସମ୍ପାଦନବେଳେ ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ବିଷୟବସ୍ତୁ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦିଆଯାଇ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତି ଓ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତିକୁ ଶାଣୀତ କରାଯଏ । ଫଳରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଆଧାରିତ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ସହଜରେ ହାସଲ କରିପାରେ ।

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଜ୍ଞାନ, ଭାବ ଓ କୌଶଳର ବିକାଶ କରାଇବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଶୈକ୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ସଂଚାଳନ (Transaction) ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଶୈକ୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଅଧିକ କ୍ରିୟାଶୀଳ ଓ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ପାଇଁ ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ର ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତି ଗୁଡ଼ିକ ଆଲୋଚନା ସାପେକ୍ଷ ।

ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ରେ ଯେଉଁ ପାଞ୍ଚଟିମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତି ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା–

- ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାର ଜୀବନ ସହ ଜ୍ଞାନକୁ ସଂଯୋଗ କରିବା ।
- ଘୋଷା ପଦ୍ଧତିରୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣକୁ ଯେପରି ମୁକ୍ତହୁଏ ତାହା ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ।
- ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ନ ରହି ପିଲାମାନଙ୍କ ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶ ସାଧନ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବା ।
- ପରୀକ୍ଷାକୁ ଅଧିକ ନମନୀୟ କରିବା ଓ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ଜୀବନ ସହ ସମନ୍ୱିତ କରିବା ।
- ଦେଶର ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଧାରାଭିତରେ ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତାର ବିକାଶ କରାଇବା ।

ଏହି ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ସଂଚାଳନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ବ୍ୟାପକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବ ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଏ ।

- **ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାର ଜୀବନ ସହ ଜ୍ଞାନକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା :** ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ନିକଟରେ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅଛି ଓ ସେ ସକ୍ରିୟ । ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପିଲାଟି ନିଜର ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ବିନିଯୋଗ କରି ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାରେ ଘଟୁଥିବା ଘଟଣାବଳୀକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ଅନେକ କଥା ଶିଖିଥାଏ । ଶିକ୍ଷଣ କେବଳ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଚାରିକାନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ । ବାସ୍ତବରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାରେ ଘଟୁଥିବା ଘଟଣାବଳୀରୁ ପିଲା ନୂତନ ତଥ୍ୟ ଆହରଣ କରି ଅନେକ କଥା ଶିଖିଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ପିଲା ତା'ର ପରିସରରେ ଘଟୁଥିବା ଘଟଣାବଳୀର ଅନୁଭୂତିକୁ ନେଇ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସେ । ଯଥା–

– କେଉଁ ପ୍ରକାର ଗଛକୁ ସେମାନେ ଚଢ଼ି ଫଳ ତୋଳିଛନ୍ତି ।

– କେଉଁ ପକ୍ଷୀର ସ୍ୱର ତାକୁ ମଧୁର ଶୁଭୁଛି ।

– କେଉଁ ପଶୁ ଦେଖିବାକୁ ତାକୁ ଭୟ ଲାଗୁଛି, ଇତ୍ୟାଦି ।

ସେହିପରି ତା' ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ଜୀବଜନ୍ତୁ ପଶୁପକ୍ଷୀ, ବୃକ୍ଷଲତା ସହ ଦିନ ରାତିର ଘଟଣାଚକ୍ର, ଋତୁ ଚକ୍ର ଓ ଜଳବାୟୁ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ଜ୍ଞାନକୁ ବାସ୍ତବ ଜୀବନାଭୁତି ସହ ସଂଯୋଗ କରିବା । ଶ୍ରେଣୀ ଭିତର ଜ୍ଞାନ ଓ ବାହାର ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପିଲାର ପୂର୍ବ ଅନୁଭୂତି ସହ ଶିକ୍ଷଣକୁ ଯୋଡ଼ିଲେ, ତାହା ପିଲାପାଇଁ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ଓ ଶିକ୍ଷଣ

ପ୍ରତି ତାର ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ିବ । ଏଣୁ ପିଲାଟିର ପରିଚିତ ପରିବେଶ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ହେବା ଉଚିତ୍ ।

ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ ଓ ବାହାର ଶିକ୍ଷଣ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପାଚେରୀ ରହିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ କାରଣ ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି, ଶ୍ରେଣୀର ଉପଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନକୁ ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା । ଶିକ୍ଷଣକୁ ପିଲାଟିର ପରିଚିତ ପରିବେଶରୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଶିକ୍ଷଣ ପିଲାପାଇଁ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଓ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ହୋଇଥାଏ । ପିଲାଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶର ଭୂମିକା ଯେ କୌଣସି ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଠାରୁ କିଞ୍ଚିତ କମ୍ ନୁହେଁ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର "ନିକଟରୁ ଦୂର", "ଜଣାରୁ ଅଜଣା", "ମୂର୍ତ୍ତରୁ ଅମୂର୍ତ୍ତ" ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇବାକୁ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ପରିଚିତ ପରିବେଶରୁ ହିଁ ଶିକ୍ଷାରମ୍ଭ ହେବା ଉଚିତ ।

ଆସ, ଏହି ପରିସ୍ଥିତି ଦୁଇଟିକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା ।

ପରିସ୍ଥିତି – 1 :

ରଘୁନାଥ ସାର ନୂଆଗାଁ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ । ସେ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ "ଜୀବ ଓ ନିର୍ଜୀବ" ସଂପର୍କିତ ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ନିଜର ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ସହ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ପାଠ ବହିରେ ଥିବା ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ଉଦାହରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ପିଲାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥାପନ କଲେ 'ଜୀବ ଓ ନିର୍ଜୀବର' ଧାରଣାକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଯାଇ 'ଜୀବ' ଓ 'ନିର୍ଜୀବ'ର ଚାର୍ଟଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଟଙ୍ଗାଇ ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚନା କଲେ । ସଂଜ୍ଞା ଓ ମୁଖ୍ୟ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକୁ କଳାପଟାରେ ଲେଖିଦେଲେ ଓ ପିଲାମାନେ ତାକୁ ଟିପିନେଲେ । ପିଲାମାନେ ନିଜ ନିଜ ଖାତାରେ ଲେଖୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରେଣୀରେ ବୁଲି ବୁଲି ଦେଖୁଥିଲେ ଓ ସଂଶୋଧନ ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ପରିଶେଷରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷକ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ । ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରୁନଥିବା ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ସହାୟତା କରୁଥିଲେ । ପିଲାଙ୍କୁ ଗୃହକାର୍ଯ୍ୟ ଦେଇ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

ପରିସ୍ଥିତି – 2 :

ନିବେଦିତା ଦିଦି ରଘୁନାଥପୁର ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ । ସେ ମଧ୍ୟ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ପରିବେଶ ଶିକ୍ଷାର "ଜୀବ ଓ ନିର୍ଜୀବ" ସଂପର୍କିତ ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହକୁ ପ୍ରବେଶକଲେ । ତା' ପରେ ସେ ସବୁପିଲାଙ୍କୁ ଖେଳପଡ଼ିଆ ଓ ବଗିଚାକୁ ବୁଲାଇ ନେଲେ । ଖେଳପଡ଼ିଆ ଓ ବଗିଚାରେ କ'ଣ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି ଦେଖିବା ପାଇଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସୂଚନା ଦେଲେ । ଖେଳପଡ଼ିଆ ଓ ବଗିଚାରୁ ଫେରିବା ପରେ ପିଲାମାନେ କ'ଣ ଦେଖିଲେ, ତା'ର ତାଲିକା କରିବାକୁ କହିଲେ । ଦଳଗତଭାବେ ଆଲୋଚନା କରି ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଉପସ୍ଥାପନ କଲେ । ତାଲିକା ଜିନିଷ / ବସ୍ତୁ କିମ୍ବା ଜୀବମାନଙ୍କର ବର୍ଗୀକରଣ କରାଇଲେ । "ଜୀବ ଓ ନିର୍ଜୀବ"ର ଗୁଣାବଳୀକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଢଙ୍ଗରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଇଲେ ଓ କଳାପଟାରେ ଲେଖାଇଲେ । ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ଥିବା "ଜୀବ ଓ ନିର୍ଜୀବ" ସଂପର୍କିତ ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁରୁ ଜ୍ଞାନଗତ ତଥ୍ୟକୁ ପିଲାମାନେ ବୁଝିବା ସହ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ତଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ଶ୍ରେଣୀରେ ପିଲାମାନେ ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଥିଲେ ଓ ସମାଧାନର ସୂତ୍ର ମିଳିତ ଭାବେ ସ୍ଥିର କରୁଥିଲେ । ଶେଷରେ ଶିକ୍ଷକ ପିଲାଙ୍କୁ "ଜୀବ – ନିର୍ଜୀବ" ସଂପର୍କିତ ଗୃହକାର୍ଯ୍ୟ ଦେଇ ଶ୍ରେଣୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କଲେ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ଏହି ଦୁଇ ପରିସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁ ପରିସ୍ଥିତିଟି ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ବେଶି ଉପଯୋଗୀ ଓ କାହିଁକି ?

ପ୍ରଥମ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶିକ୍ଷକ ପାରମ୍ପରିକ ଢଙ୍ଗରେ ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁରେ ଥିବା ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପିଲାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରୁଥିଲେ ଓ ପିଲାମାନେ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ହୋଇ ଶୁଣୁଥିଲେ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କ କଥାକୁ ମନେରଖି ପଚାରୁଥିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ପୁସ୍ତକରେ ଥିବା ଜ୍ଞାନକୁ ଖେଳପଡ଼ିଆ ଓ ବଗିଚାର ଉପଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନକୁ ଯୋଡ଼ିବାରେ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ଏଠାରେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ପୁସ୍ତକରେ ଥିବା ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁର ଧାରଣା, "ଜୀବ ଓ ନିର୍ଜୀବ" କୁ ଶ୍ରେଣୀ ବାହାରେ ଥିବା ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରେ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରାଇ, ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିର ବାସ୍ତବତାକୁ ପ୍ରମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ଥିବା ତଥ୍ୟ ଓ ଧାରଣା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଇଁ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ହେଲା । ପିଲାକୁ ପୁସ୍ତକର ଏ ପ୍ରକାର ଧାରଣାକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ କିମ୍ବା ମନେରଖିବା ପାଇଁ ଆଦୌ କଷ୍ଟକର ହେଲା ନାହିଁ ।

ସେହିଭଳି "ଜଳ ପ୍ରଦୂଷଣ" ସଂପର୍କରେ ପିଲାମାନେ ଯଦି ନିଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ମିଳୁଥିବା ଜଳଉତ୍ସ, ପ୍ରଦୂଷଣର କାରଣ, ନିରାକରଣର ଉପାୟ ଅନୁଧ୍ୟାନ ପୂର୍ବକ ଉପସ୍ଥାପନ ଓ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତେ, ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଓ ଶିକ୍ଷଣୋପଲବ୍ଧି । ବେଶ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଅନ୍ତା ସେହିପରି ଶିକ୍ଷକ ଚନ୍ଦ୍ରକଳାର ହ୍ରାସବୃଦ୍ଧି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ପାଇଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ରାତିରେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା ପୂର୍ବକ ଆଲୋଚନା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କରାଇପାରିବେ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଏଭଳି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂପାଦନ ପାଇଁ ପାରମ୍ପରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ଓ ଏଥିପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଏଭଳି ଅନେକ ମୂର୍ତ୍ତ ଓ ଅମୂର୍ତ୍ତ ଧାରଣା ଅଛି ଯାହା ପିଲାମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ ଅନୁଭୂତି ସହ ଯୋଡ଼ି ହେବା ଅବାଶ୍ୟକ । ତାହା ଦ୍ୱାରା ପିଲାପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ଓ ସେ ସହଜରେ ପାଠ ବୁଝିବା ସହିତ, ପାଠକୁ ମନେ ରଖିପାରିବ ଓ ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ ପ୍ରୟୋଗ କିଛି କରି ପାରିବ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀ ବିଜ୍ଞାନ ବହିର ଗୋଟିଏ "ଧାରଣା"କୁ ନେଇ ବାହାର ଦୁନିଆର ଅନୁଭୂତିକୁ ଯୋଡ଼ି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

- **ଶିକ୍ଷଣକୁ ଘୋଷା ପଦ୍ଧତିରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା :** ଶ୍ରେଣୀ କକ୍ଷରେ ଆମେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଅପେକ୍ଷା ଆମ ଶିକ୍ଷାଦାନକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥାଉ । ଫଳରେ ପିଲାଟି ଅନେକ ତଥ୍ୟ ନ ବୁଝି ଘୋଷି ମନେରଖିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ । ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ରେ ପିଲାଟିର ଘୋଷିବା ଅପେକ୍ଷା ବୁଝିବା ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି, ଯାହା କେବଳ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୁ ସକ୍ରିୟ କରିପାରିଲେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ।

ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଓ ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ : ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ନିରବଦ୍ରଷ୍ଟା ଭାବେ ଶ୍ରେଣୀ କୋଠରୀରେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ବସି ରହି ଶିକ୍ଷକ ପଢ଼ାଉଥିବା ବିଷୟ ବସ୍ତୁକୁ ଶୁଣୁଥାଏ ଓ ମନେରଖୁଥାଏ, ତାକୁ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ କୁହାଯାଏ । କାରଣ ଏଥିରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ନ ଥାଏ କି ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଚିନ୍ତନ ନ ଥାଏ । ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ମନେ ରଖି ପରୀକ୍ଷାରେ ଲେଖିଦେଲେ, ପିଲାଟି ସବୁକଥା ଭୁଲି ଯାଏ ।

ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣରେ ପିଲାଟି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସ୍ୱତଃ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାର ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଏ । ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶିକ୍ଷକ ବିଷୟଗତ ତଥ୍ୟକୁ ପିଲା ଉପରେ ଲଦି ନ ଦେଇ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ପରୀକ୍ଷଣ, ଆଲୋଚନା ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଢ଼ଙ୍ଗରେ ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଆନ୍ତି । ଏଠାରେ ପିଲା ପାଠ ଘୋଷି ଶିଖିବା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆ ନ ଯାଇ ପିଲାଟିର ସୃଜନଶୀଳତା ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଚେର ସଂପର୍କରେ ଶିକ୍ଷାଦେବାକୁ ଯାଇ ଯଦି ଶିକ୍ଷକ ବଗିଚାରୁ ଛୋଟ ଗଛଟିଏ ଉପାଡ଼ି ଆଣି ଶ୍ରେଣୀରେ ପିଲାଙ୍କୁ ଦେଖାନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ଶୁଣିବେ ଓ ମନେରଖିବେ ।

ଶିକ୍ଷକ ଯଦି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ବଗିଚାକୁ ପଠାଇ ବିଭିନ୍ନ ଚେର ଦେଖାଇବା ସହ ଅନାବନା ଗଛ ଉପାଡ଼ି, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଚେର ଦେଖିବାକୁ ସୁଯୋଗ ଦିଅନ୍ତେ ଓ ପରେ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତେ, ତେବେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଅଧିକ ସକ୍ରିୟହୋଇ

ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବେ ଓ ପୁସ୍ତକରେ ଥିବା ଧାରଣାକୁ ସହଜରେ ବୁଝିପାରିବେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସେମାନେ ଚାଷକାମ, ବଗିଚାକାମ, ବୃକ୍ଷକାମ, ବୃକ୍ଷରୋପଣ ବେଳେ ଦେଖୁଥିବା ଗଛର ଚେରକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିବେ ଓ ଅନେକ ତଥ୍ୟ ସହଜରେ ହାସଲ କରିପାରିବେ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ତୁମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଯେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସୂଚକ ଗୁଡ଼ିକ ଲେଖ । ପୂର୍ବରୁ ଆଲୋଚିତ ସୂଚକ ଗୁଡ଼ିକ ସହ ତୁଳନା କରି କେଉଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଟି ଅଧିକ ପିଲାଙ୍କୁ ସକ୍ରିୟ କରିଥାଏ ଲେଖ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସବୁଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସକ୍ରିୟଭାବେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ସବୁପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁକାର୍ଯ୍ୟ ଆହ୍ୱାନମୂଳକ ହୁଏ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କରେନାହିଁ । ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆହ୍ୱାନ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ହେଲେ ପିଲାର ପୂର୍ବ ଅନୁଭୂତି ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ସମସ୍ୟାକୁ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ସମାନ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଭୂତି ଓ ସ୍ତରଭିତ୍ତିକ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧାରଣାକୁ ଶିକ୍ଷାଦେବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବିବିଧ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବା କରିବା ଉଚିତ । ବେଳେବେଳେ ବସ୍ତୁ ନିଷ୍ଠ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ସୃଜନଶୀଳତାକୁ ନକାରାତ୍ମକ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରେ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତର ଆଧାରିତ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣର ପରିପନ୍ଥୀ କାରଣ ଏହା ସୃଜନଶୀଳତା ବିକାଶକୁ ପ୍ରତିହତ କରେ । ଏଣୁ ମୁକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ଓ ଖୋଲା ଆଲୋଚନା କରି ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଅଂଶଗ୍ରହଣକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରାଯାଇପାରେ ।

ଶିକ୍ଷଣ ଏକ ଜ୍ଞାନ ସଂରଚନ ପ୍ରକ୍ରିୟା : ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ ଅନୁସାରେ ଶିକ୍ଷଣର ଅର୍ଥ, ବିଷୟ ଗତ ତଥ୍ୟକୁ ପିଲାଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ଭର୍ତ୍ତି ନ କରି ପିଲାମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ସଂରଚନ କରିବାକୁ ଯୁଯୋଗ ଦେବା ବୋଲି ଦର୍ଶାଯାଇଅଛି । ପରିବେଶ ସହିତ କ୍ରିୟା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା, ବିଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁ ଓ ଲୋକଙ୍କ ସହ ବିଚାର ବିମର୍ଶ, ଅନୁଶୀଳନ ଓ ଅନୁଧ୍ୟାନ ଦ୍ୱାରା ପିଲା ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରିଥାଏ, ତାହା ହିଁ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷଣ । ଏଥିରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ନ ହୋଇ ସକ୍ରିୟଭାବେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ପରୀକ୍ଷଣ, ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି, ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି, ଆଲୋଚନା କରି ଓ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକରି ଅନେକ କଥା ଶିଖିଥାଏ ।

ପିଲା ନିଜର ପୂର୍ବ ଅନୁଭୂତି, ସାମାଜିକ ପରିସ୍ଥିତି ଓ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ସଂପର୍କିତ କରି ନୂତନ ଜ୍ଞାନ ଗଠନ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାଏ । ନିଜ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ତର୍ଜମା କରି କେଉଁଟା ଠିକ୍, କେଉଁଟା ଭୁଲ ତାହା ଜାଣିପାରିଥାଏ । ପିଲାଟି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ପ୍ରାସଙ୍ଗୀକରଣ, ସହଯୋଗ, ଭାବଗ୍ରହଣ, ଭିନ୍ନଦୃଷ୍ଟିରୁ ଚିନ୍ତାକରି, ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆକଳନ ଓ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ମାଧ୍ୟମରେ ନୂତନ ଧାରଣାର ଆବିଷ୍କାର କରିଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ– ଯଦି ପିଲାଟି ସ୍କୁଟର କିମ୍ବା ମଟରସାଇକେଲର ଧୂଆଁକୁ ଦେଖି ପୂର୍ବରୁ ଅନୁଭୂତି ଥିବା ବାଣ ଫୋଟକାର ଧୂଆଁ ସହ ତୁଳନା କରି ନିଜେ ଭିନ୍ନ ଢଙ୍ଗରେ ଭାବିବସେ ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କରେ, ତେବେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଜ୍ଞାନ ସଂରଚନ କରୁଛି ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ ଏଠାରେ ପିଲାର ପୂର୍ବ ଅନୁଭୂତି ଜ୍ଞାନ ସଂରଚନାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ନିଜ ନିଜ ଢଙ୍ଗରେ ଜ୍ଞାନ ସଂରଚନା କରନ୍ତି । ଏଠାରେ ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଯାହା ଠିକ୍ ଧାରଣା ବୋଲି ନିଜେ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରିଥାଏ, ତାହା ବେଳେବେଳେ ସର୍ବସମ୍ମତି କ୍ରମେ ଗୃହୀତ ଧାରଣାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଇପାରେ । ଏଥିପାଇଁ ତାକୁ ଭୁଲବୋଲି କହି ଦଣ୍ଡଦେବା ବା ତିରସ୍କାର କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଅବବୋଧ ଓ ଜ୍ଞାନ ସଂରଚନ ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷଣ : ଶିକ୍ଷଣ ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ପିଲା ପୁସ୍ତକରୁ କେତେ ଧାରଣା ମନେରଖିଛି, ତାହା ଜାଣିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ପିଲାଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରଶ୍ନ-ଉତ୍ତର, ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ପରୀକ୍ଷଣ, ଭାବବିନିମୟ, ଜ୍ଞାନରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସୃଷ୍ଟିକରି, ଦୈନନ୍ଦିନ ଅନୁଭୂତି ସହିତ ଜ୍ଞାନକୁ ଯୋଡ଼ିବା ମାଧ୍ୟମରେ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବା ଉଚିତ୍ । ନୂତନ ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି,

ଆବିଷ୍କାର, ଅନୁସନ୍ଧାନ, ପ୍ରୟୋଗ ଓ ଅନୁଶୀଳନ ନିମନ୍ତେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରାଯିବ ଉଚିତ୍ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକୋଷ୍ଠଟି ସର୍ବଦା ଚଳଚଞ୍ଚଳ ଓ ଆକର୍ଷଣୀୟ ହେବ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମସ୍ତିଷ୍କ ସର୍ବଦା ଚିନ୍ତନଯୁକ୍ତ ଓ ଶିକ୍ଷଣପ୍ରଦ ହେବ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

1. ଏକ ଜ୍ଞାନ ସଂରଚନାତ୍ମକ ଶ୍ରେଣୀର ସୂଚକ ଗୁଡ଼ିକ ଲେଖ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ତୁମ ବିଦ୍ୟାଳୟର କିମ୍ବା ପାଖ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଯେ କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କର । ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷକ କେଉଁସବୁ ଦିଗପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଛନ୍ତି । ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର । ତୁମ ବିବରଣୀକୁ ନିମ୍ନରେ ଲେଖାଯାଥିବା ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ସହ ତୁଳନା କର ଓ ଶିକ୍ଷକ କେଉଁ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇନାହାନ୍ତି ଲେଖ ।

କ୍ର.ନଂ	ଜ୍ଞାନ ସଂରଚନାତ୍ମକ ଶ୍ରେଣୀର ସୂଚକ	ଅଛି/ନାହିଁ
୧.	ପିଲାମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ଦଳଗତ ଭାବେ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ।	
୨.	ଦାୟିତ୍ୱର ସହ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରୁଛନ୍ତି ।	
୩.	ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସର ସହ ତଥା ଦୃଢ଼ଭାବେ କରୁଛନ୍ତି ।	
୪.	ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ପରୀକ୍ଷଣ ଓ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିଖୁଛନ୍ତି ।	
୫.	ନିଜ ଅନୁଭୂତିକୁ ନେଇ ନୂତନ ଜ୍ଞାନ ସହିତ ଯୋଡ଼ି ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରୁଛନ୍ତି ।	
୬.	ଶିଖିବାବେଳେ ସହପାଠୀଙ୍କ ସହାୟତା ନେଉଛନ୍ତି ଓ ସହାୟତା ଯୋଗାଉଛନ୍ତି ।	
୭.	କୌଣସି ବିଷୟବସ୍ତୁ ଉପରେ ନିଜସ୍ୱ ଚିନ୍ତାଧାରା ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି ।	
୮.	ନିଜେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହୋଇ ପାରୁଛନ୍ତି ।	
୯.	କାର୍ଯ୍ୟ, ପରୀକ୍ଷା ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ନୂଆ କଥା ଆବିଷ୍କାର କରୁଛନ୍ତି ।	
୧୦.	ମୁଖ୍ୟତଃ ନିଜ ଚେଷ୍ଟାରେ ନିଜର ଧାରଣାଗୁଡ଼କୁ ପରିମାର୍ଜିତ କରୁଛନ୍ତି ।	

ସକ୍ରିୟ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ସର୍ବଦା ଖୋଜିବା, ପ୍ରଶ୍ନପଚାରିବା, ତର୍କକରିବା, ପ୍ରୟୋଗକରି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା ସହ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହେବା କିମ୍ବା ନୂତନ ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ।

- **ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ନ ରହି ପିଲାମାନଙ୍କ ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବା :** କେବଳ ଶିକ୍ଷକ କିମ୍ବା ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପିଲାଟିର ଶିକ୍ଷଣର ଉତ୍ସ ନୁହଁନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକ ପିଲାଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ଧାରଣା ଶିକ୍ଷାଦେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ପିଲାମାନେ ଯେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ପୁସ୍ତକଗତ ତଥ୍ୟକୁ ଶିଖନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ପିଲା ନିଜେ କିପରି ଶିଖିବାକୁ ହୁଏ, ଠିକ୍-ଭୁଲ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ହୁଏ ତାହା ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ପିଲାଟି ବିଦ୍ୟାଳୟ ତ୍ୟାଗକରି ଜୀବନ ଜୀବିକା ସଂପର୍କିତ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବାକୁ ବସେ, ସେ ହାରିଯାଏ ଓ ନିରୁତ୍ସାହିତ ହୋଇପଡ଼େ । କାରଣ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଠାରୁ, ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରୁ ସବୁବେଳେ ସବୁସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ମିଳେ ନାହିଁ ।

ପିଲାଟି ଯେତେବେଳେ ନିଜର ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ବିନିଯୋଗ କରି କାରଣ ଖୋଜେ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରେ ସେତେବେଳେ ତା'ର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ । ଫଳରେ ପିଲାଟି ନିଜର ଜ୍ଞାନ ସଂରଚନ କରି ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିପାରେ । ବହିରେ କେବଳ କେତେକ ତଥ୍ୟ ଓ ଧାରଣାର ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଥାଏ । ସମସ୍ତ ଅନୁଭୂତି ବହି ଭିତରକୁ ଆଣିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ବହି ଓ ଶିକ୍ଷକ କହୁଥିବା ସମସ୍ତ ଧାରଣାକୁ ଅନ୍ଧଭାବରେ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଅନୁଭବ କରିବା ଉଚିତ ଯେ ବହିରେ ମଧ୍ୟ ବେଳେବେଳେ ଭୁଲ ଥାଏ ଓ ଶିକ୍ଷକ ସକଳଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ ନୁହଁନ୍ତି ।

ଏଥିପାଇଁ ବହି ବ୍ୟତୀତ ପିଲାଟି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଶିକ୍ଷଣ ଉତ୍ସ ସହିତ ପରିଚିତ ହେବା ଦରକାର, ଯେପରି ଘର, ଗୋଷ୍ଠୀ, ହାଟବଜାର, ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଇତ୍ୟାଦି । ଶିକ୍ଷକ ପିଲାର ଶିକ୍ଷଣରେ ଏହି ଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ଯତ୍ନବାନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ପିଲାଙ୍କୁ ଠିକ୍‌ଭାବେ ଅଭିପ୍ରେରିତ କରି କିପରି ଓ କେଉଁଠାରୁ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିବାକୁ ହେବ ଶିକ୍ଷକ କରାଇପାରିଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଆଗକୁ ମାଡ଼ି ଚାଲିବ ।

ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ଅନେକ ଶିକ୍ଷଣସମ୍ବଳ ଯଥା– ଅଭିଧାନ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ସାମଗ୍ରୀ, ମାନଚିତ୍ର, ଚାର୍ଟ ଇତ୍ୟାଦି ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ପିଲାଟି ତାର ଚାରିପାଖ ଦୁନିଆକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି ଅନେକ ଅନୁଭୂତି ହାସଲ କରିଥାଏ । ଏହି ଅନୁଭୂତିକୁ ଶ୍ରେଣୀ କକ୍ଷକୁ ଅଣାଗଲେ ତାହା ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ଅଧିକ ସମୃଦ୍ଧ ତଥା ସୃଜନଶୀଳ କରିପାରିବ । କାରଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାରେ ପିଲାପାଇଁ ଜ୍ଞାନ ସଂରଚନ ପାଇଁ ବ୍ୟାପକ ପରିସର ରହିଛି ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ– ଯେତେବେଳେ ପିଲାଙ୍କୁ କୃଷି ସଂପର୍କରେ ଧାରଣା ଦିଆଯାଉଛି, ସେତେବେଳେ ଜଣେ ଅନୁଭୂତି ସଂପନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀର ସଦସ୍ୟକୁ ଶ୍ରେଣୀଗୃହକୁ ଡାକି ଭାବବିନିମୟ କରାଯାଇପାରିବ, ଯାହା ଫଳରେ ବହିରେ ଥିବା କୃଷି ଭିତ୍ତିକ ତଥ୍ୟ ଠାରୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଅଧିକ ତଥ୍ୟ ହାସଲ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇବ ।

ସେହିପରି ଗଣିତରେ ବିଭିନ୍ନ ମାପ ସଂପର୍କରେ ଧାରଣା ଦେବା ପାଇଁ ଆଞ୍ଚଳିକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ବ୍ୟବହୃତ ବିଭିନ୍ନ ମାପଯନ୍ତ୍ର ଯଥା– ତାମ୍ବି, କଠା, ଗଉଣୀ, ଇତ୍ୟାଦି ସଂପର୍କରେ ପିଲାଙ୍କୁ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯାହା ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ନ ଥିବ ।

ଭାଷା ଶିକ୍ଷଣରେ ପିଲାଙ୍କୁ ଗପ ବା ଗୀତରୁ ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନଟ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟି ଥିଲେ, ଶିକ୍ଷକ ନିଜକୁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଗପ କିମ୍ବା ଗୀତରେ ବାନ୍ଧି ନ ହୋଇ ପିଲାଙ୍କ ପରିଚିତ ଗୀତ ଓ ଗପର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ପାରିବେ ଫଳରେ ତର୍କସିଦ୍ଧ ଭାବେ ଶବ୍ଦକୁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଅନୁମାନକରି (Logical guessing) ପିଲାମାନେ ସହଜରେ ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନଟ କରିପାରିବେ ।

ତେଣୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ବହି ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ନ ରଖି ପରିବେଶ ସହିତ ସଂଯୋଗ କଲେ ଓ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ପାଠ ସହ ସଂପର୍କିତ କଲେ ପିଲାର ଶିକ୍ଷଣ ଅଧିକ ଫଳପ୍ରଦ ହେବ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ, ପୂର୍ବ ପ୍ରସ୍ତୁତି, ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅନୁଶୀଳନ ଆଦିର ଆବଶ୍ୟକତା ଜରୁରୀ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ତୁମ ପଢ଼ାଉଥିବା ଶ୍ରେଣୀର ଯେ କୌଣସି ଧାରଣାକୁ ପଢ଼ାଇବାକୁ ହେଲେ, ବହି ବାହାରେ କ'ଣ ଅନୁଭୂତି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ, ପିଲାର ଶିକ୍ଷଣକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିହେବ, ଉଦାହରଣ ସହ ଲେଖ ।

- **ପରୀକ୍ଷାକୁ ଅଧିକ ନମନୀୟ କରିବା ଓ ଶ୍ରେଣୀଗୃହର ଜୀବନ ସହ ସମନ୍ୱିତ କରିବା :**

ମୂଲ୍ୟାୟନ ସଂପର୍କରେ FC4 – Unit-5 ରେ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି । ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ ଅନୁସାରେ ପୁନର୍ବଳନ ନିମନ୍ତେ ଏଠାରେ ଆଉଥରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିଲାମାନେ ବହିର ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ କେତେ ମନେରଖିଛନ୍ତି ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଉଥିବ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବିଫଳ ହେଉଥିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପରୀକ୍ଷା ପଦ୍ଧତି ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରୁଥିବାରୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଅଯଥା ଚାପ ଓ ସଂଘର୍ଷ ମୂଳକ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛନ୍ତି । ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ ଅନୁସାରେ ମୂଲ୍ୟାୟନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି ।

- ପିଲାମନରେ ପରୀକ୍ଷାର ଭୟ ପକାଇଲେ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ସୃଷ୍ଟି ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ତା'ର ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରତି ଭୟଜାତ ହୁଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ତା'ର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସଫଳଭାବେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରିପାରେ ନାହିଁ ।
- ମୂଲ୍ୟାୟନକୁ ଆଧାର କରି ପିଲାଙ୍କୁ ମନ୍ଥରଗାମୀ, ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ, ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ଆଦି ସ୍ତରରେ ବର୍ଗୀକରଣ କଲେ ତା'ମନରେ ଅଯଥା ଗର୍ବ ବା ହୀନମନ୍ୟତା ସୃଷ୍ଟିହୁଏ । ଯେଉଁ ପିଲାଟି ଗଣିତରେ ମନ୍ଥରଗାମୀ, ସେ ହୁଏତ ସାହିତ୍ୟରେ ଅଗ୍ରଗାମୀ ହୋଇପାରେ । ଏହା ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା କେଉଁ ମାନସିକତା ବଳରେ ଆମେ ପିଲାଙ୍କ ପଛରେ ଏକ ମୋହର (Stamp) ଲଗାଉଛୁ ? ଏହା କ'ଣ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କି ? ତଥାପି ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷକ ଏଭଳି ମାନସିକତାରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା କଷ୍ଟ ହେଉଛି । ଏହା କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ କେବେଳ ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ । ଆମେ ଗୋଟଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରଣାଳୀରେ ଶ୍ରେଣୀର ସବୁପିଲାଙ୍କୁ ପଢ଼ାଉଥିବାରୁ କେତେକ ପିଲା ପଛରେ ରହିଯିବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।
- ପ୍ରତିକାରମୂଳକ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ କିମ୍ବା ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ବାହାରେ ସଂଗଠିତ ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରୁ ସହଜରେ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇପାରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୂଲ୍ୟାୟନ ପଦ୍ଧତିକୁ ଆପଣେଇବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । କାରଣ ମୂଲ୍ୟାୟନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଏକ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ଯାହାକି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସଦାସର୍ବଦା ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇରହିଛି ।

ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ ଅନୁସାରେ ମୂଲ୍ୟାୟନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ :

- ମୂଲ୍ୟାୟନର ଶିକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପୂରଣ ଦିଗରେ ଉଭୟ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କେତେଦୂର ସମର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି, ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । କାରଣ ଶିକ୍ଷଣ ସର୍ବଦା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଭିତ୍ତିକରି ସମାପନ ହୋଇଥାଏ ।
- ମୂଲ୍ୟାୟନରୁ ଉପଲବ୍ଧ ତଥ୍ୟକୁ ଆଧାର କରି ପିଲାର ଧାରଣାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତିକୁ ଉନ୍ନତ କରିବା । ମୂଲ୍ୟାୟନର ଅନ୍ୟଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।
- ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତି ସେତେବେଳେ ଉନ୍ନତ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ଯେତେବେଳେ ଏହା ଅଧିକାଂଶ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ସହଜରେ ଶିକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରାଇବାରେ ସମର୍ଥ କରାଇଥାଏ । ଏହା କେବଳ ଉପଯୁକ୍ତ ମୂଲ୍ୟାୟନ ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ।
- ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାର ଶିକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଚିହ୍ନଟ କରି ତାକୁ ଆଗେଇ ନେବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରାଯାଏ ।

ଏଥିପାଇଁ ମୂଲ୍ୟାୟନ ନିରନ୍ତର ଓ ସାମଗ୍ରିକ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ପିଲା କ'ଣ ଶିଖିଛି ଜାଣିବା ସହିତ ପିଲା ସେହି ଜ୍ଞାନକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରି କିପରି ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରୁଛି, ତାହା ମଧ୍ୟ ମୂଲ୍ୟାୟନର ପରିସରଭୁକ୍ତ ।

ପ୍ରାଥମିକ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କରେ ଔପଚାରିକଭାବେ କୌଣସି ପରୀକ୍ଷା ହୋଇ ମାର୍କ କିମ୍ବା ଗ୍ରେଡ ଦେବା ଅନୁଚିତ । ଅନ୍ତତଃ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଅନୁଧ୍ୟାନକୁ ଆଧାରକରି ପିଲାଙ୍କୁ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବା ଉଚିତ୍ । ସେମାନଙ୍କୁ ଫେଲ ନ କରି, ସେମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ସେମାନଙ୍କ ଉପଲବ୍ଧିରେ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେବା ଉଚିତ୍ ।

ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ-ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସହ ନିରନ୍ତର ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଏଥିପାଇଁ ମୂଲ୍ୟାୟନରେ ବିଭିନ୍ନ କୌଶଳ, (ମୌଖିକ, ଲିଖିତ, ଅନୁଧ୍ୟାନ ଇତ୍ୟାଦି) ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ପରଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷଣ କଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ସହାୟତା ଦେଇହେବ । କାରଣ ସେତେବେଳକୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ମାନସିକ ପରିପକ୍ୱତା ହାସଲ ହୋଇସାରିଥିବ ।

ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ ଅନୁସାରେ ଏକଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଢ଼ଙ୍ଗରେ ଶିଖିଥାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାନଦଣ୍ଡରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷଣ କରିବା ସ୍ପୃହଣୀୟ ନୁହେଁ ।

ବିଭିନ୍ନ ପିଲାଙ୍କୁ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଲିଖିତ ପରୀକ୍ଷା ବ୍ୟତୀତ ମୌଖିକ ପରୀକ୍ଷଣ ଓ ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଧାରିତ ପରୀକ୍ଷଣକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ଉଚିତ ।

ବହି ଦେଖି ପରୀକ୍ଷା (Open book examination) ଦେବା ଓ ସମୟକୁ ସୀମିତ ନ ରଖି ପରୀକ୍ଷା (exam without time limit) ଦେବା ଏକ ଅଭିନବ ଚିନ୍ତନ ପ୍ରୟାସ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସ୍ମୃତି ପରୀକ୍ଷଣ (Memory Test) ପରିବର୍ତ୍ତେ ଉଚ୍ଚତର ଶିକ୍ଷଣ କୌଶଳ ଯଥା– ତଥ୍ୟକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ (Interpretation), ବିଶ୍ଳେଷଣ (analysis), ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କୌଶଳ (problem solving skill) ପରୀକ୍ଷା ଆଦି କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ।

ପରୀକ୍ଷଣରେ ପିରିୟଡିକ୍ ଟେବୁଲ, ତ୍ରିକୋଣମିତି ସଂପର୍କିତ ସୂତ୍ର, ମାପ ଓ ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟଚାର୍ଟ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଇ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ ସୁପାରିଶ କରିଛି । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ କେବଳ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶ୍ନପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ କରି ପିଲା ଓ ଶିକ୍ଷକ ମିଳିମିଶି ପ୍ରଶ୍ନପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତିକୁ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ଏହାକୁ ସମ୍ମିଳିତ ମୂଲ୍ୟାୟନ ପଦ୍ଧତି ବା (Collaborative Assessment Process) (CAP)ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଏହି ପଦ୍ଧତିରେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମିଳିତଭାବେ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର, ମାର୍କଦେବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ସ୍ଥିର କରନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପରି ଅନ୍ୟପିଲାଙ୍କର ଖାତା ମଧ୍ୟ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରି ସଂଶୋଧନ ଓ ମାର୍କ ଦେଇ ପାରିବେ । ଏହି ପଦ୍ଧତି ବିଶେଷକରି ଏକକ ପରୀକ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ ବେଶି ଗ୍ରହଣୀୟ ।

ସେଥିପାଇଁ "ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରୀକ୍ଷଣ ନିୟମ" (one exam fit all) ଆଦୌ ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଭାଷାଗତ ଓ ଉପଲବ୍ଧିକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ ପରିବେଶରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପରୀକ୍ଷଣ ଓ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ ।

ତୁମପାଇଁ କାମ

ପାଖ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ମୂଲ୍ୟାୟନ ନିମନ୍ତେ କେଉଁ ପନ୍ଥା ଅବଲମ୍ବନ କରୁଛନ୍ତି, ପଚାରି ଲେଖ । ଏହି ପନ୍ଥାରେ ରହୁଥିବା ତ୍ରୁଟିର ଆକଳନକର ।

2.2.5 ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଧାରା ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତାକୁ ପରିପୁଷ୍ଟ କରିବା :

ଗଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର୍ୟ ରକ୍ଷା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଏ । ଗଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏକ ସୁସ୍ଥ ସମାଜ ଗଠନ କରିବା ଯାହାକି ନ୍ୟାୟ, ସମାନତା, ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ ମନୋଭାବ ଓ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବ । ଜାତୀୟତା ବାଦ, ଅହିଂସା, ସେବା ଓ ତ୍ୟାଗକୁ ଭିତ୍ତିକରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଶର ସାର୍ବଭୌମତା, ଅଖଣ୍ଡତା, ରକ୍ଷାଦିଗରେ ଓ ଦେଶ ରାଜନୈତିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଗତିରେ ନିଜକୁ ସାମିଲ କରିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ ହେବା ଉଚିତ ।

ଶିକ୍ଷା ଦେଶଗଠନ ଛାଞ୍ଚର ସଂଜ୍ଞାନିରୂପଣ କରିଥାଏ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଏକ ସକାରାତ୍ମକ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଅନୁଭୂତି ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ସୁଦୃଢ କରିବା ପାଇଁ ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷଣ ପରିବେଶରେ ହିଁ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରିବା ତଥା ସହଯୋଗୀ ହେବାକୁ ଏକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଯୋଗାଇଦେବା ଉଚିତ ।

ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନେଇଥାଏ । ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଚିନ୍ତାଧାରା ମାଧ୍ୟମରେ ଆମେ ସମାଜର ରାଜନୈତିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ନୈତିକ ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ପାଇଥାଉ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ମାନବିକ ଅଧିକାର, ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ଜାତି, ଧର୍ମ ଓ ଲିଙ୍ଗଗତ ପ୍ରଭେଦକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଢଙ୍ଗରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ । ଗାଁ ଗହଳରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀକୁ ଶିକ୍ଷଣରେ ସଂପର୍କିତ କରିବା ସହ ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସୃଷ୍ଟିକରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜାତି, ଧର୍ମ, ବର୍ଣ୍ଣ ସଂପର୍କିତ ବିଭେଦତାକୁ ସକାରାତ୍ମକ ଢଙ୍ଗରେ ବିଚାର କରି ତଦନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ ହେବେ ।

ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଉପାୟରେ ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନା ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶିକ୍ଷକ ସର୍ବେସର୍ବା ନୁହନ୍ତି । ଉଭୟ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସବୁବେଳେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଖରୁ ଶିଖେନାହିଁ, ବରଂ ଶିକ୍ଷକ ଅନେକ କଥା ପିଲାଙ୍କ ପାଖରୁ ଶିଖିବାର ଅବକାଶ ରହିଥାଏ । ତେଣୁ ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସକ୍ରିୟଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକରିବା ସହ ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନାରେ ମଧ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଶିକ୍ଷକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଯଥା– ତର୍କ ପ୍ରତିଯୋଗିତା, ଆଲୋଚନା, ନାଟକ ଇତ୍ୟାଦି କଲେ, ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ, ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷତା ଆଧାରିତ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରିବ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଗୁଣାବଳୀ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ଏଭଳି ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଯଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଜାତି, ଧର୍ମ, ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଲିଙ୍ଗ ନିର୍ବିଶେଷରେ ନିଜକୁ ହୀନ ଓ ଅପାରଗ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ– ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯଦି ପୂଜା କିମ୍ବା କୌଣସି ଜାତୀୟ ଦିବସ ପାଳନ କରାଯାଉଛି, ସେତେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସେଥିରେ ସାମିଲ ହେବା ସହ ପୂଜାରେ କ'ଣ ହେବ, କିପରି ପାଳନ କରାଯିବ, ସେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା ମାଧ୍ୟମରେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ପିଲା ନିଜେ ମତ ଦେବା ସହ ଅନ୍ୟର ମତାମତକୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗୁଣାବଳୀ ଯଥା– ଗଣତାନ୍ତ୍ରିର ମୂଲ୍ୟବୋଧ (ନ୍ୟାୟ, ସ୍ୱାଧୀନତା, ସମାନତା ଓ ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ) ମାନବୀୟ ମର୍ଯ୍ୟାଦା, ଅଧିକାର ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସ-ହୃଦୟତା ଇତ୍ୟାଦି ବିକାଶ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ । ସେହିପରି ଯଦି ଗୋଟଏ ଉଚ୍ଚବର୍ଗର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପଢୁଥିବା ଶ୍ରେଣୀରେ ଦଳିତ / ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତିର ପିଲାଟି ପଢୁଛି, ତେବେ ସେହି ପିଲାପ୍ରତି ଶିକ୍ଷକ ଅଧିକ ଦୃଷ୍ଟିଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯାହାଫଳରେ ପିଲାଟି ଶ୍ରେଣୀରେ ଗ୍ରହଣୀୟ ଓ ନିରାପଦ ଅନୁଭବ କରିବ । ଆର୍ଥିକ ଅସ୍ୱଚ୍ଛଳ ବର୍ଗର ପିଲାର ସ୍ଥିତି, ତା'ର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥାଏ, ତେଣୁ ଶିକ୍ଷକ ସେ ସବୁ ଦିଗପ୍ରତି ଯତ୍ନବାନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଯାହା ଶିକ୍ଷଣରେ ପ୍ରଥମ ଆବଶ୍ୟକତା । ସେହିପରି ଝିଅମାନେ ଶ୍ରେଣୀରେ ଯଦି କଥା ହେଉନାହାନ୍ତି କିମ୍ବା ଲାଜକୁଳା ହେଉଛନ୍ତି, ଶିକ୍ଷକ ସେମାନଙ୍କୁ ଆତ୍ମ ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯାହା ଫଳରେ ପିଲାର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଓ ସାହସ ଜାଗ୍ରତ ହେବ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ଆପେ ଆପେ ସଂଗଠିତ ହେବ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ତୁମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଥିବା ଉପର ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଗନିଅନ୍ତି, ତା'ର ଏକ ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

2. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉକ୍ତି ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ଗୁଡ଼ିକ ପଞ୍ଚମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତି ସଂପର୍କିତ ସେଠାରେ (✓) ଓ ଯେଉଁଟା ନୁହେଁ ସେଠାରେ (X) ଚିହ୍ନ ଦିଅ ।

କ. ପିଲାମାନେ ନିଜ ଢଙ୍ଗରେ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରନ୍ତି ।

ଖ. ଶିକ୍ଷକ ସିଧାସଳଖ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର କହିଦେଲେ ପିଲା ଠିକ୍‌ଭାବେ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିପାରିବ ।

ଗ. ସମସ୍ୟା–ସମାଧାନ ମୂଳକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।

ଘ. ବହିରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିକୁ ବାହାର ଦୁନିଆ ସହ ସଂପର୍କିତ କରିହେବ ନାହିଁ ।

ଙ. ପିଲା ଘୋଷିଦେଲେ ଶିକ୍ଷଣ ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ ।

ଚ. କେତେକ ପଢ଼ା ବିଷୟ ଘୋଷିବା ନିହାତି ଦରକାର ।

ଛ. ଶିକ୍ଷକ ସବୁପିଲାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତିରେ ଶିଖାଇବା ଉଚିତ୍ ।

ଜ. ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧିକୁ କେବଳ ଲିଖିତ ମୂଲ୍ୟାୟନ ମାଧ୍ୟମରେ ଆକଳନ କରିହେବ ।

ଝ. ନିଜର ଭିନ୍ନମତ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟର ମତାମତକୁ ସମ୍ମାନ ଦେବା ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

ଞ. ପିଲାମାନେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନକଲେ କିଛି ଶିଖିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

2.3 ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଭେଦରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ :

ପ୍ରଥମ ବର୍ଷର କୈନ୍ଦ୍ରିକ ପତ୍ର (FC–2) "ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ବୁଝିବା" ପୁସ୍ତକର ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ (Page-97) ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଭେଦରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂପର୍କରେ ଧାରଣା ଦିଆଯାଇଛି । ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ଏହାର ପୁନଃ ସ୍ମରଣ ସହିତ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରାଯାଇଛି ।

ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ସମ୍ବିଧାନ କେତେକ ବର୍ଗର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଉନ୍ନତି ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ପାଇଁ ବିଶେଷ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରୁଛି । ସେହି ବର୍ଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି, ଜନଜାତି, ଭିନ୍ନକ୍ଷମ ଓ ଝିଅମାନେ ମୁଖ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ।

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ସମୟରେ ଉପରୋକ୍ତ ବର୍ଗର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଜନିତ ସମସ୍ୟା, ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକକୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ଥିର କରାଯିବା ଉଚିତ୍, ଯଦ୍ୱାରା ସେହି ବର୍ଗର ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶେଷ ଗୁଣବତ୍ତା ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟର ସଫଳ ବିକାଶ ହୋଇପାରିବ ।

2.3.1 ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଓ ଜନଜାତି ବର୍ଗର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ : ଭାରତୀୟ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଏହି ବର୍ଗର ଲୋକମାନେ ଭାଷା, ସଂସ୍କୃତି, ଶିକ୍ଷା, ସାମାଜିକ ଚଳଣି, ବାସସ୍ଥାନ ଓ ବସତି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଅବହେଳିତ ଓ ପଛୁଆ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ସମ୍ବିଧାନ ଧାରା – 15(4), 21(A) ଓ 46 ରେ SC/ST ବର୍ଗର ପିଲାମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାନିମନ୍ତେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଉପରେ ଅନେକ ଦାୟିତ୍ୱ ନ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

ଧାରା 21(A) ରେ ୬ ରୁ ୧୪ ବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ପିଲାଙ୍କୁ ମାଗଣା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଉତ୍ତରଦାୟୀ । ଧାରା – 46 ରେ ଶିକ୍ଷା ଓ ଆର୍ଥିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅବହେଳିତ SC/ST ଙ୍କ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ବିଶେଷ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯାଇଛି ।

ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସ୍ଥିତିରେ SC/ST ପିଲାମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ ସରକାରୀ ଓ ବେସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାମ ଲେଖା, ରହଣି ଓ ସଫଳତାର ସହ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ସମାପନ ପାଇଁ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହାତକୁ ନିଆଯାଇଛି । ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ବଞ୍ଚିବାର କୌଶଳ ହାସଲ କରିବା ସହ ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେବେ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଓ ଜନଜାତି ବର୍ଗର ପିଲାମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଓ ବେସରକାରୀ ଭାବେ କେଉଁସବୁ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି ?

ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଂପର୍କରେ ଅବଗତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ପ୍ରି-ମାଟ୍ରିକ ବୃତ୍ତି :

ପ୍ରି-ମାଟ୍ରିକ ବୃତ୍ତି ତଳ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ମାତ୍ର ଏହିସବୁ ଯୋଜନା ସତ୍ତ୍ୱେ ପିତାମାତାଙ୍କ ନିରକ୍ଷରତା ଓ ସଚେତନତା ଅଭାବଯୋଗୁଁ ଏହାର ସଫଳତା ଠିକ୍ ଭାବେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ମିଳିପାରୁନାହିଁ ।

ଆଶ୍ରମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା :

ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରହି ପାଠ ପଢ଼ିବା ସହ ମାଗଣା ଖାଦ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ପାଇଥାଆନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଗରିବ ତଥା ଗମନା ଗମନ ସୁବିଧା ନ ଥିବା ପିଲାମାନେ ସ୍କୁଲରେ ରହି ପାଠପଢ଼ନ୍ତି ।

ଛାତ୍ରାବାସ ଓ ଛାତ୍ରୀନିବାସ ବ୍ୟବସ୍ଥା :

ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ରହିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି । ପିଲାମାନେ ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଉଦାହରଣ– କସ୍ତୁରବା ଗାନ୍ଧୀ ବାଳିକା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ 75% SC/ST ଝିଅପିଲା ରହି ୬ଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀରୁ ୮ମ ଶ୍ରେଣୀ ପାଏ ପଢୁଛନ୍ତି ।

ମାଗଣା ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଓ ପୋଷାକପତ୍ର :

ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଏହି ବର୍ଗର ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମାଗଣାରେ ପୋଷାକ ଓ ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ବାପା ମା'ଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅସ୍ୱଚ୍ଛଳତା ଯୋଗୁଁ ସେମାନେ ଖାତା ବହି ବା କଷ୍ଟକର ହୋଇଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ସେସବୁ ବିନାମୂଲ୍ୟରେ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଏ ।

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବର୍ଗର ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତି ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ବିଶେଷ ବ୍ୟବସ୍ଥା :

କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବର୍ଗର ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ପାଇଁ ସରକାର ହଷ୍ଟେଲ ତିଆରି କରି ସେମାନଙ୍କର ରହିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ସହ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଯୋଗାଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣ– ଖଡ଼ିଆ, ମାଙ୍କଡ଼ିଆ, ଲୋଧା, ବଣ୍ଡା ଇତ୍ୟାଦି ସଂପ୍ରଦାୟର ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ବିଶେଷ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି ।

ସାଧାରଣ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ Low-Cost Hostel ବ୍ୟବସ୍ଥା :

ସାଧାରଣ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ୪୦ ଜଣ ପିଲା (SC/ST) ଙ୍କର ରହିବାପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥାଏ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସମସ୍ତ ପିଲା ସ୍କୁଲରେ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଏହି ପିଲାଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥାନ୍ତି ।

ଏହସବୁ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାମ ଲେଖା ସହ ରହଣି ଓ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ । ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପିଲାଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳକାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଧିକ ସମୟ ନିୟୋଜିତ କରିବା ସହ ତା'ର ମାନସିକ, ସାମାଜିକ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚେତନାର ବିକାଶ କରିବା । ସେଥିପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶୈକ୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପିଲାଭିତରେ ଜ୍ଞାନ ସଂଚରନ କରିବା ବା ଜ୍ଞାନ ଗଠନ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରେରଣା ଜାଗ୍ରତ କରିବା ।

ଏହି ସବୁ ବର୍ଗର ପିଲାମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କଲାବେଳେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦିଗପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

- **ଭାଷା ଓ ଜୀବନ ଶୈଳୀ–**

ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ଘରେ ନିର୍ଭୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି, ତାହା ଯେମିତି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବନ୍ଦ ନ ହୁଏ, ସେଥିପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ଯତ୍ନବାନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ପିଲାର ସ୍ୱର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶୁଣିବାକୁ ହେଲେ, ଆଞ୍ଚଳିକ ପରିବେଶ ଓ ଜୀବନ ଶୈଳୀକୁ ଆଧାରକରି ଗପ, ଗୀତ ଓ କଳା ଶିକ୍ଷା ଦେଲାବେଳେ ପିଲାର ମାତୃ ଭାଷାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ଉଚିତ୍ । ସମ୍ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ପିଲେ ମାତୃଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଶେଷକରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି ।

- **ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ–**

ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାର ନିଜସ୍ୱ ଚିନ୍ତାଧାରା, ଚଳଣି, ବାପା ମା'ଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ, ସାମାଜିକ ତଥା ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିବେଶ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ପିଲାର ବ୍ୟକ୍ତିସତ୍ତାର ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ମସବୁ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ।

- **ସଂସ୍କୃତି, ପର୍ବପର୍ବାଣି ଓ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ–**

ଆଞ୍ଚଳିକ ସଂସ୍କୃତି, ପର୍ବପର୍ବାଣି ଓ ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିକାଂଶ ଲୋକଙ୍କ ଧାର୍ମିକ ବିଶ୍ୱାସକୁ ଆଧାରକରି ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ପରିଚାଳନା କଲେ, ପିଲାଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ସୁଗମ ହେବ ।

- **ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଓ ଉପାର୍ଜନକ୍ଷମ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ–**

ପିଲାଙ୍କ ଦୈନନ୍ଦିନ ଘରୋଇ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀକୁ ପାଠ୍ୟ ସଂପାଦନ ସହ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କଲେ, ପିଲାର ଶିକ୍ଷଣ ସହଜ ହେବ । ସେହିପରି ଆର୍ଥିକସ୍ଥିତି ଓ ଉପାର୍ଜନକ୍ଷମ ତଥ୍ୟକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଉଚିତ ।

- **ସଂସ୍କୃତି ଓ ଜୀବନଶୈଳୀ–**

ପିଲାର ଚଳଣି ଓ ଜୀବନଶୈଳୀ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ । କାରଣ ପିଲା ଅନୌପଚାରିକ ଭାବେ ବାପା, ମା'ଙ୍କ ଠାରୁ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ-ପୁରୁଷଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଅନେକ କଥା ଜାଣେ । ଆଞ୍ଚଳିକ ଭିତ୍ତିରେ ସାମାଜିକ ନେତୃବୃନ୍ଦଙ୍କ ଜୀବନଶୈଳୀ, ସେବା ଓ ତ୍ୟାଗ, ଆଞ୍ଚଳିକ ଲୋକମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଉପରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥାଏ । ପ୍ରକଳ୍ପ ଓ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ଆଧାରରେ ପିଲା ବାସ୍ତବ ଅନୁଭୂତି ପାଏ । ଶହୀଦ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକ, ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡା ଭଳି ଦେଶପ୍ରେମୀଙ୍କ ଜୀବନୀ ଉପରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ ଦିଆଯାଇପାରେ ।

- ସାମାଜିକ ଚଳଣି, ସମସ୍ୟା, ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସମାଧାନ ପନ୍ଥା ଆଧାରିତ ଗଳ୍ପ ଓ କବିତା ପିଲାଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ ।

- ଆଞ୍ଚଳିକ ହାଟବଜାର, ମେଳା, ସାଧାରଣ ଘଟଣା–ପିଲାମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ କରେ ।

ଉପରୋକ୍ତ ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ବିଚାରକୁ ନେବା ସହ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂରଚନା ଓ ସମ୍ପାଦନାର ମୁଖ୍ୟ ପରିସର ଗୁଡ଼ିକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯଥା–

- ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସ୍ଥିତି / ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ପରିବେଶ ।
- ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ / ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ।
- ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ।
- ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ଓ ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ ।

ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ପରିବେଶ : ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ପରିବେଶ କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ, ପିଲା, ଶିକ୍ଷକ ତଥା ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସ୍ଥିତି ଓ ପରିବେଶକୁ ବୁଝାଯାଏ । ଉତ୍ତମ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂଚାଳନ ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ସାମାଜିକ ଗୁଣାବଳୀ ସହ ବୃତ୍ତିଗତ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ । ଆଞ୍ଚଳିକ ପରିସ୍ଥିତି ଓ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ବିଦ୍ୟାଳୟର ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ, କାର୍ଯ୍ୟଦିବସ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇଥାଏ । ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ, ଶିକ୍ଷଣ ପରିବେଶ ଓ SC/ST ପିଲାମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଦିଆଯାଉଥିବା ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସମ୍ପାଦନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ :

ବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶୈକ୍ଷିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସହ ପିଲାମାନଙ୍କର ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଚିନ୍ତନ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ ପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ସମସ୍ତ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ଉପଲବ୍ଧ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ସାମାଜିକ ଓ ଆବେଗିକ ବିକାଶ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ସୃଜନାତ୍ମକ ଚିନ୍ତନର ଅଭିବୃଦ୍ଧି, ଉତ୍ପାଦନକ୍ଷମ କୌଶଳ, ଶ୍ରମର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ବିକାଶ ପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆ ଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଚୟନ ଓ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ନିମନ୍ତେ ନିମ୍ନଦିଗ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

- ବିବିଧ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିସ୍ଥିତି ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଚୟନ ।
- ବହୁଭାଷା ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ।
- ଆଦିମ ଜ୍ଞାନ କୌଶଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ସୃଜନାତ୍ମକ କଳା, ହସ୍ତଶିଳ୍ପ ଓ ଲୋକଗଳ୍ପର ବ୍ୟବହାର ।
- ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ତୁଳନ ।

- **ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ–**

  - SC/ST ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଓ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଶିକ୍ଷଣ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତିର ବ୍ୟବହାର ।
  - ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଶିକ୍ଷଣ ସଂଗଠନ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।
  - ଜାତି, ଧର୍ମ, ସଂସ୍କୃତି ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଭେଦରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ବିଚାର ନ କରିବା ।
  - ବିଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀର ଉପଲବ୍ଧତା ।

- **ଭାଷା–**

– ପିଲାର ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ମାଧ୍ୟମ ହେବା ଉଚିତ୍ ।

– ପିଲାର ଭାଷାରୁ ଶିକ୍ଷଣ ଆରମ୍ଭହୋଇ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ମୁଖ୍ୟ ସ୍ରୋତରେ ସାମିଲହେବା ଉଚିତ ।

– ବହୁଭାଷୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା, ବେଶି ପିଲାଙ୍କ ବୁଝୁଥିବା ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ହେବା ଉଚିତ୍ ।

– ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରି ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ପିଲାମାନେ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ଗୋଟିଏରୁ ଅଧିକ ଭାଷା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉଚତ୍ ।

– ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭାଷା ଶିଖିବାର ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଓ ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ତୁମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କିମ୍ବା ପାଖ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢୁଥିବା SC/ST ପିଲାମାନଙ୍କର ଶୈକ୍ଷିକ ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକୁ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରି ଲେଖ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

3. ଠିକ୍ ଉକ୍ତି ପାଖରେ (✓) ଚିହ୍ନ ଓ ଭୁଲ ଉକ୍ତି ପାଖେ (X) ଚିହ୍ନ ଦିଅ ।

କ. ବିଶେଷ ବର୍ଗର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଓ ଜନଜାତି ପିଲା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

ଖ. ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତିର ୬ ବର୍ଷୀୟ ପିଲାଟି ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ମାନସିକ ପରିପକ୍ୱତା ହାସଲ କରି ନ ଥାଏ ।

ଗ. ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତିର ପିଲାଟି ସାଧାରଣ ବର୍ଗର ସମାନ ବୟସର ପିଲାଠାରୁ ଶିକ୍ଷଣ ସାମର୍ଥ୍ୟରେ କମ୍ ।

ଘ. ଆଦିବାସୀ ଭାଷା ଅନ୍ୟ ଭାଷା ଠାରୁ ନ୍ୟୂନ ନୁହେଁ ।

ଙ. ବହୁଭାଷୀ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଶିକ୍ଷଣର ଅଗ୍ରଗତି ପାଇଁ ସହାୟକ ।

ଚ. ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପିଲାର ମାତୃଭାଷା / ଘର ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉଚିତ୍ ।

ଛ. ଆଞ୍ଚଳିକ ପରିବେଶ ଓ ପରିସ୍ଥିତି ଶିକ୍ଷଣକୁ ଅଧିକ ପ୍ରଭାବିତ କରେ ।

ଜ. ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଏକ ସମୟରେ ଦୁଇରୁ ଅଧିକ ଭାଷା ଶିଖିପାରେ ନାହିଁ ।

2.3.2 ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା :

ପୂର୍ବରୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ବୁଝିବା ବିଷୟରେ (FC–2) ବିଷୟର ୪ର୍ଥ ଏକକ (ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ)ରେ ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ ବିସ୍ତୃତ ଭାବେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି । ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ କେବଳ ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ଆଧାରିତ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି ।

ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା କହିଲେ ଏହା ବୁଝାଯାଏ ଯେ, ପିଲାମାନଙ୍କ ଠାରେ ଭିନ୍ନତା ଓ ବିବିଧତା ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ କୋଠରୀରେ ସେମାନଙ୍କର ସମ ବୟସ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହ ମିଶି ଶିଖିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇବେ । ଅର୍ଥାତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ ଶୈଳୀ ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ବିଶିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଏକତ୍ର ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ସେମାନଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟର ସର୍ବାଧିକ ବିକାଶ କରିପାରିବେ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୦ (NCFSE) – National Curriculum Framework for School Education ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା (Inclusive Education) ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରିଛି ।

ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଚୟନ :

ପାଠ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଚୟନ କରିବାବେଳେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି, ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ପରିଚାଳନାକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇଥାଏ । ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ସାଂପ୍ରତିକ ପରମ୍ପରା (Living tradition) କୁ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ୍ । ବିଷୟବସ୍ତୁ ପଢ଼ିବା ଉପରେ କେବଳ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆ ନ ଯାଇ ବିଷୟବସ୍ତୁର ପ୍ରୟୋଗ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ପାଠ ସହ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦିଗ ଯଥା– ଖେଳ, ଚିତ୍ରାଙ୍କନ, କଳା, ସ୍ଥାପତ୍ୟ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସ୍ଥାନିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଭିନ୍ନ କ୍ଷମ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ସହ ନିଜର ହୁଇଲ ଚେୟାର, ଶ୍ରବଣଯନ୍ତ୍ର, ଚଷମା, ଶୈକ୍ଷିକ ସାମଗ୍ରୀ ସହ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଗ ନିଅନ୍ତି, ତଥାପି ଅନ୍ୟ କେତେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦିଗ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ–

- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀପାଇଁ ଅଧିକ ସମୟ (Additional time) ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା ଓ ଭିନ୍ନକ୍ଷମକୁ ସୁହାଇଲା ଭଳି ଶିକ୍ଷଣ କୌଶଳ ଯଥା– କମ୍ ଶୁଭୁଥିବା ପିଲା ଉଚ୍ଚ ପାଟିରେ ଓ କମ୍ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ପିଲାଟି ପାଇଁ ଲେଖିବାରେ ସହାୟତା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।
- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଦେଖି ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଚୟନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମସ୍ୟାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଅନୁଭୂତି ଚୟନ ଓ ସମ୍ପାଦନ କରାଯାଏ ।
- ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟର ବ୍ୟବହାର । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ– ଯଦି ପିଲାଟିକୁ ଗଣନ ଶିଖାଇବାର ଅଛି ଓ ସେ କାଠି ସାହାଯ୍ୟରେ ଶିଖିପାରୁ ନାହିଁ, ତେବେ ତା'ର ପରିଚିତ ଜିନିଷ ପତ୍ର, ଗୋଡ଼ି, କୁକୁଡ଼ା ଆଦିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ଉଚିତ୍ । ତେଣୁ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ପାଇଁ ଏକାଧିକ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟର ସହାୟତା ନିଆଯାଇପାରେ ।
- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ବୟସ ଓ ଶିକ୍ଷଣସ୍ତରକୁ ଆଧାର କରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀର ବ୍ୟବହାର ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱାରୋପ କରାଯାଇପାରେ ।
- ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଭିତ୍ତିକ ପାଠଯୋଜନା, ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ସହ ଶିକ୍ଷକ ରେଡିଓ, ଭି.ଡି.ଓ ଓ କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ସହାୟତା ମଧ୍ୟ ନେଇ ପାରିବେ ।

ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା ଆଧାରରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ଆଧାରିତ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ :

ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସଫଳତା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟଗତ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଦିଗପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଗଣିତ :

ଗଣିତ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାବେଳେ ପିଲାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବିଚାର କରି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥାଏ ।

- ଗାଣିତିକ ତଥ୍ୟକୁ ଗ୍ରାଫ୍, ଟେବୁଲ ଓ ଚାର୍ଟ ମାଧ୍ୟମରେ ଉପସ୍ଥାପନ ।
- ଜ୍ୟାମିତିକ ଓ ଗାଣିତିକ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପାଇଁ ତତ୍ ସମ୍ପର୍କିତ ଯନ୍ତ୍ରପାତି (ଯଥା– Calculator) ର ବ୍ୟବହାର ।
- ସରଳ ଭାଷା ଓ ଚିତ୍ରର ବ୍ୟବହାର ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ।

– ଗାଣିତିକ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପାଇଁ ଲିଖିତ ସୂଚନା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ବାଚନିକ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

– ସାଙ୍କେତିକ ଓ ଅମୂର୍ତ୍ତ ଚିନ୍ତନ ବିକାଶ ପାଇଁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରୟୋଗ ଓ ବ୍ୟବହାର ।

ଭାଷା :

ଭାଷାଗତ କୌଶଳ ହାସଲ ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦିଗ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଅଧିକ ଜରୁରୀ ।

– ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଲିଖନ କୌଶଳ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଓ ଯାନ୍ତ୍ରିକ କୌଶଳର ବ୍ୟବହାର । କମ୍ପ୍ୟୁଟର ମାଧ୍ୟମରେ ଅକ୍ଷରର ବିଭିନ୍ନ ଡିଜାଇନ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇପାରେ । ଏହ ଛଡ଼ା ବିଭିନ୍ନ ସମାଗ୍ରୀକୁ ଯୋଡ଼ି ଓ ଭାଙ୍ଗି ଅକ୍ଷରର ଆକାର ଓ ପ୍ରକାର ମଧ୍ୟ ଶିଖିହେବ ।

– ସ୍ପର୍ଶ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷଣ (Tactual exploration)– ଦୃଷ୍ଟିଦୋଷ ଥିବା ପିଲାଟି ସ୍ପର୍ଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ମାନଚିତ୍ର, ବିଭିନ୍ନ ଜ୍ୟାମିତିକ ଆକୃତି ଚିହ୍ନଟ କରିବାରେ ଓ ବୁଝିବାରେ ସମର୍ଥ ହୁଏ ।

– ଭାଷାଗତ ଶିକ୍ଷଣ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ବାସ୍ତବଜୀବନ ସହ ସମ୍ପର୍କିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ପିଲାର ଘର ଭାଷା ଓ ଆଞ୍ଚଳିକ ଘଟଣାବଳୀ ଯେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୁ ଭାଷା ଶିଖିବା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ । କାରଣ ଏଠାରେ ତା'ର ପୂର୍ବ ଅନୁଭୂତି ଶିକ୍ଷଣକୁ ସକାରାତ୍ମକ ଦିଗରେ ପ୍ରଭାବିତ କରେ ।

– ସଙ୍କେତ ଭାଷା (sign language) ଓ ବ୍ରେଲ (Braille) ଭାଷା, ତ୍ରିଭାଷୀ ଭାଷାର ସାମିଲ୍ ହେବା ଉଚିତ୍ ।

ଏହି ଭାଷା କେବଳ ଭିନ୍ନ କ୍ଷମ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାର ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ ।

ବିଜ୍ଞାନ :

ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ କେତେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ (Mobility, Manipulation) ମୋବିଲିଟି ଓ ପରିଚାଳନା କୌଶଳ ନିମନ୍ତେ ଅତିରିକ୍ତ ସହାୟତା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି ।

ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ, ସହଭାଗିତା ଶିକ୍ଷଣ, ଅତିରିକ୍ତ ସମୟ ଓ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବ୍ୟବହାର ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

ସାମାଜିକ ପାଠ :

ସାମାଜିକ ପାଠ ଶିକ୍ଷଣର ସହାୟତା ନିମନ୍ତେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦିଗପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେବା ଉଚିତ୍ ।

– କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯାନ୍ତ୍ରିକ କୌଶଳ ଓ ପଦ୍ଧତିର ଉପଯୋଗ ।

– ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମସ୍ତ ପିଲାର ଶିକ୍ଷଣକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ବ୍ୟବହାର ।

– ଦ୍ରାଘିମା, ଇତ୍ୟାଦିର ଧାରଣାକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ globe, map, (Information and Communication Technology) ର ସହାୟତା ।

– ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ, ନ୍ୟସ୍ତକାର୍ଯ୍ୟ, ସହଭାଗୀ ଓ ସହଯୋଗୀ ଶିକ୍ଷଣ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ।

କଳା, ସ୍ଥାପତ୍ୟ ଓ ସଙ୍ଗୀତ :

ନିଜକୁ ପ୍ରକାଶିତ କରିବା ଓ ଭାବବିନିମୟ କରିବାରେ କଳା ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ମାଧ୍ୟମ । ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ

ନାଚ, ଡ୍ରାମା, ସଙ୍ଗୀତ, ଚିତ୍ରାଙ୍କନ, ସ୍ଥାପତ୍ୟ, ମୁଦ୍ରଣ (carving, puppetry) ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ। ଏହାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଓ ଆତ୍ମମର୍ଯ୍ୟାଦା ବଢ଼ିଥାଏ। ଅବସର ବିନୋଦନ ପାଇଁ କଳା ଆଧାରିତ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉଚିତ୍। ସେଥିପାଇଁ ବିକଳ୍ପ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅତିରିକ୍ତ ସମୟ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ।

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ଯୋଗ, କ୍ରୀଡ଼ା ଓ ଶାରୀରିକ ଶିକ୍ଷା :

ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କ୍ରୀଡ଼ା, ଯୋଗ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଶାରୀରିକ ଶିକ୍ଷା ମୁଖ୍ୟଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ। ଏହାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦିଗଉପରେ ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥାଏ।

- ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଶାରୀରିକ ବିକାଶ।
- ପେଶୀୟ କୌଶଳର ବିକାଶ।
- ମାନସିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ବିକାଶ।
- ଶାନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାମାଜିକ ଗୁଣାବଳୀର ବିକାଶ।

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଶିକ୍ଷଣ :

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଯଥା– ସଫେଇ, ବୃକ୍ଷରୋପଣ, ଜଳ ଦେବା ଇତ୍ୟାଦି ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର କର୍ମକୁଶଳତା, ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ, କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅଭ୍ୟାସ ଇତ୍ୟାଦିର ବିକାଶ ହେବା ସହ ସାଧୁତା, ସମୟାନୁବର୍ତ୍ତିତା, ଶ୍ରମ ମର୍ଯ୍ୟାଦା, ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟନୁରାଗ ଇତ୍ୟାଦି ମୂଲ୍ୟବୋଧ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ।

ଉପରୋକ୍ତ ଦିଗକୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ବୌଦ୍ଧିକ ଓ ସହ ବୌଦ୍ଧିକ ଶିକ୍ଷଣ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟିକରିବା ଆବଶ୍ୟକ।

2.3.3 ବାଳିକା ଶିକ୍ଷା :

ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ରେ "ବାଳିକା ଶିକ୍ଷା" ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି। କାରଣ ବାଳିକା ଶିକ୍ଷା, ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦିଗକୁ ବେଶି ପ୍ରଭାବିତ କରୁଛି। ତେଣୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି, ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ଚୟନ, ସଂଗଠନ, ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ପରିଚାଳନା ସମୟରେ ବାଳିକା ଶିକ୍ଷାର ସମସ୍ୟା ଓ ଆଭିମୁଖ୍ୟକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ।

ବାଳିକା ଶିକ୍ଷା ମୁଖ୍ୟତଃ ଲିଙ୍ଗଗତ ସମସ୍ୟା, ସମାନତା ଭିତ୍ତିକ ସମସ୍ୟା ଓ ସଶକ୍ତୀକରଣ ଜନିତ ସମସ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ବେଶି ପ୍ରଭାବିତ, ଯାହା କି ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି।

ଏହି ସବୁ ସମସ୍ୟାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିସ୍ଥିତି, ମନୋଭାବ, ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ, ଅପସଂସ୍କୃତି ଓ କୁଶିକ୍ଷା। ଯେଉଁଥିପାଇଁ ବାଳିକା ଶିକ୍ଷା ନକାତ୍ମକ ଢଙ୍ଗରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଛି।

- ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ମତ ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଝିଅମାନେ ପୁଅମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଗଣିତରେ ଦୁର୍ବଳ। ଝିଅମାନେ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭଲ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି। କଳା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଝିଅମାନେ ଆଗୁଆ।
- ଝିଅମାନେ ପୁଅମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଦୈହିକ ଗଠନ ଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ହେତୁ କେବେ ସମାନ ନୁହନ୍ତି ବୋଲି ଭାବିବା ଅନୁଚିତ। କାରଣ ଏହି ଭଳି ଧାରଣା ଉଭୟ ପୁଅ ଓ ଝିଅମାନଙ୍କ ମନରେ ଭ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ। ଏହା ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ। ଝିଅମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ସମାଜରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର, ତେଣୁ ସମାନ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ବିଚାର / ଆଶା କରିବା

ସମୀଚିନ ନୁହେଁ ବୋଲି ଅନେକଙ୍କ ଧାରଣା କେବେହେଲେ ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ । କାରଣ ଝିଅମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁଅମାନଙ୍କ ସହ ସମାନ ବୋଲି ଅନେକ ଦିନରୁ ପ୍ରମାଣ ହୋଇସାରିଛି ।

ସମାନତାଭିତ୍ତିକ ସମସ୍ୟା : ବିଦ୍ୟାଳୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଝିଅମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ବିଚାରକୁ ନ ନିଆଯାଇ ଭୌତିକ ପରିବେଶ ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିବା ଏକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଜନିତ ସମସ୍ୟା । କାରଣ ଝିଅମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଇଖାନାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନେକ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସମାଜ ଭାଗିଦାରିତାର ସମସ୍ୟା । କାରଣ ଝିଅମାନେ ଘର ଝାଡୁ ମାରିବା ପାଇଁ ଓ ପୁଅମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାମ ପାଇଁ ନିୟୋଜିତ ହୁଅନ୍ତି । ସେହିଭଳି ପୁଅମାନଙ୍କୁ ବାହାରକାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଖେଳରେ ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଲାବେଳେ ଝିଅମାନେ ଗୃହଭିତ୍ତିକ (indoor) କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକୁର ସଂପାଦନ କରିଥାନ୍ତି । ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ଭାଷା, ଚିତ୍ର ଉଦାହରଣରେ ନାରୀ ଚରିତ୍ରର ଉଚ୍ଚ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ କମ୍ ସ୍ଥାନ ଦେଉଥିବା ଯୋଗୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ହୀନମନ୍ୟତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ ।

ସଶକ୍ତୀକରଣ ଜନିତ ସମସ୍ୟା :

ବାଳିକା ଶିକ୍ଷାର ବାସ୍ତବ ଅଗ୍ରଗତି ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ନ ଦେଇ ବିଶେଷଭାବରେ ନାରୀ ସଶକ୍ତୀକରଣ ନିମନ୍ତେ ନକାରାତ୍ମକ ଦିଗପ୍ରତି ବିଶେଷ ଧ୍ୟାନ ଦିଆଯାଉଛି । ଯାହାକି ବାଳିକାଶିକ୍ଷା ପ୍ରଗତିର ଅନ୍ତରାୟ । ସେହି ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପର୍କରେ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି ।

- ଉତ୍ତମ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟସେବା (ମା' ହେବା ପାଇଁ) ନିମନ୍ତେ ଗୁରୁତ୍ୱ ।
- ଜନସଂଖ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଓ ସଚେତନତା ।
- ଝିଅମାନଙ୍କୁ ଘରକାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ କରାଇବା ଓ ପିଲାଛୁଆ ଜନ୍ମକରି ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧର ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦେବା ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ତୁମେ ପଢୁଥିବା / ପଢ଼ାଉଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବାଳିକା ବିକାଶରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକ ତୁମ ସାଙ୍ଗ / ସହକର୍ମୀଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରି ଲେଖ ।

ଉପରୋକ୍ତ ସମସ୍ୟାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି, ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ଚୟନ ଓ ସଂଗଠନ, ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ, ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ, ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନା ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେବା ଆବଶ୍ୟକ, ଯେପରି ଶିକ୍ଷାର ମୌଳିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲରୁ ଝିଅମାନେ ବଞ୍ଚିତ ନ ହୁଅନ୍ତି ।

ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଚୟନ : ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଚୟନ ସମୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତି, ଚଳଣି, ପାରମ୍ପରିକତା, ଆର୍ଥିକ ସ୍ଥିତି, ସଂସ୍କୃତି ଓ ମନୋବୃତ୍ତି ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରିବା ଉଚିତ୍ । କାରଣ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଆମ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ନକାରାତ୍ମକ ଚିନ୍ତନ ଦେଖାଯାଇଥାଏ, ଯାହାକି ଝିଅମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଛି ।

- ପୁଅମାନେ ଝିଅମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଶକ୍ତିମାନ ।
- ଝିଅମାନେ କେବଳ ଘରକାମ ଓ ପିଲାଛୁଆ ଜନ୍ମ କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ।
- ପୁଅମାନଙ୍କର ଆବେଗ କମ୍ ତେଣୁ ସେମାନେ କାନ୍ଦନ୍ତି ନାହିଁ ।

ତେଣୁ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଚୟନ କଲାବେଳେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଝିଅମାନେ ପାରଦର୍ଶୀବୋଲି ସର୍ବାଦୃତ, ଯଥା- ଟେନିସ୍‌ରେ ସାନିଆ ମିର୍ଜା, ବ୍ୟାଡ୍‌ମଣ୍ଟନ୍‌ରେ ସାଇନା ଆଦିଙ୍କୁ ମଡେଲଭାବେ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇପାରେ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂଗଠନ : ବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂଗଠନର ପୁଅ-ଝିଅ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭିନ୍ନତା ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ, ସେଗୁଡ଼ିକ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଛି ।

- ବିଦ୍ୟାଳୟର ସଂଗଠିତ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ପୁଅ-ଝିଅଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବିଚାର କରିବା ।
- ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ବସିବାର (ସ୍ଥାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ) ଭିନ୍ନତା, ଯେମିତି ଝିଅମାନେ ଆଗରେ ଓ ପୁଅମାନେ ପଛରେ ।
- ପୁଅମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାର କାର୍ଯ୍ୟ ଦେବା ଓ ଝିଅମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେବା ।
- ବଗିଚାରେ ପୁଅଟି ଗଛ ଚଢ଼ି ଡାଳ କାଟିବ–ଝିଅଟି ତଳେ ପତ୍ର ଗୋଟାଇବ, ଝିଅମାନେ ଝାଡୁମାରିବା ବେଳେ ପୁଅମାନେ କୋଦାଳରେ ମାଟି ହାଣିବେ ।
- ପୁଅ-ଝିଅଙ୍କୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରିବା ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କୌଶଳରେ ଆପଣେଇବା, ଉଦାହରଣ–ପୁଅପିଲାଙ୍କୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବି ବିରକ୍ତି ହେଲାବେଳେ ଝିଅଙ୍କ ବାପା, ମା', ପରମ୍ପରାର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରିବା ।

ଉପରୋକ୍ତ ଦିଗପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ସମାନତା, ନ୍ୟାୟୋଚିତ ଉପାୟରେ ସଂଗଠିତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶ୍ରେଣୀଗୃହର ଭିତର ଓ ବାହାର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଉଭୟ ପୁଅ-ଝିଅ ମିଶିକରି କରିବା ଉଚିତ ।

ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ :

ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହର ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁଅ-ଝିଅଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ବିଭେଦତା ଦେଖାଯାଇଥାଏ । ଯଥା–

- ପୁଅ-ଝିଅଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣର ସମାନ ସୁଯୋଗ ନ ଦେବା ।
- ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଝିଅମାନଙ୍କୁ ନ୍ୟୂନ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିବା ।
- ଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ ନିମନ୍ତେ ପଚରାଯାଉଥିବା ପ୍ରଶ୍ନର ସୁବଣ୍ଟନ ନ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ।

ଉପରେ ଆଲୋଚିତ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ଥିରୀକୃତ, ଶିକ୍ଷଣ-ଅନୁଭୂତି ଚୟନ, ସଂଗଠିତ ଓ ଏହାର ବ୍ୟବହାରକୁ ଦୃଷ୍ଟିଦେଲେ ଶିକ୍ଷାର ମୌଳିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରାଯାଇପାରିବ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ତୁମ ବିଦ୍ୟାଳୟ କେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଝିଅ ଓ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ସମାନ ଭାବରେ ବିଚାର କରି କାର୍ଯ୍ୟ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ, ସେଗୁଡ଼ିକର ଏକ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

ସର୍ବଶିକ୍ଷା ଅଭିଯାନ (SSA) ରେ ବାଳିକା ଶିକ୍ଷା :

- NPEGEL → National Programme for Education of Girls at Elementary Level →

ଯେଉଁ ବ୍ଲକରେ ନାରୀ / ଝିଅମାନଙ୍କର ସାକ୍ଷରତା ହାର ଜାତୀୟ ସାଧାରଣ ହାର ଠାରୁ କମ୍, ସେହି ବ୍ଲକରେ ପ୍ରାଥମିକ ଭିତ୍ତିରେ ଝିଅମାନଙ୍କ ନାମଲେଖା ଓ ରହଣି ଓ ସଫଳତା ସହ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଏହି ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି ।

KGBV –> Kasturba Gandhi Balika Vidyalaya →

ଏହା ଏକ ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଯେଉଁଠାରେ SC, ST OBC ଓ Minority Communities ର ପିଲାମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ପାଠପଢ଼ିବା ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ଆବାସିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି । ଏହି ସବୁ ଆବାସିକ କେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଝିଅମାନଙ୍କର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ତୁମ ଜିଲ୍ଲାର ଝିଅମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ସର୍ବଶିକ୍ଷା ଅଭିଯାନ ତରଫରୁ କେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କେଉଁ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହାତରକୁ ନିଆଯାଇଛି ତା'ର ଏକ ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

4. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଠିକ୍ ଉକ୍ତି ପାଖରେ (✓) ଚିହ୍ନ ଓ ଭୁଲ ଉକ୍ତି ପାଖେ (X) ଚିହ୍ନ ଦିଅ ।

କ. ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା କହିଲେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବୁଝାଏ ।

ଖ. ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ହୀନମନ୍ୟତା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ।

ଗ. ଝିଅମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଘରସଫା କାମ ଦେବା ଉଚିତ ।

ଘ. ଝିଅମାନେ ପୁଅମାନଙ୍କ ଭଳି ବୁଦ୍ଧିମାନ ।

ଙ. ଗଣିତରେ ଝିଅମାନଙ୍କ ଠାରୁ ପୁଅମାନେ ଅଧିକ ଦକ୍ଷ ।

ଚ. ଝିଅମାନେ କଳା ଓ ସ୍ଥାପତ୍ୟରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଦେଖାଇ ପାରିବେ ।

ଛ. ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶ୍ରେଣୀରେ ଝିଅମାନେ ଆଗଧାଡ଼ିରେ ବସିବା ଉଚିତ ।

2.4 ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଚୟନ ଓ ସଂଗଠନ :

ଜଗତୀକରଣ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ଉନ୍ନତି ଫଳରେ ଦିନକୁ ଦିନ ଜ୍ଞାନର ସମ୍ଭାରରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଘଟୁଛି । ଏହି ଜ୍ଞାନ ସମ୍ଭାର ଆୟତ କରି ଛାତ୍ରମାନେ ନିଜର ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରି ନ ପାରିଲେ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନାବଶ୍ୟକ ଓ ଅଲୋଡ଼ା ହୋଇଯିବ । ସେଥିପାଇଁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ପରିସରକୁ ଯୁଗୋପଯୋଗୀ କରିବାକୁ ହେଲେ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ ବିଷୟରେ ଥିବା ପାଠ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଭାଷା, ଗଣିତ, ବିଜ୍ଞାନ, ସାମାଜିକ ଇତ୍ୟାଦି ପାଠରେ ଥିବା ପାଠ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିର ସମାହାର ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟରେ ଥିବା ପାଠ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଗୁଡ଼ିକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ଚୟନ କରାଯାଇଥାଏ । ସେ ସମସ୍ତ ଅନୁଭୂତିକୁ ବିଭିନ୍ନ ନୀତି ଓ ନିୟମ ଆଧାରରେ ସଂଗଠିତ କରାଯାଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସେ ସବୁ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିକୁ ପ୍ରୟୋଗ / ବ୍ୟବହାର କରି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷଣ ଦକ୍ଷତା ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ନିମନ୍ତେ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପରିଚାଳନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଦିଗ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଯଥା– ଶିକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ଚୟନ, ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିର ସଜ୍ଜିକରଣ, ସଂଗଠନ ଓ ଉପସ୍ଥାପନ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧିର ମୂଲ୍ୟାୟନ ।

ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ପରିଚାଳନା ସମ୍ପର୍କରେ ବିସ୍ତୃତ ଭାବେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି । ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟକୁ ନେଇ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଚୟନ ଓ ସଂଗଠନ ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରାଯାଇଛି ।

- **ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଚୟନ–** ଶିକ୍ଷାର ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ବିଷୟଗତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଶିକ୍ଷଣ-ଅନୁଭୂତି ଚୟନ କରାଯାଇଥାଏ କାରଣ ଯେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ମାଧ୍ୟମରେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଶ୍ରେଣୀରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ (୧ମ ଶ୍ରେଣୀ) ୧ ରୁ ୯ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ବ୍ୟବହାର କରି ଭାଷାଶିକ୍ଷଣର ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନଟ (୧ମ ଶ୍ରେଣୀ) ଦକ୍ଷତା ଆଶାକରିବା ମୂଲ୍ୟହୀନ । ତେଣୁ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିର ଚୟନ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ଅର୍ଥାତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଠାରୁ ଆମେ କ'ଣ ଆଶାକରୁଛୁ ବା ତା'ର ବ୍ୟବହାରରେ କି ପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଚାହୁଁଛୁ, ତାହା ପ୍ରଥମେ ସ୍ଥିର କରିବା ଉଚିତ୍ ଓ ତଦନୁଯାୟୀ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ଚୟନ ବେଶି ଫଳପ୍ରଦ ହେବ ।

- **ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ସଂଗଠନ–** ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ହାସଲ କରିବା ନିମିତ୍ତ, ଅନେକ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରେ । ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ଗୁଡ଼ିକ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବେ ସରଳରୁ ଜଟିଳ ଓ ଜଣାରୁ ଅଜଣା ଭାବରେ ସଜ୍ଜିକରଣ ନ ହେଲେ ଶିକ୍ଷାର ସାମଗ୍ରିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ବିଷୟଭିତ୍ତିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିବା କଷ୍ଟକର । ଯଥା– ଯୋଗକ୍ରିୟା ଜାଣି ନଥିବା ପିଲାଟିକୁ ଦୁଇ ଅଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣନ ସମ୍ପର୍କରେ ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ ଫଳପ୍ରଦ ହେବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ପ୍ରଥମେ ପିଲାଟିକୁ ଯୋଗକ୍ରିୟା ଶିକ୍ଷାଇବା ପରେ ଗୁଣନ କ୍ରିୟା ସମ୍ପର୍କରେ ଶିଖାଇବା ହିଁ ସରଳରୁ ଜଟିଳ ଅନୁକ୍ରମ ।

- **ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିର ଉପସ୍ଥାପନ–**

ପୁନଃଶ୍ଚ ସ୍ଥିରୀକୃତ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ଗୁଡ଼ିକ କେଉଁ ପଦ୍ଧତିରେ ବା ପ୍ରଣାଳୀରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯିବ ତାହା ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକ ଯେତେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଯଦି ତାହା ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଠିକ୍ ଭାବେ ଉପସ୍ଥାପନ ନ କରାଯାଏ, ତାହା ବିଷୟଗତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିର ବ୍ୟବହାର ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫, ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିର ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପର୍କରେ ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତିରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରାଯାଇଛି ।

- **ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧିର ମୂଲ୍ୟାୟନ–**

ଶିକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ହେବା ଅର୍ଥ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମାନଙ୍କ ଠାରେ ଆବଶ୍ୟକ ବ୍ୟାବହାରିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂଗଠିତ ହେବା । ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିର ପ୍ରୟୋଗପରେ ଶିକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ହେଲା କି ନାହିଁ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ବ୍ୟାବହାରିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲାକି ନାହିଁ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ମୂଲ୍ୟାୟନ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ମୂଲ୍ୟାୟନ ପାଇଁ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରଖୋଜିବାକ ପଡ଼ିଥାଏ ।

୧. କେଉଁ ସବୁ ଶିକ୍ଷକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ କରିବାର ଥିଲା ?

୨. ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ ନିମନ୍ତେ କେଉଁ ସବୁ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ଚୟନ ।

୩. ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିକୁ କିପରି ସଂଗଠିତ କରାଯାଇଥିଲା ?

୪. ଶୈକ୍ଷିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ ହେଲାବୋଲି କିପରି ନିଶ୍ଚିତ କରାଗଲା ?

ମୂଲ୍ୟାୟନ ସମ୍ପର୍କରେ FC–4ର ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବିସ୍ତୃତ ଭାବେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି ।

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପରିଚାଳନା ଓ ସମ୍ପାଦନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷକ ପୂର୍ବରୁ ଆଲୋଚିତ ସମସ୍ତ ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଯତ୍ନବାନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏ ସମସ୍ତ ଉପାଦାନ ପରସ୍ପର ନିର୍ଭରଶୀଳ ଓ ପରିପୂରକ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟର ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଏକ ବିଷୟର ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷ୍ୟଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ନୁହେଁ । ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିକାଶ ଆଧାରିତ ଓ ସାମାଜିକ ବିକାଶ ଆଧାରିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ପାଇଁ ସମାନ । କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟର ଶିକ୍ଷଣ ଶିକ୍ଷାର ମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟରୁ କେବେ ବି ଅଲଗା ନୁହେଁ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୋଟିଏ ବିଷୟରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲଗା ନୁହଁନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତଃସମ୍ପର୍କ ରହିଛି ।

ଏବେ ଆସନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ବିଷୟକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ଚୟନ, ସଂଗଠନ ଓ ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ।

ଶ୍ରେଣୀ – ଦ୍ୱିତୀୟ

ବିଷୟ – ଭାଷା

(A) ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ

1. ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିକାଶ (ଜୀବନ ଓ ଜୀବିକା ସମ୍ପର୍କିତ ।
2. ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସାମାଜିକ ଓ ଆବେଗିକ ବିକାଶ ।
3. ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସୃଜନାତ୍ମକ ଚିନ୍ତନର ବିକାଶ ।
   (Allround development of the child)
4. ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ, ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଚିନ୍ତନର ବିକାଶ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାର ବିକାଶ ।
5. ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପରିସ୍ଥିତି ସହ ଖାପଖୁଆଇ ଚଳିବାର ଗୁଣାବଳୀରେ ବିକାଶ ।
6. ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ବିକାଶ ।

(B) ବିଷୟଭିତ୍ତିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

(ସାଧାରଣ)

1. ଶୁଣିକରି ବୁଝିବା ।
2. କହିବା ସହ ବୁଝିବା ।
3. ପଢ଼ିବା ସହ ବୁଝିବା ।
4. ଲେଖିବା କୌଶଳ ହାସଲ କରିବା ।
5. ଶୁଣିବା ଓ ପଢ଼ିବା ମାଧ୍ୟମରେ ମୁଖ୍ୟଧାରଣାକୁ ବୁଝିବା ।
6. ବ୍ୟାବହାରିକ ବ୍ୟାକରଣ ସ୍ୱ-ଶିକ୍ଷଣ, ଭାଷା ବ୍ୟବହାର ଓ ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାରର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ।

(ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ)

1. ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନଟ କରିବା, 'ଚ', 'ଟ', 'ଘ', 'ର', 'ପ'।
2. ଅବନା ଶବ୍ଦକୁ ପଢ଼ିପାରିବା।
3. ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ନ ଥିବା ଖଣ୍ଡବାକ୍ୟକୁ ପଢ଼ିବା।

(C) ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ଚୟନ

ପିଲାର ସ୍ତର, ପୂର୍ବ ଅନୁଭୂତି, ବ୍ୟାବହାରିକ ଭାଷା, ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିବେଶ, ସାମାଜିକ ଓ ଆବେଗିକ ସ୍ଥିତି ଇତ୍ୟାଦି।

1. ଚିତ୍ରସହ ଛୋଟ ଗୀତ ଓ ଗଳ୍ପ।
2. ଚିତ୍ର ବିହୀନ ଗଳ୍ପ ଓ ଗୀତ।
3. ଚିତ୍ର ସହ ଲେଖାଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ।
4. ଗୋଟିଏ ପରିସ୍ଥିତି ଚିତ୍ରରେ ଥାଇ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ।
5. ସମ୍ପର୍କିତ ବାକ୍ୟକୁ ନେଇ ଘଟଣା ବା ଗଳ୍ପ ହୋଇଥିବ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାକ୍ୟ ପାଇଁ କ୍ରିୟାତ୍ମକ (Talking) ଚିତ୍ର ଥିବ।
6. ଅକ୍ଷର ଚାର୍ଟ।
7. ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ଯୁକ୍ତ ହୋଇ (ଶବ୍ଦ ଥିବା ଗଳ୍ପ ଓ ଗୀତ।)

(D) ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ସଂଗଠନ

1. ଚିତ୍ର ସହ ଛୋଟ ଗୀତ ଓ ଗଳ୍ପ।
2. ଚିତ୍ର ବିହୀନ ଗଳ୍ପ ଓ ଗୀତ।
3. ଚିତ୍ର ସହ ଲେଖାଥିବା ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ।
4. ଗୋଟିଏ ପରିସ୍ଥିତି ଚିତ୍ରରେ ଥାଇ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ।
5. ସମ୍ପର୍କିତ ବାକ୍ୟକୁ ନେଇ ଘଟଣା ବା ଗଳ୍ପ ହୋଇଥିବ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାକ୍ୟ ପାଇଁ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଚିତ୍ର ଥିବ।
6. କେବଳ ଅକ୍ଷର ଚାର୍ଟ।
7. ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଥିବା (ଶବ୍ଦରେ) ଗଳ୍ପ ଓ ଗୀତ।

(E) ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିର ବ୍ୟବହାର (ଉପଯୁକ୍ତ ପଦ୍ଧତି ସହ)

ପ୍ରଥମ ସୋପାନ– ଶିକ୍ଷକ ଗୀତଟିକୁ ବା ଛୋଟ ଗଳ୍ପଟିକୁ କହିବେ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ସୋପାନ– ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ସହ ଗୀତ / ଗପଟିକୁ କହିବେ ଓ ପିଲାମାନେ ଅନୁସରଣ କରିବେ।

ତୃତୀୟ ସୋପାନ– ଲେଖାଥିବା ପାଠଟିକୁ ପିଲାଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ପଢ଼ାଇବେ ଓ ପିଲାମାନେ ଅକ୍ଷରକୁ ସଙ୍କେତ ଭାବି ଅନୁମାନ କରି ପଢ଼ିବେ।

ଚତୁର୍ଥ ସୋପାନ– ଅନୁମାନ କରି ପଢୁ ପଢୁ ପ୍ରଥମେ ବାକ୍ୟ → ଶବ୍ଦ → ଅକ୍ଷରକୁ ଅନୁମାନ କରି ଚିହ୍ନଟ କରିବେ ।

ପଞ୍ଚମ ସୋପାନ– ଚିହ୍ନଟ ଅକ୍ଷରକୁ ନେଇ ଶବ୍ଦ ଯଥା 'ଘର' 'ପଟ' 'ପର' ଇତ୍ୟାଦିକୁ ପଠନ କରିବେ ।

ଷଷ୍ଠ ସୋପାନ– ଖଣ୍ଡ ବାକ୍ୟକୁ ପଢ଼ି ପାରିବେ ।

(F) ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧିର ମୂଲ୍ୟାୟନ

- କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଅକ୍ଷର କାର୍ଡ ଦେଇ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ।
- ଶିକ୍ଷକ ପଢୁଥିବା ଶବ୍ଦଟିରେ ପିଲାମାନେ ଗୋଲ କରିବା ।
- ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଲେଖାଥିବା ଅକ୍ଷରକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ।
- ଅସଜଡ଼ା ଅକ୍ଷରକୁ ନେଇ ଥିବା ଶବ୍ଦକୁ ସଜାଡ଼ି ପଢ଼ିବା ।
- ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟରେ ଥିବା ଶବ୍ଦକୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ବାକ୍ୟର ସମାନ ଶବ୍ଦକୁ ତୀରମାରି ଯୋଡ଼ିବା ଇତ୍ୟାଦି ।

ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ପାଠକୁ ନେଇ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିର ଚିହ୍ନଟ, ସଂଗଠନ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନର ନମୁନା ଉପସ୍ଥାପନ କରାଗଲା । ଏଠାରେ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ଚୟନ (C) କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଆଧାରକରି ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥିର କରାଯାଇଛି । ମାତ୍ର ସଂଗଠନ କ୍ଷେତ୍ରରେ (D), ସେଗୁଡ଼ିକ ଉକ୍ତ ଆଧାରରେ ସରଳରୁ ଜଟିଳ ଅନୁକ୍ରମରେ ସଂଗଠିତ କରାଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ପୂର୍ବ ଚୟନ କ୍ରମର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି । ପୁନଃଶ୍ଚ ସ୍ଥିରୀକୃତ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିକୁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଭିତ୍ତିକ ପଦ୍ଧତିରେ ବିଭିନ୍ନ ସୋପାନ ଦେଇ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି (E) । ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇପାରିବ । ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତି ସମ୍ପର୍କରେ FC-4 ରେ ଆଗରୁ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି । ସେଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ । ଶେଷରେ (F) ଶିକ୍ଷଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପିଲାମାନେ କେତେଦୂର ସଫଳ ହୋଇଛନ୍ତି ତାହା ଜାଣିବା ନିମିତ୍ତ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସୋପାନରେ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରାଯାଇଛି ।

ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ବିଷୟଗତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏବଂ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଶିକ୍ଷଣ ପରିବେଶ, ଶିକ୍ଷା ଆୟୋଜନ, ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ, ବିଶେଷକରି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ସ୍ଥିତି ଓ ଅନୁଭୂତିକୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ ବିଭିନ୍ନ ଢଙ୍ଗରେ ପଞ୍ଚମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତିକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନ କରିପାରିବେ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ ବିଷୟର ଯେ କୌଣସି ପାଠକୁ ନେଇ ପୂର୍ବ ସାରଣୀ ଅନୁସାରେ ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

5. ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଚୟନ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷକ କେଉଁ ଦିଗ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ?
6. ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଗୁଡ଼ିକ କିପରି ସଂଗଠିତ କରାଯାଏ ?

2.5 ଶ୍ରେଣୀ ସଂଚାଳନ କୌଶଳ :

2.5.1 ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା କୌଶଳ :

ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନାର ପ୍ରଧାନ କୌଶଳ ହେଉଛି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ଓ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଆଦାୟ କରିବା । ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ତର

ମାଧ୍ୟମରେ ଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷଣକୁ ସକ୍ରିୟ କରାଯାଏ । ନୂତନ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରଥମ କରି ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାବେଳେ, ଶିକ୍ଷାଦାନ ଚାଲିଥିଲାବେଳେ, ବିଷୟବସ୍ତୁ ବୁଝାଇଲାବେଳେ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ କେତେଦୂର ବିଷୟବସ୍ତୁ ବୁଝିଲେ ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଏବଂ ଶେଷରେ ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧିର ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର କୌଶଳ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ । ସଂକ୍ଷେପରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ବିଭିନ୍ନ ସୋପାନରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରା ଯାଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷାଦାନର ମାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା କୌଶଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ ।

ଶିକ୍ଷକ-କୈନ୍ଦ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଶିକ୍ଷକ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଭିତ୍ତିକ ଶିକ୍ଷାଦାନରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଅଧିକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥାନ୍ତି । ଉଭୟ ଶିକ୍ଷାଦାନ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା କୌଶଳ ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା କୌଶଳର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ :

- ପ୍ରଶ୍ନର ପ୍ରକାର ଭେଦ ।
- ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା କୌଶଳ ।
- ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସୁଯୋଗ ।

ପ୍ରଶ୍ନର ପ୍ରକାର ଭେଦ :

ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ମୌଖିକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରାଯାଇଥାଏ । ପ୍ରଶ୍ନ ମୌଖିକ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ବେଳେବେଳେ କଳାପଟାରେ କିଛି ଲେଖାଯାଇଥାଏ ବା କୌଣସି ସହାୟକ ଉପକରଣ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇ ପ୍ରଶ୍ନର ଆବଶ୍ୟକ ଉତ୍ତର ପାଇଁ ସୁବିଧା କରାଯାଇଥାଏ । ଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରରେ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରାଯାଇଥାଏ ।

ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତିରେ ଶ୍ରେଣୀରେ ଗୋଟିଏ ପାଠକୁ ତିନିଟି ସୋପାନରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ– ଉପକ୍ରମ, ଉପସ୍ଥାପନା ଓ ପ୍ରୟୋଗ । ଉପକ୍ରମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପୂର୍ବାର୍ଜିତ ଜ୍ଞାନ ପରୀକ୍ଷା କରାଯିବା ସହ ନୂତନ ବିଷୟବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଅଭିପ୍ରେରିତ କରାଯାଇଥାଏ । ଉପସ୍ଥାପନା ସୋପାନରେ ନୂତନ ପାଠଟିର ଶିକ୍ଷାଦାନରେ ବିଭିନ୍ନ ପଦ୍ଧତି ଯଥା– ବର୍ଣ୍ଣନା, ଆଲୋଚନା, ପ୍ରଦର୍ଶନ, ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ କରାଯାଇଥାଏ । ଆରୋହ-ଅବରୋହ, ଚିନ୍ତା ଉଦ୍ରେକମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ, ବିଶ୍ଳେଷଣ ଓ ସଂଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ତଥା ବୋଧ ସହାୟକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ଭଳି ବହୁବିଧ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରାଯାଇଥାଏ । ଏହି ସୋପାନରେ ବିଶେଷତଃ ସମ୍ଭାବନା ଯୁକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ, ବ୍ୟାଖ୍ୟାନମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ, ଅନୁସନ୍ଧାନମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରାଯାଇଥାଏ ।

ସମ୍ଭାବନାଯୁକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ :

- ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହରେ ଇଂରେଜମାନେ ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ କ'ଣ ହୋଇଥାନ୍ତା ?
- ଅମ୍ଳଜାନ ବାୟୁଠାରୁ ହାଲୁକା ହୋଇଥିଲେ କ'ଣ ହୋଇଥାନ୍ତା ?

ବ୍ୟାଖ୍ୟାନମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ :

- ବସ୍ତୁର ଭାସିବା ଓ ବୁଡ଼ିବା-ପରୀକ୍ଷାରୁ କି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହେଲେ ?
- ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ ଗଣିତ ଫଳାଫଳରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗ୍ରାଫ୍‌ରେ ପୁଅ ଝିଅଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧିରେ କି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖୁଛ ?

ଅନୁସନ୍ଧାନମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ :

- 'ହୃଦତାପ ବିନାଶନେ ତୁ ହରିଚନ୍ଦନ' – କବି 'ତୁ' ବୋଲି କାହାକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରିଛନ୍ତି ?
- ହରିଚନ୍ଦନର ଅର୍ଥ କ'ଣ ? ଏଠାରେ ହରିଚନ୍ଦନ ବଦଳରେ ଆଉ କେଉଁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତା ?

ଉପସ୍ଥାପନ ସୋପାନରେ, ଯାହା ପଢ଼ାଯାଇଛି, ତା'ରି ଉପରେ ସହାୟକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରାଯାଇ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଅବବୋଧକୁ ଶାଣୀତ କରାଯାଏ ।

ଏତଦ୍‌ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଭିତ୍ତିକ ପଦ୍ଧତିରେ ମୁକ୍ତ ଉତ୍ତରମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ ଭାଗରେ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ ଓ ମୁକ୍ତ ଉତ୍ତରମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ :

- ୩ ଓ ୪ ର ଯୋଗଫଳ କେତେ ?
- କେଉଁ କେଉଁ ସଂଖ୍ୟାର ଯୋଗଫଳ ୭ ?

ପିଲାମାନେ ଏକ ଅଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାର ଯୋଗଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାରେ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରାଯାଇଥାଏ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍ତର ୭ ଏହା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତର ମୂଳକ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ 'ମୁକ୍ତ ଉତ୍ତର ମୂଳକ' । ଏଥିରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଥାଏ । ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ପିଲାମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣର ସୁସଂଗଠିତ ବିକାଶ ସାଧନ । ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧି ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ବାରମ୍ବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ, ଚପଳମତି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଭୁଲ ଉତ୍ତର ଦେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ଏଥି ଯୋଗୁଁ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସର ଅଭାବ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କଠାରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ । ମୁକ୍ତ ଉତ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱାରୋପ କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଉତ୍ତର ଓ ଦୁର୍ବଳ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ଉତ୍ତର ଦେବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷଣରେ ଅଗ୍ରଗତି ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ଏହିପରି ଭାବେ, ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ରଚନାତ୍ମକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉତ୍ତର ମୂଳକ ବା ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ ହୋଇପାରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା କୌଶଳ : ପ୍ରଶ୍ନର ପ୍ରକାର ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି, ଏହାକୁ ପଚାରିବାର କୌଶଳଦ୍ୱାରା ଏହାକୁ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ କରିହେବ ।

ଶିକ୍ଷକକୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶିକ୍ଷାଦାନରେ କ୍ୱଚିତ୍ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ମୋଚନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାର ସୁଯୋଗ ଦିଆଯାଏ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷଣର କେତେକ ବିଶେଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହୋଇଥାଏ ।

- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ନିଜର ସନ୍ଦେହ ମୋଚନ କରିଥାନ୍ତି ।
- ପାଠ୍ୟ ବିଷୟଟିକୁ ଭଲଭାବେ ବୁଝିବାର ସୂଚକ ହେଉଛି ଭଲ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ।
- ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ଦ୍ୱାରା ପିଲାମାନଙ୍କର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ସହ ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ ।
- ପରସ୍ପରକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତମ ବୁଝାମଣା ହୋଇଥାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କର । ସୁସ୍ଥ ସାମାଜିକ ବିକାଶ ହୋଇଥାଏ ।
- ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଶ ଜଣେ ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ବେଳେବେଳେ ଦୁର୍ବଳ ପିଲାମାନେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ସାହସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ପଚାରିବା ଶୈଳୀ ପ୍ରଶ୍ନର ଗଠନ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ । ପ୍ରଶ୍ନଟିର ସ୍ପଷ୍ଟତା, ଭାଷା. ସରଳତା, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟତା, ସଂକ୍ଷିପ୍ତତା ଓ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ଥିଲେ ଏହା ପଚାରିବା ସହଜ ହୁଏ ଓ ଉତ୍ତର ଦାତାଙ୍କ ପାଇଁ ବୋଧଗମ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍ତର ଦେବାପାଇଁ ଅଯଥା ସୂଚନା ଯେପରି ନରହେ ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଉଚିତ । ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ବେଳେ ସ୍ୱର ଓ ଭାବଭଙ୍ଗୀ ଏପରି ଉଚିତ୍ ଯଦ୍ୱାରା ପିଲାମାନେ ଉତ୍ତର ଦେବାପାଇଁ ଭୟଭୀତ ବା ବିରକ୍ତି ବୋଧ କରିବେନାହିଁ । ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାବେଳେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜଣେ ପିଲାଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେବାପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯାଏ, ପରେ ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରାଯାଇଥାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାରେ ପୁଅଝିଅଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର ରଖିଥାନ୍ତି । ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାବେଳେ, ଝିଅମାନଙ୍କୁ ସରଳ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରା ଯାଇଥାଏ । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ଭାବେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରାଗଲେ ଝିଅମାନେ ନିଜକୁ ପଛୁଆ ବିଚାର କରନ୍ତେ ନାହିଁ ।

ତେଣୁ ସାବଧାନତାର ସହ ପ୍ରଶ୍ନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ତା'ର ଉପଯୁକ୍ତ, ଉପଯୋଗ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ।

ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସୁଯୋଗ :

ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ଏକ ନିତିଦିନିଆ କାର୍ଯ୍ୟ । ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାରେ ଅଧିକ ସୁଯୋଗ ଦେଲେ ସେମାନେ ଭଲଭାବରେ ଶିଖିପାରିବେ ବୋଲି ଗବେଷଣାରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶୈକ୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତରରେ ସାମିଲ ହେବା ସହ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ମଧ୍ୟ ନିୟୋଜିତ କରାଯାଇ ପାରିବ । ତର୍କ ସଭା ମାଧ୍ୟମରେ ପିଲାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ-ଉତ୍ତର ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାମିଲ କରିହେବ । ସେହିପରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟଭିତରେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତିର ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ଶିକ୍ଷକ, ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ-ପଚାରିବାର କୌଶଳ ସୃଷ୍ଟିକରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଫଳରେ ପିଲାଟି ତା'ର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ଅନେକ ନୂତନ ତଥ୍ୟ ଆପେ ଶିଖିପାରିବ ଓ ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିପାରିବ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

7. ପ୍ରଶ୍ନ ସାଧାରଣତଃ କେତେ ପ୍ରକାରର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ।

8. ପ୍ରଶ୍ନର ଗୁଣାବଳୀ କ'ଣ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ?

2.5.2 କଳାପଟା ବ୍ୟବହାର କୌଶଳ :

କଳାପଟା ହେଉଛି ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ ପାଇଁ ଏକ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ସାମଗ୍ରୀ । ଅବଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା କେବଳ ପଟାରେ ତିଆରି ନ ହୋଇ କାନ୍ଥରେ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସିନ୍ଥେଟିକ୍ ପଦାର୍ଥରେ ତିଆରି ହେଉଛି ଅଥବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାର ରଙ୍ଗ କେବଳ କଳା ନ ହୋଇ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଧଳା, ସବୁଜ ବାଦାମୀ ରଙ୍ଗର ହେଲାଣି । କଳାପଟା କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପନ୍ଥାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ସକ୍ରିୟ ହେବାକୁପଡୁଥିବାରୁ କଳାପଟା କାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ହାସଲ କରାଯାଇପାରିବ । ତେଣୁ କଳାପଟା ବ୍ୟବହାରରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏଠାରେ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ କଳାପଟା ବ୍ୟବହାରର ତିନୋଟି ଦିଗ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

- କଳାପଟାର ଅବସ୍ଥିତି ।
- ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କଳାପଟାର ବ୍ୟବହାର ।

- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କଳାପଟାର ବ୍ୟବହାର ।

ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ କଳାପଟାର ବ୍ୟବହାର–

- ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଯେଉଁଠାରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବସିବା ସ୍ଥାନ ତା'ରି ପାଖ କାନ୍ଥରେ କଳାପଟା ଥାଏ ।
- କଳାପଟାର ତଳଧାର ଭୂମିଠାରୁ ପ୍ରାୟ ୧ ମି. ଉଚ୍ଚତାରେ ରହିବା ଭଲ, ତଦ୍ୱାରା ପିଲାମାନେ କଳାପଟାକୁ ଚାହିଁ ବା କଳାପଟାରେ ଲେଖିବାରେ ଅସୁବିଧା ଭୋଗ କରିବେ ନାହିଁ । ଏହାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ କାନ୍ଥର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ସମାନ ହୋଇପାରେ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ଅନ୍ୟୂନ ୧.୫ ମିଟର ରହିବା ଭଲ । ଅତିକମରେ କାନ୍ଥରେ କଳାପଟାର ଆକାର (୪ × ୧.୫) ବର୍ଗମିଟର ହେଲେ ବ୍ୟବହାରରେ ଅଧିକ ସୁବିଧା ହୋଇଥାଏ ।
- କଳାପଟା ଯେଉଁ କାନ୍ଥରେ ଥିବ ସେହି କାନ୍ଥରେ ଝରକା ବା କବାଟ ନ ରହିବା ଭଲ କାରଣ ଝରକା ବା କବାଟ ରହିଲେ ଝରକା ବା କବାଟ ବାଟ ଦେଇ ଆଲୋକ ପିଲାମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ପଡ଼ିବ ଓ କଳାପଟାରେ ଲେଖାଥିବା ବିଷୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ ।
- ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଧିକ କରାଯିବା ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟ କଳାପଟା ବ୍ୟତୀତ ଛୋଟ ଆକାରର କେତେଗୁଡ଼ିଏ କଳାପଟା କାନ୍ଥରେ କରାଯାଇପାରେ । ବିଶେଷ କରି ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ସବୁ କାନ୍ଥର ତଳଭାଗକୁ ୧ ମିଟର ଉଚ୍ଚତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଅଂଶରେ କଳାରଙ୍ଗ ଦେଇ କଳାପଟା ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇପାରେ । ଏହାକୁ ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କ ମନଇଚ୍ଛା ବ୍ୟବହାର କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତେ । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ପାଇଁ କଳାପଟାର ଆକାର ଫୁଲ, ପତ୍ର, ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଆକାରରେ ତିଆରି କରାଯାଉଛି ।

ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହାର :

ଶିକ୍ଷାଦାନ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷକ ନିମ୍ନଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ କଳାପଟା ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି–

- କୌଣସି ବିଷୟ ବୁଝାଇଲାବେଳେ ବା ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିବାବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ତାଙ୍କ ବକ୍ତବ୍ୟର ମୁଖ୍ୟାଂଶଗୁଡ଼ିକ କଳାପଟାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ରମରେ ଲେଖନ୍ତି ।
- ଚିତ୍ର ବା ମାନଚିତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିବାବେଳେ ଯଦି ଉକ୍ତ ଚିତ୍ର ବା ମାନଚିତ୍ର ପାଖରେ ନ ଥାଏ, ସେହି ମାନଚିତ୍ର ବା ଚିତ୍ରର ଏକ କାମଚଳା ଆନୁମାନିକ ଚିତ୍ର କଳାପଟାରେ ଅଙ୍କନ କରିପାରନ୍ତି ।
- ଜ୍ୟାମିତିକ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କି ଭଳି ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଓ ଧାରାବାହିକ ସୋପାନରେ କରାଯାଇପାରିବ ତାହା କଳାପଟାରେ ଦର୍ଶାଇଥାନ୍ତି ।
- କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଯାହାକୁ କି ପିଲାମାନେ ଜାଣିବା ଉଚିତ୍, ସେସବୁକୁ କଳାପଟାରେ ଲେଖିଦେଲେ ପିଲାମାନେ ଟିପି ନିଅନ୍ତି ।
- ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ, ଗାଣିତିକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଷୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ସଂପୃକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି କରିବା ନିମିତ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ସୀମିତ ଭାବେ କଳାପଟା କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇଥାନ୍ତି ।
- ଶ୍ରେଣୀରେ ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହେଉଥିଲେ କଳାପଟାରେ ଦଳର ସ୍କୋର ବା ଦଳଗତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ କଳାପଟାରେ ଲେଖାଯାଏ ।
- ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ପ୍ରତି ପିରିଅଡ଼ରେ ପଢ଼ାଯାଉଥିବା ବିଷୟ ବା ପ୍ରସଙ୍ଗ ତଥା ଶ୍ରେଣୀର ଉପସ୍ଥାନ ସମ୍ପର୍କୀୟ ତଥ୍ୟାବଳୀ କଳାପଟାରେ ଲେଖାଯାଏ ।

କଳାପଟା ବ୍ୟବହାରରେ ଶିକ୍ଷକ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦିଗ ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେଲେ କଳାପଟା କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷଣକୁ ଅଧିକ ଫଳପ୍ରଦ କରିବ–

- କଳାପଟାରେ ଲେଖିଲାବେଳେ ହସ୍ତାକ୍ଷର ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ।
- ଯାହା କଳାପଟାରେ ଲେଖାଯିବ ତାହା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବେ ଲେଖାହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।
- କଳାପଟାରେ ଏଣେତେଣେ ନ ଲେଖି ଗୋଟିଏ କ୍ରମରେ ଲେଖିଲେ ପଢ଼ିବା ସୁବିଧା ହୁଏ ।
- ସବୁକଥା ନ ଲେଖି କେବଳ ଆଲୋଚନାର ନିର୍ଯାସ ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖିବା ଭଲ ।
- କଳାପଟାରେ ଲିଖିତ ଅକ୍ଷର କିମ୍ବା ଅଙ୍କିତ ଚିତ୍ର ବଡ଼ ଓ ଦେଖିବାକୁ ସୁବିଧାଜନକ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।
- କଳାପଟାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ସଫା ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ ।
- କୌଣସି ବିଷୟ କଳାପଟାରେ ଲେଖିବା ପୂର୍ବରୁ ବା ପରେ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ସେ ସବୁ କହିବା ଉଚିତ୍ ହୋଇଥାଏ ।

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର :

ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଭିତ୍ତିକ ପଦ୍ଧତିରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବିଶେଷକରି ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟବେଳେ କଳାପଟାର ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ସକ୍ରିୟ କରିବା ପାଇଁ କଳାପଟା ବ୍ୟବହାରର ବିଶେଷ ଯୁଯୋଗ ଦିଆଯାଉଛି । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ କଳାପଟାର ଉପଯୋଗ କିପରି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କରିପାରିବେ ଏଠାରେ ତହିଁର କିଛି ଉଦାହରଣ ଦିଆଯାଇଛି–

- ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅକ୍ଷର ଲେଖିବା ପାଇଁ ତଥା ଶିଖିବା ପାଇଁ କଳାପଟାର ଉପଯୋଗ କରିପାରିବେ ।
- ମୁକ୍ତଭାବେ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିବା ଓ ଗ୍ରାଫ୍ କରିବା ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପଟାରେ କରିପାରିବେ ।
- ଯେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଶ୍ରେଣୀରେ ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ କଳାପଟା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ ।
- କଳାପଟାରେ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ ପାଇଁ ଅକ୍ଷର ବା ଅଙ୍କର ଗ୍ରୀଡ୍ ବା ବର୍ଗାକାର ଘରର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରି ଦଳଗତ ଭାବେ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ ।
- ପ୍ରତିଦିନ ଏକ ନୀତିବାକ୍ୟ ବା ଗୋଲକଧନ୍ଦା କଳାପଟାର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଲେଖିପାରିବେ । କଳାପଟାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିଲେ ଏହା ଏକ ଅଭିନବ ଦୃଶ୍ୟ ଉପକରଣ ହୋଇପାରିବ । କଳାପଟା ବ୍ୟବହାର କଲାବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ସବୁବେଳେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପଛ କରି ବ୍ୟବହାର କରିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କଳାପଟା ବ୍ୟବହାର କରି ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷଣକୁ ବେଶ ସକ୍ରିୟକରି ପାରିବେ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

9. କଳାପଟାରେ ଲେଖିଲାବେଳେ ଶିକ୍ଷକ କେଉଁ ଦିଗ ପ୍ରତି ବେଶି ଯତ୍ନବାନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ?

2.5.3 ପୁନର୍ବଳନ ଓ ଦଣ୍ଡବିଧାନ :

ବ୍ୟବହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇ ବି.ଏଫ.ସ୍କିନରଙ୍କର ଅନୁବନ୍ଧିତ ଅନୁକ୍ରିୟା (Operant Conditioning) ତତ୍ତ୍ୱରେ ପୁନର୍ବଳନ ସମ୍ପର୍କରେ ବିଶେଷ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସମୟ ସମୟରେ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥାନ୍ତି,

ଯାହାକୁକି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ତର / ଅବସ୍ଥାରେ ସେମାନେ ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବେ ବୋଲି ଆଶାକରାଯାଏ । ଯେତେବେଳେ ପିଲାଏ ସ୍ୱତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ଭାବେ ଇପସିତ ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି, ବାରମ୍ବାର ଏହିପରି ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ତାହା ଦୃଢୀଭୂତ ହୋଇଥାଏ । ଏପରି ଦୃଢୀକରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ପୁନର୍ବଳନ କୁହାଯାଏ ଏବଂ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଏହି ପୁନର୍ବଳନ ହୋଇଥାଏ ତାକୁ ପୁନର୍ବଳନ କାରକ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ବ୍ୟବହାର ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ଦୁଇପ୍ରକାର ପୁନର୍ବଳନ କାରକର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାର କାରକ ହେଲା ବିଭିନ୍ନ ବାଚନିକ ବା ଅଣବାଚନିକ କ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ଅଧିକ ଉତ୍ତର ଦେବାର ବ୍ୟବହାରକୁ ପୁନର୍ବଳନ (ଦୃଢୀଭୂତ) କରିବା । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ଉକ୍ତି, କ୍ରିୟା ବା ବସ୍ତୁ ପ୍ରୟୋଗରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ବ୍ୟବହାରର ବାରମ୍ବାର ପ୍ରଦର୍ଶନକୁ ଦୃଢୀଭୂତ କରାଯାଏ ତାକୁ ସକାରାତ୍ମକ ପୁନର୍ବଳନକାରକ କୁହାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ପୁନର୍ବଳନକାରକ ହେଲା 'ନକାରାତ୍ମକ ପୁନର୍ବଳନକାରକ' । ନକାରାତ୍ମକ ପୁନର୍ବଳନକାରକ କହିଲେ ବିରକ୍ତିକର ଅନୁଭୂତିଠାରୁ ନିଜକୁ ଦୂରରେ ରଖିବା । ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଉତ୍ତାପ ଜନିତ କଷ୍ଟ, ଶ୍ରେଣୀ ବାହାରେ ମାଇକ ବାଜିବା ଆଦି ବିରକ୍ତିକର ପରିସ୍ଥିତି ତଥା ଅନୁଭୂତି ଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆଶା କରାଯାଉଥିବା ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଦର୍ଶନ ଦୃଢୀଭୂତ ହୋଇଥାଏ । ପୁନର୍ବଳନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବହାର ପୁନଃପ୍ରଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଦୃଢୀଭୂତ ହୋଇଥାଏ ।

ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ପୁନର୍ବଳନ :

ନିମ୍ନୋକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଦୃଢୀଭୂତ ହୋଇଥାଏ–

- ପୁନର୍ବଳନ ବେଳେ ଉପଯୁକ୍ତ ପୁନର୍ବଳନକାରକକୁ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଏ । ବାଚନିକ, ଅଣବାଚନିକ ବା କୌଣସି ପ୍ରକାରର ପରସ୍କାର ଏଥିପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ । ପୁନର୍ବଳନ କାରକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ବେଳେବେଳେ ଉତ୍ସାହପ୍ରଦ ଶବ୍ଦ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଥଟ୍ଟା ତଥା ଅପ୍ରୀତିକର ବୋଧ ହୁଏ । ଏହା ପୁନର୍ବଳନର କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ନାହିଁ ।
- ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ବାଚନିକ ଓ ଅଣବାଚନିକ ପୁନର୍ବଳନ କାରକର ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଉଚିତ୍ । ପୁରସ୍କାର ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଉତ୍ସାହବର୍ଦ୍ଧକ କାରକ । ପୁରସ୍କାର ପାଇବା ଆଶାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ବ୍ୟବହାରରେ ବାଞ୍ଛିତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଥାଏ ।
- ଶ୍ରେଣୀରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହ ଉତ୍ତମ ସମ୍ପର୍କ ରକ୍ଷାକରି ସେମାନଙ୍କ ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ସମ୍ପର୍କରେ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ।
- ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାଠାରୁ କେଉଁ ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଦର୍ଶନ ଆଶା କରାଯାଏ ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ସୂଚୀତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା ହୁଏତ ଶ୍ରେଣୀର ସବୁ ପିଲାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ହୋଇପାରେ । ଯଥା– ମିଶାଣ କରିବାବେଳେ ଏକକ ସ୍ଥାନରୁ ଦଶକ ସ୍ଥାନକୁ ଅଙ୍କ ନେବା, ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧି ଦୂର କରିବା, ଉପଯୁକ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ।
- ପୁନର୍ବଳନ କରିବାର ସମୟ ସ୍ଥିର କରିବେ । ପୁନର୍ବଳନ କେତେବେଳେ କରାଯିବ ତା'ର ଦୁଇଟି ପ୍ରଧାନ ଉପାୟ ଅଛି ।
  - ପ୍ରଥମ ଉପାୟଟି ହେଉଛି, ବାଞ୍ଛିତ ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଦର୍ଶନର ଠିକ୍ ପରେ ପରେ ପୁନର୍ବଳନକାରକ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ଓ ଏହାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ବ୍ୟବଧାନରେ ପୁନର୍ବଳନ କଲେ ବାଞ୍ଛିତ ବ୍ୟବହାରଟିର ପୁନଃପ୍ରଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଆଗ୍ରହୀ ହେବ । ବ୍ୟବହାର ଦୃଢ଼ୀକରଣ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଗଲେ ପୁନର୍ବଳନ ଆଉ ଆବଶ୍ୟକ ନ ଥାଏ ।
  - ଦ୍ୱିତୀୟ ଉପାୟ ହେଉଛି ବାଞ୍ଛିତ ବ୍ୟବହାର ଥରେ, ଦୁଇଥର ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥର ପ୍ରଦର୍ଶନ ପାଇଁ ପରେ ପରେ ପୁନର୍ବଳନ କରାଯାଇପାରେ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ–ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ଶିକ୍ଷକ କେଉଁ ସମୟରେ ପୁନର୍ବଳନ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ବୋଲି ଭାବୁଛ ଲେଖ ।

2.5.4 ଭାବ ବିନିମୟ କୌଶଳ :

ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଭାବ ବିନିମୟ କୌଶଳ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଭାବ ବିନିମୟ କୌଶଳ ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯେଉଁଥିରେ କି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ପାଇଁ ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସାହଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଯଦିଓ ଭାବ ବିନିମୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦକ୍ଷତା ଉପରେ ଅଧିକ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ ତଥାପି ଏହା କେତେକାଂଶରେ ଅନ୍ୟ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଉପାଦାନ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ।

ଭାବ ବିନିମୟ ଏକ ଦ୍ୱି-ପାକ୍ଷିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା । ଏହା ବକ୍ତାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ, ଭାଷା, ଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜନା ଓ ଉପସ୍ଥାପନା ଶୈଳୀ ଉପରେ ଯେତିକି ନିର୍ଭରଶୀଳ ଶ୍ରୋତାର ଅନୁଭୂତିର ସ୍ତର, ଭାଷାଗତ ସାମର୍ଥ୍ୟ, ବୋଧଗମ୍ୟ ଦକ୍ଷତା ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ଉପରେ ସେତିକି ନିର୍ଭରଶୀଳ । ବକ୍ତା ସଦା ସର୍ବଦା ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରେରଣ କଲାବେଳେ ନିଜର ଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜନା, ଭାଷା, ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ, ଶବ୍ଦ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଉପରେ ଯେତିକି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବେ ଶ୍ରୋତାର ମାନସିକ ସ୍ଥିତି, ସାମର୍ଥ୍ୟ, ଅନୁଭୂତି, ଅବଶ୍ୟକତା ଉପରେ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବାବେଶ ସହିତ ବକ୍ତା ଯେଭଳି ନିଜ ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କର ବସିବା ଶୈଳୀ, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାକୁ ଆଧାରକରି ନିଜର ବକ୍ତବ୍ୟକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଢଙ୍ଗରେ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କର ମନକୁ ଛୁଇଁଲା ଭଳି ଉପସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି ଠିକ୍ ସେପରି ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଅନୁଭୂତିର ସ୍ତର, ସାମର୍ଥ୍ୟ, ଆବଶ୍ୟକତା ତଥା ପ୍ରତିକ୍ରିୟାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ ।

- ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ସଫଳତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।
- ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ମନୋବୃତ୍ତି ଓ ଅଭିପ୍ରେରଣା ଜାଗ୍ରତ କରିଥାଏ ।
- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଭିତରେ ନେତୃତ୍ୱ ମନୋବୃତ୍ତିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିଥାଏ ।

✶ **ଭାବବିନିମୟ କୌଶଳ–** ଏହା ଏପରି ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯାହାକି ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ସହ ପ୍ରେରକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

✶ **ସାମର୍ଥ୍ୟ–** ଏହା ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବାର ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯାହା ଦ୍ୱାରା କି ସେମାନେ ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥାନ୍ତି ।

✶ **ବାଚନିକ ଭାବବିନିମୟ–** ବାକ୍ୟ, ଶବ୍ଦ, ଭାଷା, ଭାଷା ବବ୍ୟହାରରେ ଲାଳିତ୍ୟ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟତା ।

✶ **ଲିଖିତ ଭାବବିନିମୟ–** ଲିଖିତ ଭାଷା, ଶୁଦ୍ଧତା, ଲଖନରେ ଲାଳିତ୍ୟ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟତା ।

✶ **ଅଣବାଚନିକ ବା Body language –** ଉପଯୁକ୍ତ ସଙ୍କେତ, ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ, ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ମୁଦ୍ରା ସହିତ ଭାବ ବିନିମୟ କରାଯିବେ ଉଚିତ ।

ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷଣର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସହଜରେ ହାସଲ କରାଯାଇପାରିବ । ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ସ୍ଥିତି ଓ ଅନୁଭୂତିକୁ ବିଚାରକୁ ନ ନେଇ ବାର୍ତ୍ତା ପରିବେଶଣ କରିବା ଏକ ପାକ୍ଷିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ହୋଇଥିବାବେଳେ ଭାବବିନିମୟ ଏକ ଦ୍ୱି-ପାକ୍ଷିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା । ଏହି ଦ୍ୱି-ପାକ୍ଷିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ନିମ୍ନ ଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଦର୍ଶାଯାଇପାରିବ ।

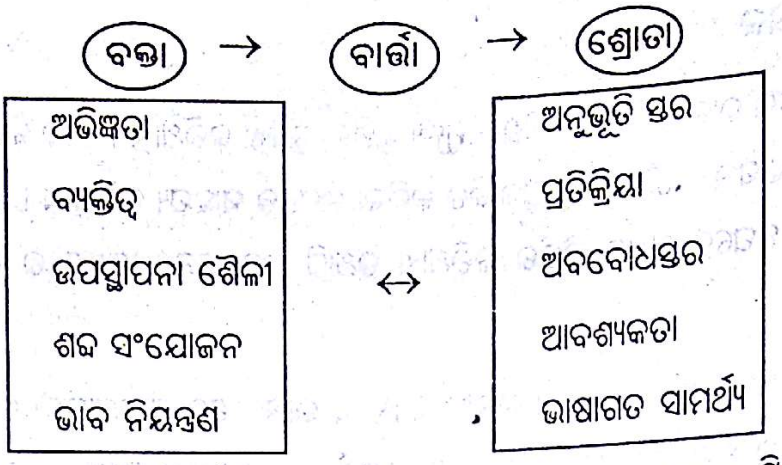

ଭାବବିନିମୟର ପ୍ରକାରଭେଦ : ତୁମର ସାଙ୍ଗ ତୁମଠାରୁ ୧୦୦ ମିଟର ଦୂରରେ ଅଛନ୍ତି, ସେ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛନ୍ତି, ତୁମ ନିକଟକୁ ଆସିବାର ସୁଯୋଗ ନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ସେ କେଉଁ ଉପାୟରେ ତୁମକୁ ତାଙ୍କର ବାର୍ତ୍ତା ପହଞ୍ଚାଇପାରିବେ ? ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାଚନିକ ବା ଲିଖିତ ଅପେକ୍ଷା ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀରେ ଅନେକ ବାର୍ତ୍ତା ସୂଚାଇ ପାରନ୍ତି ।

ଭାବ ବିନିମୟ କେଉଁ କେଉଁ ଢଙ୍ଗରେ କରାଯାଇଥାଏ, ତାହୁ ଆଧାର କରି ଭାବବିନିମୟ କୌଶଳର ବର୍ଗୀକରଣ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହା ବାଚନିକ, ଲିଖିତ କିମ୍ବା ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ମାଧ୍ୟମରେ ହୋଇଥାଏ ।

ବାଚନିକ ଭାବବିନିମୟ : ବାଚନିକ ଭାବବିନିମୟ ବକ୍ତାର ମୁଖର ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ନିଃସୃତ ହୋଇଥାଏ । ବାଚନିକ ଭାବବିନିମୟର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବକ୍ତାର କହିବା ଶୈଳୀ, ଭାଷା, ମନୋବୃତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ବକ୍ତା ଓ ଶ୍ରୋତା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବେ ପରସ୍ପର ଭାବବିନିମୟ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥାନ୍ତି । ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶିକ୍ଷଣ ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବାଚନିକ ଭାବ ବିନିମୟର ଏକ ଉଦାହରଣ ।

ଲିଖିତ ଭାବବିନିମୟ : ଲିଖିତ ଭାବବିନିମୟ, ବାଚନିକ ଭାବବିନିମୟର ଏକ ପରୋକ୍ଷ ଉପାୟ । ଏହା ପ୍ରେରକର ଲିଖିତ ଭାଷାଜ୍ଞାନ, ଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜନା ଉପରେ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଶୀଳ । ଏଥିରେ ଗ୍ରହୀତା, ପ୍ରେରକକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇନଥାଏ । ତେଣୁ ଲିଖିତ ଭାବବିନିମୟ ବେଳେ ପ୍ରେରକକୁ ଅଧିକ ସତର୍କ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହୋଇପାରିବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ମୋବାଇଲ, ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ଯେଉଁଭଳି ବାର୍ତ୍ତାପ୍ରେରଣ କରାଯାଉଛି ତାହା ଲିଖିତ ଭାବବିନିମୟର ଭିନ୍ନ ରୂପ ।

ଅଣବାଚନିକ ଭାବବିନିମୟ : ଅଣବାଚନିକ ଭାବବିନିମୟ ସଙ୍କେତ, ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ, ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଭାବ ମାଧ୍ୟମରେ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ । ଅଣବାଚନିକ ଭାବବିନିମୟକୁ ମଧ୍ୟ ଆଙ୍ଗିକ ଭାଷା (Body language) କୁହାଯାଏ । ଏହି ଭାବବିନିମୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟ ଏବଂ ଶାରୀରିକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଭାବବିନିମୟ କୌଶଳର ଉପାଦେୟତା : ଭାବବିନିମୟ କୌଶଳ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ମନେ ହୁଏ ।

- ଭାବବିନିମୟ କୌଶଳ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପାଇଁ ନୂତନ ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥାଏ ।
- ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମନରେ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟିକରାଏ ।

2.5.5 ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନା ଦକ୍ଷତା : ଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟର ସଫଳତା ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧି ନିଶ୍ଚିତକରିବା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନା କୌଶଳ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ।

ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନାର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ବିଷୟଗତ ବା ସହବିଷୟଗତ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିକୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା, ଯଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧି ପିଲାମାନେ ସହଜରେ ହସଲ କରିପାରିବେ ।

ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନା ସମ୍ପର୍କରେ ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା-FC–4 ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକର ୪ର୍ଥ ଏକକରେ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି । ତଥାପି ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସାମର୍ଥ୍ୟର ସର୍ବୋତ୍ତମ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତିକୁ ଅନୁସରଣ କରି ବିଦ୍ୟାଳୟର ଉପଲବ୍ଧ ସମ୍ବଳ (ସ୍ଥାନ, ସାମଗ୍ରୀ) ସମୟକୁ ଏପରି ବିନିଯୋଗ କରିବେ ଯେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସହଜରେ ହାସଲ ହୋଇପାରିବ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

10. ପୁନର୍ବଳନ କେତେପ୍ରକାର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ଲେଖ ।

11. ଭାବବିନିମୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ କିଏ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରୋତା ନା ବକ୍ତା ?

12. ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷକ କେଉଁ ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ?

– ସମୟ

– ଶିକ୍ଷଣ-ଅନୁଭୂତି

– ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା

2.6 ଏହି ଏକକରୁ କ'ଣ ଶିଖିଲ :

- ଜତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପଞ୍ଚମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତି ଓ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସମ୍ପାଦନରେ ଏହାର ଭୂମିକା ।
- ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଜନଜାତିଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ ମିଳୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ସହାୟତା, ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ସମସ୍ୟା ଓ ସମାଧାନର କୌଶଳ ।
- ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ଚୟନ ଓ ବ୍ୟବହାର ।
- ବାଳିକା ଶିକ୍ଷା ସମସ୍ୟା ଓ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିର ବ୍ୟବହାର କୌଶଳ ।
- ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନାର ବିଭିନ୍ନ କୌଶଳ ଯଥା–

  ପ୍ରଶ୍ନ-ପଚାରିବା, କଳାପଟା ବ୍ୟବହାର, ପୁନର୍ବଳନ ଓ ଭାବବିନିମୟ କୌଶଳ ଇତ୍ୟାଦି ।

2.7 ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର :

2. କ - X, ଖ - X, ଗ - ✓, ଘ - X, ଙ - X, ଚ - X, ଛ - X, ଜ - X, ଝ - ✓, ଞ - X
3. କ - X, ଖ - X, ଗ - X , ଘ - ✓, ଙ - ✓, ଚ - ✓, ଛ - ✓, ଜ - X
4. କ - X, ଖ - X, ଗ - X , ଘ - ✓, ଙ - X, ଚ - ✓, ଛ - X

5. ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ପିଲାରସ୍ତର, ବୟସ, ପୂର୍ବ ଅନୁଭୂତି, ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ସ୍ଥିତି

6. ସରଳରୁ ଜଟିଳ, ଜ୍ଞାତରୁ ଅଜ୍ଞାତ

7. ତିନିପ୍ରକାର - ରଚନାତ୍ମକ, ସଂକ୍ଷିପ୍ତ, ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ

8. ସଂକ୍ଷିପ୍ତ, ସ୍ପଷ୍ଟ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଭିତ୍ତିକ

9. – ବନାନ ଶୁଦ୍ଧି, – ଅକ୍ଷର ଆକାର, – ଲେଖିବା ଶୈଳୀ

10. ଦୁଇ ପ୍ରକାର (ବାଚନିକ, ଅଣବାଚନିକ)

11. ଶ୍ରୋତା ଓ ବକ୍ତା

12. ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି

2.8 ଏକକ ସମ୍ବଳିତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ :

1. ବିଦ୍ୟାଳୟ୍ ବାହାର ଜୀବନ ସହ ଜ୍ଞାନକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକ ଲେଖ ।

2. ପରୀକ୍ଷାକୁ ନମନୀୟ କରି ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ଶିକ୍ଷଣ ସହ ସମନ୍ୱିତ କିପରି କରିବା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

3. ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଓ ଜନଜାତି ବର୍ଗର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ଚୟନ କଲାବେଳେ କେଉଁ ସବୁ ଦିଗ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ?

4. ବାଳିକା ଶିକ୍ଷାର ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକ ଲେଖ ଓ ଏହାର ସମାଧାନ ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଭୂମିକା ଆଲୋଚନା କର ।

5. ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକ ଲେଖିବା ସହ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ସମୟରେ କେଉଁ ସବୁ ଦିଗ ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ଉଲ୍ଲେଖ କର ।

6. କଳାପଟା ବ୍ୟବହାରର ମୁଖ୍ୟ କୌଶଳ ଗୁଡ଼ିକ ଲେଖ ।

7. ଭାବ ବିନିମୟ କୌଶଳର ମୁଖ୍ୟ ଉପାଦାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ସଂକ୍ଷେପରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

2.9 ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ପୁସ୍ତକସୂଚୀ :

1. ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂରଚନ ଓ ସମ୍ପାଦନ – ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ ଓଡ଼ିଶା, କଟକ ।
2. National Curriculum Framework 2005.
3. National Curriculum Framework for Teacher Education 2009.
4. National Curriculum Framework for School Education 2000.
5. Curriculum Foundations Principles and Theory Second Edition : Allan C. Ornsten
   Francis P. Hunkins
6. Pedagogic Processes in Elementary Schools - Diploma in Elementary Education (D.El.Ed) - National Institute of Open Schooling Noida, U.P.

3. ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଯୋଜନା

ଗଠନକ୍ରମ

3.0 ଉପକ୍ରମ

3.1 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

3.2 ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଯୋଜନା

3.2.1. ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ

3.2.2. ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ

3.2.3 କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ

3.3 ବାର୍ଷିକ ପାଠଯୋଜନା

3.3.1 ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ

3.3.2 ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ

3.3.3 ପାଠ ଖସଡ଼ା

3.3.4 ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନା

3.3.5 ପାଠ ଯୋଜନା

3.3.6 ପାଠଟୀକା

3.4. ଏହି ଏକକରୁ କ'ଣ ଶିଖିଲେ

3.5 ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର

3.6 ଏକକ ସମ୍ବଳିତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

3.7 ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ପୁସ୍ତକ ସୂଚୀ

3.0 ଉପକ୍ରମ

ପିଲାମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ବା ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାରେ ବହୁତ କିଛି ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିଥାନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ କେବେ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିନାହାନ୍ତି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ନିଜର ସ୍ୱାଭାବିକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ବହୁ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟରେ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରିଥିବା ଦେଖାଯାଏ । ସ୍ୱାଭାବିକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ହୋଇଥିବା ଶିକ୍ଷଣ କୌଣସି ଧାରା ବା ବିଧିବିଧାନ ଅନୁସାରେ ହୋଇନଥାଏ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରହିବାର ସୀମିତ ସମୟ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ପିଲାମାନେ ଯେପରି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବଧି ହାସଲ କରନ୍ତି ତା'ର ବିଧିବଦ୍ଧ ଯୋଜନା କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଯୋଜନା କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅଧିକ ସୁସଂଗତ, ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଫଳପ୍ରଦ କରିବା । ଏହାଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରମୁଖ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ହୋଇପାରିବ ।

3.1 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଏହି ଏକକଟିର ଅଧ୍ୟୟନପରେ ତୁମେ–

- ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତିର ଆବଶ୍ୟକତା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା ।
- ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଯୋଜନା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ, ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ କିପରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ତାହା ବୁଝିବା ଓ ନିଜ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ।
- ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାର୍ଷିକ ପାଠଯୋଜନା (ବୌଦ୍ଧିକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ) ପାଠ୍ୟଖସଡ଼ା ଏକକ ପାଠଯୋଜନା ପାଠଯୋଜନା ଓ ପାଠଟୀକା ଇତ୍ୟାଦି କିପରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ତାହା ବୁଝିବା ସହିତ ପାଠ ଯୋଡ଼ିବା ଓ ପାଠଟୀକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ।

3.2 ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଯୋଜନା

ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଓ ପ୍ରସ୍ତୁତି ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ନିମିତ୍ତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା, ଆଗ୍ରହ, ଅଭିରୁଚି ତଥା ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବିକାଶରେ ସହାୟକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଭବଗୁଡିକୁ ବିଚାରକୁ ନେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଉପଯୁକ୍ତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଯେପରି ଶିକ୍ଷାକାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଉପଯୁକ୍ତ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ଯୋଜନା ମଧ୍ୟ ତଦନୁରୂପେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । କାରଣ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଯେତେ ଉପାଦେୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଯୋଜନା ଠିକ୍ ଭାବେ ହୋଇନପାରିଲେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ଶୈକ୍ଷିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସମୂହ ଯଥାଯଥ ଭାବେ ହାସଲ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଯୋଜନାରେ ଯେଉଁ ସବୁ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ବିଷୟ ସଂପର୍କରେ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

3.2.1 ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ (School timing) : ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ କିମ୍ବା ଯେକୌଣସି ସ୍ତରର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ସୁପରିଚାଳନା ପାଇଁ ତା'ର କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସଂପୃକ୍ତ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ମଚାରୀ ଉପକୃତ ହେବା ସଂଗେ ସଂଗେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମାନଙ୍କର ଅଭିଭାବକ ଏବଂ ଜନସାଧାରଣମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଦରକାରୀ ହୋଇଥାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ ଓ ସଂପର୍କ ରକ୍ଷା କରିବାରେ ଏହା ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଯଦି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଦୈନନ୍ଦିନ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ପ୍ରଚଳିତ ନଥାନ୍ତା ତେବେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ଅସୁବିଧା ହୁଅନ୍ତା । ଏହାଛଡା ବିଦ୍ୟାଳୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ତଥା ପରିଦର୍ଶକ ଓ ଉପରିସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଦର୍ଶନ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଉପରିସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଦର୍ଶନ କରିବା ସହଜ ହୋଇଥାଏ ।

କନ୍ଧମାଳ ଜିଲ୍ଲାର ଟିକାବାଲି ବ୍ଲକ । ପିଲାମାନଙ୍କର ପଢ଼ିବା ଦକ୍ଷତା ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଚାଲିଥାଏ । ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରୁ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଦଳ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁଧ୍ୟାନ ପାଇଁ ଟିକାବାଲି ଗସ୍ତରେ ଗଲେ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲେ ଯେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅର୍ଦ୍ଧାଧିକ ପିଲେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପିଲେ ନାହାଁନ୍ତି । କାରଣ ବୁଝିବାରୁ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ପିଲେ ମହୁଲଫୁଲ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ ସେ ସମୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ତେବେ କଥା ହେଉଛି କେଉଁ ସମୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳରେ କ'ଣ ହୁଏ । ସେ ବିଷୟକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ହେବ ନାଁ ସାରା ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରକାର ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବ ?

ବିଦ୍ୟାଳୟର ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ୍ ।

- **ସଂପୃକ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା :** ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କଲାବେଳେ ସଂପୃକ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ବିଚାରକୁ ନେବା ଦରକାର । ନିଜର ଯେଉଁ ସମୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲା ରହି ପଢ଼ାପଢ଼ି କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁ ରହିଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଯୋଗଦେବା ସହଜ ଓ ସୁଗମ ହୋଇପାରିବ, ତାହା ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ବିଶେଷତଃ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ସ୍ତରରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡିକ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଇଁ ଏହି ନୀତି ବିଶେଷ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହେବ । ଗୋଷ୍ଠୀର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ବୃତ୍ତିଗତ ଢ଼ାଞ୍ଚା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବା ଦରକାର । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ଓ ଆଦିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନେ ସକାଳେ ସେମାନେ କାମଧନ୍ଦାରେ ଯାଉଥିବାରୁ ସେହି ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ସକାଳ ବେଳା ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦିନବେଳା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହାଦ୍ୱାରା ପରିବାରରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ବୟସ ଉପଯୋଗୀ ପିଲାମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପିତାମାତାଙ୍କୁ କାମରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ଓ ଆଉ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପିଲାମାନେ ପରିବାରର ଛୋଟ ଛୋଟ ପିଲାମାନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇପାରିବେ ।

କେତେକ ପରିବାରର ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ବୟସ ଉପଯୋଗୀ ଅନେକ ପିଲା ନିଜ ପରିବାରର ଆର୍ଥିକ ଅସୁବିଧା ସୁଧାରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କାମଧନ୍ଦାରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଅର୍ଥ ରୋଜଗାର କରିଥାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସମୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟରେ ପଡୁଥିବାରୁ ସେମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯୋଗ ଦେଇ ନପାରି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରକାର ପିଲାମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟକୁ କେତେକାଂଶରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ସେମାନଙ୍କ ଘରପାଖରେ ଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରାଇବା ଠିକ୍ ହେବ ।

ଉପରୋକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ଜଣାଯାଏ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରକାର ଏବଂ ଉପରିସ୍ଥ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ସ୍ତରରୁ ନ ହୋଇ ସଂପୃକ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀ ତଥା ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ସ୍ଥିର କରାଗଲେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଯୋଗଦାନ ସୁବିଧା ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ଦୈନିକ ଉପସ୍ଥାନରେ ବୃଦ୍ଧି ଘଟିବ । ତେଣୁ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡିକୁ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯିବା ଦରକାର ।

- **ବିଦ୍ୟାଳୟ ଛୁଟି ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତି :** ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛୁଟି ତାଲିକା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ରବିବାରକୁ ସାପ୍ତାହିକ ଛୁଟି ଭାବେ ଧରାଯାଏ । ଏହାବ୍ୟତୀତ ବିଭିନ୍ନ ପର୍ବପର୍ବାଣି, ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ, ଶସ୍ୟ ଅମଳ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି ଉପଲକ୍ଷ୍ୟେ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅବକାଶ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ୫୨ଟି ସାପ୍ତାହିକ ଛୁଟି ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରାୟ ୮୩ ଦିନ ଛୁଟି ଦିବସପାଳନ କରାଯାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କେଉଁ କେଉଁ ଦିନ ଛୁଟି ପାଳନ କରାଯିବ ତାହା ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରୁ ସ୍ଥିର ହୋଇଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡିକ ପାଇଁ ବାର୍ଷିକ ଛୁଟି ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତି ଉପରିସ୍ଥ ପ୍ରଶାସକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହୋଇଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଅବସ୍ଥିତ ତାହାର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇନଥାଏ ।

ଗୋଷ୍ଠୀ ତଥା ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆବଶ୍ୟକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯେଉଁ ସମୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବନ୍ଦ ରହିବା ଦରକାର ସେତେବେଳେ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଛୁଟିର ଆବଶ୍ୟକତା ନ ଥିବା ସମୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛୁଟି ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବାର୍ଷିକ ଛୁଟି ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତିର ଦାୟିତ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ, ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ କମିଟିର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରି ଏହି ଛୁଟି ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଦରକାର । ଏହି ଛୁଟି ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ସମୟରେ ସଂପୃକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଭୌଗୋଳିକ ସ୍ଥିତି, ସାଧାରଣ ବାର୍ଷିକ ପାଣିପାଗ ଅବସ୍ଥା, ଗୋଷ୍ଠୀରେ ପାଳିତ ହେଉଥିବା ପର୍ବପର୍ବଣି ଏବଂ ସେଠାରେ ବସବାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ଜୀବନଧାରା ଓ ଜୀବିକା ପ୍ରଭୃତିକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଯଦି କୃଷି ସଂପୃକ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଜୀବିକା ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ବର୍ଷର ଯେଉଁ ସମୟରେ କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଅଧିକ ସମୟ ଓ ଶ୍ରମର ବିନିଯୋଗ ଆବଶ୍ୟକ, ସେହି ସମୟରେ

ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅବସର ଦିଆଗଲେ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସୁବିଧା ହୁଅନ୍ତା, ସେହିପରି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବା ଗୋଷ୍ଠୀରେ ବର୍ଷର ମୁଖ୍ୟ ପର୍ବପର୍ବାଣୀ ଯେଉଁସବୁ ଦିନରେ ପାଳିତ ହୋଇଥାଏ ସେହିସବୁ ଦିନଗୁଡ଼ିକରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛୁଟି ଦିଆଗଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ, ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସୁବିଧା ହେବ ।

କେତେକ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଭାବେ ପର୍ବପର୍ବାଣି ପାଳନ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କେତେକ ସାମାଜିକ ଉତ୍ସବାନୁଷ୍ଠାନ, ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବେ ପାଳନ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜନସାଧାରଣ ସମସ୍ତେ ଯୋଗଦେବା କଥା । ସେହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଳନ ପାଇଁ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିବା ଦିନଗୁଡ଼ିକରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛୁଟି ଦିଆଗଲେ ପିଲାମାନେ ବିନାବାଧାରେ ସେହି ଉତ୍ସବାନୁଷ୍ଠାନରେ ଯୋଗ ଦେବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ବିଶେଷ ଉପକୃତ ହୁଅନ୍ତେ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛୁଟି ପାଳନ କିପରି ଭାବେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କିମ୍ବା ଗୋଷ୍ଠୀଜନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତାଭିତ୍ତିକ ନୁହେଁ ତାହା ଅନ୍ୟ ଏକ ଉଦାହରଣରୁ ଜଣାପଡ଼େ । ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ତଥା ଆମ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରେ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ରବିବାରଟିକୁ ସାପ୍ତାହିକ ଛୁଟିଦିବସ ରୂପେ ପାଳନ କରାଯାଉଛି, ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ସାପ୍ତାହିକଭାବେ ରବିବାରଟିକୁ ସାପ୍ତାହିକ ଛୁଟି ଦିବସ ରୂପେ ପାଳନ କରିବା ସମୀଚିନ ହୋଇନପାରେ । ବରଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବା ଗ୍ରାମ କିମ୍ବା ପଞ୍ଚାୟତରେ ଯେଉଁ ଦିନରେ ସାପ୍ତାହିକ ହାଟ ବସେ ସେହି ଦିନଟି ବିଦ୍ୟାଳୟର ସାପ୍ତାହିକ ଛୁଟି ଦିବସ ରୂପେ ପାଳିତ ହେଲେ ପିଲାମାନେ ଏବଂ ଅଭିଭାବକମାନେ ସେହି ଛୁଟିଦିନଟିକୁ କାମରେ ଲଗାଇ ପାରନ୍ତେ । ଏହିସବୁ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ବିଚାର କରି ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ବାର୍ଷିକ ଛୁଟି ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ।

- **ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ :** ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟସମୟ ଅବଧି ମୁଖ୍ୟତଃ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ବିନିଯୋଗ ହେଉଥିବା ସମୟସୀମା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଏହା ସାଧାରଣତଃ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ବୟସ ଓ ମାନସିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ପିଲାମାନଙ୍କର ବୟସ ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କର ମାନସିକ ବିକାଶ ଘଟିଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ କମ୍ ବୟସର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦୈନିକ ଅଧ୍ୟାପନା ସମୟ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ବୟସ୍କ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଦୈନିକ ଅଧ୍ୟାପନା ସମୟଠାରୁ କମ୍ ହେବା ଉଚିତ୍ । ତେଣୁ ପିଲାମାନଙ୍କର ବୟସସୀମା ଓ ମାନସିକ ସ୍ତର ବିଚାରକୁ ନେଇ ଅଧ୍ୟାପନା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେମାନଙ୍କର ରହଣି ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯିବା ଦରକାର । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ଦୈନିକ ଅଧ୍ୟାପନା ସମୟ ୩ ଘଣ୍ଟାରୁ ୩ ୧/୨ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ରଖାଯିବ । ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ବା ନିମ୍ନ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତର ପାଇଁ ଅଧ୍ୟାପନା ସମୟ ଦୈନିକ ୫ ଘଣ୍ଟାରୁ କମ୍ ହେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଅଧ୍ୟାପନା ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଆଉ ଅଧିକ ପ୍ରାୟ ୧ ଘଣ୍ଟା ସମୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ଆନୁଷଙ୍ଗିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଯଥା- ସମବେତ ଆଲୋଚନା ସଭା, ପ୍ରାର୍ଥନା, ବିଦ୍ୟାଳୟ ସଫେଇ ଇତ୍ୟାଦି ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ବିନିଯୋଗ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ରହଣି ସମୟର ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବେ ବିନିଯୋଗ ପାଇଁ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ସହପାଠ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଭାଗ ନେବାକୁ ପଡିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କେଉଁସବୁ ସହପାଠ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂଗଠନ କରାଯିବ, ତାହାର ଯୋଜନା ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ଯୋଜନା ଅନୁସାରେ ବର୍ଷର କେଉଁ କାମ କେଉଁ ଦିନରେ, ଯେଉଁସବୁ ସହପାଠ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂଗଠନ କରାଯିବ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଯେପରି ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ ତାହା ବିଦ୍ୟାଳୟର ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏହାଛଡା ଏହିସବୁ ସହପାଠ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡିକ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବେ ସଂଗଠନ ପାଇଁ ଗୋଷ୍ଠୀ ସହଯୋଗ ଯେପରି ମିଳିପାରିବ ସେଥିପ୍ରତି ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ ଦୃଷ୍ଟିଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

- **ବିଦ୍ୟାଳୟର ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ନେଇଥିବା ପଦକ୍ଷେପ :** କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ମାଗଣା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିବା ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଅଧିକାର ଅଧିନିୟମ ୨୦୦୯ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର

ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମାଗଣା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାର ନିୟମ ୨୦୧୦ ଅନୁସାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟ ନିମ୍ନମତେ ହେବ ।

ସପ୍ତାହକୁ ୪୫ ଘଣ୍ଟା ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କରାଯିବ ।

ଦୈନିକ ୭ ଘଣ୍ଟା ୩୦ ମିନିଟ୍ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କରାଯିବ ।

ଯେତେବେଳେ ଦିନବେଳା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଚାଲୁଥିବ ସେତେବେଳେ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ପୂର୍ବାହ୍ନ ୯.୩୦ ମିନିଟ୍‌ରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଅପରାହ୍ନ ୫ଟା ରେ ଶେଷ ହେବ ।

ଯେତେବେଳେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସକାଳୁଆ ଚାଲିବ ସେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପୂର୍ବାହ୍ନ ୬.୩୦ ମିନିଟ୍‌ରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଅପରାହ୍ନ ୨.୦୦ଟା ରେ ଶେଷ ହେବ । ସ୍ଥାନୀୟ ପରିସ୍ଥିତି ଅନୁଯାୟୀ ଦୈନିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟ ଅବଧିରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷାଅଧିକାର ଆଇନ ୨୦୦୯ର ନିୟମକୁ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରାଯିବା ନାହିଁ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

1. ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କଲାବେଳେ ଅତିକମ୍‌ରେ କେଉଁ ଦୁଇଟି ଦିଗପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯିବ ।

3.2.2 ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ :

ବିଦ୍ୟାଳୟର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟର ସୁପରିଚାଳନା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବିଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ସହପାଠ୍ୟକ୍ରମ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀର ସଂଗଠନ ଓ ସୁପରିଚାଳନା ନିମିତ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟର ସୁପରିକଳ୍ପିତ ପ୍ରସ୍ତୁତି ନିହାତି ଆବଶ୍ୟକ । ଏଥିପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମିଳୁଥିବା ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସମୟକୁ କେତୋଟି ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ ଭାଗ କରାଯାଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ କେଉଁ କେଉଁ ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା କିମ୍ବା କି ପ୍ରକାର ସହପାଠ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂଗଠନ କରାଯିବ, ତାହା ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାରରେ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଦରକାର । ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କହିଲେ ଆମେ ବୁଝିବା ଯେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁଯାୟୀ ବିଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସହପାଠ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳନା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଦୁଇ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା ବାର୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଓ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ । ଏହି ଦୁଇଟି ବିଷୟରେ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

- **ବାର୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ଘଣ୍ଟ :** ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯେଉଁସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂଗଠନ କରିବାକୁ ହେବ ତାହାପାଇଁ ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତିକୁ ବାର୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ କୁହାଯାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପରୀକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟ କଥା ନିଆଯାଇପାରେ । ଏହି ପରୀକ୍ଷାକାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ କେତୋଟି ପରୀକ୍ଷା କରାଯିବ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରୀକ୍ଷା କେତେଦିନ ଧରି ହେବ, ସେସବୁ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରେ ସ୍ଥିର ହେବା ଦରକାର । ସେହିପରି ବିଦ୍ୟାଳୟର ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସଂଗଠିତ ହେବାକୁ ଥିବା କ୍ରୀଡ଼ା ପ୍ରତିଯୋଗିତା, ପୁରସ୍କାର ବିତରଣ ଉତ୍ସବ, ଜାତୀୟ ଦିବସ ଗୁଡ଼ିକର ପାଳନ, ବକ୍ତୃତା, ସଙ୍ଗୀତ, ଅଭିନୟ ଆଦି ପ୍ରତିଯୋଗିତା, ବିଶେଷଜ୍ଞ ଅତିଥିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବକ୍ତୃତା ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଇତ୍ୟାଦି ବହିଃ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ

କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ନିମିତ୍ତ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଶିକ୍ଷା ବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରୁ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ସାରା ସଫଳ ଭାବେ ଏବଂ ନିରୂପିତ ସମୟ ବ୍ୟବଧାନରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସୁବିଧା ଦୃଷ୍ଟିରୁ କରାଯାଇପାରିବ । ଏହି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ବାର୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ, ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳନା କମିଟି ସଦସ୍ୟମାନେ ମିଳିମିଶି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା । ଦରକାର କାରଣ ଏହି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟର ସଫଳ ରୂପାୟନ ପାଇଁ ଉପରୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କ ସହଯୋଗ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହାଛଡ଼ା ବର୍ଷର କେଉଁ ସମୟରେ ଗୋଷ୍ଠୀ / ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ ଭଲରେ ମିଳିପାରିବ ସେଥିପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବାକୁ ହେବ । ନିମ୍ନରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବାର୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂଗଠନର ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ନମୁନା ଦିଆଯାଇଛି ।

ବାର୍ଷିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର କାର୍ଯ୍ୟ ସଂଗଠନ ନିର୍ଘଣ୍ଟ

ଶିକ୍ଷା ବର୍ଷ : .....

ବିଦ୍ୟାଳୟର ନାମ ଓ ଠିକଣା : .....

କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟା	ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ହେବାକୁ ଥିବା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କାର୍ଯ୍ୟର ନାମ	ସଂପାଦନା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ମାସ ଓ ତାରିଖ	ସଂପାଦନା ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ସଂଯୋଜକ / ଶିକ୍ଷକ / ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ
୧.	ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିବସ ପାଳ		
୨.	ପରୀକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କ-ତ୍ରୈମାସିକ ପରୀକ୍ଷା ଖ- ଷାଣ୍ମାସିକ ପରୀକ୍ଷା ଗ-ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା ଇତ୍ୟାଦି		

- **ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ :** ବିଦ୍ୟାଳୟର ବାର୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ବ୍ୟତୀତ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟର ଯଥେଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯେଉଁସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ କରିବାକୁ ଥାଏ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରତିଦିନ ସଂଗଠିତ ହେଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ସହିତ ସମବେତ ପ୍ରାର୍ଥନା, ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା ତନଖି, ଶ୍ରେଣୀ କୋଠରୀ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ ହତା ସଫେଇ, ଦୈନିକ ଖବର ପଠନ ଓ ଆଲୋଚନା, ବଗିଚା କାମ ଓ ଡ୍ରିଲ ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପନ କରାଯାଏ । ଅଧ୍ୟାପନା ସହ ଏହି ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟହ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ଫଳପ୍ରଦ ଭାବେ କରାଯାଇପାରିବ ସେଥିପାଇଁ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯିବା ଦରକାର ।

3.2.3 କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ : ବିଦ୍ୟାଳୟର ଦୈନନ୍ଦିନ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ସଫଳ ଭାବେ ପରିଚାଳନା ଅନ୍ତର୍ଗତ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିବା ଏକ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟ । ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁଯାୟୀ ସେହି ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯିବା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କେଉଁ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟକୁ କେତେବେଳେ ପଢ଼ାଇବା ଯୁକ୍ତି ସଂଗତ ହେବ, ସେସବୁ କଥା ଟିକିନିଖି ଭାବେ ବିଚାର କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି:-

(କ) ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟର ଗୁରୁତ୍ୱ : ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ବିଭିନ୍ନ

ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ଗୁରୁତ୍ୱକୁ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସମୟରେ ବିଚାର କରାଯିବା ଦରକାର । ମାତ୍ର ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖାଯାଏ ଅଧିକାଂଶ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କେବଳ କେତେକ ମୁଖ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟାପନା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇ ଅନ୍ୟ କେତେକ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇ ନଥାଏ । ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ଭ୍ରମାତ୍ମକ, କାରଣ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ବିଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ଯଥାର୍ଥ ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁଯାୟୀ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ବିଷୟ ସଂପର୍କିତ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତିର କିଛି ନା କିଛି ଭୂମିକା ଅଛି । ଶିକ୍ଷାର ସାମୂହିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ବିଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ଶିକ୍ଷାଦାନର ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଆମେ ଜାଣିପାରିବା ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଗଠନରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାସ୍ତରରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ନିମିତ୍ତ ସମୁଦାୟ ଶିକ୍ଷଣ ସମୟର ଆନୁମାନିକ କେତେ ଶତାଂଶ ବିନିଯୋଗ କରିବାକୁ ହେବ, ତାହା ଆମ ଦେଶ ପାଇଁ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇଛି ଏବଂ ଏହା ଆଧାରରେ ଆମ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ଶିକ୍ଷଣ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇଛି । ତାହାର ଏକ ସୂଚନା ନିମ୍ନ ସାରଣୀରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଛି (ଆଧାର- ରାଜ୍ୟ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ସମାଧାନ ପଥପ୍ରଦର୍ଶିକା)

(ଖ) ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ବିଭିନ୍ନ ପାଠ ବିଷୟର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ ପାଇଁ ଧାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ (ଶତାଂଶ ହାରରେ):

କ୍ର.ନଂ	ବିଷୟ	ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ	ଶ୍ରେଣୀ ତୃତୀୟ, ଚତୁର୍ଥ ଓ ପଞ୍ଚମ	ଶ୍ରେଣୀ ଷଷ୍ଠ, ସପ୍ତମ ଓ ଅଷ୍ଟମ
୧	ମାତୃଭାଷା	୪୦	୨୫	୧୫
୨.	ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଷା (ଇଂରାଜୀ)	-	୧୫	୧୫
୩.	ତୃତୀୟ ଭାଷା ହିନ୍ଦୀ/ ସଂସ୍କୃତ	-	-	୦୫
୪.	ଗଣିତ	୩୦	୨୦	୨୦
୫.	ପରିବେଶ ପାଠ	୧୦	-	-
୬.	ପରିବେଶ ପାଠ (ବିଜ୍ଞାନ)	-	୧୦	୧୫
୭.	ପରିବେଶ ପାଠ (ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ)	-	୧୦	-
୮.	ପରିବେଶ ପାଠ (୨.୧) ଇତିହାସ ଓ ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନ	-	-	୭.୫
୯.	ପରିବେଶ ପାଠ (୨.୨) ଭୂଗୋଳ ଓ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର	-	-	୭.୫
୧୦.	କଳାଶିକ୍ଷା	୦୫	୦୫	୦୪
୧୧.	କର୍ମାନୁଭୂତି ଶିକ୍ଷା	୦୫	୦୫	୦୪
୧୨.	ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଶାରିରୀକ ଶିକ୍ଷା	୦୫	୦୫	୦୪
୧୩.	ଶାନ୍ତି ଶିକ୍ଷା	୦୫	୦୫	୦୩
	ସମୁଦାୟ	୧୦୦	୧୦୦	୧୦୦

ଉପରଲିଖିତ ଧାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ସୀମା ମୋଟାମୋଟି ଭାବେ କଳନା କରାଯାଇଛି । ଏହା କେବଳ ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ପ୍ରଯୁର୍ଜ୍ୟ ନ ହୋଇ ଶିକ୍ଷାନୁଭୂତିର ମୂଲ୍ୟାୟନ ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ବିଷୟରେ ପ୍ରାୟ ସେହି ଶତାଂଶ ହାରରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

(ଗ) ବିଦ୍ୟାଳୟର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତି : ବିଦ୍ୟାଳୟର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ସପ୍ତାହ ମଧ୍ୟରେ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥିବା ମୋଟ ପିରିୟଡ ସଂଖ୍ୟାରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ବିଷୟ ପାଇଁ ପିରିୟଡ ସଂଖ୍ୟାରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ବିଷୟ ପାଇଁ ପିରିୟଡ ସଂଖ୍ୟା ଉପରୋକ୍ତ ଶତାଂଶ ହାରରେ ନିରୂପିତ କରାଯାଇପାରେ ।

ନିମ୍ନରେ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ (OPEPA) ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ 'ସମାଧାନ' ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ସପ୍ତାହରେ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ କେତେ ପିରିୟଡ ମିଳିବ ଦର୍ଶାଯାଇଛି । (ସମାଧାନ ପୁସ୍ତିକାଟି ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫ ଓ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛି ।)

ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ 'ସମାଧାନ' ମାର୍ଗଦର୍ଶୀରେ ଥିବା ପିରିୟଡ୍ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ବିଷୟଓ୍ୱାରୀ ଅଲଗା ପିରିୟଡ଼ କରିବେ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ପିରିୟଡରେ ୧ମ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ଭାଷା, ଗଣିତ, ପରିବେଶ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପିରିୟଡରେ ଭାଷା ପରିବେଶକୁ ସମନ୍ୱିତ ଭାବରେ ପଢ଼ାଇବେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଇଁ ଗଣିତ ଅଲଗା ପିରିୟଡ଼ରେ ପଢ଼ାଯିବ ।

ଶ୍ରେଣୀ ୩ୟ, ୪ର୍ଥ ଓ ୫ମ

ବିଷୟର ନାମ	ସପ୍ତାହରେ ମିଳୁଥିବା ପିରିୟଡ଼ ସଂଖ୍ୟା
ମାତୃଭାଷା	୧୧
ଇଂରାଜୀ	୦୬
ଗଣିତ	୦୮
ବିଜ୍ଞାନ	୦୪
ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ	୦୪
କଳାଶିକ୍ଷା	୦୨
କର୍ମାନୁଭୂତି ଶିକ୍ଷା	୦୨
ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଶାରୀରିକ ଶିକ୍ଷା	୦୨
ପାଠାଗାର ଅଧ୍ୟୟନ	୦୧
ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରତିଯୋଗିତା	୦୨
ମୋଟ	୪୨

ଶ୍ରେଣୀ ଷଷ୍ଠ, ସପ୍ତମ ଓ ଅଷ୍ଟମ :

ବିଷୟର ନାମ	ସପ୍ତାହରେ ମିଳୁଥିବା ପିରିଅଡ ସଂଖ୍ୟା
ମାତୃଭାଷା	୦୬
ଇଂରାଜୀ	୦୬
ହିନ୍ଦୀ / ସଂସ୍କୃତ	୦୨
ଗଣିତ	୦୮
ବିଜ୍ଞାନ	୦୬
ଇତିହାସ	୦୩
ଭୂଗୋଳ	୦୩
କଳାଶିକ୍ଷା	୦୨
କର୍ମାନୁଭୂତି ଶିକ୍ଷା	୦୨
ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଶାରୀରିକ ଶିକ୍ଷା	୦୧
ପାଠାଗାର ଅଧ୍ୟୟନ	୦୧
ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରତିଯୋଗିତା	୦୨
ମୋଟ	୪୨

(ଘ) ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଦିବସ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ : ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ମିଳୁଥିବା ମୋଟ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟଦିବସ ଓ ଦୈନନ୍ଦିନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସମୟ ସୀମା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ମାଗଣା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ଅଧିନିୟମ ୨୦୦୯ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମାଗଣା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାର ନିୟମ ୨୦୧୦ ଅନୁଯାୟୀ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷର ସର୍ବନିମ୍ନ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଠାରୁ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀ ନିମିତ୍ତ ୨୦୦ କାର୍ଯ୍ୟ ଦିବସ ଓ ଷଷ୍ଠ ଠାରୁ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୨୨୦ ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଦିବସ ରହିବ । ଏହାଛଡ଼ା ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାର ଅଧିନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷା ବର୍ଷରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀଠାରୁ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଠ ଶହ ଘଣ୍ଟା ଓ ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀ ଠାରୁ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ହଜାର ଘଣ୍ଟା ପାଠ ପଢ଼ା ହେବ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଏହି ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷକ ଗୋଟିଏ ସପ୍ତାହରେ ସର୍ବନିମ୍ନ ୪ ଘଣ୍ଟା ପୂର୍ବ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ବିନିଯୋଗ କରିବେ ।

ଉପରୋକ୍ତ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟସୀମା ବ୍ୟତୀତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରତିଦିନ ଅଧିକ କିଛି ସମୟ ସମବେତ ପ୍ରାର୍ଥନା, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଶିକ୍ଷକ ସମବେଶ, ସମ୍ବାଦ ପରିକ୍ରମା, ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହ ସଫେଇ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା ପ୍ରସ୍ତୁତି ପ୍ରଭୃତି ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ବିଶ୍ରାମ ବା ଅବସର ପାଇଁ ବିନିଯୋଗ କରିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ଏଥିପାଇଁ ଏକ ଘଣ୍ଟାରୁ ଅଧିକ କିଛି ସମୟ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତର ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ୫୦ ମିନିଟ୍ ସମୟ ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିବେଶକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଏଥିପାଇଁ ଯଥାଯଥ ଭାବେ ଆବଶ୍ୟକ ସମୟ ବିନିଯୋଗ କରିବାକୁ ହେବ ।

(ଙ) ଅଧ୍ୟାପନା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତି : ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡିକରେ ଦୈନନ୍ଦିନ ଅଧ୍ୟାପନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀର ସମ୍ପାଦନା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ସାଧାରଣତଃ ସାପ୍ତାହିକ ଭିତ୍ତିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟ ଦିବସକୁ କେତୋଟି ଅଧ୍ୟାପନା ପିରିୟଡ଼ରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ । ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଧ୍ୟାପନା ପିରିୟଡ଼ ପାଇଁ ୩୫ରୁ ୪୦ ମିନିଟ୍ ସମୟ ଅବଧି ଦିଆଯାଇଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭର ପ୍ରଥମ ୩ଟି ବା ୪ଟି ପିରିୟଡ଼ର ସମୟ ଅବଧି ୪୦ ମିନିଟ୍ ଲେଖାଏଁ ଏବଂ ଶେଷ କେତେକ ପିରିଅଡ୍‌ର ଅବଧି ୩୦ ବା ୩୫ ମିନିଟ୍ ଲେଖାଏ ରଖାଯାଇଥାଏ । ଏହିପରି ପିରିୟଡ଼ ସଂଖ୍ୟା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିରିୟଡ଼ ପାଇଁ ସମୟ ଅବଧି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ସ୍ଥିର କରିବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ।

(ଚ) ବିଭିନ୍ନ ପିରିୟଡ଼ର ଅଧ୍ୟାପନା ବିଷୟ : ସପ୍ତାହକ ପାଇଁ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ ମୋଟ କେତେ ପିରିୟଡ଼ ମିଳୁଛି ଏବଂ ତହିଁରୁ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ କେଉଁ ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା ନିମିତ୍ତ କେତେ ପିରିୟଡ଼ ବିନିଯୋଗ କରିବାକୁ ହେବ ତାହା ସ୍ଥିର କରାଯିବା ପରେ କେଉଁ ଶ୍ରେଣୀରେ କେଉଁ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ କେଉଁ ପିରିୟଡ଼ରେ ପଢ଼ାଯିବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବ ତାହା ସ୍ଥିର କରାଯିବ । କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ମାଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ଗୁରୁତ୍ୱ ତାହାର ଅଧ୍ୟୟନ ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ, ଅଭିରୁଚି ଓ ବୋଧଗମ୍ୟତା ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ମନୋଯୋଗ ବା ମନୋନିବେଶର ଅବଧି ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ବିଚାର କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । କୌଣସି ପାଠ୍ୟବିଷୟର ଅଧ୍ୟୟନ ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରାୟତଃ ବିଷୟଟିର ପ୍ରକୃତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ଅବବୋଧ ସ୍ତର ଉପର ନିର୍ଭର କରେ ।

ଦୈନନ୍ଦିନ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟର ସବୁ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରତି ମନୋଯୋଗ ସମାନ ଭାବରେ ନଥାଏ । କେତେକ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ପାଠପଢ଼ା ପ୍ରତି ମନୋଯୋଗ କେନ୍ଦ୍ରିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବାବେଳେ ଆଉ କେତେକ ସମୟରେ ବିକେନ୍ଦ୍ରିତ ବା ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଦୈନନ୍ଦିନ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭର କେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଖେଳଛୁଟିର ପୂର୍ବ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ କିଛି ସମୟ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ଅଧ୍ୟୟନ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ମନୋଯୋଗ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ବସ୍ତୁର ବୋଧଗମ୍ୟତା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ସାଧାରଣତଃ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସରଳ ବୋଧଗମ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ କିମ୍ବା ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସକ୍ରିୟ ଭାବେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିପାରୁଥିବା କର୍ମକୈନ୍ଦ୍ରିକ ବିଷୟ ବସ୍ତୁଗୁଡିକ ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ପାଠ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ୍ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ସହଜରେ ମନୋନିବେଶ କରିପାରୁଥିବା ଅନ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କ୍ଲିଷ୍ଟ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକର ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଦୈନନ୍ଦିନ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭରେ ପ୍ରଥମ ୧୫-୨୦ ମିନିଟ୍ ସମୟ ସମବେତ ପ୍ରାର୍ଥନା । ସାମୂହିକ ସମ୍ବାଦ ପରିବେଷଣ ଏବଂ ଆଲୋଚନା କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ବିନିଯୋଗ ହେବା ଦରକାର । ଏହା ପରଠାରୁ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକର ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ପାଠ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

(ଛ) ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅବସର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ : ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟୟନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସାମୟିକ ଭାବେ ବିଶ୍ରାମ ବା ବିରତି ଦିଆଯିବା ଦରକାର । କାରଣ ସେମାନଙ୍କ ଏକାଦିକ୍ରମରେ ଅଧ୍ୟୟନରେ ବେଶୀ ସମୟ ମନୋନିବେଶ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କ୍ରମାଗତଭାବେ ବେଶୀ ସମୟ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ସେମାନଙ୍କର ମାନସିକ କ୍ଲାନ୍ତି ଓ ଅବସାଦ ବୋଧ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଏହି ମାନସିକ କ୍ଲାନ୍ତି ଓ ଅବସାଦ ସେମାନେ ଶିକ୍ଷଣରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ । ଫଳରେ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ପ୍ରତିହତ ହୋଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମାନସିକ କ୍ଲାନ୍ତି ଓ ଅବସାଦ ଦୂର କରିବା ନିମିତ୍ତ ଅଧ୍ୟୟନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସାମୟିକ ବିଶ୍ରାମ ବା ବିରତି ଦିଆଯିବା ଦରକାର । ସେଥିପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ ଅବସର ବା ବିଶ୍ରାମ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥାଏ । ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡିକରେ କୋମଳମତି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବିଶେଷ ପ୍ରୟୋଜନ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧେକ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେବା ପରେ

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଅବସର ବା ବିଶ୍ରାମ ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସାଧାରଣତଃ ଏଥିପାଇଁ ଅଧଘଣ୍ଟା ବା ୩୦ ମିନିଟ୍ ସମୟ ଦିଆଯିବା ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଧହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ସମୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ଅବସର ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପାଇଁ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ । ଆଜିକାଲି ସମସ୍ତ ପ୍ରାଥମିକ ଓ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନଭୋଜନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଚାଲୁଅଛି । ଏଥିପାଇଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ବିରତି ଦିଆଯିବା ଦରକାର । ତେଣୁ ଅବସର ସମୟକୁ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ବିରତି ସମୟ ସହ ସାମିଲ କରାଯିବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବ । କେତେକ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ (୬ଷ୍ଠ, ୭ମ, ୮ମ) ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ୨ଥର ବିଶ୍ରାମ ବା ଅବସର ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୈନନ୍ଦିନ ସାତଟି କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ତିନୋଟି କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଅତିବାହିତ ହେବା ପରେ ପ୍ରାୟ ୨୦ ମିନିଟ୍ ସମୟ ପ୍ରଥମ ଅବସର ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଓ ୫ମ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଅତିବାହିତ ହେବା ପରେ ପ୍ରାୟ ୧୦ ମିନିଟ୍ ସମୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅବସର ନିର୍ଘଣ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥାଏ ।

ଆମ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ (OPEPA) ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ସମାଧାନ ମାର୍ଗ ଦର୍ଶିକାରେ ସମଗ୍ର ରାଜ୍ୟରେ ଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦୈନନ୍ଦିନ ସମୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ନିମ୍ନ ମତେ ସ୍ଥିର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ସମୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ

ସମୟ	ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ନାମ
୯.୩୦ ରୁ ୧୦ଟା	ସଫେଇ ଓ ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା
୧୦.୦୦ ରୁ ୧୦.୩୦	ପ୍ରାର୍ଥନା, ସମ୍ବାଦପଠନ, ଅନୁଚିନ୍ତା, ଶପଥ, ଶୁଭେଚ୍ଛା ।
୧୦.୩୦ ରୁ ୧୦.୪୫	ପ୍ରସ୍ତୁତି (ଉପସ୍ଥାପନ ଓ ଶ୍ରେଣୀ ସଜ୍ଜା)
ପୂ.୧୦.୪୫ ରୁ ଅ. ୧.୦୫	ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା
୧.୦୫ ରୁ ୨.୦୦	ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ
୨.୦୦ ରୁ ୪.୦୦	ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା
୪.୦୦ ରୁ ୪.୪୫	ବଗିଚା, ଖେଳ ଓ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତି
୪.୪୫ ରୁ ୫.୦୦	ଦେଶାତ୍ମବୋଧକ ସଙ୍ଗୀତ ଗାନ

ଉପରୋକ୍ତ ସମୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ସମୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ତେବେ ସମାଧାନର ନିର୍ଦ୍ଦେଶିକା (Guideline) ଅନୁସାରେ ଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷକ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ । ଏହାଛଡା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶନିବାରର ଶେଷ ଦୁଇ ପିରିୟଡ୍‌ରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ ଦିଗ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଗୁଡିକ କରାଯିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ ।

(ଜ) ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତିର ନିୟମିତ ଅଭ୍ୟାସ : ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡିକରେ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିଗ ହେଉଛି ଏହି ସ୍ତର ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଭୁକ୍ତ କେତେକ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର କେତେକ ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତି ଓ ଦକ୍ଷତାକୁ ନିୟମିତ ଅଭ୍ୟାସ କରାଇବା ଆବଶ୍ୟକ । ତେଣୁ ସେହି ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ ଦୈନନ୍ଦିନ ସ୍ଥାନ ପାଇବା ଆବଶ୍ୟକ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଶାରୀରିକ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଏକ ପ୍ରଧାନ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ରୂପେ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତର ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ଦୈନନ୍ଦିନ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟାଭ୍ୟାସ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଶିକ୍ଷଣ ଦକ୍ଷତା । ସେମାନେ ନିୟମିତ ସେହି ଅଭ୍ୟାସ କରୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ତାହା ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶାରୀରିକ

ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଶିକ୍ଷା ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ବିଷୟର ଗୁରୁତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରାଥମିକ ତଥା ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ଶ୍ରେଣୀ ଗୁଡିକରେ ସାପ୍ତାହିକ କେତୋଟି ପାଠ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଦିଆଯିବା କଥା । ହୁଏତ ଦୈନନ୍ଦିନ ଏଥିପାଇଁ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଦିଆଯାଇ ନପାରେ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଶିକ୍ଷା ଓ ଶାରୀରିକ ଶିକ୍ଷା ସଂପର୍କୀୟ କେତେକ ଶିକ୍ଷଣ ଦକ୍ଷତା ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟାଭ୍ୟାସର ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା ବ୍ୟାୟାମ ଓ ଅଙ୍ଗଚାଳନା ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ବରୁ କିଛି ସମୟ ଦିଆଯିବା ଦରକାର ।

(ଝ) ପାଠ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ଦାୟିତ୍ୱ ବଣ୍ଟନ : ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିଗ ହେଉଚି ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ଗୁଡିକର ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦାୟିତ୍ୱ ବଣ୍ଟନ । ଏଥିପାଇଁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଟି ପଦ୍ଧତି ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଏ । କେତେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ଗୋଟିଏ ବା ଦୁଇଟି ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଏହି ପ୍ରକାର ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ ବଣ୍ଟନରେ ଶିକ୍ଷକ ମାନଙ୍କର ସଂପୃକ୍ତି, ପାଠ୍ୟ ବିଷୟରେ ପାରଦର୍ଶିତାକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ଗଣିତ ବିଷୟ ଅଧ୍ୟାପନାରେ ପ୍ରବୀଣ ତାଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଗଣିତ ବିଷୟ ଅଧ୍ୟାପନାରେ ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯିବା ଦରକାର । ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ଏହି ପ୍ରକାର ଅଧ୍ୟାପନାର ଦାୟିତ୍ୱ ବଣ୍ଟନ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ କୁହାଯାଇ ପାରେ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ ଅଧ୍ୟାପନା ଦାୟିତ୍ୱ ବଣ୍ଟନ ହେଲେ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ସଂପୃକ୍ତ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନାରେ ସଂହତି ଓ ସମନ୍ୱୟ ରକ୍ଷା କରାଯାଇପାରେ । ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ସେହି ନିର୍ଘଣ୍ଟ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟାପନା ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବାରୁ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଉପକରଣ ଗୁଡିକର ସଂଗ୍ରହ, ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ଓ ଉପଯୋଗ କରିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ସୁଗମ ହୋଇଥାଏ । ସଂପୃକ୍ତ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧିର ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବା ଓ ତାହାର ସ୍ତର ନିରୂପଣ କରିବା ସହଜ ହୋଇଥାଏ । ଆଜିକାଲି ଶିକ୍ଷାଦାନର ମାନ ଉନ୍ନତ କରାଇବା ପାଇଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ଉପରେ ସେବାକାଳୀନ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦିଆଯାଉଛି । ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଗୋଟିଏ ବା ଦୁଇଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିଲେ ସେ ସେହି ବିଷୟରେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ତାଲିମ୍ ପାଇବାର ସୁଯୋଗ ପାଇପାରନ୍ତି ।

(ଞ) ଶ୍ରେଣୀ ଭିତ୍ତିକ ଦାୟିତ୍ୱ ବଣ୍ଟନ : କେତେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ଭିତ୍ତିରେ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ବଣ୍ଟନ ନ ହୋଇ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତ୍ତିରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ–ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟାଯାଇଥାଏ । ଏ ପ୍ରକାର ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସହଜ । ଏଥିରେ ଜଣେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ କିମ୍ବା ଦୁଇଟି ଶ୍ରେଣୀର ସମସ୍ତ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଖ୍ୟା ଠାରୁ ଶିକ୍ଷକ–ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା କମ୍ ଏବଂ ଏକ ସମୟରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଦୁଇ ବା ଅଧିକ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ, ସେଠାରେ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତ୍ତିକ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ । ଏ ପ୍ରକାର ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରତିଦିନ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରୁଥିବାରୁ ଅଧ୍ୟୟନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ମନୋନିବେଶ ଠିକ୍ ଭାବେ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ବହୁ ଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଏହିପ୍ରକାର ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଅଧିକ ଗ୍ରହଣୀୟ । ଆଉ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଏହା ସୁବିଧା ଜନକ ହୋଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଅଧ୍ୟାପନା ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବାରୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଅଭିରୁଚି ଅନୁଯାୟୀ ସେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ପଢ଼ାଇବାର ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତି । ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଅନୁଯାୟୀ ସେହି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭିନ୍ନ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ତାହାକୁ ସାମୟିକ ଭାବେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ କୌଣସି ବ୍ୟାଘାତ ହୋଇ ନଥାଏ । ଶ୍ରେଣୀ ଭିତ୍ତିକ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଅନୁଯାୟୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂଗଠିତ ହେଲେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ସହପାଠ କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଶାରୀରିକ ଶିକ୍ଷା, କର୍ମାନୁଭୂତି ଶିକ୍ଷା ଆଦି ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ସଂପର୍କିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସାମୁହିକ ଭାବେ ସଂଗଠନ କରିବା ସହଜ ହୋଇଥାଏ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ତୁମେ ପଢ଼ାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀର ଦୈନିକ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ତୁମେ କେଉଁ କେଉଁ ଦିଗ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବ ତା'ର ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

3.3 ବାର୍ଷିକ ପାଠ ଯୋଜନା / ବାର୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲେ ଉପଯୁକ୍ତ ଯୋଜନାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡିଥାଏ । ସେହିପରି ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହର ପରିପୋଷଣ, ଉପଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗ, କୌଶଳର ଅଭିବୃଦ୍ଧି, ମାନସିକ ତଥା ସାମାଜିକ ବିକାଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ବାର୍ଷିକ ପାଠ ଯୋଜନାର ପ୍ରସ୍ତୁତି ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ । ଏହି ଯୋଜନା ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କେଉଁ ମାସ, କେଉଁ ସପ୍ତାହ, କେଉଁ ସମୟରେ, କେଉଁ ସବୁ ବୌଦ୍ଧିକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବ, ତାହା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ଏହି ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତି ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ବସ୍ତୁର ସୁପରିଚାଳନା ତଥା ସୁସଂଗଠିତ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନା କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ମିଳେ ଓ ସେ ସମୟର ସଦୁପଯୋଗ କରିପାରନ୍ତି । ଏହି ସବୁ କାରଣରୁ ବାର୍ଷିକ ପାଠ ଯୋଜନାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଏତେ ଅଧିକ ଅନୁଭୂତ ହେଉଛି ।

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧି ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଅନେକ ଗୁଡିଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ । ଏହିକାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡିକୁ ମୁଖ୍ୟତ ୨ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ । ସେଗୁଡିକ ହେଲା ବୌଦ୍ଧିକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ । ଏହାର ଉପଯୁକ୍ତ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବାର୍ଷିକ ପାଠ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଏହି ବାର୍ଷିକ ପାଠ ଯୋଜନା ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷରେ ଯେଉଁସବୁ ବୌଦ୍ଧିକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବ ତାହା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ନିମ୍ନରେ ସେଗୁଡିକ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

2. ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ର ୩ଟି ପ୍ରମୁଖ ଦିଗ କ'ଣ ?

3.3.1 ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ : ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅନେକ ଗୁଡିଏ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ନୂଆ କଥା ସବୁ ଶିଖାଇଥାନ୍ତି । ଏହି ନୂଆ କଥା ଗୁଡିକ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ସଂପର୍କିତ ହୋଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଶ୍ରେଣୀରେ ସଂଗଠିତ ବିଷୟବସ୍ତୁ ସଂପର୍କିତ ଜ୍ଞାନଗୁଡିକ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥାଏ । କୌଣସି ବିଷୟ ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା କିଛି ନୂତନ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବା, ସେସବୁକୁ ଭଲଭାବରେ ବୁଝିବା, ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ ସେ ସବୁର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ସଂପର୍କିତ କାର୍ଯ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଏ ସବୁ ସହ ବିଶ୍ଳେଷଣ, ସଂଶ୍ଳେଷଣ, ସଂଶ୍ଳେଷଣ ଏବଂ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବା ଉଚ୍ଚମାନର ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟଭାବେ ବିବେଚନା କରାଯାଏ । ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ (Scholastic activities) କହିଲେ ଆମେ ବୁଝିବା ଯେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଯେଉଁ ସବୁ ବିଷୟ ଯଥା ଭାଷା, ଗଣିତ, ପରିବେଶ ବିଜ୍ଞାନ, ଇଂରାଜୀ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଥିବା ଜ୍ଞାନ ଓ ଦକ୍ଷତା ଗୁଡିକୁ ଆହରଣ କରିବା । ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ବିଷୟ ଗତ ଜ୍ଞାନ ଓ ତତ୍ ସଂପର୍କିତ ଦକ୍ଷତାଗୁଡ଼ିକୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂପର୍କିତ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ (curricular activities) କୁହାଯାଏ ।

ପ୍ରତି ବିଷୟରେ ଥିବା ଦକ୍ଷତା ଗୁଡିକୁ ଆହରଣ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ବସ୍ତୁକୁ ପ୍ରତିମାସ ଅନୁଯାୟୀ ଭାଗ କରାଯାଇଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ କେଉଁ ମାସରେ କି କି ବିଷୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ାଯିବ ତାହା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରାଯାଇଥାଏ । ବିଷୟବସ୍ତୁର ଏପରି ବଣ୍ଟନ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସରେ ମିଳୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଦିବସ ସଂଖ୍ୟା ଓ ପାଠ ପାଇଁ ମିଳୁଥିବା ସମୟ (ପିରିୟଡ ସଂଖ୍ୟା) ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରତିମାସରେ ମିଳୁଥିବା ସମୟ ଅବଧି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରି ସମୁଦାୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ମାସଓ୍ୱାରୀ ବଣ୍ଟନ

କରାଯାଏ । ଏହା ସହିତ ପ୍ରତିମାସରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂପର୍କିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଯଥା ଏକକ ପରୀକ୍ଷଣ, ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ, ପ୍ରତିକାର ମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ପଡିଥାଏ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମାସୱାରୀ ଏକକ ପରୀକ୍ଷା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା ନିମ୍ନମତେ କରାଯାଇପାରେ ।

ପରୀକ୍ଷାର ନାମ	ମାସ
ପ୍ରଥମ ଏକକ ପରୀକ୍ଷା	ଜୁନ୍ ଶେଷ ସପ୍ତାହ
ଦ୍ୱିତୀୟ ଏକକ ପରୀକ୍ଷା	ଅଗଷ୍ଟ ଶେଷ ସପ୍ତାହ
ଷାଣ୍ମାଷିକ ଏକକ ପରୀକ୍ଷା	ଅକ୍ଟୋବର ଶେଷ ସପ୍ତାହ
ତୃତୀୟ ଏକକ ପରୀକ୍ଷା	ଡିସେମ୍ବର ଶେଷ ସପ୍ତାହ
ଚତୁର୍ଥ ଏକକ ପରୀକ୍ଷା	ଜାନୁଆରୀ ଶେଷ ସପ୍ତାହ
ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା	ମାର୍ଚ୍ଚ ଦ୍ୱିତୀୟ ସପ୍ତାହ

(ଆଧାର ରାଜ୍ୟ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ (OPEPA) ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ 'ସମାଧାନ' ପୁସ୍ତିକା ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ)

ଏହିଭଳି ଭାବରେ ପ୍ରତି ମାସୱାରୀ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ପାଇଁ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନା କରାଯାଇପାରିବ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା :

3. ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟର ୩ଟି ଉଦାହରଣ ଦିଅ ।

3.3.2 – ସହ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ (Co-Scholastic Activities) : ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣରେ ବୌଦ୍ଧିକ କ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଏ । ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶ କଥା ଚିନ୍ତା କରିବା ସେତେବେଳେ ଆମେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଅନ୍ୟ ଦିଗର ବିକାଶ କଥା ଚିନ୍ତା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ଅନୁଶୀଳନରୁ ଜଣାପଡିଛି ଆମ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କେବଳ ଜ୍ଞାନର ବିଭାବ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦିଗର ବିକାଶ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉନାହିଁ । ମାତ୍ର ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କର୍ମାନୁଭୂତି, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଶିକ୍ଷା, କଳା ଶିକ୍ଷା ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟଗୁଡିକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହାୟକ । ତେଣୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ମାନସିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ସମସ୍ତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କ୍ଷେତ୍ରର ବିକାଶ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । କାରଣ ଏଭଳି ବିଷୟ ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟ ବହୁ ମାତ୍ରାରେ ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଆଗ୍ରହ, ନିୟମାନୁବର୍ତ୍ତିତା, ସମୟାନୁବର୍ତ୍ତିତା, ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା, ସହଯୋଗ, ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ, ସମାଜ ସେବା ଗୁଣ, ଆଗଭର ହୋଇ ନୂତନ ପଦକ୍ଷେପ ନେବା ଆଦି ଗୁଣାବଳୀ ସହିତ ଅଭିରୁଚି, ସାମ୍ୟଭାବ, ଭ୍ରାତୃଭାବ, ଜାତୀୟ ସଂହତି, ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି ଆଦି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ । ଏହି ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଜ୍ଞାନାତ୍ମକ କ୍ଷେତ୍ରର ବିକାଶ ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କ୍ଷେତ୍ରର ବିକାଶ ହେବା ନିହାତି ଆବଶ୍ୟକ । ଉପରୋକ୍ତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କ୍ଷେତ୍ରର ଉପଯୁକ୍ତ ବିକାଶ ପାଇଁ ବାର୍ଷିକ ପାଠ ଯୋଜନାରେ ଏଗୁଡିକ ସନ୍ନିବେଶିତ ହେବା ଦରକାର । ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ହେବା ବିଧେୟ । ଏହାସବୁ କରାଗଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମାନଙ୍କର ଜୀବନ କୌଶଳ, ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ମନୋଭାବ, ମୂଲ୍ୟବୋଧ, ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ, କୌଶଳ, ସୃଜନାତ୍ମକ ମାନସିକ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ହେବ । ନିମ୍ନରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଯେଉଁ ସବୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବ ତାହା ଦର୍ଶାଯାଇଛି ।

ଶ୍ରେଣୀ	ସହ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ
ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ	ପରସ୍ପର ଜାଣିବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ, ସାମୁହିକ ଡ୍ରିଲ୍ ଓ ଯୋଗ, ଗଳ୍ପକଥନ, ନୃତ୍ୟ ଓ ଚିତ୍ରାଙ୍କନ ଓ ରଙ୍ଗ ଦେବା, ଦଳଗତ ଆଲୋଚନା, ଫୁଲ, ଫଳ, ପନିପରିବା, ପକ୍ଷୀ, ପ୍ରାଣୀ, ଆମ ପରିବାର, ଗ୍ରାମ ଓ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହେବ ।
ତୃତୀୟ	ନୈତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଉପରେ କଥନ ଦଳଗତ ଆଲୋଚନା- ଆମ ଗ୍ରାମ/ ସବ୍‌ଡ଼ିଭିଜନ ଆମ ପରିବେଶ, ଆମ ପର୍ବପର୍ବାଣି, ଶରୀର ଓ ରୋଗ, ନୃତ୍ୟ ଓ ଗୀତ, ମାଟିର ପ୍ରତିକୃତି, ଅଧାଗପପୂରଣ, ଚିତ୍ରାଙ୍କନ ଓ ରଙ୍ଗଦେବା, ବ୍ୟାୟାମ ଓ ଯୋଗ, ଖେଳକୁଦ ପୁଚି, ଲମ୍ବଡିଆଁ, ମ୍ୟୁଜିକ୍ ଚେୟାର, ରୁମାଲ ଚୋରୀ, କ୍ୟାରମ୍, ଅଳ୍ପ ଦୂରତ୍ୱ ଦୌଡ ।
ଚତୁର୍ଥ	ନୃତ୍ୟ ଓ ଗୀତ, ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ, ଏକକ ଅଭିନୟ, ସମ୍ବାଦ ପଠନ, ପଠନ ଓ ଆବୃତ୍ତି ବକ୍ତୃତା, ତର୍କ ପ୍ରତିଯୋଗିତା, କୁଇଜ୍, ଶବ୍ଦ ଖେଳ, ଦଳଗତ ଆଲୋଚନା, ଓଡ଼ିଶାର ବରପୁତ୍ର, ଚାଷବାସ, ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ ବଜାର ଓ ହାଟ ବିଷୟରେ ଅଲୋଚ୍‌ନା । ।
ପଞ୍ଚମ	ବ୍ୟାୟାମ ଓ ଯୋଗ, ନୃତ୍ୟ ଓ ଗୀତ, ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ପରୀକ୍ଷା, ଓଡ଼ିଶା ଉପରେ କୁଇଜ ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତା, ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ, ଏକକ ଅଭିନୟ, ସମ୍ବାଦ ପଠନ, ପଠନ ଓ ଆବୃତ୍ତି, ଭାଷଣ, ତର୍କ, ଶବ୍ଦଖେଳ, ଦଳଗତ ଆଲୋଚନା, ଓଡ଼ିଶାର ଲେଖକ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମଣ୍ଡଳୀ ଓଡ଼ିଶାର ବେପାର ବଣିଜ, ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟା, ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ ଓ ବ୍ୟାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ । ଖେଳକୁଦ, ପୁଚି, ଲମ୍ବ ଡିଆଁ, ଉଚ୍ଚ ଡିଆଁ, ମ୍ୟୁଜିକ ଚେୟାର, କ୍ୟାରମ୍, ରୁମାଲ ଚୋରୀ, ୧୦୦ ମିଟର ଦୌଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି ।
ଷଷ୍ଠ	ବ୍ୟାୟାମ ଓ ଯୋଗ, ଦେଶାତ୍ମକବୋଧକ ଗୀତ ଓ ନୃତ୍ୟ, ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ପରୀକ୍ଷା, ମାନବ ଶରୀର, ରୋଗ ଓ ତାର ପ୍ରତିରୋଧ, କୁଇଜ୍, ଏକକ ଅଭିନୟ, ସମ୍ବାଦ ପଠନ, କଳା ଓ ରଙ୍ଗ ଦେବା, ସମ୍ବାଦ ପରିବେଷଣ, କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଶିକ୍ଷଣ ତଥା ଶବ୍ଦ ଖେଳ, ଭାଷଣ, ଦଳଗତ ଆଲୋଚନା, ଓଡ଼ିଶାର ବିଖ୍ୟାତ ଲେଖକ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବୃନ୍ଦ, ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ଓ ସଂଗ୍ରାମୀ, ଖେଳକୁଦ, ଲମ୍ବଡିଆଁ, ଉଚ୍ଚଡିଆଁ, ମ୍ୟୁଜିକ୍ ଚେୟାର, କ୍ୟାରମ୍ ଓ ୨୦୦ ମିଟର ଦୌଡ ।
ସପ୍ତମ ଓ ଅଷ୍ଟମ	ବ୍ୟାୟାମ ଓ ଯୋଗ, ନୃତ୍ୟ ଓ ଗୀତ, ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ବକ୍ତୃତା, ସାଧାରଣଜ୍ଞାନ, ଓଡ଼ିଶାର ଭୂମିରୂପ ଓ ଜଣାଶୁଣା, ଲୋକକଥା, କୁଇଜ୍, ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ, କଳା ଓ ରଙ୍ଗଦେବା, ଏକକ ଅଭିନୟ, ସମ୍ବାଦ ପଠନ, ସୃଜନାତ୍ମକ ଲିଖନ, ପଠନ ଓ ଆବୃତ୍ତି, କୌତୁହଳ ଗଣିତ, ଦଳଗତ ଆଲୋଚନା, ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲେଖକ ଓ ବୌଜ୍ଞାନିକ ବୃନ୍ଦ, ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ଓ ସଂଗ୍ରାମୀ ଖେଳ କୁଦ, କ୍ରିକେଟ୍, ଫୁଟବଲ, ଲମ୍ବଡିଆଁ, ଉଚ୍ଚଡିଆଁ, ବାସ୍‌କେଟ୍‌ବଲ, କବାଡି, ଖୋ ଖୋ, ଭଲିବଲ, ମ୍ୟୁଜିକ୍ ଚେୟାର, କ୍ୟାରମ୍, ୨୦୦ ମିଟର ଦୌଡ, କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଶିକ୍ଷଣ ।

(ଆଧାର- ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଗଣଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ, ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଥମିକ ଓ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ (Calender of activity in school, Schools Mass Education Development, Government of Odisha, Bhubaneswar)

ଉପରୋକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡିକ ପ୍ରସ୍ତାବନା ମାତ୍ର । ବିଭିନ୍ନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଉପରୋକ୍ତ ସହ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ନିଜ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଉପଲବ୍ଧପରିବେଶ ଅନୁସାରେ ଏଗୁଡିକୁ କରିପାରିବେ ଓ ବଦଳାଇ ପାରିବେ । ଏହା ସହିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକ ମଧ୍ୟ କରିପାରିବେ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ତୁମେ ପଢ଼ାଉଥିବା ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ବୌଦ୍ଧିକ ଏବଂ ସହ-ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀର ଏକ ବିସ୍ତାରିତ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

ଉପରୋକ୍ତ ବୌଦ୍ଧିକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟର ସଫଳ ରୂପାୟନ ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିଜ ନିଜର ବାର୍ଷିକ ପାଠ ଯୋଜନା ନିମ୍ନ ଫର୍ଦ୍ଦ (format) ରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବର୍ଷସାରା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିପାରିବେ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ନାମ –

ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ –

ମାସର ନାମ	ମିଳୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଦିବସ	ଶ୍ରେଣୀ	ମାସ ମଧ୍ୟରେ ହେବାକୁ ଥିବା ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ	ମାସ ମଧ୍ୟରେ ହେବାକୁ ଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ
ଏପ୍ରିଲ				
ମଇ				
ଜୁନ୍				
ଜୁଲାଇ				
ଅଗଷ୍ଟ				
ସେପ୍ଟେମ୍ବର				
ଅକ୍ଟୋବର				
ନଭେମ୍ବର				
ଡିସେମ୍ବର				
ଜାନୁଆରୀ				
ଫେବୃଆରୀ				
ମାର୍ଚ୍ଚ				

ଉପରୋକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ଆମେ ଜାଣିଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷର ଯେଉଁ ସବୁ ବୌଦ୍ଧିକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟସବୁ ସଂଗଠିତ କରିବାର ଅଛି ବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରୁ ଏହି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକର ସଫଳ ରୂପାୟନ ପାଇଁ, ବାର୍ଷିକ ପାଠ ଯୋଜନାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

4. ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶ କରାଯାଇ ପାରିବ କିପରି ?

3.3.3 ପାଠ ଖସଡା : (Scheme of lessons)

ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପରି ପାଠ୍ୟ ଖସଡା ପ୍ରସ୍ତୁତି ମଧ୍ୟ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ । ଖସଡାର ଆକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥ ହେଉଛି 'ଚିଠା' । ତେଣୁ ପାଠ୍ୟ ଖସଡ଼ା କହିଲେ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ବସ୍ତୁର ଏକ ଚିଠା ବା ତାଲିକାକୁ ବୁଝାଏ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ସଂପର୍କିତ ପାଠ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏକ ତାଲିକା ସିଲାବସ୍‌ରେ ଦିଆ ହୋଇଥାଏ । ତେବେ ପାଠ୍ୟ ଖସଡା (Scheme of lessons) ସିଲାବସ୍ (syllabus) ଠାରୁ କିପରି ଭାବେ ପୃଥକ୍ ଆମେ ଜାଣିଛେ । ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାସ୍ତର ଯଥା- ପ୍ରାଥମିକ, ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ଓ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ସିଲାବସ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ । ଏ ସ୍ତର ଗୁଡିକ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ ତାଲିକା ସମାହାରକୁ ସେହି ସ୍ତରର ସିଲାବସ୍ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସିଲାବସରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁମୋଦିତ କେଉଁ କେଉଁ ପାଠ ବିଷୟ ସେହି ଶିକ୍ଷାସ୍ତର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ବିଷୟ ସଂପର୍କିତ କେଉଁ କେଉଁ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପାଠ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବ ତାହା ସିଲାବସ୍‌ରେ ଧାରାବାହିକ ଭାବେ ସୂଚିତ ହୋଇଥାଏ । କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ସିଲାବସ୍‌ରେ ପାଠ ପ୍ରସଙ୍ଗର ସୂଚନା ବ୍ୟତୀତ ସଂପୃକ୍ତ ଶିକ୍ଷାସ୍ତର ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ ବିଷୟ ଗୁଡିକର ଅଧ୍ୟାପନାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଅଧ୍ୟାପନା ପ୍ରଣାଳୀ ଓ କୌଶଳ ଏବଂ ମୂଲ୍ୟାୟନ ପଦ୍ଧତି ସହିତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହାସଲ ହେବାକୁ ଥିବା ଶିକ୍ଷଣ ଦକ୍ଷତାଗୁଡିକର ମଧ୍ୟ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଥାଏ । ସିଲାବସ୍‌ରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷାସ୍ତର ପାଇଁ ଦିଆଯାଇଥିବା ଏହିସବୁ ସୂଚନା ସାମୁହିକ ଭାବେ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର ପାଠ୍ୟ ଖସଡ଼ାରେ ନିର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟବିଷୟ ସମ୍ପର୍କିତ ପାଠ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଗୁଡିକର ଅଧ୍ୟାପନା କେଉଁ ମାସ ଓ କେଉଁ ଦିନରେ ଶେଷ କରାଯିବ ତାହା ଦର୍ଶାଯାଏ, ଏହା ସହ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ବିଷୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ଯେପରି ଶିକ୍ଷାବର୍ଷଟିରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଶେଷ ହେବ ତାହା ପାଠ ଖସଡାରେ ଦର୍ଶାଯାଇଥାଏ । ତେଣୁ ଶିକ୍ଷକମାନେ ପାଠ୍ୟଖସଡ଼ା ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡିକର ଅଧ୍ୟାପନା ଯେପରି ଶିକ୍ଷାବର୍ଷର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟସୀମା ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଉଚିତ୍ । ଏସବୁ କାରଣ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରେଣୀପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟର ପାଠ୍ୟ ଖସଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ବିଧେୟ । ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ପାଠ୍ୟ ଖସଡା ହେଉଛି ବିଭିନ୍ନ ପାଠ ବିଷୟ ଅଧ୍ୟାପନାର ସୁପରିକଳ୍ପିତ ଯୋଜନା ।

• ପାଠ ଖସଡ଼ାର ପ୍ରକାରଭେଦ :

ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ପାଠଖସଡାର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ବିଭିନ୍ନ ପାଠଖସଡା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ । ସେଗୁଡିକ ହେଲା (୧) ମାସିକ ପାଠ ଖସଡ଼ା (୨) ଦୈନନ୍ଦିନ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଅନୁଯାୟୀ ପାଠ ଖସଡା । ଏହି ଦୁଇଟି ପାଠ ଖସଡ଼ାର ବିଶେଷତ୍ୱ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

(୧) ମାସିକ ପାଠ ଖସଡ଼ା : ଶିକ୍ଷାବର୍ଷର ବିଭିନ୍ନ ମାସରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ସଂଖ୍ୟା ଅନୁଯାୟୀ କେଉଁ ମାସରେ କେତୋଟି ପାଠ ଏକକ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରାଯାଇପାରିବ ତାହା ସ୍ଥିର କରାଯାଇଥାଏ । ତଦନୁଯାୟୀ ବିଭିନ୍ନ ମାସ ପାଇଁ ସମ୍ପୃକ୍ତ ବିଷୟରେ ପାଠ ଖସଡା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ମାସିକ ପାଠ ଖସଡ଼ା କୁହାଯାଏ । ଏହି ପାଠ ଖସଡ଼ାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁଯାୟୀ ଯେଉଁ ସବୁ ମାସରେ ଛୁଟିଦିନ ଗୁଡିକର ସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ ଥାଏ ସେହିସବୁ ମାସରେ ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ

କମ୍ ପାଠ ଏକକ ଅଧ୍ୟାପନାପାଇଁ ପାଠଖସଡ଼ାରେ ରଖାଯାଇଥାଏ । ଏହି ପ୍ରକାର ପାଠଖସଡା ପ୍ରସ୍ତୁତିପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ବର୍ଷର ବିଭିନ୍ନ ମାସରେ ସଂଗଠିତ ହେବାକୁ ଥିବା ପରୀକ୍ଷା ପରିଚାଳନା, କ୍ଷେତ୍ର ପରିଦର୍ଶନ, ପରିଭ୍ରମଣ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସହପାଠ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ସମୟ ବିନିଯୋଗକୁ ମଧ ବିଚାରକୁ ନେବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ମାସ ଅନୁଯାୟୀ ପାଠ ଖସଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷକ ସିଲାବସ୍ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଏଥିରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିବା ବିଷୟଗୁଡିକୁ କେତେକ ଏକକରେ ଭାଗ କରିବେ । ଏହି ଏକକର ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁଯାୟୀ ଅଧ୍ୟାପନା ସକାଶେ କେତେ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକ ତାହା ସ୍ଥିର କରିବେ । ପ୍ରତି ମାସରେ ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ମିଳୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାକୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ କେଉଁ ମାସରେ କ୍ରମାନୁଯାୟୀ କେଉଁ କେଉଁ ପାଠ ଏକକର ଅଧ୍ୟାପନା ସୁଚାରୁରୂପେ ସମ୍ପନ୍ନ କରାଯାଇପାରିବ ତାହା ପାଠ ଖସଡ଼ାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବେ । ଏଠାରେ ଦର୍ଶାଯାଇପାରେ ଯେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ପାଠ ବିଷୟରେ ସମସ୍ତ ପାଠ ଏକକର ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାଠାରୁ କମ୍ ହେଲେ ଶିକ୍ଷକ ବିଭିନ୍ନ ପାଠ ଏକକର ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କରାଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାର ପୁନଃନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିପାରିବେ । ଯେପରିକି ସମୁଦାୟ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷରେ ମିଳୁଥିବା ପିରିୟଡ ସଂଖ୍ୟା ସହିତ ପ୍ରାୟ ସମାନ ହେବ । ଏହି ପାଠ୍ୟ ଖସଡ଼ାରେପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ ଏକକ ଗୁଡିକର ଅଧ୍ୟାପନା ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇଛି କି ନାହିଁ ଏବଂ ଯଦି ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇନଥାଏ ତେବେ କେଉଁ କାରଣ ପାଇଁ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇପାରି ନାହିଁ ତାହା ସୁଚାଇବା ପାଇଁ ପାଠ ଖସଡାରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥାଏ । ଏ ପ୍ରକାର ପାଠ ଖସଡ଼ାରେ ଏକ ନମୁନା ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଛି ।

ଶିକ୍ଷା ବର୍ଷ :.....

ପାଠ ବିଷୟ : ..... **ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ :.....ଶ୍ରେଣୀ :.....**

ମାସର ନାମ	ପ୍ରସ୍ତାବିତ ପାଠ ଏକକ ପ୍ରସଙ୍ଗ-	ଅଧ୍ୟାପନ ଶେଷ ହୋଇଛି ଏହାର କାରଣ	ଅଧ୍ୟାପନ ଶେଷ ନହୋଇଥିଲେ	ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷର
୧	୨	୩	୪	

ମାସିକ ଭିତ୍ତିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଠ ଖସଡ଼ାର ପ୍ରଚଳନ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏ ପ୍ରକାର ପାଠ ଖସଡାରେ ପ୍ରତି ମାସକୁ ସମୟ ଅବଧିର ଏକକ ରୂପେ ନିଆଯାଇଥିବାରୁ ଏହାର ପ୍ରସ୍ତୁତି ମୁଖ୍ୟତଃ ସ୍ଥୂଳ, ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଅଗ୍ରଗତିକୁ ସାଧାରଣ ଭାବେ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇଥିବାରୁ, ସେମାନଙ୍କର ଦୋଷ ଦୁର୍ବଳତା ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିକାରମୂଳକ ଶିକ୍ଷାଦାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏଥିରେ କରାଯାଇ ନଥାଏ ।

(୨) ଦୈନନ୍ଦିନ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଅନୁଯାୟୀ ପାଠ ଖସଡ଼ା : ମାସିକ ଭିତ୍ତିରେ ପାଠ୍ୟ ଖସଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତି ବ୍ୟତୀତ ଦୈନନ୍ଦିନ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଅନୁଯାୟୀ ମଧ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ଖସଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତି କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ପ୍ରଣାଳୀରେ ଶିକ୍ଷା ବର୍ଷଟିରେ ବିଭିନ୍ନ ମାସରେ ସଂପୃକ୍ତ ପାଠ ବିଷୟରେ କେଉଁ ସବୁ ପାଠ ଏକକର ଅଧ୍ୟାପନା କରାଯିବ ତାହା ସୂଚାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସଂପୃକ୍ତ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ କେଉଁ ପାଠ ଏକକର କେଉଁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଓ ତାହାର କେଉଁ ଅଂଶ ପଢ଼ାଯିବ ତାହା ସ୍ଥିର କରାଯାଇ ଲିପିବଦ୍ଧ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି ପ୍ରକାର ପାଠ୍ୟ ଖସଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ସଂପୃକ୍ତ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷକ ସେହି ପାଠ ବିଷୟ ପାଇଁ ସିଲାବସ୍‌ରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ ଏକକ ଓ ଉପଏକକ ଗୁଡିକ ସ୍ଥିର କରିବେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସଂପୃକ୍ତ ପାଠ ବିଷୟର ସିଲାବସ୍ ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ଏକକ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ପିରିୟଡ଼ ସଂଖ୍ୟା ସ୍ଥିର କରିବେ । ଏଥିପାଇଁ ସଂପୃକ୍ତ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସିଲାବସ୍‌ରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ ବିଷୟବସ୍ତୁର ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାକୁ ପଡିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ଏକକ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ପିରିୟଡ଼ ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପରେ ଶିକ୍ଷା ବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରୁ କେଉଁ ସବୁ ତାରିଖ ଓ ବାରରେ ପାଠଦାନ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ବା ପିରିୟଡ଼ ମିଳିବ ତାହାର ଏକ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ

କରିବେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସମୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଛୁଟିଦିବସ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପିରିୟଡ଼ରେ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ ହେବାକୁ ଥିଲେ ତାହା ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବେ ।

ଏହାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାବର୍ଷର କେଉଁ ସବୁ ତାରିଖ ଓ କେଉଁ ସବୁ ପିରିୟଡ଼ ସଂପୃକ୍ତ ପାଠ ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା ନିମନ୍ତେ ମିଳିପାରିବ ତାହା ସଠିକ୍ ଭାବେ ଜଣାପଡିବ । ଏହା ହେବା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ଉପଏକକ ଓ ପାଠ ଏକକ ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ପିରିୟଡ ସଂଖ୍ୟାର ହିସାବ ହୋଇପାରିବ ଓ ସଂପୃକ୍ତ ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ବାର ଓ ତାରିଖ ଅନୁଯାୟୀ ମିଳୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟର ହିସାବ ପାଇ ସାରିବା ପରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଭିତ୍ତିରେ ପାଠ ଖସଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ସହଜ ହେବ । ଏହାଛଡା ପ୍ରଥମ ପାଠ ଏକକରୁ ଓ ପ୍ରଥମପାଠ ଉପଏକକରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କେଉଁ ତାରିଖ ଓ କେଉଁ ବାରରେ ବିଭିନ୍ନ ପାଠ ଉପଏକକ ଗୁଡିକର ଅଧ୍ୟାପନା କରାଯିବ ତାହା ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯିବ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ଏକକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସମସ୍ତ ପାଠ ଉପ ଏକକରେ ଅଧ୍ୟାପନା ପରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମାନଙ୍କର ସେହି ପାଠ ଏକକ ସଂପର୍କିତ ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବଧି ଜାଣିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପିରିୟଡ଼ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ରଖାଯିବ ଓ ଏହି ପରୀକ୍ଷା ଫଳାଫଳ ଉପରେ ଭିତ୍ତିକରି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଦୋଷତ୍ରୁଟି ନିରାକରଣ ସକାଶେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପିରିୟଡ଼ ପ୍ରତିକାରମୂଳକ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ ପାଠ ଖସଡ଼ାରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ଏକକର ଅଧ୍ୟାପନା ପରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣତ୍ରୁଟି ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଏବଂ ତାହାର ଦୂରୀକରଣ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟ ଖସଡାରେ ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଉଥିବାରୁ ପ୍ରତିକାରମୂଳକ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଆଉ ରହେ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଭିତ୍ତିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଠ ଖସଡ଼ା ମାସିକ ଭିତ୍ତିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଠ ଖସଡ଼ା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଉପଯୋଗୀ ।

ଏହାର ଅନ୍ୟ ଏକ ଉପଯୋଗିତା ହେଉଛି କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଅନୁଯାୟୀ ପାଠ ଖସଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ସମୟରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସଂପୃକ୍ତ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ପାଠ ଉପଏକକ ଗୁଡିକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଫଳରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରେ ପାଠ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଗୁଡ଼ିକର ପୁନରାବୃତ୍ତି ଓ ପୁନଃଆଲୋଚନା ହୋଇଥାଏ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ବିଭିନ୍ନ ପାଠ ଉପଏକକର ଅଧ୍ୟାପନା ସମୟରେ କେଉଁ ସବୁ ଉପକରଣ ଆବଶ୍ୟକ ହେବ କିମ୍ବା କି ପ୍ରକାର ସହପାଠ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସଂଗଠନ କରିବାକୁ ହେବ ତାହା ସ୍ଥିର କରିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଅବକାଶ ମିଳିଥାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ପ୍ରାକ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ସୁଯୋଗ ମିଳିଥାଏ । ଏହିସବୁ ତଥ୍ୟ ଗୁଡିକ ଲିପିବଦ୍ଧ ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଫର୍ଦ୍ଦଟିଏ ଉପଯୋଗୀ ହେବ ବୋଲି ଆଶା କରାଯାଏ ।

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭
କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟା	ତାରିଖ, ଦିନ	ପିରିୟଡ	ପାଠ ବିଷୟ ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଠ ଉପ ଏକକ	ସହପାଠ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସୂଚନା	ଆବଶ୍ୟକ ଉପକରଣ	ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଛି କି ନାହିଁ, ନ ହୋଇଥିଲେ ତାହାର କାରଣ

ଦୈନନ୍ଦିନ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଅନୁଯାୟୀ ପାଠ୍ୟଖସଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତି ସମୟରେ ସମସ୍ତ ପାଠ ଏକକର ଅଧ୍ୟାପନା, ପରୀକ୍ଷା ଓ ପ୍ରତିକାର ମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ମୋଟ ପିରିୟଡ଼ ସଂଖ୍ୟା ଶିକ୍ଷାବର୍ଷଟିରେ ସଂପୃକ୍ତ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ପାଇଁ ମିଳୁଥିବା ପିରିୟଡ଼ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ରହିବ । କେତେକ ସମୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଠ ଖସଡା ଅନୁସାରେ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କୌଣସି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟର ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ ରହିଲେ ସେହି ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପାଇଁ ପୂର୍ବ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ ବିଷୟ ପାଇଁ ମିଳୁଥିବା

ପରବର୍ତ୍ତୀ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ ପୂର୍ବ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ ପ୍ରସଙ୍ଗ ସହ ବାକି ରହିଯାଇଥିବା ପାଠ ପ୍ରସଙ୍ଗଟିକୁ ପଢ଼ାଇବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଠ ଯୋଜନା ଅନୁସାରେ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏପ୍ରକାର ଦୋଷଦୁର୍ବଳତା ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ପାଠ ଯୋଜନାରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇପାରେ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ କେଉଁ ତାରିଖ, ବାର ଓ ପିରିୟଡ଼ରେ କେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ ଉପଏକକର ଅଧ୍ୟାପନା କରାଯିବ ତାହାର ସୂଚନା ଦିଆନଯାଇ ତାହା ପରିବର୍ତ୍ତିତ କେଉଁ ପାଠ ଉପଏକକର ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ କେତୋଟି ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ କେଉଁ ସବୁ ପିରିୟଡ଼ର (ତାରିଖ ଓ ବାର ସହ) ସଂପୃକ୍ତ ପାଠ ପ୍ରସଙ୍ଗଟିର ଅଧ୍ୟାପନା କରାଗଲା ତାର ସୂଚନା ପାଠ ଖସଡାରେ ଦିଆଯିବ । ଯଦି ସଂପୃକ୍ତ ପାଠ ଉପ ଏକକର ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ଏକାଧିକ ପିରିୟଡ଼ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ସେହିସବୁ ପିରିୟଡର ସୂଚନା ପୂର୍ବ ଅନୁଯାୟୀ ଦିଆଯାଇପାରେ । ଏହି ପ୍ରକାର ପାଠ ଖସଡା ଫର୍ଦ୍ଦର ନମୁନା ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଛି ।

ଶ୍ରେଣୀ : ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ : ବିଭାଗ - ଖ

ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ :	ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକର ନାମ :					
କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟା	ପାଠ ଏକକ ଓ ଉପଏକକ	ଆବଶ୍ୟକ ପିରିୟଡ଼ ସଂଖ୍ୟା	ଆବଶ୍ୟକ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ	ଅଧ୍ୟାପନା ହୋଇଥିବା ପିରିୟଡ଼ର ସୂଚନା		
				ପିରିୟଡ଼	ବାର	ତାରିଖ
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭

ପାଠ ଖସଡ଼ାର ଉପକାରିତା : ମାସିକ କିମ୍ବା ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଭିତ୍ତିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଠ ଖସଡା ଅନୁଯାୟୀ ଦୈନନ୍ଦିନ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସୂଚନା ଦିଆଯିବା ଉଚିତ୍ । ଏହା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ସେଗୁଡିକ ହେଲା -

* ପାଠ ଖସଡ଼ା ସୂଚନାରୁ ଅଧ୍ୟାପନା ଆଗେଇଛି କି ପଛେଇଛି ଶିକ୍ଷକ ଜାଣିପାରନ୍ତି ।
* ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ସୀମା ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ପାଠ ଏକକର ଅଧ୍ୟାପନା ଶେଷ ହୋଇଥିଲେ ଶିକ୍ଷକ କିଛି ସଂପୃକ୍ତ ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ ସହପାଠ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂଗଠନ ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତି ।
* ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ପାଠ ଏକକରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର କିଛି ଦୋଷତ୍ରୁଟି ରହିଥିଲେ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ଯତ୍ନଶୀଳ ହୁଅନ୍ତି ।
* ପାଠ ଖସଡ଼ା ଆଧାରରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଅଧ୍ୟାପନାର ପ୍ରଗତି ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହୋଇପାରନ୍ତି ଓ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ଅନୁଯାୟୀ ହୋଇ ନଥିଲେ ସେହି ବିଷୟ ପଢ଼ାଉଥିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସଚେତନ କରାଇଥାଆନ୍ତି ।
* ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ତଦାରଖ କରିବାରେ ପାଠ ଖସଡ଼ା ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଓ ଉପରିସ୍ଥ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

  ପାଠ ଖସଡ଼ା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।
* ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ କୌଣସି ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବଦଳି ହେଲେ କିମ୍ବା କୌଣସି କାରଣରୁ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା ଦାୟିତ୍ୱ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଦଳ ବଦଳ ହେଲେ ପାଠ ଖସଡ଼ାର ସୂଚନା ଅନୁଯାୟୀ ସେମାନେ ନୂଆକରି ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥିବା ସଂପୃକ୍ତ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁ ରଖନ୍ତି ।

ଉପରୋକ୍ତ କାରଣଗୁଡିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପାଠ ବିଷୟରେ ପାଠ ଖସଡ଼ା ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଦରକାର । ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଧ୍ୟାପନା ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ଶିକ୍ଷକ ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ ଓ ଅଧ୍ୟାପନାର ପ୍ରଗତି ବିଷୟରେ ନିୟମିତ ଭାବେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବେ । ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ପାଠ ଖସଡ଼ା ଗୁଡିକ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ରହିବ । ସେ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ପାଠ ଖସଡ଼ା ଅନୁଯାୟୀ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ତଦାରଖ କରିପାରିବେ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

5. ପାଠ ଖସଡ଼ାର ଯେ କୌଣସି ପାଞ୍ଚଟି ବ୍ୟବହାର ଉଲ୍ଲେଖ କର ।

3.3.4 ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନା (Unit plan) : ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟଗୁଡିକୁ କେତେକ ପାଠ ଏକକରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି । ଯଦିଓ ଗୋଟିଏ ପାଠ ବିଷୟରେ ଥିବା ବିଷୟବସ୍ତୁ ସବୁ ପରସ୍ପର ସଂପର୍କିତ ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକ ସଂପର୍କିତ ବିଷୟବସ୍ତୁର ସମଷ୍ଟିକୁ ଗୋଟିଏ ସଂଭାବ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନ ପାଠ ଏକକ ଭାବେ ବିବେଚନା କରାଯାଏ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ଗଣିତର ପୂର୍ଣ୍ଣସଂଖ୍ୟା ଓ ସଂଖ୍ୟାସୂଚୀ ଗୁଡିକୁ ବୁଝିବା, ପରିବେଶ ଆମ ଖାଦ୍ୟ ଓ ବାସସ୍ଥାନକୁ ପାଠ ଏକକ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣସଂଖ୍ୟା ଓ ସଂଖ୍ୟାସୂଚକ ଗୁଡିକୁ ବୁଝିବା ଏକକକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଆମେ ଦେଖିବା ଯେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ଏଥିରେ ଚାରୋଟି ଦକ୍ଷତା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ସେଗୁଡିକ ହେଉଛି :–

* ଦୁଇଅଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାର ସ୍ଥାନୀୟମାନ ବୁଝିବେ । ୨୧ ରୁ ୯୯ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଦଶକ ଓ ଏକକରେ ବିସ୍ତାରିତ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ କରିବେ ଏବଂ ଏହି ବିସ୍ତାରିତ ଆକାରକୁ ଦୁଇଅଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାଭାବେ ପ୍ରକାଶ କରିବେ ।
* ଦୁଇଅଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାର ସ୍ଥାନୀୟମାନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବେ ।

ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଭଳି ପ୍ରଥମରୁ ଦଶମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୂରଣ ବାଚକ ସଂଖ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିବେ ।

* ଦୁଇ ଦୁଇଟି, ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚଟି ବା ଦଶଦଶଟି କରି ଗଣି ଗୋଟିଏ ସେଟ୍‌ରେ ଥିବା ମୋଟ ବସ୍ତୁ ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବେ । ସେଟ୍‌ରେ ମୋଟ ବସ୍ତୁ ସଂଖ୍ୟା ୧୦୦ ରୁ ଅଧିକ ହେବ ନାହିଁ ।

ସେହିପରି ପରିବେଶ ପାଠର 'ଆମର ଖାଦ୍ୟ ଓ ବାସସ୍ଥାନ' ଏକକରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଷୟବସ୍ତୁମାନ ରଖାଯାଇଛି । ସେଗୁଡିକ ହେଲା:–

* ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା ବୁଝିବେ ।

ଅପରିଷ୍କାର ଖାଦ୍ୟ ଏବଂ ଜଳ ସହ ରୋଗର ସଂପର୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବେ ।

* ଗୃହର ଆବଶ୍ୟକତା ଦର୍ଶାଇବେ ।

ଗୃହ ଏବଂ ଏହାର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ରଖିବାର ଉପାୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବେ ।

ଏହି ଦୁଇଟି ଉଦାହରଣରୁ ଆମେ ଜାଣିଲେ ଯେ ଗୋଟିଏ ପାଠ ଏକକରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ ନିବିଡ଼ ସଂପର୍କ ଥାଏ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶକୁ ମୂଳ ଏକକର ଉପ ଏକକ କୁହାଯାଏ । କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ ଏକକରେ ଶିକ୍ଷାଦାନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତି ତଥା ସେମାନଙ୍କର ଆଚରଣ ଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିରୂପଣର ପରିସର ବଡ଼ ବ୍ୟାପକ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀ ନିମିତ୍ତ ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ ବିଷୟର ଶିକ୍ଷାଦାନର ଆଭିମୁଖ୍ୟକୁ ସାମୂହିକ ଭାବେ ସଫଳ

ନିମନ୍ତେ ସେହି ପାଠ ବିଷୟରେ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏକକ ପାଠ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଶୈକ୍ଷିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପୂରଣ ଦିଗରେ ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ତୁଲାଇଥାଏ । କାରଣ ଏକକ ପାଠଯୋଜନା ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ବସ୍ତୁକୁ ଆଧାର କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ । କୌଣସି ପାଠ୍ୟ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ପାଠୋନ୍ନତିର କ୍ରମିକ ମୂଲ୍ୟାୟନ ଏକକ ପାଠ କ୍ରମ ଯୋଜନା ଦ୍ୱାରା ସହଜ ହୋଇଥାଏ । କାରଣ ସଂପୃକ୍ତ ପାଠ୍ୟବିଷୟ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଏକକ ପାଠ ଗୁଡିକ ପ୍ରାୟ ପରସ୍ପର ସହ ସମ୍ପର୍କିତ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ବୋଧଗମ୍ୟତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ସଜ୍ଜା ହୋଇଥାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ ଏକକର ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧି ତାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଏକକର ଶିକ୍ଷଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ତେଣୁ ସେହି ଏକକରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧି ମୂଲ୍ୟାୟନ କରି ଓ ତାହା ଫଳାଫଳକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣରେ ଥିବା ଦୋଷ ଦୁର୍ବଳତା ଦୂରୀକରଣ ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ନିଆଯାଏ ଓ ପରେ ତାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଏକକ ପାଠର ଶିକ୍ଷାଦାନ ସହଜ ହୋଇଥାଏ ।

* **ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ କିପରି :** ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାବେଳେ ପ୍ରଥମେ ପାଠଏକକରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଉପ ଏକକ ଗୁଡିକ ବାହାର କରାଯାଇ ଏଥିରେ ଥିବା ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଗୁଡିକ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯିବ । ଉପ ଏକକ ଗୁଡିକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କଲାପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପ ଏକକରେ ଆଶା କରାଯାଉଥିବା ଶିକ୍ଷଣ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ ହେବା ପାଇଁ କେଉଁ ସବୁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ଦରକାର ସେସବୁ ଯୋଜନାରେ ଦର୍ଶାଯାଇଥାଏ । ଏହା ସହ ପ୍ରତି ଉପ ଏକକ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ପିରିୟଡ଼ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ପାଠ ଏକକ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟ ଖସଡାରେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପିରିୟଡ ସମୟ ଉପଏକକ ଗୁଡ଼ିକର ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ଥିବା ପିରିୟଡ଼ର ସମଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ ।

ଉପରୋକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପ ଏକକରେ ଥିବା ଦକ୍ଷତା ହାସଲ ପାଇଁ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବାହାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ କେଉଁସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ତାର ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଥାଏ । ପାଠ ଏକକ ସମାପ୍ତିପରେ ସେଇ ଏକକରେ ଥିବା ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ହାସଲ କରିଛି କି ନାହିଁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରାଯାଇଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଗୋଟିଏ ଏକକ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପରେ ହେଉଥିବା ପରୀକ୍ଷାକୁ ଏକକ ପରୀକ୍ଷଣ କୁହାଯାଏ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

6. ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନାର ୩ଟି ଆବଶ୍ୟକତା ଲେଖ ।

ଗୋଟିଏ ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନାରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗୁଡିକ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

- ଏକକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଉପ ଏକକ ଓ ସେଗୁଡିକର ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ତହିଁରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟୟ ବା ଧାରଣା ।
- ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ସଂପୃକ୍ତ ଧାରଣାଗୁଡିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ରମରେ ସଜ୍ଜୀକରଣ ।
- ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପ ଏକକ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ଉପକରଣର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣୀ ।
- ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପ ଏକକ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ପିରିୟଡ଼ ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ।
- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୃହକାର୍ଯ୍ୟ (ଉପଏକକ ସହ ସଂପର୍କିତ ଗୃହକର୍ମ, ପାଠ୍ୟକ୍ରମ, ସଂପର୍କିତ ସହପାଠ୍ୟକ୍ରମ କାର୍ଯ୍ୟବଳୀର ସୂଚନା ଦିଆଯିବ)
- ମୂଲ୍ୟାୟନ ପଦ୍ଧତି, (ଏକକ ପରୀକ୍ଷଣ)

କୌଣସି ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ସାରଣୀ , ଫର୍ଦ୍ଦର ନମୁନା ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଛି ।

ପାଠ ବିଷୟ : _____ ଶ୍ରେଣୀ : _____ ଏକକ ପରୀକ୍ଷଣ ନଂ : _____

ଏକକ ପାଠର ମୁଖ୍ୟ ଶୈକ୍ଷିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ :–

୧.

୨

୩

ମୁଖ୍ୟ ଧାରଣା	ପାଠ ସଂଖ୍ୟା	ଆବଶ୍ୟକ ପିରିୟଡ୍ ସଂଖ୍ୟା	ଶିକ୍ଷାଦାନ ପାଇଁ ବିଷୟବସ୍ତୁ ପରିସର	ଆବଶ୍ୟକ ଶିକ୍ଷା ଦାନ ପଦ୍ଧତିର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସୂଚନା ଓ ଆବଶ୍ୟକ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ
୧	୨	୩	୪	୫

ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନା କାହିଁକି :

- ଉତ୍ତମଭାବେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।
- ଗୋଟିଏ ପାଠ ଏକକର ସାମଗ୍ରିକ ଯୋଜନାରୁ ଶିକ୍ଷଣ ଦକ୍ଷତା ଗୁଡିକର କ୍ରମ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦକ୍ଷତା ଉପରେ କେତେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯିବ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ ।
- ଗୋଟିଏ ପାଠ ଏକକ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଦେଲେ ଦୈନିକ ଶିକ୍ଷାଦାନ– ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହୋଇଥାଏ ।
- ଉପର ଶ୍ରେଣୀ ମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ସହ ଏହି ଯୋଜନା ଆଲୋଚନା କଲେ ସେମାନେ ପାଠ ଏକକରେ କି କି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାନ୍ତି ଓ ଏକକ ପରୀକ୍ଷଣ ପାଇଁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥାନ୍ତି ।
- ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନା ଅନୁସାରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂଗଠିତ ହୋଇ ଶେଷରେ ଏକକ ପରୀକ୍ଷଣ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣ ଅଗ୍ରଗତି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇ, ଯେଉଁ ଦକ୍ଷତା ଆହରଣରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଦୁର୍ବଳ ଥାଏ ତାହା ଦୂରୀକରଣ ପାଇଁ ପ୍ରତିକାରମୂଳକ ଶିକ୍ଷଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଦୁର୍ବଳତା ଦୂର କରାଯାଏ ।

ଉପରୋକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡିକ ପାଇଁ ଏକକ ପାଠର ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ । ତାହାର ସୂଚନା ନିମ୍ନ ସାରଣୀରେ ଦିଆଯାଇଛି ।

ଏକକ ପାଠ ନଂ : _____ ପାଠ ସଂଖ୍ୟା : _____

ମୁଖ୍ୟ ଧାରଣା : _____

ଉପଧାରଣା	ଶିକ୍ଷାଦାନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ	ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ	ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନ୍ୟସ୍ତକାର୍ଯ୍ୟ	ମୂଲ୍ୟାୟନ
୧	୨	୩	୪	୫

ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନା ସୂଚାରୁ ରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ତଦନୁଯାୟୀ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କଲେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଅନେକ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରିପାରିବେ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା :

7 . ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନାର ଉପକାରିତା ଗୁଡିକ ଲେଖ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

ତୁମେ ପଢ଼ାଉଥିବା ଯେ କୌଣସି ଏକ ପାଠ ବିଷୟରୁ ଗୋଟିଏ ପାଠ ଏକକ ବାଛ ଓ ତା'ର ଏକ ଏକକ ପାଠ ଯୋଯନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

3.3.5 ପାଠ ଯୋଜନା (Lesson Planning) : କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସଫଳଭାବେ କରିବାକୁ ହେଲେ ଉପଯୁକ୍ତ ଯୋଜନାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡିଥାଏ । ସେହିପରି ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଫଳପ୍ରଦଭାବେ ଶିଖାଇବାକୁ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ଭଲ ପାଠ ଯୋଜନାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡିଥାଏ ଏହି ପାଠ ଯୋଜନାରେ ଶିକ୍ଷକ କେଉଁ ସମୟରେ କେଉଁ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ, କେଉଁ ପଦ୍ଧତିର ଆଶ୍ରୟ ନେବେ, କେଉଁ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ବ୍ୟବହାର କରିବେ, କେଉଁ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବେ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥାନ ପାଇଥାଏ ।

ପାଠ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତିଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ବିଷୟବସ୍ତୁର ସୁପରିଚାଳନା ତଥା ସୁସଂଗଠିତ ଭାବେ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା ପାଇଁ ସହଜ ହୁଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେ ସମୟର ସଦୁପଯୋଗ କରିପାରନ୍ତି ଓ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଆଧାରିତ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ପାଠଦାନରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇପାରନ୍ତି । ପାଠ ଯୋଜନା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାଦାନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆନନ୍ଦମୟ ପରିସ୍ଥିତିରେ, ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବେ, ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସର ସହ ଶିକ୍ଷାଦାନ–ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରନ୍ତି । ଏହି ସବୁ କାରଣରୁ ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ପାଠ ଯୋଜନାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଅଧିକ ଅନୁଭୂତ ହେଉଛି ।

ସାଧାରଣତଃ ପାଠ ଯୋଜନା କହିଲେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଦୈନିକ ପାଠ ଯୋଜନାକୁ ବୁଝାଏ । ଆଗରୁ ଗୋଟିଏ ପିରିୟଡରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ଏକ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅଂଶକୁ କିପରି ଶିକ୍ଷାଦାନ କରାଯିବ ତାହାହିଁ ଦୈନିକ ପାଠ ଯୋଜନା ବା ପାଠ ଯୋଜନାର ଭିତ୍ତିଭୂମି ଥିଲା । ଏବେବି ସେହି ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି । ପାଠ ଯୋଜନାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କଲା ଭଳି କେତେକ ସୂଚନା ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଛି ।

(କ) ଶିଶୁ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶିକ୍ଷା : ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶିକ୍ଷା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟର ନିରୂପିତ ଦକ୍ଷତାକୁ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଶିଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଉଛି ।

ଏହାଛଡା ଶିକ୍ଷାଦାନର ବିକଳ୍ପଭାବେ ଶିକ୍ଷଣ ହିଁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଶୈକ୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଆଧାର ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ଏହିସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଗରୁ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ପାଠଯୋଜନାକୁ ଶିକ୍ଷାଦାନର ଯୋଜନାଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

(ଖ) ସମନ୍ୱିତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଚଳନ : ପ୍ରାଥମିକ, ଉଚ୍ଚପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଚଳନ କରାଯାଇଛି । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସମସ୍ତ ବିଷୟକୁ ନେଇ ସମନ୍ୱିତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ପ୍ରଚଳନ କରାଯାଇଛି । ସେହିଭଳି ଦ୍ୱିତୀୟ, ତୃତୀୟ ଆଦି ଶ୍ରେଣୀରେ ସମନ୍ୱିତ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତ୍ତିକ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପ୍ରଚଳିତ ହେଉଛି । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କଲାବେଳେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପୂର୍ବଭଳି ଗୋଟିଏ ବିଷୟର କିଛି ଅଂଶ ପଢ଼ାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଏକାଧିକ ବିଷୟର କେତେକ ଦକ୍ଷତାହାସଲ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରାଯାଉଛି । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମନ୍ୱିତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ଯୋଜନା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ପାରମ୍ପରିକ ପାଠ ଯୋଜନାଠାରୁ ଅଲଗା ହେବ ।

(ଗ) ବହୁଶ୍ରେଣୀ ପରିସ୍ଥିତି : ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଏକାଧିକ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ାଉଥିବାରୁ ସେଠାରେ ବହୁଶ୍ରେଣୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ପଡୁଛି । ସେହିଭଳି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଯୋଜନା କେନ୍ଦ୍ରରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଏକାଧିକ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ ଯୋଜନା ଉପଯୁକ୍ତ ହେବନାହିଁ ।

(ଘ) ଶିକ୍ଷାଦାନର ଆବଶ୍ୟକତା : ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଭିତ୍ତିକ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷକ ଆଦୌ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବେ ନାହିଁ । ବୋଲି ଭାବିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ, କେତେକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ନୂତନ ଅବଧାରଣାକୁ ବୁଝାଇବା, କୌଣସି କଠିନ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ସରଳ ଓ ବୋଧଗମ୍ୟ କରାଇବା, ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ଆଦି ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାଦାନ ମାଧ୍ୟମରେ କରାଇବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସକ୍ରିୟ କରାଇବା ଓ ସବୁ ପିଲାଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଦାୟିତ୍ୱ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର । ଏଥିପାଇଁ ପାଠ ଯୋଜନାରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ପଡିବ ।

ଆଗାମୀ ଦିନ ମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତିରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାକୁ ଥିବାରୁ ପାଠ ଯୋଜନାର ସ୍ୱରୂପ କିପରି ହେଲେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶ୍ରେଣୀ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା ସହାୟକ ହୋଇପାରିବ ତାହା ବିଚାରକୁ ନେବା ଦରକାର । ଏହି ପ୍ରକାର ପାଠ ଯୋଜନାର ଚାରୋଟି ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ ସଂପର୍କରେ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

* ପାଠ ଯୋଜନାଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭିତ୍ତିକ ହେବ, ଗୋଟିଏ ପିରିୟଡ଼ ବା ଗୋଟିଏ ଦିନରେ କୌଣସି ବିଷୟବସ୍ତୁର ଯେତିକି ଅଂଶର ଶିକ୍ଷାଦାନ– ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବ, ସେ ସବୁର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ପାଇଁ ପାଠ ଯୋଜନାରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିବା ଦରକାର ।

* ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଠ ଯୋଜନାଟି ସାମଗ୍ରିକ, ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ସରଳ ହେବା ଦରକାର । ଅର୍ଥାତ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲର ସମଗ୍ର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଯୋଜନାଟିରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଥିବ । ଏହାଛଡା ଏହା ବେଶି ବଡ଼ ନହେଲେ ଭଲ । କାରଣ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଏହି ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ସହଜ ହୋଇଥାଏ ।

* ପାଠ ଯୋଜନାଟି ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ନମନୀୟ ହେବ । ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ– ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଚାଲୁଥିବାବେଳେ କେତେକ କାରଣ ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ପାଇଁ ଏଥିରେ କେତେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦରକାର ହୋଇଥାଏ । ବେଳେବେଳେ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ–ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଚାଲୁଥିବା ବେଳେ ବହୁ ନୂତନ ଧାରଣା, ପଦ୍ଧତିର ଉଦ୍‌ଭବ ହୁଏ ଯେଉଁଥିରୁ ଶିକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିବାରେ ଉନ୍ନତ ପନ୍ଥା ମିଳିଥାଏ । ଆଉ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପାଠ ଯୋଜନାରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡିକ ହାସଲରେ ଅନ୍ତରାୟ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବାରୁ ସେଗୁଡିକୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ବଦଳାଇବାକୁ ପଡେ । ତେଣୁ ପାଠ ଯୋଜନାଟି ନମନୀୟ ହୋଇଥିଲେ ଏସବୁକୁ ଏଥିରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବା ସହଜ ହୋଇଥାଏ ।

* ପାଠ ଯୋଜନାଟି ପିଲାଙ୍କ ସ୍ତର ଦକ୍ଷତା ଆଧାରିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହାଛଡା ଏହା ଏପରି ହୋଇଥିବ ଯାହାକି ବାସ୍ତବତା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ପାରୁଥିବ । ଏଥିରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମସ୍ତ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ପଦ୍ଧତି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ହେବା ଦରକାର ।

*ପାଠ ଯୋଜନାଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରି ହେଉଥିବ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

୪. ପାଠ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାବେଳେ କେଉଁ ୪ଟି ବିଷୟ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଏ ?

ପାଠ ଯୋଜନାର ବିଷୟବସ୍ତୁ : ପାଠ ଯୋଜନାରେ ଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକୁ ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । ସେଗୁଡିକ ହେଲା -

୧- ଶିକ୍ଷାଦାନ - ଶିକ୍ଷଣର ପୂର୍ବ ପ୍ରସ୍ତୁତି

୨- ଶିକ୍ଷାଦାନ - ଶିକ୍ଷଣ ସମୟର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ

୩- ଶିକ୍ଷାଦାନ- ଶିକ୍ଷଣର ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ

ଶିକ୍ଷାଦାନ - ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ : ପାଠ୍ୟ ଯୋଜନାର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ କେଉଁ ସବୁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଆବଶ୍ୟକ ତାର ସୂଚନା ଦିଆଯିବା ଦରକାର । ଏଥିରେ ସାଧାରଣତଃ ୬ଟି ଦିଗ ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦିଆଯାଏ ସେଗୁଡିକ ହେଲା -

ଶିକ୍ଷାଦାନ - ଶିକ୍ଷଣର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ : (ଯେଉଁ ସମୟ ପିରିୟଡ୍) ରେ ଏବଂ ଯେଉଁ ବିଷୟର ଯେଉଁ ଅଂଶ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିବ, ସେହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ଅଂଶଟିର ଯେଉଁସବୁ ଶିକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ (ଦକ୍ଷତା) ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ଆଶା ରଖାଯାଇଥାଏ । ସେସବୁକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବେ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ନିରପ୍ରିତ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

* **ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ :** ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥିର ହେଲା ପରେ ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟ / ଦକ୍ଷତା ହାସଲ ପାଇଁ କେଉଁ ସବୁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯିବ ତାହା ସ୍ଥିର ହୋଇ ପାଠ ଯୋଜନାରେ ଉଲ୍ଲେଖ ହେବା ଦରକାର । ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକ ପିଲାଙ୍କ ସ୍ତର, ଆବଶ୍ୟକତା, ଅନୁଭୂତି ଉପରେ ଆଧାରିତ ହେବା ଦରକାର । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ପଡିଲେ ଏହି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ବଦଳରେ ଆଉ କେଉଁ ସବୁ ବିକଳ୍ପ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରାଯାଇଥିବ, ଶିକ୍ଷଣ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ ପାଇଁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରିବ ତାହା ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ ହେବା ଦରକାର । ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକ ଯେପରି ସବୁ ବର୍ଗର ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଉଚିତ୍ ହେବ ତାହାମଧ୍ୟ ବିଚାରକୁ ନିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ : ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରାଯାଇଥିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକରେ କେଉଁସବୁ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ ତାହା ପାଠ ଯୋଜନାରେ ସ୍ଥାନ ପାଇବ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ଏକ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ଓ ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀର ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ ।

ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ: ଶିକ୍ଷକ-ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଶ୍ରେଣୀ କକ୍ଷରେ କିପରି ଭାବ ଆଦାନପ୍ରଦାନ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷଣ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରିବେ ଏହା ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରାଯାଇଥିବା ଉଚିତ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟିରେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କେଉଁସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ତାହା ଉଲ୍ଲେଖ ହେବା ଦରକାର ।

ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ବ୍ୟବସ୍ଥା : ଶ୍ରେଣୀରେ ଦରକାର ହେଉଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସହିତ ଅନ୍ୟକିଛି ବିଶେଷ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆବଶ୍ୟକ ପଡୁଥିଲେ ଏହାର ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ପାଠ ଯୋଜନାରେ ଦିଆଯିବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଏକାଧିକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ସମ୍ମିଳିତ ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନା ମନିଟ୍‌ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବହୁଶ୍ରେଣୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଦସ୍ୟ ମାନଙ୍କ ସହଯୋଗ ଓ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଭିଡିଓ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ମଧ୍ୟ ପାଠ ଯୋଜନାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯିବା ଉଚିତ ।

ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତି : ପିଲାମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣକୁ ସହଜ, ସରଳ, ବୋଧଗମ୍ୟ ଓ ଆନନ୍ଦଦାୟୀ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୋଗ କରାଯାଉଥିବା ପଦ୍ଧତିର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସୂଚନା ପାଠ ଯୋଜନାରେ ରହିବ । ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟର ଉପଯୁକ୍ତ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ କେଉଁସବୁ ପ୍ରଣାଳୀ ବା ପ୍ରବିଧିଗୁଡିକ ଉପଯୋଗ କରାଯିବ ସେସବୁ ଏଥିରେ ଉଲ୍ଲେଖ ରହିବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଶିକ୍ଷଣ ବାକ୍ୟ ଭିତ୍ତିକ ପନ୍ଥାରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରବିଧି ଯଥା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବା ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ, ଗଳ୍ପକଥନ, ଆଲୋଚନା, ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।

ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ସମୟର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ: ପାଠ ଯୋଜନାର ଏହି ଭାଗଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯାଏ । କାରଣ ଏହି ଭାଗରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ସ୍ୱରୂପ ବିଷୟରେ ସବିଶେଷ ତଥ୍ୟ ମିଳିଥାଏ । ଏହି ଭାଗକୁ ତିନୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟ ବା ସୋପାନରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ ।

କ- ଉପକ୍ରମ

ଖ- ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ

ଗ- ମୂଲ୍ୟାୟନ

ଉପକ୍ରମ : ଶ୍ରେଣୀରେ କୌଣସି ଏକ ବିଷୟ ଆଧାରିତ ପ୍ରସଙ୍ଗର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା ବେଳେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ମାନସିକ ପ୍ରସ୍ତୁତିକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଏ । ତେଣୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆରମ୍ଭରେ ବା ପ୍ରଥମ ପିରିୟଡ଼ରେ ହେଉ ବା ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ପାଠପଢ଼ା ସରିବା ପରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପିରିୟଡ଼ରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ବିଷୟ ପାଠ ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ କରିବା ସମୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ମାନସିକ ସ୍ଥିତି ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ବିକ୍ଷିପ୍ତମନକୁ ପାଠପଢ଼ା ପ୍ରତି କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ପଡିଥାଏ ।ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସକ୍ରିୟାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀରେ କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ସକ୍ରିୟାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟଟି ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ସହ ସମ୍ପର୍କିତ ହୋଇଥିଲେ ଭଲ । ପଢ଼ାଯିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରାଯାଉଥିବା ପାଠଟି ପୂର୍ବରୁ ପଢ଼ାଯାଇଥିବା ପାଠର ଅଂଶ ହୋଇଥିଲେ ପୂର୍ବପାଠର ମୁଖ୍ୟ ଧାରଣା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ମନ ପକାଇବା ବା ସେଗୁଡିକୁ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବା ଦୁଇଟି ପୁନର୍ବଳନ କାର୍ଯ୍ୟ କିମ୍ବା ମୂଲ୍ୟାୟନ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ ।

ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ପିଲାମାନେ ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ପୂର୍ବାଦିତ ଜ୍ଞାନର ଦୃଢ଼ୀକରଣ କରନ୍ତି ଓ ନୂଆପାଠ ଶିଖିବା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସମୁଦାୟ ପିରିୟଡ ଅବଧି ୪୦ ମିନିଟ୍ ହୋଇଥିଲେ ଏହିକାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ୫ରୁ ୭ ମିନିଟ୍ ସମୟ ଦିଆଯାଇପାରିବ ।

ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ : ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପାଠ ଯୋଜନାର ମୁଖ୍ୟ ଭାଗ ରୂପେ ବିବେଚନା କରାଯାଏ । ଏହି ସମୟରେ ଶିଖିବାକୁ ଥିବା ନୂତନ ପାଠ ସମ୍ପର୍କିତ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସଂଗଠିତ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ନିରୂପିତ ଦକ୍ଷତାଗୁଡିକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଯେପରି ହାସଲ କରିବେ ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥାଏ । ଏଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ମୁଖ୍ୟ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟର ଉଦାହରଣ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଛି ।

ପ୍ରାଥମିକ କାର୍ଯ୍ୟ : ପ୍ରଥମ କରି ନୂତନ ପ୍ରତ୍ୟୟର ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀକୁ ଏହି ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

ଅଭ୍ୟାସ ବା ପୁନର୍ବଳନ କାର୍ଯ୍ୟ : ଶିଖିଥିବା ନୂତନ ପାଠର ଦୃଢ଼ୀକରଣ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅଭ୍ୟାସ ବା ପୁନର୍ବଳନ କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ପିଲାଙ୍କୁ ଶିଖାଇବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ଦଳଗତ ବା ସାମଗ୍ରିକ ଭାବେ ପରିଚାଳନା କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ନିଜେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିଥାନ୍ତି । କଠିନ ବିଷୟ ବସ୍ତୁକୁ ଉଦାହରଣ ସହ ବୁଝାଇବା, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପରୀକ୍ଷଣ କରି ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା, ଗୀତ ଗାଇବା, ଗପ କହିବା, ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ କରନ୍ତି । ସେ ସବୁକୁ ଆମେ ଶିକ୍ଷାଦାନର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିପାରିବା । ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଶେଷ ଭାଗରେ ସେହି ପିରିୟଡରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ କ'ଣ ଶିଖିଲେ ତାର ସଂକ୍ଷେପଣ କରାଯିବାର ସୂଚନା ରହିଥାଏ ।

ମୂଲ୍ୟାୟନ : ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଅଗ୍ରଗତି ଜାଣିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ପିରିୟଡରେ ଶେଷ ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍‌ରେ ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବେ ।

ଏହି ତିନୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଓ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପାଠ ଯୋଜନା ରହିଥାଏ ।

* ନିରୂପିତ ବିଷୟ ବସ୍ତୁର ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ କେଉଁସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ଓ ତଦନୁସାରେ ଶିକ୍ଷକ କ'ଣ କରିବେ ସେସବୁ ସଂକ୍ଷେପରେ ଉଚିତ କ୍ରମରେ ସୂଚାଇ ଦିଆଯାଏ । ଏହା ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ସେ ସବୁର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାରର ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଇଥାଏ ।
* ପ୍ରତ୍ୟେକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ କରାଯାଉଥିବା ପ୍ରତିଟି କାର୍ଯ୍ୟ କେତେ ସମୟରେ ସରିବ ତାର ଆନୁମାନିକ ସମୟ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ ଏବଂ ଏହି ଆନୁମାନିକ ସମୁଦାୟ ସମୟ ସେହି ପିରିୟଡଟିର ସମୁଦାୟ ସମୟ ସହ ସମାନ ହୋଇଥାଏ ।
* ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସୁଚାରୁରୂପେ ସମ୍ପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ଯଦି କିଛି ବିଶେଷ ତଥ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ ଓ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ କେତେକ ବିଶେଷ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ପଡୁଥାଏ ସେ ସବୁକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଲେଖାଯାଏ ।

ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ସମୟର ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ : ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ- ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା ପରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଟି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ । ସେଗୁଡିକ ହେଉଛି :-

(୧) ଶ୍ରେଣୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଫଳାଫଳ ସମୀକ୍ଷା : ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟବସ୍ତୁର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପରେ ଶ୍ରେଣୀ କାର୍ଯ୍ୟର ଫଳାଫଳ ଉପରେ ଶିକ୍ଷକ ସମୀକ୍ଷା କରିପାରନ୍ତି ଏହି ସମୀକ୍ଷା ପରବର୍ତ୍ତୀ ପିରିୟଡ଼ରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ- ଶିକ୍ଷଣକୁ ଅଧିକ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଫଳପ୍ରଦ କରିପାରେ । ଏହି ସମୀକ୍ଷା କିପରି କରାଯିବ ତହିଁର ସୂଚନା ପାଠ ଯୋଜନାରେ ଦିଆଯିବ । ଏପରି ସମୀକ୍ଷା ଅନୌପଚାରିକ ଭାବେ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ ବା ବାହାରେ କରାଯାଇପାରେ ।

ଗୃହ କର୍ମର ସୂଚନା : ପିରିୟଡ଼ ଶେଷପରେ ଆହରିତ ଶିକ୍ଷଣ ଦକ୍ଷତାକୁ ଅଧିକ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ କେତେକ ଗୃହକର୍ମର ସୂଚନା ପାଠ ଯୋଜନାରେ ଦିଆଯିବା ଦରକାର ।

ପାଠ ଯୋଜନା ଫର୍ଦ୍ଦ : ପାଠ ଯୋଜନାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟବସ୍ତୁ କିପରି ଲିପିବଦ୍ଧ ହେବ ତାହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ, ଶିକ୍ଷଣ ବିଷୟ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ପରିସ୍ଥିତି (ଏକ ବା ବହୁ ଶ୍ରେଣୀ) ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ । ଏହି ପାଠଯୋଜନାକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଫର୍ଦ୍ଦ (format) ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହାକୁ ଏକ ନମୁନାଭାବେ ନିଆଯାଇପାରେ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଏହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ବହୁଶ୍ରେଣୀ ପାଠଯୋଜନାର ସ୍ୱରୂପ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି ।

ପାଠ ଯୋଜନା ଫର୍ଦ୍ଦ (Lesson plan format) :

କ. ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣର ପୂର୍ବ ପ୍ରସ୍ତୁତି

ସାଧାରଣ ତଥ୍ୟ		ଆବଶ୍ୟକ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ
ତାରିଖ	୧	
ବିଦ୍ୟାଳୟର ନାମ	୨	
ଶ୍ରେଣୀ	୩	
ନିର୍ଘଣ୍ଟ	୪	
ବିଷୟ	ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତି	ବିଶେଷ ବ୍ୟବସ୍ଥା
ପ୍ରସଙ୍ଗ	_____	_____
ସମୟ	_____	_____
ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ		

ଖ. ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ

ପର୍ଯ୍ୟାୟ / ସୋପାନ	ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ	ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ
ଉପକ୍ରମ	ସକ୍ରିୟାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ	
ଉପସ୍ଥାପନ	ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ -୧ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ -୨ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ -୩	
ମୂଲ୍ୟାୟନ	ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ	

(ଗ) ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟ : (୧) ପାଠସମୀକ୍ଷା (୨) ଗୃହକର୍ମ

ଉପରୋକ୍ତ ଫର୍ଦ୍ଦ (format) ଆଧାରରେ ଶିକ୍ଷକ ଏକ / ବହୁଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁଚାରୁ ରୂପେ ପରିଚାଳନା କରିବା ପାଇଁ ପାଠଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିବେ ।

3.3.6 ପାଠଟୀକା (Lesson Note) : ଶିକ୍ଷକ ଦୈନିକ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପରିଚାଳନା କରିବା ପାଇଁ ପାଠଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଯଥା ପ୍ରାକ୍ ସେବାକାଳୀନ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ସେବାକାଳୀନ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ମାସିକ ଶୈକ୍ଷିକ ଆଲୋଚନାଚକ୍ରରେ (ମାସିକ ବୈଠକ ଆଲୋଚନା ଚକ୍ରରେ) ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବେ ପାଠ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ଏହା ଆଧାରରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମମାନ ପରିଚାଳନା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରାକ୍ ସେବାକାଳୀନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣରେ

ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ ପାଇଁ ଏପରି ପାଠଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ହୋଇଥାଏ । ଏପରି ପାଠଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଦ୍ୱାରା ନୂଆ କରି ଶିକ୍ଷକତା କରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହର କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ବାସ୍ତବ ଅଭିଜ୍ଞତା ପାଇଥାନ୍ତି । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ପାଠଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ କୌଶଳ ହାସଲ କରିପାରନ୍ତି ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ପାଠଟୀକା କହିଲେ କଣ ବୁଝ ଉଦାହରଣ ସହ ବୁଝାଅ ?

ପାଠଟୀକାର ଆବଶ୍ୟକତା : ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଅତିକମ୍‌ରେ ଦୈନିକ ୫ରୁ ୬ ପିରିୟଡ଼ ଏକ ଶ୍ରେଣୀ ବା ବହୁଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ପଡିଥାଏ । ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେ ଅଧ୍ୟାପନା କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିରିୟଡ଼ ପାଇଁ ପାଠ ଯୋଜନା କରିବା ସମ୍ଭବପର ହୋଇନଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଜଣେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଅତି ସଂକ୍ଷେପରେ ପାଠ ଯୋଜନାଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବାସ୍ତବ ଓ ସହଜ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପାଠ ଯୋଜନାକୁ ଦୈନିକ ପାଠଟୀକା ବା ପାଠଟୀକା (Lesson note / diary) କୁହାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ପାଠଟୀକା ହେଉଛି ପାଠ ଯୋଜନାର ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରୂପ ।

ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରୁଥିବା ସମୟରେ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ, ଆଞ୍ଚଳିକ ସାଧନ କେନ୍ଦ୍ର ସଂଯୋଜକ ମଣ୍ଡଳ ସାଧନ କେନ୍ଦ୍ର ସଂଯୋଜକ, ଅନୁ, ନିରୀକ୍ଷକ, ଜିଲ୍ଲା ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାରୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ବରିଷ୍ଠ ଅଧିକାରୀମାନେ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଠିକ୍‌ଭାବେ ହେଉଛି କି ନାହିଁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଶ୍ରେଣୀ ପରିଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । ପାଠଟୀକାଟି ଶିକ୍ଷାଦାନ କରୁଥିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଖରେ ଥିଲେ ସେମାନେ ଏହାକୁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଖରୁ ନେଇ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଠିକ୍ ଭାବେ ହେଉଛି କି ନାହିଁ ଓ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବେ ଶିଖୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ତାହା ଜାଣିପାରନ୍ତି ଓ ଆବଶ୍ୟକସ୍ଥଳେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏହାଛଡ଼ା ଏକକ ପରୀକ୍ଷା ପରେ ଯେଉଁ ପିଲାମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଦୁର୍ବଳତା ଜଣାପଡ଼େ ପାଠଟୀକା ଆଧାରରେ ପ୍ରତିକାରମୂଳକ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସହଜ ହୋଇଥାଏ ।

ପାଠଟୀକାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ : ପାଠ ଯୋଜନାର ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁଗୁଡିକ ଅତି ସଂକ୍ଷେପରେ ପାଠଟୀକାରେ ଥାଏ । ଏଠାରେ ଆମର ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ରହିବା ଉଚିତ ଯେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଠ ଯୋଜନାଟି ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ ବା ଆବଶ୍ୟକସ୍ଥଳେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ (ଉପରଶ୍ରେଣୀର) ମଧ୍ୟ ଏଥିରୁ ଶ୍ରେଣୀ କାର୍ଯ୍ୟର ଯୋଜନା ଜାଣିପାରିବେ କିନ୍ତୁ ପାଠ ଟୀକାଟିହେଉଛି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ନିଜେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଯୋଜନାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଲିପିଟିଏ । ତାକୁ ଅନ୍ୟଶିକ୍ଷକ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କାହାଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହାର କରିବା ସୁବିଧାଜନକ ହୋଇ ନଥାଏ । ମାତ୍ର ଆବଶ୍ୟକସ୍ଥଳେ ପାଠଟୀକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷକ ଯଦି କୌଣସି କାରଣରୁ ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହନ୍ତି ଏହା ଅନ୍ୟଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସଂପୃକ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷାଦାନ- ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ସେ ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି ସଂପୃକ୍ତ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ପାଠଟୀକାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଅଧିକ ଓ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଫଳପ୍ରଦ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ନିତ୍ୟାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

* ପାଠଟୀକାଟି ସାଧାରଣତଃ ନୋଟ୍‌ଖାତାର ସର୍ବାଧିକ ଗୋଟିଏ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖାହେବ ଏବଂ ଏଥିରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସୂଚନାମାନ ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ।
* ତାରିଖ, ଶ୍ରେଣୀ, ବିଷୟ, ପ୍ରସଙ୍ଗ, ଆଦିର ବିବରଣୀ ।
* ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।
* ଆବଶ୍ୟକ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ।
* ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣୀ ।
* ଶିକ୍ଷଣ ସହାୟତା ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ ପାଇଁ କେତେକ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନର ସୂଚନା ।
* ମୂଲ୍ୟାୟନର ଫଳାଫଳ

ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରୁଥିବା ବେଳେ ପାଠଟୀକାଟି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ରହିବା ଦରକାର । ଶ୍ରେଣୀରେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଯୋଜନା କେତେଦୂର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା ତାହା ପାଠଟୀକାରେ ଲେଖିଦେଲେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପିରିୟଡ୍‌ରେ ଯୋଜନା କଲାବେଳେ ଦରକାରରେ ଆସିଥାଏ ।

ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସଂପୃକ୍ତ ଥିଲାବେଳେ ଅନେକ ସମୟରେ ଅନେକ ଅଭିନବ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଶିକ୍ଷଣ ଉପକରଣ ବା ନୂତନ ପଦ୍ଧତିର ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଏପରି ନୂତନ ଚିନ୍ତାକୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଶିକ୍ଷକ ପାଠଟୀକାରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ଟିପି ଦେଲେ ଭବିଷ୍ୟତରେ କାମରେ ଆସିଥାଏ । ଏହିସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଜଣେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ନିୟମିତ ଭାବେ ପାଠଟୀକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ପାଠଟୀକାରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପାଠଯୋଜନାଟି ଲିପିବଦ୍ଧ ହେବା ପାଇଁ ଫର୍ଦ୍ଦଟିଏ ଆବଶ୍ୟକ । ନିମ୍ନରେ ପାଠଟୀକାର ଫର୍ଦ୍ଦଟିଏ ଦିଆଯାଇଛି ଏଥିରେ ଶିକ୍ଷକ ଏକ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ବହୁଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପାଠ ଯୋଜନାଟି ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଅଛି ।

ତାରିଖ ..... ନିର୍ଘଣ୍ଟ .....

ଶ୍ରେଣୀ ..... ସେକ୍‌ସନ .....

ବିଷୟ ..... ପ୍ରସଙ୍ଗ .....

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ	ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ (ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା)	ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ	ମନ୍ତବ୍ୟ (ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟର ଫଳାଫଳ)
୧	୨	୩	୪

ଉପରୋକ୍ତ ଫର୍ଦ୍ଦରେ ପାଠ ଯୋଜନାଟିକୁ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବେ ଲେଖି ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳପ୍ରଦ ହେବ ବୋଲି ଆଶା କରାଯାଏ ।

3.4. ଏହି ଏକକରୁ ଆମେ କ'ଣ ଶିଖିଲେ :

– ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣକୁ ଫଳପ୍ରଦ କରିବାକୁ ହେଲେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଯୋଜନାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ।

– ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ବେଳେ ଗୋଷ୍ଠୀ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା, ବିଦ୍ୟାଳୟ ଛୁଟି ତାଲିକା, ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଏ ।

– ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଅଧିକାର ଅଧିନିୟମ ୨୦୦୯ ଓ ୨୦୧୦ ପ୍ରଚଳନ କରିଛନ୍ତି ।

– ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ବାର୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଓ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଆକାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

– କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗଗୁଡିକ ହେଉଛି- ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟର ଗୁରୁତ୍ୱ, ମୂଲ୍ୟାୟନ ପାଇଁ ଧାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଦିବସ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଇତ୍ୟାଦି ।

– ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସଫଳ ଭାବେ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ବାର୍ଷିକ ପାଠ ଯୋଜନା, ପାଠ୍ୟ ଖସଡ଼ା, ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନା, ପାଠ ଯୋଜନା ଓ ପାଠଟୀକା ପ୍ରସ୍ତୁତିର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ।

3.5 ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର :

1. ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାର ଆଇନ ୨୦୦୯ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ସ୍ଥାନୀୟ ପରିସ୍ଥିତି ।
2. ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟକୁ ପରିଅଡ୍‌ରେ ବଣ୍ଟନ, ପାଠ ବିଷୟର ବଣ୍ଟନ, ସାପ୍ତାହିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ।
3. ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ, ବୋଧ (ବୁଝିବା), ଓ ଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗ ।
4. ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶ ପାଇଁ ବୌଦ୍ଧିକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ହେବ ।
5. ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନାର ଯେ କୌଣସି ୩ଟି ଆବଶ୍ୟକ ।
6. ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନାର ଉପକାରିତା ଗୁଡିକ ଦର୍ଶାଯିବ ।
7. ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତି (ଶିଶୁ କୈନ୍ଦ୍ରିକ), ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପ୍ରକୃତି (ସମନ୍ୱିତ) ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରକାର (ଏକା ଶ୍ରେଣୀ/ବହୁ ଶ୍ରେଣୀ) ଏବଂ ଶିକ୍ଷାଦାନର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକତା ।

3.6. ଏକକ ସମ୍ବଳିତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ :

୧ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଯୋଜନା କିପରି କରାଯିବ ?

୨. ବାର୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଓ ଦୈନିକ ପାଠ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ ।

୩. ଶିକ୍ଷଣାନୁଭୂତିର ନିୟମିତ ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଏ କାହିଁକି ?

୪. ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ ଦାୟିତ୍ୱ ବଣ୍ଟନ ଓ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତ୍ତିକ ଦାୟିତ୍ୱ ବଣ୍ଟନ ମଧ୍ୟରେ କେଉଁଟି ଅଧିକ ଉପଯୋଗୀ ଓ କାହିଁକି ?

୫. ବାର୍ଷିକ ପାଠଯୋଜନାର କେଉଁସବୁ ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ?

୬. ପାଠ୍ୟ ଖସଡା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ? ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏହାର ଆବଶ୍ୟକତା କାହିଁକି ଅଛି ?

୭. ଏକକ ପାଠ ଯୋଜନା କ'ଣ ? ଏହା କିପରି କରାଯାଏ ।

୮. ଦୈନିକ ପାଠ ଯୋଜନା ଓ ପାଠଟୀକା ମଧ୍ୟରେ କେଉଁ ପ୍ରକାର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଓ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି ?

3.7 ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ପୁସ୍ତକ ସୂଚୀ :

ଡଃ ସର୍ବେଶ୍ୱର ସାମଲ, ଡଃ ପ୍ରେମଲତା ମହାପାତ୍ର, ଡଃ ଗୌରାଙ୍ଗ ଚରଣ ନନ୍ଦ : ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂରଚନା ଓ ସଂପାଦନ, ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ, ଓଡ଼ିଶା (୧୯୯୯-୨୦୦୦)

N.C.E.RT (1998) The Primary years, towords a curricular frame work. Vol-I New Delhi.

Arends Richard (1998) Learning to teach (4th Edn.) Boston, McGraw Hill.

ଡଃ. ଚକ୍ରଧର ବିଶ୍ୱାଳ, ଡଃ. ପ୍ରେମଲତା ମହାପାତ୍ର, ପ୍ରାଧ୍ୟାପକ ନିରଞ୍ଜନ ଜେନା, ପ୍ରାଧ୍ୟାପକ ପ୍ରମଥେଶ ଦାସ, ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପରିଚାଳନା ଓ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତି, ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଗବେଷଣା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ, ଓଡ଼ିଶା, ଭୁବନେଶ୍ୱର ।

ଶିଶୁ ଶିକ୍ଷାଅଧିକାର ଅଧିନିୟମ ୨୦୦୯ ।

ଶିଶୁ ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାର ଆଇନ ୨୦୧୦ ।

❖❖❖

4. ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂଚାଳନରେ ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଦ୍ୟାର ସମନ୍ୱୟ

ଗଠନକ୍ରମ

4.1 ଉପକ୍ରମ

4.2 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

4.3 ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା (ICT)

- 4.3.1 ICT ସଂପର୍କରେ ସାଧାରଣ ଧାରଣା
- 4.3.2 ICT ର ସାଧନୀ
- 4.3.3 ICT ର ହାର୍ଡୱ୍ୟାର, ସଫ୍‌ଟୱ୍ୟାର ଓ କମ୍ପ୍ୟୁଟର

4.4 ICT ର ପ୍ରୟୋଗ

- 4.4.1 ICT ଏବଂ ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ରୂପରେଖ ୨୦୦୫
- 4.4.2 ଶିକ୍ଷାରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର
- 4.4.3 କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣ
- 4.4.4 ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ
- 4.4.5 ଶିକ୍ଷାରେ ICT ସମ୍ବଳ

4.5 ଶ୍ରେଣୀକାର୍ଯ୍ୟରେ ICT ର ସମନ୍ୱୟ

- 4.5.1 ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ICT ର ସମନ୍ୱୟ
- 4.5.2 ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣରେ ICT ର ସମନ୍ୱୟ

4.6 ଏହି ଏକକରୁ ଯାହା ଶିଖିଲେ

4.7 ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର

4.8 ଏକକ ସମ୍ବଳିତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

4.9 ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ପୁସ୍ତକ ସୂଚୀ

4.1 ଉପକ୍ରମ :

ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତୁମେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥା ଜାଣିବାକୁ ପାଇଛ । ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତିର ସମନ୍ୱୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣକୁ ଅଧିକ ଫଳପ୍ରଦ ଓ ଆଗ୍ରହୋଦ୍ଦୀପକ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତି ଓ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ବ୍ୟବହାର କରି ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଉପସ୍ଥାପନା କରିବାର ଅନେକ ଅନୁଭୂତି ତୁମ ପାଖରେ ଅଛି । ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ସରୁ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୁ ଯୋଗାଇବାରେ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଅଂଶଗ୍ରହଣକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରାଇବାରେ ତୁମେ ଅଳ୍ପେ ବହୁତେ ସଫଳତା ହାସଲ କରିଅଛ । ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା (Information and communication Technology- ICT) ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ପନ୍ଥା ଓ ଭାବ ବିନିମୟ ଶିକ୍ଷଣକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ଏବଂ ଅଧିକ ସମୃଦ୍ଧ କରିଥାଏ । ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚିତ ରୂପେ ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ସାଧନୀକୁ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମନ୍ୱିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ତୁମେ ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଦ୍ୟାର ଅର୍ଥ ସେଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ବିଭିନ୍ନ ସାଧନୀ, କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣ, ମୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବଳ ଏବଂ ଏହାକୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣ ଓ ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣରେ ସମନ୍ୱୟ କରିବାର ଉପାୟଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହେବ ।

4.2 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଏହି ଏକକଟି ଅଧ୍ୟୟନ ପରେ ତୁମେ–

- ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ଅର୍ଥ ବୁଝାଇପାରିବ ।
- ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ବିଭିନ୍ନ ସାଧନୀକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବ ।
- ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ସାଧନକୁ ସମନ୍ୱିତ କରିବାର କୌଶଳ ହାସଲକରିବା
- ଶିକ୍ଷଣରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ଭୂମିକା ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବ ।
- କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣର କୌଶଳଗୁଡ଼ିକୁ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ବ୍ୟବହାର କରିବ ।
- ମୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବଳର ପ୍ରକାର ଭେଦକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବ ।

4.3 ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା (ICT):

ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର୨୦୦୫ର ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତିରେ 'ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ବାହାରକୁ ଯାଇ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ରୁଦ୍ଧିମନ୍ତ କରିବା'–ଗୋଟିଏ ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତି । ସାଧାରଣତଃ ମନରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ ଯେ– ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ବାହାରକୁ ଯିବା କିପରି ? ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ବାହାରକୁ ଯିବାର ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ ହେଉଛି– ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଦ୍ୟାକୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସମନ୍ୱିତ କରିବା । ଏହାଦ୍ୱାରା–

- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ବାହାରେ ଥିବା ବିବିଧ ଉତ୍ସରୁ ବହୁ ପ୍ରକାରର ତଥ୍ୟ ଓ ତହିଁର ପ୍ରୟୋଗ ସମ୍ପର୍କରେ ବହୁ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିପାରେ ।
- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଅନେକ ବିଷୟଗତ ଅବୋଧ୍ୟ ତଥ୍ୟକୁ ସହଜରେ ବୁଝିପାରିଥାଏ ।
- ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜାଣିବାପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ ହୁଏ ।
- ନୂଆ ନୂଆ କଥାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଥାଏ ।
- ସାମଗ୍ରିକ ଭାବେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଦ୍ୱିତୀୟରେ ସମଗ୍ର ରାଜ୍ୟରେ Right of Children to free and Compulsory Education (RCFCE) Act-2009 ଲାଗୁ ହୋଇସାରିଲାଣି । ଏହି Actର ଧାରା–29, (ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ ପଦ୍ଧତି)ର ଉପଧାରା 2(e) ରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ– ଶିଶୁସୁଲଭ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ପରିବେଶରେ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ଆବିଷ୍କାର ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନମୂଳକ ଉପାୟରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବା ହେଉଛି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଅଧିକାର । ଏହି ଅଧିକାର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ କଲାବେଳେ ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ସାହାଯ୍ୟ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ସେଥିପାଇଁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟା ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବା ନିହାତି ଆବଶ୍ୟକ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

1. ଠିକ୍ ଉକ୍ତି ପାଖରେ (✓) ଚିହ୍ନ ଏବଂ ଭୁଲ ଉକ୍ତି ପାଖରେ (X) ଚିହ୍ନ ଦିଅ ।

(କ) ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା କହିଲେ କେବଳ କମ୍ପ୍ୟୁଟରକୁ ବୁଝାଏ ।

(ଖ) ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା କେବଳ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିଥାଏ ।

(ଗ) ଇ-ମେଲ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ ।

4.3.1 ICT ସମ୍ପର୍କରେ ସାଧାରଣ ଧାରଣା : ଆମେ ସାଧାରଣ ଭାବେ ସୂଚନା, ଯୋଗାଯୋଗ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝୁଛେ, ଆସ ଆଲୋଚନା କରିବା । 'ସୂଚନା' ଏବଂ 'ଯୋଗାଯୋଗ' 'ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା' ତିନୋଟି ଶବ୍ଦକୁ ନେଇ ଗଠିତ ।

ଜଣେ ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମତରେ ସୂଚନା ହେଉଛି– "କୌଣସି ଚିତ୍ର / ବ୍ୟକ୍ତି / ପ୍ରସଙ୍ଗ / ସାମଗ୍ରୀ / ଜିନିଷର ବ୍ୟବହାର କିମ୍ବା ଯୋଜନା ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ତଥ୍ୟ ।" ମାତ୍ର ତଥ୍ୟ ଓ ସୂଚନା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରିବା ।

ତଥ୍ୟ ହେଉଛି ସଜଡା ହୋଇନଥିବା କେତେକ ଘଟଣା ବସ୍ତୁ, ଚିତ୍ର ବା କଥାର ସମାହାର ଯାହାକି ପରେ ସଜଡାଯାଇ ବା ପ୍ରକ୍ରିୟାବୃତ ହୋଇ ସୂଚନାରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଥାଏ ।

ସୂଚନା ହେଉଛି ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ସଜ୍ଜିକୃତ ତଥ୍ୟାବଳୀ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ '୧୬' ହେଉଛି ଏକ ତଥ୍ୟ । ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଏହା ବିଭିନ୍ନ କଥାକୁ ବୁଝାଇପାରେ । ମାତ୍ର ଯଦି କୁହାଯାଏ ମମତାର ବୟସ ୧୬ ବର୍ଷ, ତେବେ ଏଠାରେ ୧୬ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୂଚନାକୁ ବୁଝାଏ ।

ସୂଚନା ସମୂହର ସୁସଙ୍ଗତ ସମାହାରକୁ ଜ୍ଞାନ କହିବା ।

ଯୋଗଯୋଗ ହେଉଛି– କୌଣସି ତଥ୍ୟକୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରୁ ନେଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଖରୁ ଆଉ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି / ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଖରେ, ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଖରୁ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ/ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ନେଇ, ବକ୍ତା ପାଖରୁ ଶ୍ରୋତା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇବାର ବିଭିନ୍ନ ମାଧ୍ୟମ ବା ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଏହା ସିଧାସଳଖ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ, ଖବରକାଗଜ, ଚିଠି, ଟେଲିଫୋନ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ହୋଇପାରେ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

କେଉଁ କେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓ କେଉଁମାଧ୍ୟମରେ ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଥିବାର ତୁମେ ଜାଣିଛ ତାର ଏକ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା (Technology) କହିଲେ ବିଜ୍ଞାନକୁ ବୁଝାଯାଏ ନାହିଁ ଏହା ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗ ଦିଗକୁ ବୁଝାଏ । ବିଜ୍ଞାନର ବ୍ୟବହାର ଫଳରେ ବିଭିନ୍ନ ଶୈକ୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଶିକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ମଧ୍ୟ ପୂରଣ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହା ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଗଠନ, ଢାଞ୍ଚା ଓ ପରିଚାଳନା ପ୍ରଭୃତି ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ । ଏହାକୁ ଶିକ୍ଷାଦାନର ଗୁଣାତ୍ମକ ମାନ ନେଇ ଉପୁଜିଥିବା ସମସ୍ୟା ନିରାକରଣ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ ଓ ଶିକ୍ଷାର ପରିମାଣାତ୍ମକ ବିକାଶପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ ।

ସୂଚନା ଓ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା (Information and Communication Technology) ସଂକ୍ଷେପରେ (ICT)

ହେଉଛି ପ୍ରାୟୋଗିକ ସାଧନୀ ଏବଂ ସମ୍ବଳର ବିବିଧ ସମାହାର ଯାହା ତଥ୍ୟ ବା ସୂଚନାର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା, ସୃଷ୍ଟିକରିବା, ପ୍ରସାରକରିବା, ସଂରକ୍ଷଣ କରିବା ଏବଂ ତଥ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । [ୟୁନଡିପି-୨୦୦୦, ୟୁନେସ୍କୋ-୨୦୦୨]

ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ସଂଜ୍ଞା ଅନୁଯାୟୀ ଏଥିରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା କେତେକ ପ୍ରଚଳିତ ଉପକରଣ ତଥା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି– ରେଡ଼ିଓ, ଟେଲିଭିଜନ୍, ଭିଡିଓ, ସିଡି, ଟେଲିଫୋନ,ମୋବାଇଲ, ଉପଗ୍ରହ ବ୍ୟବସ୍ଥା, କମ୍ପ୍ୟୁଟର, ହାର୍ଡୱେୟା, ସଫ୍ଟୱେୟାର, ଟେଲି କନ୍‌ଫରେନସ୍, ଭିଡିଓ କନ୍‌ଫେରେନସ୍, ଇ-ମେଲ ଇତ୍ୟାଦି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା କହିଲେ– ଏହା ହାର୍ଡୱ୍ୟାର (Hardware), ସଫ୍ଟୱ୍ୟାର (Software), ନେଟ୍‌ୱାର୍କ ଏବଂ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ, ତଥ୍ୟର ସଂରକ୍ଷଣ, ତଥ୍ୟର ପ୍ରକ୍ରିୟା କରଣ, ତଥ୍ୟକୁ ଅନ୍ୟପାଖକୁ ପ୍ରେରଣ, ତଥ୍ୟ ଓ ସୂଚନାକୁ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା ସହ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ପର୍କିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇଥାଏ । ଏପରି ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ତିନୋଟି ବିଭାଗକୁ ନେଇ ଗଠିତ ।

(i) ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ଉପକରଣ (Information and Communication Infrastructure)

(ii) ସୂଚନା ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା (Information Technology)

(iii) ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା (Communication Technology)

ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଚିତ୍ରରୁ ଏହି ତିନୋଟି ବିଭାଗ ସଂପର୍କରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ହେବ ।

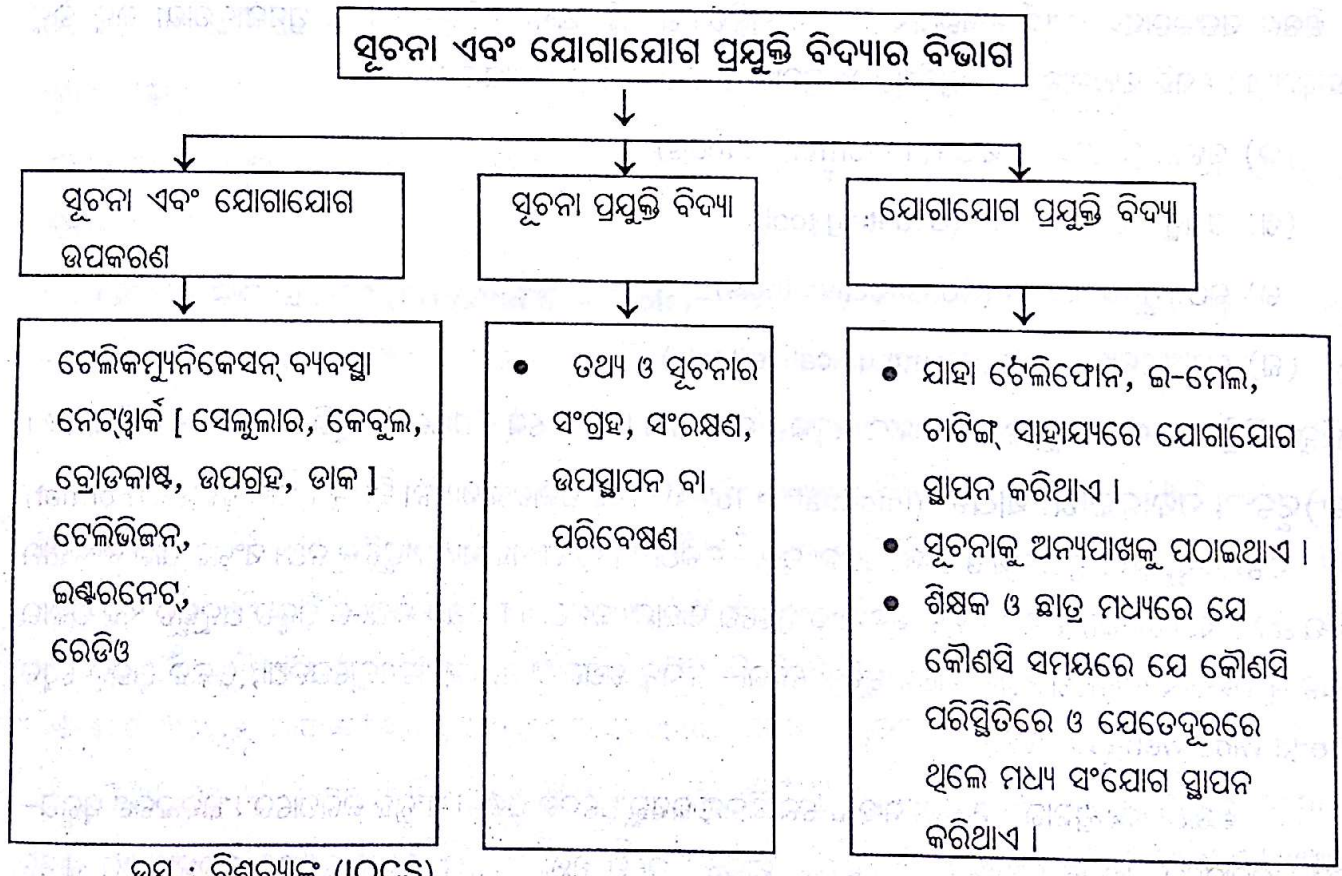

ଉତ୍ସ : ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କ (IOCS)

2. ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ତିନୋଟି ବିଭାଗ ନାମ କ'ଣ ?

3. ତୁମେ ସୂଚନା ପାଉଥିବା ମାଧ୍ୟମଗୁଡ଼ିକର ତାଲିକା କରି ଓ ସେଥିରୁ କେଉଁ ଗୁଡ଼ିକ ଦୃଶ୍ୟଶ୍ରାବ୍ୟ ଲେଖ ।

4.3.2 ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ସାଧନୀ (ICT ର ସାଧନୀ): ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି ଯେ– ଏହି ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ପ୍ରଯୁକ୍ତି ଯୁକ୍ତ ସାଧନୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରିଥାଏ, ସୂଚନା ଓ ତଥ୍ୟ ଅନ୍ୟପାଖକୁ ପଠାଇଥାଏ. ତଥ୍ୟ ଓ ସୂଚନାକୁ ସଂରକ୍ଷଣ କରି ରଖିଥାଏ ଏବଂ ସୂଚନା ପରିଚାଳନା କରିଥାଏ । ତେଣୁ ଏହି ସାଧନୀଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ବିଷୟଗତ ଜ୍ଞାନ ସଂଗଠିତ କରିବାରେ ଏବଂ ଧାରଣାକୁ ପ୍ରାଞ୍ଜଳଭାବେ ବୁଝିବାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ, ଏକଥା ତୁମକୁ ଭଲଭାବେ ଜଣାଥିବ । ବିଭିନ୍ନ ତଥ୍ୟକୁ ତୁମେ କିପରି ସଂଗ୍ରହ କରିଥାଅ ? ସାଧାରଣତଃ ତୁମେ ଏହିସବୁ ତଥ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ସରୁ ପାଇଥାଅ । ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ, ଖବରକାଗଜ, ପତ୍ରପତ୍ରିକା, ଅତିରିକ୍ତ ପୁସ୍ତକ (Reference Books), ଜର୍ନାଲସ୍ (Journals), ଟିପାଖାତା (Note book) , ରେଡିଓ, ଟେଲିଭିଜନ, ଇଣ୍ଟରନେଟ ଆଦି ବିବିଧ ପ୍ରକାର ଉତ୍ସରୁ ତଥ୍ୟ ମିଳିଥାଏ । ମାତ୍ର ତୁମକୁ ଏ ସମସ୍ତ ଉତ୍ସରୁ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି, ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଅଧିକ ସମୟ ଲାଗିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏତେ ସହଜସାଧ୍ୟ ହୋଇନଥାଏ । ପୁନଶ୍ଚ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଏହିସବୁ ଉତ୍ସରୁ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା କଷ୍ଟକର । ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ଉପରୋକ୍ତ ଅସୁବିଧାକୁ ଦୂର କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଭାବ ବିନିମୟ ଓ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସହଜ କରିପାରିଥାନ୍ତି ।

ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ସାଧନୀଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରୟୋଗ ଫଳରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୁ ଅଧିକ ସୂଚନା ମିଳିଥାଏ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ସଫଳତାସହ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଏହି ସାଧନୀଗୁଡ଼ିକର ଭୂମିକା ପ୍ରସଙ୍ଗାନୁଯାୟୀ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ସାଧନୀଗୁଡ଼ିକ ନିମ୍ନଲିଖିତ ୪ ପ୍ରକାରରେ ମଧ୍ୟ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ ।

(କ) ସୂଚନା ପ୍ରଦାନକାରୀ ସାଧନୀ (Informative tools)

(ଖ) ପରିସ୍ଥିତି ଭିତ୍ତିକ ସାଧନୀ (Situating tools)

(ଗ) ଗଠନମୂଳକ ସାଧନୀ (Constructive tools)

(ଘ) ଯୋଗାଯୋଗ ସାଧନୀ (Communicative tools)

ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସାଧନୀଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାର ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ତୁମେ ସେ ବିଷୟରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ତଥ୍ୟ ଜାଣିପାରିବ ।

(କ)ସୂଚନା ପ୍ରଦାନକାରୀ ସାଧନୀ (Informative Toles)– ଏହି ପ୍ରକାରର ସାଧନୀ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଢ଼ଙ୍ଗରେ (Format) ଯଥା– ବିଷୟବସ୍ତୁ, ଶବ୍ଦ, ଗ୍ରାଫିକ୍ସ ଓ ଭିଡିଓ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ତୁମେ ଏହି ସାଧନୀଗୁଡ଼ିକୁ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବ । ଏହା କେବଳ ପରିମାଣାତ୍ମକ ସୂଚନା ସଂଗ୍ରହରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ବିଷୟ ଉପରେ ପ୍ରକୃତ ଅନୁଭୂତି ଏହି ପ୍ରକାର ସାଧନୀରୁ ମିଳିଥାଏ । ଏହି ପ୍ରକାରର ସାଧନୀଗୁଡ଼ିକ ହେଲା– ବିଭିନ୍ନ ଗଣମାଧ୍ୟମ,ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପେଡିଆ, ୱାଲର୍ଡ ୱାଇଡ୍ ୱେବ (World wide web-(WWW))

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଏହି ପ୍ରକାରର ସାଧନୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ସରୁ ଅନେକ ସୂଚନା ସଂଗ୍ରହ କରିପାରେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ– ତୁମେ ଇତିହାସରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପଢ଼େଇବାକୁ ଯାଇଛ । ତୁମେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ସରକାରଙ୍କର ଶାସନ

ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଏକ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ହୋଇପାରେ ପାଇଁ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଏ ଶାସନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ତଥ୍ୟ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ (Internet) ଜରିଆରେ ସଂଗ୍ରହ କରିପାରିବ । ମାତ୍ର ଏହି ପ୍ରକାରର ସାଧନୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କେବଳ ସ୍ଥୂଳ (concrete) ଧାରଣା ପାଇପାରେ କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବ (real) ଅନୁଭୂତି ପାଇ ପାରିନଥାଏ ।

(ଖ)ପରିସ୍ଥିତି ଭିତ୍ତିକ ସାଧନୀ (Situating Tools) – ତୁମେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରସଙ୍ଗ / ବିଷୟ / ଆଗ୍ରାହାନ୍ୱିତ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ମିଳିବାର ଉପାୟଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିସାରିଲଣି । ମାତ୍ର କିପରି ବାସ୍ତବ ଅନୁଭୂତି ମିଳିବ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତୁମେ ଜାଣିନାହଁ । ଏହି ପରିସ୍ଥିତି ଭିତ୍ତିକ ସାଧନୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ତୁମକୁ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟୟ (concept) ଉପରେ / ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବାସ୍ତବ ଅନୁଭୂତି ପରି ଅନୁଭୂତି ମିଳିଥାଏ । କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଭାଷାରେ– ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବାସ୍ତବତା (virtual reality) କିମ୍ବା ପ୍ରତିରୂପ (simulation) କୁହାଯାଏ । ଏହି ପ୍ରକାର ସାଧନୀ ଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ICT ସମ୍ପର୍କିତ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସ୍ଥା (system) ଯାହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା ବାସ୍ତବ ଅନୁଭୂତିର ପାଖାପାଖି ପହଞ୍ଚାଇପାରେ । ଏହାର ଉଦାହରଣ ହେଲା– ଖେଳ, ପ୍ରତିରୂପ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବାସ୍ତବତା (virtual reality) ଓ ଅମୂର୍ତ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ (abstract concept) କୁ ବୁଝିବାରେ ଏହି ସାଧନୀଗୁଡ଼ିକ ବିଶେଷ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ–

ତୁମକୁ ଶ୍ରେଣୀରେ ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରରେ 'ରକ୍ତ ସଞ୍ଚାଳନ' ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଅଛି । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ୟୁ-ଟ୍ୟୁବସ୍ (you-tubes), ଭିଡିଓ କ୍ଲିପସ୍ (video clips), ରକ୍ତ ସଂଚାଳନ ଉପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା DVDS ଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ଭଲଭାବେ ବୁଝିପାରିବେ । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଉପଲବ୍ଧ କରାଇଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଶିରା ଓ ପ୍ରଶିରା ଦେଇ ରକ୍ତ ପ୍ରବାହିତ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବେ ଏବଂ ହୃତପିଣ୍ଡର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସହଜରେ ବୁଝିବେ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ଷଷ୍ଠ ଓ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ବିଜ୍ଞାନର କେଉଁ କେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକୁ ପରିସ୍ଥିତି ଭିତ୍ତିକ ସାଧନୀ ଦ୍ୱାରା ପଢ଼ାଇବା, ତାହାର ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

(ଗ)ଗଠନମୂଳକ ସାଧନୀ (Constructive Tools)– ଏହି ସାଧନୀକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରି ତୁମେ ନିଜର ଜ୍ଞାନର ଆକଳନ କରିପାରିବ, ନିଜର ଜ୍ଞାନକୁ ସଂଚାଳନ କରିପାରିବ ଓ କୌଶଳ ସହ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦାନ କରିପାରିବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ– କୌଣସି ବାସ୍ତବ ଅନୁଭୂତି ଉପରେ ଥିବା ତୁମର ଧାରାଣାକୁ ୱାଲର୍ଡ ୱାଇଡ୍ ୱେବ (www) ସାଧନୀ ଦ୍ୱାରା ଛାଡ଼ିଦେବ । ଏହି ତଥ୍ୟ ତୁମର ସାଙ୍ଗ ଓ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହିତ ବିଶ୍ୱରେ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପାଖରେ ଏହି (www) ମାଧ୍ୟମରେ ପହଞ୍ଚିବ । ତାପରେ ତୁମର ଧାରଣା ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ମତାମତକୁ ତୁମେ ପାଇଯିବ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ନିଜର ୱେବ ପେଜ୍ (web page) ଖୋଲି ନିଜ ଧାରଣା ଓ ମତାମତକୁ ସାରା ବିଶ୍ୱରେ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥାପନ ଓ ପରିମାର୍ଜିତ କରିପାରିବ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ଉଦାହରଣଗୁଡ଼ିକ ହେଲା– Mind tools, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ପ୍ରୟୋଗ ଯଥା ଡାଟାବେସ୍ (database), ସ୍ପ୍ରେଡ୍‌ସିଟ୍‌ସ (spread sheets, semantic networking programe), ଏକ୍ସପଟ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା (expert systems) ମଡେଲିଙ୍ଗ୍ ଟୁଲସ୍ (modeling tools), ମାଇକ୍ରୋ ୱାଲର୍ଡସ୍ (micro wolrds) ଏବଂ ହାଇପରମେଡିଆ ଅଥରିଙ୍ଗ୍ ଟୁଲସ୍ (Hypermedia authoriting tools) ଯାହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ସଙ୍ଗେ ସନ୍ଦେହ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଏହାପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ ଯୋଗାଯୋଗ ସାଧନୀ ଉପରେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇବ ।

(ଘ)ଯୋଗାଯୋଗ ସାଧନୀ (Communicative Tools) : ତୁମେ ତୁମର ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ, ସାଙ୍ଗସାଥୀଙ୍କ ସହ ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବା କେତେକ ଉପାୟଗୁଡ଼ିକ ସହ ପରିଚିତ । ଯଥା– ଡାକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଟେଲିଫୋନ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଡାକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମାଧ୍ୟମରେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୋଗାଯୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମୟ ସାପେକ୍ଷ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଟେଲିଫୋନ୍ ଯୋଗେ କମ୍ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନ ହୋଇପାରିଥାଏ । ସେ ଯାହାହେଉ ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ଏପରି ସାଧନୀ ଅଛି ଯାହା ଦ୍ୱାରା ତୁମେ କ୍ଷଣିକ ମଧ୍ୟରେ ବହୁତ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରିପାରିବ । ଏହି ପ୍ରକାର ସାଧନୀର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଗୁଣ ହେଲା ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନ ସହିତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ଚିତ୍ର, ତଥ୍ୟ କିମ୍ବା ଶବ୍ଦ ମାଧ୍ୟମରେ ମଧ୍ୟ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ କରି ପାରିବେ । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ୱେବ –୨.୦ କୁହାଯାଏ । ଏହା ହେଉଛି ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯାହା ଶିକ୍ଷକ-ଛାତ୍ର, ଛାତ୍ର ଓ ଛାତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ଭୌତିକ ବାଧା (ସ୍ଥାନ, ସମୟ) ସତ୍ତ୍ୱେ ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରିଥାଏ । ଏହାର ଉଦାହରଣ ହେଲା–

– ଇ-ମେଲ୍ (e-mail)

– ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରୋନିକ ବୁଲେଟିନ୍ ବୋର୍ଡ (electronic bulletin board)

– ଚାର୍ଟ୍ (chart)

– ଟେଲିକନ୍‌ଫେରେନସିଂ (Teleconferencing)

– ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରୋନିକ ହ୍ୱାଇଟ୍ ବୋର୍ଡ଼ (Electronic white board)

– ସ୍କାଇପ- Skype- କମ୍ପ୍ୟୁଟରରୁ ଇଣ୍ଟରନେଟ ସାହାଯ୍ୟରେ ଦେଖାଚାହାଁ ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତା ।

4.3.3 ICT ର ହାର୍ଡୱ୍ୟାର, ସଫ୍‌ଟୱ୍ୟାର ଓ କମ୍ପ୍ୟୁଟର (ICT Hardware, Software and Computer) : ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ICT ସାଧନୀ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନାରୁ ତୁମେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିବ ଯେ କେତେକ ସାଧନୀ ଯଥା ମୋବାଇଲ ସେଟ୍, କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସରଞ୍ଜାମ, ଟେଲିଫୋନ ସେଟ ଆଦି କେତେକ ଯନ୍ତ୍ର ଯାହାକୁ ତୁମେ ଛୁଇଁପାରିବ ଦେଖିପାରିବ ଏବଂ ଜଣେ ମେକାନିକ ଏଥିରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଅଂଗକୁ ସଜାଡିପାରିବ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ମୋବାଇଲ ବ୍ୟବହୃତ ସିମ୍‌କାର୍ଡ, କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ପ୍ରୋଗାମ୍, ସି.ଡିରେ ରେକର୍ଡ କରାଯାଇଥିବା ଶିକ୍ଷଣ ବିଷୟ ଆଦି ବିନା ଉପରୋକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡିକ ବ୍ୟବହାର କରିହେବ ନାହିଁ । ଏହି ବିବେଚନାରେ ICT ସାଧନୀଗୁଡିକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ : ହାର୍ଡୱ୍ୟାର (Hardware) ଏବଂ ସଫ୍‌ଟୱ୍ୟାର ।

● **ହାର୍ଡୱ୍ୟାର (Hardware)** : ଯେକୌଣସି କଠିନ ବା ଭୌତିକ ପଦାର୍ଥ ଯାହା ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ, ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ ବା ଯୋଗାଯୋଗପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ତା'କୁ ICT ହାର୍ଡୱ୍ୟାର କହନ୍ତି । ଏଗୁଡିକୁ ଦେଖିହେବ ଏବଂ ସ୍ପର୍ଶ କରିହେବ । CD, CD-ROM, ମନିଟର, ପ୍ରିଣ୍ଟର, କି-ବୋର୍ଡ, ରେଡିଓସେଟ୍, ଟିଭି ସେଟ୍, ମୋବାଇଲ ସେଟ ଆଦି ICT ହାର୍ଡୱ୍ୟାରର କେତେକ ଉଦାହରଣ ।

● **ସଫ୍‌ଟ ୱ୍ୟାର (Software)** : ଯାହାକୁ ହାର୍ଡୱାର ସହ ସଂଯୁକ୍ତ କଲେ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ, ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ ବା କିଛି ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଫଳାଫଳ (Output) ପାଇଥାଉ, ସେସବୁକୁ ସଫଟୱ୍ୟାର କୁହାଯାଏ । ଯଥା - CD ଏକ ବୃତ୍ତାକାର ଡିସ୍କ ଏକ ପ୍ରକାର ହାର୍ଡୱ୍ୟାର ଏଥିରେ ଗୀତ ବା ଚିତ୍ର ରେକର୍ଡ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ହେଉଛି ଏକ ସଫ୍‌ଟୱ୍ୟାର । ସେହିପରି କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କରିବା ପ୍ରୋଗାମ, ହ୍ରେଡସିଟ, ପ୍ରୋସେସର ଆଦି କେତେକ ସଫଟୱ୍ୟାରର ଉଦାହରଣ ।

ଏହି ଦୁଇଟି ସାଧନୀ ସଂପର୍କରେ ଏକ ସାମଗ୍ରୀକ ଧାରଣା ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ସାରଣୀରୁ ମିଳିବ ।

ହାର୍ଡୱ୍ୟାର ଓ ସଫଟ୍‌ୱ୍ୟାର ମଧ୍ୟରେ ତୁଳନା

	ହାର୍ଡୱ୍ୟାର	ସଫଟ୍‌ୱ୍ୟାର
ସଂଜ୍ଞା	ସଫଟ୍‌ୱ୍ୟାରକୁ ସଂରକ୍ଷିଣ (Store) ରଖିବା ଓ ତହିଁରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଯନ୍ତ୍ର	ଏହା ଏକପ୍ରକାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବା ପ୍ରୋଗାମ ଯାହା ହାର୍ଡୱ୍ୟାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ପାଇଁ ସକ୍ରିୟ କରେ
ପ୍ରକାର	ନିର୍ଦ୍ଦେଶ (Input), ସଂଗ୍ରହାହାର (storage) ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ (programs), ନିୟନ୍ତ୍ରଣ (contige) ଏବଂ ନିଗର୍ମନ (output) ପାଇଁ ଥିବା ଯନ୍ତ୍ର	ସଂସ୍ଥା (sysla) କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କରଣ (programming) ଏବଂ ପ୍ରୟୋଗ (Application) ସଫଟ୍‌ୱ୍ୟାର
ଉଦାହରଣ	CD-ROM, ମନିଟର, ପ୍ରିଣ୍ଟର, ଭିଡିଓକାର୍ଡ ସ୍ଥାନର, ମୋଡେମ୍	ଇଣ୍ଟରନେଟ୍, ଏକ୍ସେଲ୍ଲୋପର, ମାଇକ୍ରୋସଫଟ୍‌ୱର୍ଡ ମାଇକ୍ରୋସଫଟ, ପାୱାର ପଏଣ୍ଟ, ଏକ୍ସେଲସିଟ୍
କାର୍ଯ୍ୟକାରୀତା	ସଫଟ୍‌ୱ୍ୟାରକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟପାଇଁ ସକ୍ରିୟକରିବା ହେଉଛି ହାର୍ଡୱ୍ୟାରର କାର୍ଯ୍ୟ । ହାର୍ଡୱ୍ୟାରଗୁଡିକୁ ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛାହେବ ବଦଳାଇ ଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।	ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପାଦନ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଫଟୱ୍ୟାର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ, ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଏହାକୁ ମୁଖ୍ୟ ବଦଳାଇ ହେବ ବା ଏଥିରେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିହେବା ସେଥିପାଇଁ ଏହା ନମନୀୟ ବା ସଫ୍‌ଟ ।

ତୁମପାଇଁ କାମ :

ତୁମେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା କୌଣସି ସାଧନୀର ହାର୍ଡୱ୍ୟାର ଓ ସଫ୍‌ଟୱ୍ୟାରର ଉଦାହରଣ ଦିଅ ।

● **କମ୍ପ୍ୟୁଟର (Computer)** : ହାର୍ଡୱ୍ୟାର ଓ ସଫଟୱ୍ୟାରର ଧାରଣା ବିଶେଷ ଭାବେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହିତ ଜଡ଼ିତ । ICT ସାଧନୀ ଭାବେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର କହିଲେ ସମସ୍ତେ ସହଜରେ ବୁଝିପାରିବେ । ସେଥିପାଇଁ କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହାର୍ଡୱ୍ୟାର ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ ସଫଟ୍‌ୱ୍ୟାର ସଂପର୍କରେ ଏଠାରେ କେତେକ ମୌଳିକ ଧାରଣା ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଛି । ତା ପୂର୍ବରୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟରର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା (system) ସଂପର୍କରେ ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଧାରଣା ନିମ୍ନ ଚିତ୍ରରୁ ମିଳିବ ।

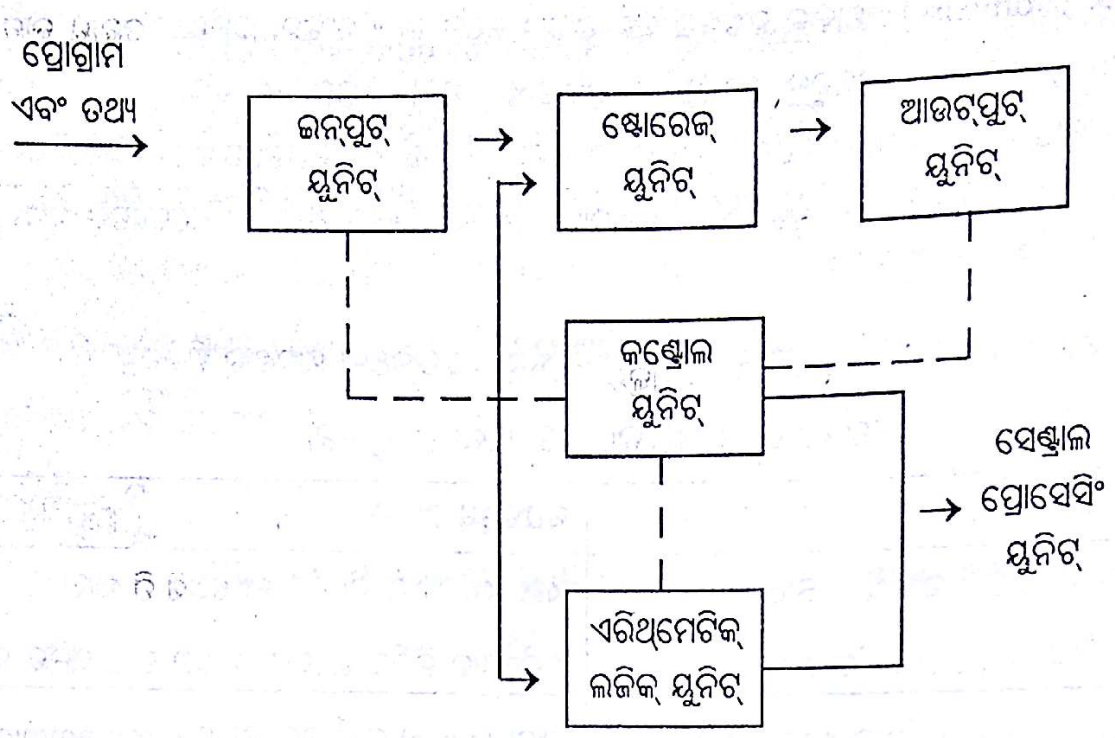

[ଚିତ୍ର : କମ୍ପ୍ୟୁଟରର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା]

କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ମେକାନିକାଲ, ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରୋନିକ, ମାଗ୍ନେଟିକ ଅଥବା ଅପଟିକାଲ ଯନ୍ତ୍ରାଂଶକୁ ହାର୍ଡୱ୍ୟାର ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥାଏ । କମ୍ପ୍ୟୁଟର ହାର୍ଡୱ୍ୟାରଗୁଡିକୁ ଏହାର ତିନିଟି ଅଂଶରେ ସ୍ଥାନିତ କରାଯାଇପାରେ । ସେଗୁଡିକ ହେଲା –

(୧) ନିବେଶ ବିଭାଗ (Input), (୨) କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ ବିଭାଗ (Central processing unit-CPU), (୩) ନିର୍ଗମନବିଭାଗ (Output)

ନିବେଶ ବିଭାଗ (Input) : ଏହି ବିଭାଗରେ ସମସ୍ତ ତଥ୍ୟ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ଯେଉଁ ସବୁ ଯନ୍ତ୍ର ଏହିକାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ସେଗୁଡିକୁ ନିବେଶଯନ୍ତ୍ର (Input device) କୁହାଯାଏ । କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ଥିବା ଦୁଇ ପ୍ରମୁଖ ନିବେଶ ଯନ୍ତ୍ର ହେଉଛି କିବୋର୍ଡ (key board) ଓ ମାଉସ (mouse) । କେତେକ କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ମଧ୍ୟ ଡିଜିଟାଲ କ୍ୟାମେରା ଓ ହେଡଫୋନ୍ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । କେତେକ ସମୟରେ କିଛି ନଥିବା ଚିତ୍ର କପି କରିବା ପାଇଁ ସ୍କାନର (Scanner) କୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହ ସଂଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ ।

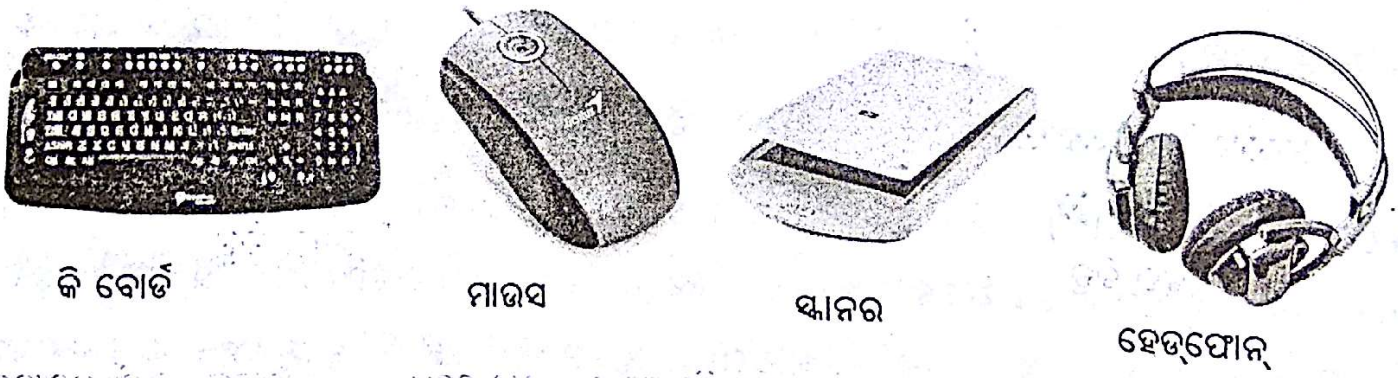

(କମ୍ପ୍ୟୁଟର ନିବେଶ ବିଭାଗରେ ବ୍ୟବହୃତ କେତେକ ହାର୍ଡୱ୍ୟାର ଚିତ୍ର)

୨. କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ ବିଭାଗ (CPU) : ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ ପ୍ରୋସେସିଂ ୟୁନିଟ୍ (ସି.ପି.ୟୁ) ବା କେନ୍ଦ୍ରୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହୀ ବିଭାଗ ହେଉଛି କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ପ୍ରାଣକେନ୍ଦ୍ର । ମଣିଷ ଶରୀରରେ ହୃଦୟ (Heart) ଏବଂ ମସ୍ତିଷ୍କ (Brain) ଯେପରି ମୁଖ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ଏବଂ ଦୁଇଟି ବ୍ୟତିରକେ ମଣିଷ ଜୀବନରେ ଅର୍ଥ ହିଁ ନାହିଁ, ଠିକ୍ ସେହିପରି କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ସି.ପି.ୟୁ ନଥିଲେ କମ୍ପୁଟରର କୌଣସି ଅର୍ଥ ରହେ ନାହିଁ । ସି.ପି.ୟୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ନିମ୍ନଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟସବୁ କରିଥାଏ ।

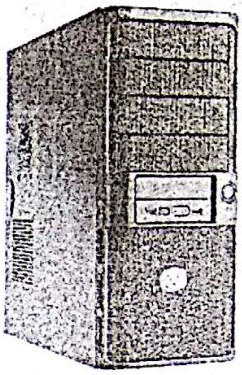

(ସି.ପି.ୟୁର ଚିତ୍ର)

ଏହା ନିବେଶ ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ତଥ୍ୟ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀକୁ ଗଚ୍ଛିତ କରି ରଖିଥାଏ । ଆବଶ୍ୟକ ସମୟରେ ସ୍ମୃତିକୋଷରୁ ତଥ୍ୟ ନେଇ ତା'ର ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ ମଧ୍ୟ କରିଥାଏ ।

ଗଚ୍ଛିତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ କମ୍ପ୍ୟୁଟର କାର୍ଯ୍ୟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିଥାଏ ।

ସମସ୍ତ ଗାଣିତିକ ଓ ତାର୍କିକ (Logic) କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପାଦନ କରିଥାଏ । ଏଥି ସହିତ ତଥ୍ୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ କରିସାରି ନର୍ଗମ ଯନ୍ତ୍ର (output) କୁ ଉତ୍ତର ପ୍ରେରଣ କରିଥାଏ ।

ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ କମ୍ପ୍ୟୁଟର୍‌ର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବିଭାଗ ନିମନ୍ତେ ଏହା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ (command) ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

୩. ନିର୍ଗମନ ବିଭାଗ (Output Unit) :

କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସମାଧାନ ହୋଇସାରିଲା ପରେ ଯେଉଁ ବିଭାଗରୁ ଆମେ କାର୍ଯ୍ୟର ଫଳାଫଳ ବା ଉତ୍ତରଟି ପାଉ ସେହି ବିଭାଗଟିକୁ ନିର୍ଗମନ ବିଭାଗ କୁହାଯାଏ । ନିର୍ଗମନ ବିଭାଗରେ ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରସବୁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ସେଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡିକ ହେଉଛି

(i) Visual Display Unit (VDU) ବା ମନିଟର

(ii) ପ୍ରିଣ୍ଟର (Printer) ଏବଂ

(iii) ସାଉଣ୍ଡ ବକ୍ସ (Sound box)

ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମଟି ଅର୍ଥାତ ମନିଟର କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ଏକ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଂଗ । ଟେଲିଭିଜନର ପରଦା ପରି ଏହାର ପରଦାରେ ଆମେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ଯାହା କରୁ ଓ ତହିଁର ଫଳାଫଳ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରିଣ୍ଟର ଓ ସାଉଣ୍ଡବକ୍ସ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହ ସଂଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ ।

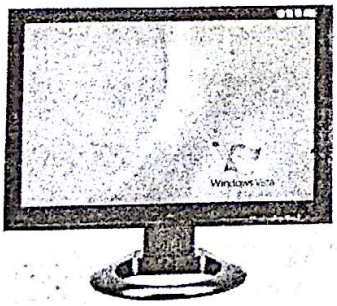

ମନିଟର ଚିତ୍ର

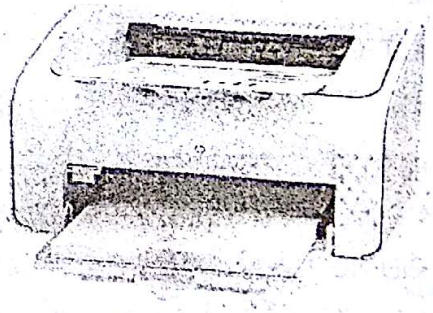

ପ୍ରିଣ୍ଟରର ଚିତ୍ର

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

ନିଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନରେ ବା ଅନ୍ୟଠାରେ ଥିବା କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗର ହାର୍ଡୱେୟାର ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡିକ ଓ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟକର ଓ ଚିତ୍ର ସହ ଏକ ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ହେଲେ ତୁମକୁ ବିଭିନ୍ନ ସଫଟ୍‌ୱେୟାର ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଏକକର ଶେଷଭାଗରେ ଏପରି କେତେକ ସଫଟ୍‌ୱେୟାର ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା :

4. (କ) କି ବୋର୍ଡ (ଖ) ମନିଟର କମ୍ପ୍ୟୁଟରର କେଉଁ କେଉଁ ବିଭାଗର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ?

4.4. ICT ର ପ୍ରୟୋଗ :

ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଭିତ୍ତିକ ଶିକ୍ଷଣ (Activity based learning) ସିଧାସଳଖ ଶିକ୍ଷାଦାନ ସହିତ ଦଳଗତ ଶିକ୍ଷଣ ଓ ସ୍ୱଶିକ୍ଷଣ ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ବିବିଧ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜେ ନିଜେ ଶିଖିବା ପାଇଁ ଉତ୍ସାହିତ କରାଯାଉଛି । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ICT ର ଭୂମିକା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରୂପରେଖ ୨୦୦୫ (NCF 2005) ରେ ଏହି ସମ୍ପର୍କରେ କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରସ୍ତାବମାନ ପ୍ରଣିଧାନ ଯୋଗ୍ୟ ।

4.4.1 ICT ଏବଂ ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ରୂପରେଖ ୨୦୦୫ :

ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ରୂପରେଖ ୨୦୦୫, ଯାହା ଦେଶରେ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟର, ଆମ ରାଜ୍ୟର ମଧ୍ୟ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ନବୀକରଣର ଆଧାର ହୋଇଛି । ICT କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଉପଯୋଗ ପାଇଁ ପରୋକ୍ଷ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବେ ପ୍ରସ୍ତାବ ରଖିଛି ।

- ଏହାର ପାଞ୍ଚଟି ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ନୀତି ପ୍ରଥମ ତିନିଟି ନୀତି ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାରେ ଥିବା ବାସ୍ତବ ଦୁନିଆର ଜୀବନ ସହ ଜ୍ଞାନକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା ଏବଂ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଘୋଷିବାର ନିବୃତ୍ତ ରହି ସାମଗ୍ରୀକ ବିକାଶ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଛି । ଏହି ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସଫଳ ହେବାପାଇଁ ICT ର ଅସୀମିତ ସମ୍ବଳ ହିଁ ଜ୍ଞାନର ମୁଖ୍ୟ ଉତ୍ସ ହେବ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ଏବଂ ଯେତେ ଅଧିକ ICT କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ସମୃଦ୍ଧିପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ, ତାହା ସେତେ ଦୂର ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ମାନ ଉନ୍ନତ କରିବ ।
- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସାମାଜିକ ବିଭେଦକୁ ହଟାଇବା ପାଇଁ ସୂଚନା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଦ୍ୟା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଧନୀ ଅଟେ (NCF 2005 ପୃ 49) । ICT ଏଭଳି ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉଚିତ ଯେପରିକି ଅତି ଅପହଞ୍ଚ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ସୂଚନା, ଯୋଗାଯୋଗ ଏବଂ ସଂଗଣନା (computing) ର ସମ୍ବଳ ପହଞ୍ଚିବ । ତଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଆଞ୍ଚଳିକ ପାର୍ଥ୍ୟକ୍ୟ ହରକି ସମକ୍ଷମତାପନ୍ନ ହେବାର ସୁଯୋଗ ଯୋଗାଇବା ବାସ୍ତବରେ ସମ୍ଭବ ହେବ ।
- ICT ମାଧ୍ୟମରେ ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରବୀଣ ଶିକ୍ଷକ, ଗବେଷଣାରତ ବିଶିଷ୍ଟ ବୈଜ୍ଞାନିକ, ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଥିବା ବିଶାରଦମାନଙ୍କ ସହସିଧାସଳଖ ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରିହେବ ।
- ICT ଏବଂ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବିଜ୍ଞାନର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ବିଦ୍ୟାଳୟରେହେବା ଉଚିତ୍ । ସୂଚନା ଏବଂ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଯୁଗର ସାଧନୀ ସବୁର ବ୍ୟବହାର ଓ ପ୍ରୟୋଗ ICT ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିବାବେଳେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବିଜ୍ଞାନ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ସାଧନୀସବୁ କିପରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବ ଏବଂ କେଉଁଠାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ ତାହା ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ଉଭୟଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ରହିବା ଉଚିତ୍ ।
- ଆମ ଦେଶରେ ICT ଏବଂ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଯୋଗାଯୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଶେଷକରି ଅପହଞ୍ଚ ଏବଂ ଗ୍ରାମୀଣ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ଏକ ବିରାଟ ପ୍ରଯୁକ୍ତିଗତ ଏବଂ ଆର୍ଥିକ ଆହ୍ୱାନ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଆହ୍ୱାନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡିବ ଓ ଏଥିସହିତ ହାର୍ଡୱେୟାର, ସଫ୍‌ଟୱେୟାର ଓ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ଅଭିନବ ବିକଳ୍ପମାନ ମଧ୍ୟ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ ଯାହା ଉଭୟ ସହର ଓ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହେବ ।

- ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ITC ଏବଂ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବିଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତର ନିମିତ୍ତ ଏକ ସାମଗ୍ରୀକ ଏବଂ ସୁସଂଗତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ସମସ୍ୟା ଗୁଡିକର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ, ପ୍ରଶାସନ ଏବଂ ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କର ସମ୍ମିଳିତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଆବଶ୍ୟକ ।

4.4.2 ଶିକ୍ଷାରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର :

କମ୍ପ୍ୟୁଟର୍‌ର କେତେକ ବିଶେଷଗୁଣ ରହିଛି, ଯାହା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଅଧିକ ସୁବିଧାଜନକ, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା–

(୧) ତୀବ୍ରବେଗ (Speed)

(୨) ସଠିକତା (Accuracy)

(୩) ସ୍ମୃତିକୋଷ (Storage)

(୪) ବହୁକାର୍ଯ୍ୟ ନିପୁଣତା (Versatility)

(୫) ଅଭିନିବେଶ (Diligence)

ବେଗ (Speed)– ଏହି ବେଗ ଯୋଗୁଁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର୍‌ର ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଗାଣିତିକ ହିସାବ ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ହୋଇଥାଏ ଯେ ତା' ବିଶ୍ୱାସ କରିହେବ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଆଧୁନିକ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଏକ ସେକେଣ୍ଡରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ହିସାବପତ୍ର କରିପାରୁଛି । କହିବାକୁ ଗଲେ ଯେଉଁ ହିସାବଟି ଜଣେ ମଣିଷକୁ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ସମୟ ଲାଗନ୍ତା, ମାତ୍ର ତାକୁ କେତେ ସେକେଣ୍ଡ ବା ମିନିଟ୍‌ରେ କରିଦେଇ ପାରୁଛି କମ୍ପ୍ୟୁଟର ।

ସଠିକତା (Accuracy)– କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଭୁଲ କରିଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହାର accuracy ବହୁତ । କମ୍ପ୍ୟୁଟର୍ ଏତେ ଠିକ ଓ ନିର୍ଭୁଲ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦାନ କରେ ଯେ ତାହା ବିଶ୍ୱାସ କରିହୁଏନାହିଁ । ଯେ କୌଣସି ଜଟିଳ ହିସାବପତ୍ର, ଗାଣିତିକ ସମାଧାନକୁ ଖୁବ୍ ଠିକ୍ ଭାବେ କରିଦେଇଥାଏ । ଯଦି କେତେବେଳେ କେମିତି ଭୁଲ ଉତ୍ତର ମିଳେ, ତେବେ ତାହା କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଚାଳକର ତ୍ରୁଟି ବା ମେସିନ୍ ଖରାପ ଥିଲେ ସେପରି ହୋଇପାରେବା ଭ୍ରମାତ୍ମକ ତଥ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ହୋଇପାରେ ।

ସ୍ମୃତିକୋଷ (Storage)– କମ୍ପ୍ୟୁଟର୍ ଅନ୍ୟ ଏକ ବିଶେଷ ଗୁଣ ହେଲା ଏହା ମନୁଷ୍ୟ ଠାରୁ ଅଧିକ ମନେ ରଖିପାରେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହାର ସ୍ମୃତିଶକ୍ତି ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି କାର୍ଯ୍ୟର ସମାଧାନ ସ୍ମୃତିଶକ୍ତି ଆମକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ସ୍ମୃତି ବା ମନେରଖିବାର ଶକ୍ତି ନଥିଲେ ଆମେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବା ନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି କମ୍ପ୍ୟୁଟର୍‌ର ସ୍ମୃତିକୋଷ ବା ମେମୋରୀ ସେଲ୍ ଅଛି । ଏହି ସ୍ମୃତିକୋଷରେ ଅସଂଖ୍ୟ ତଥ୍ୟ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ଅଭିନିବେଶ (Diligence)– କମ୍ପ୍ୟୁଟର୍ ମାଧ୍ୟମରେ ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଯେତେଥର ପାଇଁ ଯେତେ ସମୟଧରି କଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀରେ କ୍ଲାନ୍ତିବୋଧ ହୁଏ ନାହିଁ । ତେବେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସମୟରେ ମଣିଷଠାରୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର୍‌ର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ବା ଅଭିନିବେଶ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ । କାରଣ ଏହା ଏକ ଯନ୍ତ୍ର ।

ବହୁକାର୍ଯ୍ୟ ନିପୁଣତା (Versatility)– କମ୍ପ୍ୟୁଟର୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ । ହିସାବପତ୍ର ବ୍ୟତୀତ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ବି ଏହା କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ– କୌଣସି ସମୟରେ ଆମେ ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଜଟିଳ ଗାଣିତିକ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ କରିପାରିଲା ବେଳେ ଠିକ୍ ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏଥିରେ ସୁନ୍ଦର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିପାରୁ ବା କୌଣସି ଏକ ଗଳ୍ପ ଅଥବା କବିତାକୁ ଏଣ୍ଟ୍ରି କରାଇ ଲେଖାଲେଖି କରିପାରୁ । ପୁଣି କେତେବେଳେ ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଖେଳ ମଧ୍ୟ ଖେଳିପାରୁ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କେଉଁ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସାହାଯ୍ୟରେ କରାଯାଇ ପାରିବ, ତା'ର ଏକ ତାଲିକା କର ।

ତେଣୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟରକୁ ତାର କାର୍ଯ୍ୟାନୁଯାୟୀ ଏପରି କୁହାଯାଏ– ଏହା ଏକ ଯନ୍ତ୍ର ଯାହା– ତଥ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରେ (accept data), ତଥ୍ୟକୁ ଗଚ୍ଛିତ ରଖେ (store data), ନିର୍ଦ୍ଦେଶାନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟକରେ (process data as desired) ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ଗଚ୍ଛିତ ତଥ୍ୟକୁ ପ୍ରକାଶ କରେ (retrieve the stored data as and when required) ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

5. କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ପ୍ରଥମ ପ୍ରକୃତିଟି କ'ଣ ?

କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଶିକ୍ଷଣର ଏକ ଉତ୍ସ (Computer as a source of learning) :

ସାଧାରଣତଃ ତୁମେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଉତ୍ସ ଯଥା ପୁସ୍ତକ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପତ୍ର ପତ୍ରିକା, ଖବର କାଗଜ, ଟି.ଭି. ଇତ୍ୟାଦିରୁ କୌଣସି ପ୍ରସଙ୍ଗ ବା ପ୍ରତ୍ୟୟ ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିଥାଅ । ତୁମେ ପୁସ୍ତକ ତଥା କିଛି ମୁଦ୍ରିତ ସାମଗ୍ରୀ ସହ ପରିଚିତ । ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଏବଂ ୱାଲର୍ଡ ୱାଇଡ୍ ୱେବ ମାଧ୍ୟମରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ ଅଧିକ ତଥ୍ୟ ପାଇବ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକକୁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଅତି ସହଜରେ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ । ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଓ ୱେବ କ'ଣ ଏବଂ ଏହାକୁ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଉତ୍ସ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ, ସେ ବିଷୟରେ ଏହିଠାରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

- **ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଏବଂ ୱେବ–**

ସାଧାରଣତଃ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଏବଂ ୱେବକୁ ସମାନ କଥା ବୋଲି କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବିଥାନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ପରସ୍ପର ସହିତ ସମ୍ପର୍କିତ କିନ୍ତୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାନ ନୁହେଁ । ଏହି ଦୁଇଟି କିପରି ପୃଥକ, ସେ ବିଷୟରେ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

– ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ହେଉଛି ଦେଶବ୍ୟାପୀ ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ (decentralised) କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ନେଟ୍‌ୱାର୍କ ।

– ୱେବ ହେଉଛି ବିଭିନ୍ନ ତଥ୍ୟ ସବୁ କିମ୍ବା ୱେବ ସାଇଟ୍‌ସର ସଂଗ୍ରହାଳୟ, ଯାହାକୁ ତୁମେ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଏବଂ ୱେବ ସରଚିଙ୍ଗ୍ ସଫ୍ଟୱେୟାର ସାହାଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବ । ୱେବରେ ପ୍ରସଙ୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ତ ତଥ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ।

ୱେବ ସାଇଟସ୍ କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ଯେଉଁଠୁ ମିଳିଥାଏ, ତାହାକୁ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ସର୍‌ଭର୍ କୁହାଯାଇଥାଏ । ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଯୋଗେ ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ୱେବ ବ୍ରାଉଜର୍ (web browser) ସେଫ୍ଟୱେୟାର୍ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ସର୍‌ଭର୍ (intenet server) ସହିତ ସଂଯୋଗସ୍ଥାପନ କରିଥାଏ । ସେହି ସମୟରେ ତୁମ କମ୍ପ୍ୟୁଟରକୁ ତୁମେ ଚାହୁଁଥିବା ୱେବ ପେଜ୍ ପଠାଇବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ୟୁଆରଏଲ୍ (URL – uniform resource locator) ତୁମ ଟାଇପ୍ କିମ୍ବା ହାଇପରଲିଙ୍କ୍ (hyperlink) କ୍ଲିକ୍ କଲେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ତୁମକୁ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ।

ତୁମେ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍‌କୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ତିନୋଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା–

- ସୂଚନା ପ୍ରଯୁକ୍ତିର ଉତ୍ସଭାବରେ (as a technology of information)
- ଭାବ ପ୍ରଦାନରେ ଉତ୍ସ ସ୍ୱରୂପରେ (as a technology of interaction)
- ସାମାଜିକୀକରଣର ପ୍ରଯୁକ୍ତିଭାବରେ (as a technology of sociability)

ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ତୁମେ ଏହାକୁ ଭଲଭାବେ ବୁଝିପାରିବ ।

ମନେକର, ସନ୍ତୋଷ ସାର୍ (ଶିକ୍ଷକ) ଶ୍ରେଣୀରେ 'ବିଶ୍ୱତାପନ' (Global Warming) ପ୍ରସଙ୍ଗଟିକୁ ପଢ଼ାଇଛନ୍ତି । ସେ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍‌ର ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଯାଇ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ୱେବସାଇଟ୍‌ର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଛନ୍ତି । ଯଥା– www.nrdc.org / www.globalchange.com ଇତ୍ୟାଦି । ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଥିବାବେଳେ ପାଠପଢ଼ାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ହେବା ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ସେ ଏହି ପ୍ରକାର ଇଣ୍ଟରନେଟ୍‌ର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ଶ୍ରେଣୀକାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରିଛନ୍ତି ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

6. ଉପରୋକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷକ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍‌ର ବ୍ୟବହାର କେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ କରିଥିଲେ ?

ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଭାବର ଆଦାନପ୍ରଦାନ ଓ ସାମାଜିକ ସମ୍ପର୍କର ମାଧ୍ୟମରୂପେ ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ୱେବ 2.0 ପ୍ରଯୁକ୍ତି ଯଥା– ୱିକି (wiki), ବ୍ଲଗ୍ (blog), ଫେସ୍ ବୁକ (facebook) କୁ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

'ଭଗ୍ନାଂଶ' ସମ୍ପର୍କିତ ତଥ୍ୟ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍‌ରୁ ଆଣି କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖ ଓ ସେହି ତଥ୍ୟକୁ ତୁମ ପାଙ୍ଗ ପାଖକୁ ପଠାଅ ।

4.4.3 କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣ (Computer assisted learning) :

ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଖରେ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀର ଭୂମିକା ସମ୍ପର୍କରେ ଅନେକ ଅନୁଭୂତି ଥାଏ । ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦାନକୁ ସହଜ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମନରେ ଆଗ୍ରହ ଓ ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସା ମନୋବୃତ୍ତିର ବିକାଶ ସାଧନ କରିଥାଏ । ତୁମ ଚତୁର୍ଥ ପତ୍ର (FC-4) ରେ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥା ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । ଶ୍ରେଣୀରେ ସୂଚନା ସଂଗ୍ରହ ଓ ସହଭାଗୀ ଶିଣକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିବାରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ଭୂମିକା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । କମ୍ପ୍ୟୁଟର ନିଶ୍ଚିତଭାବେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷଣକଙ୍କ ଭୂମିକା ସମ୍ପାଦନ କରିନଥାଏ, ମାତ୍ର ଏହା ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିଥାଏ । ଶିକ୍ଷଣ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବ୍ୟବହାରକୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣ (CAL – Computer assisted learning) କୁହାଯାଏ । ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଶିକ୍ଷଣର ଗୁଣାତ୍ମକତାକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ଯାହା କେବଳ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବପର ହୋଇ ନପାରେ । ଏଠାରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରରୁ କିପରି ଶ୍ରେଣୀରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ ଏବଂ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟତା ଶିକ୍ଷଣରେ ବିଭିନ୍ନ ପଦ୍ଧତିଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ସେ ବିଷୟରେ ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ପ୍ରକାର (Modes of Computer Assisted Learning Programme) :

ଶ୍ରେଣୀରେ ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ଅନୁଯାୟୀ କମ୍ପ୍ୟୁଟରକୁ ତୁମେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବ । ଶିକ୍ଷକ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶ୍ରେଣୀରେ, ସୂଚନା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଥାଏ, ଏବଂ ସୋପାନ ଅନୁଯାୟୀ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟେ ସମ୍ପର୍କିତ ତଥ୍ୟକୁ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇପାରିବ । ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ବ୍ୟବହାର ଅନେକ ଦିଗରୁ କରାଯାଇପାରିବ ।

କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବିଷୟରେ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି :

- **ପୁନଃପୁନଃ ଅଭ୍ୟାସଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାଦେବା (Drill & Practice Session)–** ଏହା ହେଉଛି ପ୍ରଶ୍ନ-ଉତ୍ତର ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ । ଏହି ପ୍ରକାରର କାର୍ଯ୍ୟରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ଯ୍ୟ ଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଉତ୍ତରକୁ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିଥାଏ ଉତ୍ତରର ସତ୍ୟତା ଉପରେ ମତାମତ ଦେଇଥାଏ ଏବଂ କିପରି ଠିକ ଉତ୍ତର ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିପାରିବ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସୂଚନା ଦେଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ତୁମେ ଏହି ପ୍ରକାରର କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣକୁ ଭଲଭାବେ ବୁଝିପାରିବ ।

ମନେକରାଯାଉ ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରେଣୀରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମୌଳିକ ଧାତୁଗୁଡ଼ିକର ପରମାଣୁବିକ ସଂଖ୍ୟା ଓ ତାହା ସହିତ ଜଡ଼ିତ କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ କିପରି କରିବ, ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଉପାଦାନ (ଧାତୁ / ଅଧାତୁ / ଗ୍ୟାସ) ଇତ୍ୟାଦିର ପରମାଣୁବିକ ସଂଖ୍ୟା ଦେଇଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ପିଲାଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉପାଦାନ ପାଇଁ ଠିକ୍ ପରମାଣୁ ସଂଖ୍ୟାକୁ ବାଛି ନେଇଥାଏ, ସେତେବେଳେ ତାହା ଆଉ କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ଦେଖାଯାଏନାହିଁ, ପୁଣି ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସଂଖ୍ୟା ତା ସ୍ଥାନରେ ଆସିଥାଏ । ଏହିପରି ଭାବେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଭ୍ୟାସ କରି ସମସ୍ତ ଉପାଦାନରେ ପରମାଣୁବିକ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଜାଣିବ । କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ଏହି ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଯୋଜନା ହୋଇଥିଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୁ ଏହା ନିୟମ, ତଥ୍ୟକୁ ମନେରଖିବାକୁ ବିଶେଷଭାବେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

- **ଛୋଟ ଛୋଟ ଭାଗରେ ଶିକ୍ଷାଦେବା (Tutorial mode)–** ଏହି ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ (ପ୍ରୋଗ୍ରାମ)ରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ସୂଚନା, ତଥ୍ୟ ଏବଂ ବୁଝିବାକୁ ଥିବା ସାମଗ୍ରୀକୁ ଛୋଟ ଛୋଟ ବିଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇଥାଏ ଓ ପ୍ରତି ବିଭାଗରେ କିଛି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରା ଯାଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ବାଛିଥିବା ଭୁଲ ଉତ୍ତର ଅନୁଯାୟୀ ମତାମତ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଦେଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଠିକ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିଭାଗଟି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ବାଛିଥିବା ଉତ୍ତର ଅନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟି ଆଗକୁ ଯାଇଥାଏ । ଉତ୍ତର ସଠିକ ଥିଲେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିଭାଗଟି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବ, ତା ହେଲେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଭାଗ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଏହିପରି କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଶ୍ରେଣୀରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶଟି ଅର୍ଥାତ୍ ଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଥାଏ ଏବଂ ଜ୍ଞାନ ଠିକ ଉପାୟରେ ପହଞ୍ଚିଲା କି ନାହିଁ ତାହା ମଧ୍ୟ ଯାଞ୍ଚ କରିଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ଯାଞ୍ଚ ତାଲିକା (check lilst) ଗଠନକ୍ରମରେ ରହିଥାଏ, ଉଦାହରଣ – (ସମୀକରଣର ସମାଧାନ) ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ଫଳପ୍ରଦଭାବେ ପଢ଼ାଇପାରିବେ ।

- **ତଥ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣ (Data Analysis)–** ଏହି ପଦ୍ଧତିରେ ପରୀକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଇ ଫଳାଫଳକୁ ସଂଖ୍ୟାରେ କିମ୍ବା ଚତ୍ରଲେଖ (graphical form) ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିବେ ଏବଂ ତଥ୍ୟକୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ପ୍ରବେଶ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଥିବ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏହି ତଥ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ପଢ଼ାଯାଇପାରିବ । କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଗୃହରେ ଗୋଟିଏ କିମ୍ବା ଦୁଇଟି କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଥିଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ତଥ୍ୟକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଓ ବାଖ୍ୟା କରିବେ । ଉଦାହରଣ–

- **କାଳ୍ପନିକ ପରିସ୍ଥିତି ମାଧ୍ୟମରେ (Simulation)–** ଶିକ୍ଷକ ଦୁର୍ବୋଧ / ଅମୂର୍ତ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ (Abstract Concept) ଶ୍ରେଣୀରେ ସହଜରେ ପଢ଼ାଇପାରିନଥା'ନ୍ତି । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶିକ୍ଷକ (ତୁମେ) ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରର ଦୁର୍ବୋଧ ପ୍ରତ୍ୟୟ ନିମନ୍ତେ ଏକ କାଳ୍ପନିକ ପରିସ୍ଥିତିର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇପାରିବେ । ମଡେଲଗୁଡ଼ିକ କିମ୍ବା ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଅନୁରୂପ ହେଉଛି କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଦ୍ୱାରା କାଳ୍ପନିକ ପରିସ୍ଥିତି । ଏହି ପରିସ୍ଥିତି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୁ ଅନୁଭୂତି ମାଧ୍ୟମରେ ଜୀବନ୍ତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶିଖିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଇଥାଏ । ଏହି ପ୍ରକାର କାଳ୍ପନିକ ପରିସ୍ଥିତି (simulation) କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗଣିତ ଓ ବିଜ୍ଞାନର କଷ୍ଟକର ପ୍ରସଙ୍ଗ, ପାରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ବହୁମୂଲ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ଅଧିକ ସମୟ ସାପେକ୍ଷ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ସହଜରେ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ପଢ଼ାଯାଇ ପାରିବ ।

- **ମଡେଲ ଗଠନ କରିବା (Modelling)–** ନୂତନ ଭାବେ ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ପ୍ରକୃତ ଘଟଣା ଅନୁଯାୟୀ ବାଛିନେବା ବା ଗ୍ରହଣ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ମଣିଷଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଡେଲ ଗଠନ କରିବା ପ୍ରକାର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏହି ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତରର ଅଧ୍ୟୟନ ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ– ପରୀକ୍ଷଣରୁ ମିଳୁଥିବା ତଥ୍ୟକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିବା କାରକଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା । ଏହିପ୍ରକାର ମଡେଲିଂ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟୟ ଉପରେ ଅଧିକ ମନନ ଓ ଚିନ୍ତନ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ ।

- **ତଥ୍ୟ ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପୁର୍ନବିନ୍ୟାସ (Information storage and retrieval)–** ତଥ୍ୟକୁ ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ ଓ ଆକାରରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ଗଚ୍ଛିତ କରି ରଖାଯାଇଥାଏ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଗୋଟେ ତଥ୍ୟର ବ୍ୟାଙ୍କଟିଏ ସୃଷ୍ଟିହୁଏ, ଯାହାଫଳରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବଡ ଧରଣର ସୂଚନା ଭଣ୍ଡାର (Data base) ହୋଇଥାଏ ଯାହା ପୁସ୍ତକ ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ଶୃଙ୍ଖଳିତଭାବେ ସୂଚନା ଯୋଗାଇଥାଏ । କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇଥିବା ସୂଚନାକୁ ଅତି ସହଜରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିହୁଏ ଓ ବଢାଯାଇ ପାରିଥାଏ ।

ବହୁଳ ତଥ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ଯାହା ସହଜରେ ଶିକ୍ଷକ ପଢ଼ାଇପାରିନଥାନ୍ତି, ସେଗୁଡିକ ଏହି କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ମାଧ୍ୟମରେ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇପାରିବ । ଏହିପରି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସୂଚନା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଜ୍ଞାନସଂରଚନା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯାଇପାରେ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

7. 'କ' ସ୍ତମ୍ଭରେ ଥିବା ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ 'ଖ' ସ୍ତମ୍ଭରେ ଥିବା କେଉଁ ପ୍ରକାର କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଯାୟୀ ଉପଯୁକ୍ତ ଦେଖାଅ ।

	'କ' ସ୍ତମ୍ଭ		'ଖ' ସ୍ତମ୍ଭ
(i)	ଭୂମିକମ୍ପର ତୀବ୍ରତା	(କ)	ପୁନଃପୁନଃ ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷଣ
(ii)	ସାମାଜିକ ଓ ଆର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତି ଅନୁଯାୟୀ ଦଳଗଠନ କରିବା	(ଖ)	ଅନୁରୂପ ପରିସ୍ଥିତି ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା
(iii)	ଭଗ୍ନାଂଶ ସମ୍ବଳିତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀର ସମାଧାନ	(ଗ)	ମଡେଲିଂ
		(ଘ)	ତଥ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣ
		(ଙ)	ତଥ୍ୟ ସଂରକ୍ଷଣ
(iv)	ଶରୀରର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସୂଚନା		

କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ ଯୋଜନା (Planning for Computer Assisted Learning)

ପୂର୍ବ ଆଲୋଚନାରେ ତୁମେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବିଷୟରେ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବ । ସେହି ବିଷୟରେ ଜାଣିଲ । ଧରିନିଆଯାଉ ତୁମର କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଶିକ୍ଷଣ ଧାରଣା ଅଛି, ମାତ୍ର ଯୋଜନା ବିନା ତୁମେ ଶ୍ରେଣୀରେ ଏହାର ଫଳପ୍ରଦ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ । ଚାଲ, ତୁମେ ଯେତେବେଳେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ବ୍ୟବହାର କରିବ, ସେହି ସମୟରେ କେଉଁ କେଉଁ ଦିଗ ପ୍ରତି ଯତ୍ନବାନ୍ ହେବ, ସେ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବା । ସେହି ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ହେଲା–

- **ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିବା –**

ଏହି ସୋପାନରେ ତୁମକୁ ପାଠଟିରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟୟ ପଢ଼େଇବାକୁ ଯାଉଛ, ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟଭାବେ ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ହେବ । କାରଣ ତୁମେ ଜାଣିଛ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟୟର ସ୍ୱରୂପ ଅନୁଯାୟୀ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣର ପ୍ରକାର ମଧ୍ୟରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଗୋଟିଏକୁ ଚୟନ କରିବାକୁ ହେବ ।

- **କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଉପଲବ୍ଧ ହେବା ନିଶ୍ଚିତ କରିବା –**

କମ୍ପ୍ୟୁଟରକୁ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତୁମକୁ ଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସଂଖ୍ୟା ସହ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବା କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସଂଖ୍ୟାକୁ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତଦନୁଯାୟୀ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ବସିବା ପ୍ରଣାଳୀକୁ ସ୍ଥିରୀକୃତ କରାଯିବ ।

- **କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣର ପ୍ରକାରଭେଦର ଚୟନ -**

ତୁମେ ଯେହେତୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣର ପ୍ରକାରଭେଦକୁ ଜାଣିଛ, ତୁମକୁ ଯୋଜନାର ଏହି ସୋପାନରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାରକୁ ବାଛିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତାହା ଶିକ୍ଷଣକୁ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ପ୍ରସଙ୍ଗର ସ୍ୱରୂପ, ସାଧନୀର ଉପଲବ୍ଧି କରଣ ଓ ଶ୍ରେଣୀଗୃହର ଆକାରକୁ ଆଖିରେ ରଖି କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣ (Computer assisted learning) ର ପ୍ରକାର ତୁମେ ଚୟନ କରିବ ।

- **ରୂପାୟନ ନିମନ୍ତେ କୌଶଳ (Strategies for implementation)–**

ତୁମେ ଯେତେବେଳେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କଥା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଉଛ, ସେତେବେଳେ ତୁମକୁ କୌଶଳ ନିମନ୍ତେ ଯୋଜନା କରିବାକୁ ହେବ । ଯଥା–

ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କୌଶଳ (Lecture strategy)

ସହଯୋଗୀ କୌଶଳ (Collaborative strategy)

ସ୍ୱ-ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କୌଶଳ (Self regulatory strategy)

ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କୌଶଳରେ– ଶିକ୍ଷକ ନିଜେ ଗୋଟିଏ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଧରି ସେ ନିଜେ କ'ଣ କରିବେ କହିଥାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଦିଆଯାଇ ନଥାଏ । ଏଭଳି ପରିସ୍ଥିତିରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସାହାଯ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟଟି ସମାହିତ ହୋଇଥାଏ ।

ସହଭାଗୀ କୌଶଳ– ଏଥିରେ ୪-୫ ଜଣ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଦିଆଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକ ସମସ୍ତ ଦଳକୁ ତଦାରଖ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

ସ୍ୱ-ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କୌଶଳ– ଏଥିରେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ସ୍ୱ-ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କୌଶଳରେ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ଅପେକ୍ଷା କମ୍ପ୍ୟୁଟର ପ୍ରୟୋଗଶାଳାରେ ବ୍ୟବହାର ହେବ ।

4.4.4 ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ (Biju Pattanaik Computer Education Programe- BiCEP) : ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣରେ ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି କରିବା ତଥା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦାନକୁ ଅଧିକ ଫଳପ୍ରଦ ଓ ଗୁଣାତ୍ମକମାନକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ହିଁ, କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷାର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଟେ । ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବିଜ୍ଞାନର ଗୂଢ଼ ତଥ୍ୟକୁ ପଢ଼ାଇବା, କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି, ଉଦାହରଣ ଓ ବାଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ଆମୋଦଦାୟକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିବା ଏବଂ ବିଷୟବସ୍ତୁର କଠିନ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ବୋଧଗମ୍ୟ କରିବା ।

ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ଆମ ରାଜ୍ୟର କେତେକ ମନୋନୀତ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷା (Computer Aided Learning Programme- CALP) ୨୦୦୪ ମସିହାରୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି । ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ଜନନେତା ଓ ପୂର୍ବତନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ ହୋଇଛି । ବିଜୁପଟ୍ଟନାୟକ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ (Bijupattnaik Computer Aided Education Programme- BiCEP) ସର୍ବଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ରୂପାୟନ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରାଧିକରଣ (OPEPA) ଦ୍ୱାରା ୨୦୦୪ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୪ ତାରିଖରେ ପ୍ରଥମେ ୬୦୦ଟି ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ୨୦୦୮-୦୯ରେ ଏହା ଆଉ ୨୦୦ଟି ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଅଛି ।

କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ–

- ଭାଷା, ଗଣିତ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷଣ ଓ ଶିକ୍ଷାଦାନକୁ ଫଳପ୍ରଦ ଓ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ କରିବା ।
- ଚିତ୍ର, ସ୍ୱର ଏବଂ ଜୀବନ୍ତ ଅବତାରଣ / ଉପସ୍ଥାପନ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ସ୍ୱପ୍ରକାଶ ହୋଇପାରୁଥିବା ସହଯୋଗୀ ଉପାଦାନ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ।
- ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସାଧାରଣ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ଭିତ୍ତିକରି ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପୁନଃ ବିଦ୍ୟାଳୟାଭିମୁଖୀ କରାଇବା ।
- ଶିକ୍ଷାର ଗୁଣାତ୍ମକ ମାନ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ।
- ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି କରିବା ।

କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା–

ଓଡିଶାରେ ସର୍ବଶିକ୍ଷା ଅଭିଯାନ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଭିନବ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା (innovation) ରେ ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ୟରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷା ଏକ ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ । ଏହିକାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ କେତେକ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଯୋଗାଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକର କମ୍ପ୍ୟୁଟର ପ୍ରୟୋଗଶାଳାକୁ ଉପଯୋଗ କରିବା, ସାଧାରଣ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର କଠିନ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ସ୍ୱପ୍ରକାଶ ଶୈଳୀରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏବଂ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଷୟରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦେବା ଇତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଉଛି । ଯାହାର ଫଳସ୍ୱରୂପ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଏହି କମ୍ପ୍ୟୁଟରଗୁଡ଼ିକୁ ଶିକ୍ଷଣ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଉପାଦାନ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ ।

ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ବଛାଯାଉଥିବା ଉଚ୍ଚପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ହାର୍ଡୱେୟାର ଓ ସଫ୍ଟୱେୟାର ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

- ୩ ରୁ ୫ଟି କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଓ ତତ୍ ସଂଲଗ୍ନ ଯନ୍ତ୍ରାଂଶ (୫ ବର୍ଷର ୱାରେଣ୍ଟି ଓ ବୀମାସହିତ)
- ୩ ରୁ ୫ଟି ୟୁପିଏସ୍
- ୧ଟି ପ୍ରିଣ୍ଟର
- ଅପରେଟିଂ ସିଷ୍ଟମ ଓ ବ୍ୟବହାରିକ ସଫ୍ଟୱେୟାର
- ମଲ୍‌ଟି ମିଡିଆ (CD) (ଓଡ଼ିଆ ଓ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାଶିକ୍ଷା, ଗଣିତ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା ଉପରେ ଆଧାରିତ)

କମ୍ପ୍ୟୁଟର ପ୍ରୟୋଗଶାଳା ସ୍ଥାପନ :

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ପ୍ରୟୋଗଶାଳାରେ ଆବଶ୍ୟକ ସୁବିଧା ମାନ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଛି । ଯଥା– ଆବଶ୍ୟକ ମୁତାବକ ବିଦ୍ୟୁତ ସଂଯୋଗ ତଥା ପ୍ଲଗ୍ ପଏଣ୍ଟ, ଷ୍ଟାବିଲାଇଜର, କମ୍ପ୍ୟୁଟର, କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଟେବୁଲ, ପ୍ରିଣ୍ଟର ଟେବୁଲ, ଚେୟାର ଆଦି ଆସବାବ, ଟ୍ୟୁବ୍ ଲାଇଟ୍, ପଙ୍ଖା ତଥା ନର୍ଗମନ ପଙ୍ଖା ଇତ୍ୟାଦି ।

ତୁମପାଇଁ କାମ :

କମ୍ପ୍ୟୁଟର ପ୍ରୟୋଗଶାଳା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କି କି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ, ଲେଖ ।

ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି : ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଶିକ୍ଷା ପରିକଳ୍ପନା କରିବା ସହିତ ନିଜର କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧିପାଇଁ ନିୟମିତ ଶିକ୍ଷାବଦ୍ଧ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ଏଥିପାଇଁ ସର୍ବଶିକ୍ଷା ଅଭିଯାନ (SSA) ରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଶିବିରମାନ ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଅଛି ।

(୧) ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ୨ ଜଣ ଲେଖାଏଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

(୨) ଏନ୍.ଆଇ.ଆଇ.ଟି ପ୍ରାୟୋଜିତ କମ୍ପାନୀଦ୍ୱାରା ଦୁଇଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଯଥା– ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ୮ ଦିନ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ – ୪ ଦିନ ଏପରି ମୋ ୧୨ଦିନର କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଶିକ୍ଷଣ ଉପରେ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା ।

ବିଷୟଗତ ବିକାଶ–

ସାଧାରଣ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଥିବା ଗଣିତ, ବିଜ୍ଞାନ, ଇଂରାଜୀ ତଥା କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଶିକ୍ଷାର କଠିନ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଉପରେ ଆଧାରିତ ୪୨ଟି ମଲ୍‌ଟି ମିଡିଆ ସିଡିକୁ ପଞ୍ଚମରୁ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ଓପେପା (OPEPA) ଦ୍ୱାରା ଏଡୁକମ୍ ସଲ୍ୟୁସନ୍ କମ୍ପାନୀ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିଲା । ୪ର୍ଥରୁ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଣିତ, ବିଜ୍ଞାନ, ଇଂରାଜୀ, ବ୍ୟାକରଣ ଓ ସାମାଜିକ ବିକାଶରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଥିବା କଠିନ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ଆଉ ୨୫ଗୋଟି ମଲ୍‌ଟି ମେଡିଆ ସିଡି ମାଧ୍ୟମରେ, ଅଜିମ ପ୍ରେମଜି ସଂସ୍ଥା (Azim Premji) ସହଯୋଗିତାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ଓ ରାଜ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ସଂଶୋଧନ କରାଯାଇ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କରାଯାଇଛି ।

ତୁମପାଇଁ କାମ

ତୁମ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଯେଉଁଠାରେ BiCEP କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି ତାହା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି ତା'ର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

4.4.5 ଶିକ୍ଷାରେ ICT ସମ୍ବଳ : ICT ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଲୋଚନା ତୁମେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବଣି ଯେ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ବା ଏହାର ବାହାରେ ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ସୂଚନା ଓ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ବହୁ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ । ସଫଳ ଓ ଫଳ ପ୍ରଦ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଦୁଇଟି ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ହେଉଛି ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ତଥ୍ୟ ସୂଚନା ଏବଂ ଏହି ତଥ୍ୟ ଉପରେ ଯଥାଯଥ ଆଲୋଚନା ଓ ବିତର୍କ । ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ଓ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତିର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ । ଆମକୁ ICT ସୁଯୋଗ ମିଳିଥାଏ ? ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଶିକ୍ଷତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ-ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମଧ୍ୟରେ ହେଉଥିବା ଭାବ ଆଦାନପ୍ରଦାନ ମଧ୍ୟ ICT ର ଏକ ସରଳ ଉଦାହରଣ ଯାହା ବିଷୟରେ ତୁମେ ଅନ୍ୟତ୍ର ବିଷଦ ଭାବେ ଆଲୋଚନା କରିବେ । ଏଠାରେ ICT ର କେତେକ ପ୍ରଚଳିତ ଓ କମ୍ପୁଟର୍ ଭିତ୍ତିକ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଉତ୍ସମାନଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ସମ୍ୟକ୍ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଏକ ଆନନ୍ଦଦାୟୀ ପରିବେଶ, ଜଣେ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଶିକ୍ଷଣ ଏବଂ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଓ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦ ସାମଗ୍ରୀ । ଯାହାସବୁ ଶିକ୍ଷଣର ସହାୟତାରେ ଓ ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରେ ସେସବୁକୁ ଶିକ୍ଷଣ ସମ୍ବଳ (Learning resources) କୁହାଯାଏ । ଶିକ୍ଷକ ଏକ ମାନବୀୟ ସମ୍ବଳ ହୋଇଥିବା ବେଳେ, ପରିବେଶ ବା ପରିସ୍ଥିତିରୁ ପରିବେଶୀୟ ସମ୍ବଳ (environmental resources) ଏବଂ ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକୁ ବସ୍ତୁ ସମ୍ବଳ (Material resources) କୁହାଯାଏ । ଏସବୁ ସମ୍ବଳ କିପରି ଉପଲବ୍ଧ ହେବ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ଉପଯୁକ୍ତ ବିନିଯୋଗକରି କିପରି ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିହେବ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ତୁମେ ପୂର୍ବରୁ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଆଲୋଚନା କରିବେ । ଏଠାରେ ICT ର ଉପଲବ୍ଧ ସମ୍ବଳ ସଂପର୍କରେ କିଛି ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

ICT ସମ୍ବଳଭାବେ ଆମେ ରେଡ଼ିଓ, ଟେଲିଭିଜନ, ଚଳଚିତ୍ର ସହିତ ବେଶ୍ ପରିଚିତ । କିନ୍ତୁ ସମ୍ପ୍ରତି କମ୍ପୁଟର ଓ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଅପରିସୀମ ଶିକ୍ଷଣ ସମ୍ବଳର ଉତ୍ସଭାବରେ ପରିଗଣିତ ହେଲାଣି । ସେହି ସଂପର୍କରେ ଏଠାରେ ଏକ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଯାଉଛି ।

(କ) ରେଡ଼ିଓ ଓ ଦୂରଦର୍ଶନ ପ୍ରସାରଣ : ରେଡ଼ିଓରେ ପ୍ରସାରିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମମାନ ବହୁ ଦୁର ଏବଂ ଅପହଞ୍ଚ ସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ପହଞ୍ଚିପାରେ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ମାଧ୍ୟମରେ ଏଭଳି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ସହ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ସହଜସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ କେଡ଼ିଓ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବହୁବର୍ଷ ଧରି ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମମାନ ସମୟରେ ପ୍ରସାରିତ ହେଉଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ଅନୁରୋଧ ଉପରେ ଏଗୁଡ଼ିକର ପୁନଃ ପ୍ରସାରଣ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ରେଡ଼ିଓରେ ମଧ୍ୟ ଦୈନିକ ନିୟମିତ ବ୍ୟବଧାନରେ ସମ୍ବାଦ ପରିବେଶଣ ସହିତ ସାମାଜିକ, ଆର୍ଥିକ, ସାହିତ୍ୟିକ, ବିଜ୍ଞାନ କୃଷି, ମନୋରଞ୍ଜନ ଆଦି ବିବିଧ ବିଷୟ ଉପରେ ତଥ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ଉପସ୍ଥାପନା କରାଯାଇଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲବ୍ଧପ୍ରତିଷ୍ଠ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ଏଥିରେ ଭାଗ ନେଇଥା'ନ୍ତି ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଇବା ସାଧାରଣତଃ ସମ୍ଭବ ହୋଇନଥାଏ । ଏବେ ସାଂପ୍ରତିକ ସମସ୍ୟା ଉପରେ 'ପେପନ୍-ଇନ୍' କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମମାନ ରେଡ଼ିଓରେ ସଂଗଠିତ ହେଉଛି । ଫୋନ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ଷ୍ଟୁଡିଓରେ ଥିବା ବିଶେଷଜ୍ଞପାନଙ୍କୁ ସମସ୍ୟା ସଂପର୍କରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ହୁଏ ଓ ତାଙ୍କର ଉତ୍ତର ସବୁ ଶ୍ରୋତା ଏକ ସମୟରେ ଶୁଣି ପାରନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାଳୟର ସମସ୍ୟା ସମ୍ବଳିତ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ୟ ସମୟ ସମୟରେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଥାଏ । ତା'ର ସୁଯୋଗ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ନେବା ଉଚିତ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସୁବିଧା ସମୟରେ ପ୍ରସାରଣ କରିବା ପାଇଁ ନିକଟସ୍ଥ ଆକାଶବାଣୀ କେନ୍ଦ୍ର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରାଗଲେ ସୁଫଳ ମିଳିଥାଏ ।

ରେଡ଼ିଓର ସଂପ୍ରସାରଣର ବ୍ୟାପକତାଠାରୁ ଟେଲିଭିଜନ ପ୍ରସାର କମ୍ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ସହର ଓ ବହୁ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେଲାଣି । ଏଥିରେ ଉଭୟ ଦୃଶ୍ୟ-ଶ୍ରାବ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାଥିବାରୁ ଏବଂ ରଙ୍ଗୀନ ହୋଇଥିବାର ଏହା ଅଧିକ ଲୋକପ୍ରୀୟ ହୋଇଛି । ପୁନଶ୍ଚ କେବଲି ଟି.ଣି. ବା ଡିସ୍ ଟି.ଭି. ଆଦିର ସୁବିଧା ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥାନରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବାରୁ, ଏକାଧିକ ଚାନେଲ ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳୁଛି । ଗଣମାଧ୍ୟମ ହିସାବରେ ରେଡ଼ିଓ ଅପେକ୍ଷା ଟିଭି ଅଧିକ ଲୋକପ୍ରିୟତା ଏବଂ ବିବିଧ ଚାନେଲରେ ବହୁପ୍ରକାରର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସାରିତ ହେଉଛି । ଦର୍ଶକ ନିଜ ଇଚ୍ଛା, ରୁଚି ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ନିର୍ବାଚନ କରି ଦେଖିପାରନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଚାନେଲରେ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଏବଂ ଜ୍ଞାନବର୍ଦ୍ଧନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାରିତ ହେଉଛି । ଏହାସହିତ 'ଟେଲି-କନ୍‌ଫରେନ୍‌ସ' ମାଧ୍ୟମରେ ଷ୍ଟୁଡିଓରେ ଥିବା ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବା ସହ ସେମାନଙ୍କ ହସ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରିହେଉଛି ।

ଟିଭିରେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାନଙ୍କରୁ ଦର୍ଶକଙ୍କ ବୟସ ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଶିକ୍ଷଣୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ବାଛି ନିଜର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାର ସୁଚିନ୍ତିତ ଯୋଜନା କରିହେବ । ଏହାସହିତ ବିଭିନ୍ନ ଖେଳ, କୁଇଜ୍, ରିଏଲିଟି ସୋ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଭାଗ ନେବା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ବହୁ ସହପାଠ୍ୟକ୍ରମ ବିଷୟରେ ଆଗ୍ରହ ଓ ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି କରିପାରିବେ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

ରେଡ଼ିଓ ଓ ଟିଭିରେ ପ୍ରସାରିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁ ଗୁଡ଼ିକ ତୁମର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ସେ ଗୁଡ଼ିକର ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ ତା'ର ଏକ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

(ଖ) ଶୈକ୍ଷିକ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ଓ ସି.ଡ. : ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିକ୍ଷା ବିଶେଷକରି ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାରିତ ବହୁ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ସିଡି ଆକାରରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ବଜାରରେ ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟରେ ବିକ୍ରୟ ହେଉଛି । ଏହା ସହିତ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ, NCERT, ଶିଶୁ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଉପାଦେୟ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରମାନ CD ଆକାରେ ମାଗଣାରେ ମଧ୍ୟ ବିତରଣ କରାଯାଉଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ CD-Player ଓ ଟିଭି ବା କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଥିଲେ ଏଗୁଡ଼ିକ ଅନାୟସରେ ବ୍ୟବହାର କରିହୁଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳରେ CD-Player ସହ ଟିଭି ଭଡାସୂତ୍ରରେ ଅତି ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟରେ ଉବଲବ୍ଧ ହେଉଛି । ସେଗୁଡ଼ିକର ସହାୟତାରେ ଉପଯୁକ୍ତ ବିଷୟ ଉପରେ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର CD ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟ ଉପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ CD ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ଭାବେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇହେବ ।

ଉଭୟ ଦୃଶ୍ୟ-ଶ୍ରାବ୍ୟ CD ବ୍ୟତୀତ କେବଳ ଶ୍ରାବ୍ୟ (ସଙ୍ଗୀତ, ଆଲୋଚନା, ବିଶିଷ୍ଟ, ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବାଣୀ, ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ) ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ବ୍ୟବହାର କରିହେବ ।

ରେଡ଼ିଓ ଟିଭି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବା ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ଦୃଶ୍ୟ-ଶ୍ରାବ୍ୟ CD ବା ଶ୍ରାବ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପରେ ତହିଁର ପ୍ରଭାବ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଉପରେ କେତେ ପଡୁଛି ବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରୁ କେତେ ଶିଖିପାରୁଛନ୍ତି ତାହା ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସଂପୃକ୍ତ ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ ନ୍ୟସ୍ତକାର୍ଯ୍ୟ (assignment) ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ହେବ ।

ତୁମପାଇଁ କାମ :

ନିକଟତମ ବଜାରରେ ମିଳୁଥିବା ଶିକ୍ଷଣୀୟ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ-ଶ୍ରାବ୍ୟ CD ର ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକରୁ କେଉଁ ସ୍ତରର ପିଲା କିଛି ବିଷୟ ଶିଖି ପରିବେ ତା'ର ଏକ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

୪. ନିମ୍ନଲିଖିତ ସାଧନୀମାନଙ୍କରୁ କେଉଁ ଗୋଟିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିଲେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପାଇଁ ସର୍ବାଧିକ ସମ୍ବଳ ଯୋଗାଇବା ସମ୍ଭବ ହେବ ?

(କ) ଟେପ୍ ରେକର୍ଡର, (ଖ) CD Player, (ଗ) TV, (ଘ) କମ୍ପ୍ୟୁଟର

(ଗ) କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଓ ୱେବ୍‌ସମ୍ବଳ (Web Source) : କମ୍ପ୍ୟୁଟରରୁ ସମ୍ବଳର ଦୁଇପ୍ରକାର ଉତ୍ସ ମିଳିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ହେଉଛି କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟର ସମାହାର ବା package । ଏହି ପ୍ୟାକେଜ୍ ଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟବହାରେ ଉପଲବ୍ଧ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର୍‌ରେ ସଂଯୁକ୍ତ (load) କରି ଆମେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର କାର୍ଯ୍ୟକରିପାରିବା ଯାହା ଶିକ୍ଷଣର ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, କମ୍ପ୍ୟୁଟର୍‌ରେ ଥିବା Microsoft and package ରେ ଥିବା Microsoft word (2003, 2007, 2010 various) ଦ୍ୱାରା ନିଜେ ଲେଖୁଥିବା ରଚନା, କବିତା ଆଦି ଟାଇପ କରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଛାପି ପାରିବେ । ସେହିଭଳି Microsoft Power Point ଦ୍ୱାରା ଏବେ ଉଚ୍ଚପ୍ରାଥମିକ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ପଢୁଥିବା ବିଷୟ ଉପରେ ଛୋଟ ଛୋଟ Slide ତିଆରି କରିପାରୁଛନ୍ତି । ଏହା ସହିତ ଚିତ୍ୟାଙ୍କନ କରିବା, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ରଙ୍ଗଦେବା, ବିଭୁନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଖେଳ ଖେଳିବା, ଆଦି ବହୁକାର୍ଯ୍ୟ ସହଜରେ ପିଲାମାନେ ଏପରି ପ୍ୟାକେଜ ବ୍ୟବହାର କରି ଆୟାସରେ ବହୁକଥା ଆପେ ଆପେ ଶିଖିପାରିବେ ।

● **ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଓ ୱେବ୍ (Internet and Web) :** କୌଣସି ନୂତନ ବିଷୟ ଶିଖିବା ବେଳେ ଅଥବା ଜାଣିଥିବା ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଗଭୀର ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ତୁମେ ସାଧାରଣତଃ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ, ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପିଡ଼ିଆ, ଅଭିଧାନ, ଖବର କାଗଜ, ଜର୍ଣ୍ଣାଲ, ଟେଲିଭିଜନ ଆଦି ଉତ୍ସର ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିଥାଅ । କିନ୍ତୁ ଆଜିର ଦୁନିଆଁରେ ତୁମପାଖରେ ଯଦି ଗୋଟିଏ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଅଛି ଏବଂ ତାହାଯଦି ଇଣ୍ଟରନେଟ ସହ ସଂଯୁକ୍ତ ତା'ହେଲେ ତୁମେ ତୁମର କଳ୍ପନାତୀତ ତଥ୍ୟାବଳୀର ଅଗଣିତ ଉତ୍ସ ସହିତ ସଂପର୍କରେ ଆସିପାରିବ ଏବଂ ଏହା ଖୁବ୍ କମ୍ ସମୟରେ । ଏହି ସବୁ ଉତ୍ସର ମୂଳ ହେଉଛି World wide Wed (www) ବା ସଂକ୍ଷେପରେ web ।

ସାଧାରଣତଃ ଅନେକ ଇଣ୍ଟରନେଟ ଏବଂ World Wide Web (www) କୁ ସମାନ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ଯଦିଓ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିବିଡ଼ ସଂପର୍କ ଅଛି ତଥାପି ଉଭୟ ପୃଥକ । ଇଣ୍ଟରନେଟ ଏକ ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକ (decentralised) ନେଟ୍‌ୱର୍କ । ଟେଲିଫୋନ, ଟିଭି, ମୋବାଇଲ ଭଳି ଏହା ଏକ ନେଟ୍‌ୱାର୍କ ଏବଂ ତାହା ତୁମର କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ସଂଯୋଗ କରିବାକୁ ହୁଏ । ସଂଯୋଗ ପାଇଁ ଓ ନିୟମିତଭାବେ କିଛି ଦେୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ଅପର ପକ୍ଷରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ତଥ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ ନଥିର ସଞ୍ଚୟ ହୋଇଥିବା ସମାହାରକୁ ୱେବ କହୁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ୱେବସାଓଟ୍‌ରେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାରର ତଥ୍ୟାବଳୀ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇଥାଏ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ବିଷୟରେ ଅନେକ ତଥ୍ୟ ଯୋଗକରାଯାଇ ଥାଏ । କମ୍ପ୍ୟୁଟର ନେଟ୍‌ୱାର୍କର ସର୍‌ଭର୍ (Server) ରେ ଏହି ୱେବ୍ ଗୁଡ଼ିକ ରହିଥାଏ । ଇଣ୍ଟରନେଟ ବ୍ରାଉଜର ସାହାଯ୍ୟରେ ତୁମର ଆବଶ୍ୟକ ୱେବକୁ ଚିହ୍ନଟ କରି ସେଥିରେ ଥିବା ତଥ୍ୟାବଳୀଗୁଡ଼ିକୁ ଉପଲବ୍ଧ କରିହେବ ।

● **ଇଣ୍ଟରନେଟ ଓ ଶିକ୍ଷଣ (Internet and Learning) :** ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ସୁବିଧା ଉପଲବ୍ଧ ହେବା ପରେ ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଓ ବାହାରେ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ପ୍ରଭୂତ ଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଛି ଏବଂ ଆଗାମୀ ଦିନମାନଙ୍କରେ ଏହା ବହୁଭାବରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିବାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସମ୍ଭାବନା ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଛି । ଶିକ୍ଷଣ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ତୁମେ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍‌କୁ ପ୍ରଧାନତଃ ତିନିଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି :

– *ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହର ପଦ୍ଧତିବିଦ୍ୟା ଭାବରେ ଇଣ୍ଟରନେଟର ବ୍ୟବହାର :* ତଥ୍ୟାବଳୀର ବିରାଟ ଏବଂ କ୍ରମ ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଉପଭାବେ ଇଣ୍ଟରନେଟର ବିକଳ୍ପ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ଶ୍ରେଣୀଗୃହର ଆବଶ୍ୟକ ଓ ଏହି ଆବଶ୍ୟକତା ଆଗାମୀ ଦିନମାନଙ୍କରେ ଅଧିକଭାବେ ଅନୁଭୂତ ହେବ ।

– *ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ପାଇଁ ଇଣ୍ଟରନେଟ ବ୍ୟବହାର :* ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଏପରି ମୁକ୍ତ ସମ୍ବଳର (Open resource) ଉପଲବ୍ଧ ଯେଉଁଥିରେ ତୁମେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବାବେଳେ ସେହି ତଥ୍ୟ ସଂପର୍କରେ ତୁମ ମତାମତ ଦେଇପାରିବ ଓ ସେହି ସଂପର୍କରେ ତୁମେ ଜାଣିଥିବା ନୂତନ ତଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ହେଇପାରିବ ଯାହା ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ସାରା ପୃଥିବୀରେ ସେହି ବିଷୟ ପାଇଁ ଉତ୍ସୁକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଜାଣିପାରିବେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ମତାମତ ମଧ୍ୟ ଜଣାଇ ପାରିବେ । ଏହିଭଳି ଦୁଇଟି ୱେବ ସାଇଟ୍ ହେଉଛି

http:/en.wikiversity.org/wiki/open_educatioal_resouces

http:/www.open source scripts.com/help.html

ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଭାଗରେ ରହୁଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ପାଇଁ ଏହା ଏକ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

– *ସାମାଜିକ ସଂପର୍କସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଇଣ୍ଟରନେଟ ବ୍ୟବହାର :* ଫେସ୍‌ବୁକ୍, ଟୁଇଟର ଭଳି ସାମାଜିକ ୱେବସାଇଟ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ପୃଥିବୀର ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସହ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିହେବ । ଏବେ ଏଗୁଡ଼ିକ ଏତେ ଲୋକପ୍ରୀୟ ଯେ ବୟସ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସବୁ ସ୍ତରର ବ୍ୟକ୍ତି ଏଥିରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ, ଫଟୋ ଏବଂ ଚିତ୍ର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ଆଦି ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିହେଉଛି ।

ଇଣ୍ଟରନେଟ ଓ ୱେବର ଏତେ ଅପରିସୀମ ସମ୍ଭାବନା ବାସ୍ତବରେ ସାରା ପୃଥିବୀକୁ ଏକ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ଯାଉଛି ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ:

ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଓ ୱେବରେ ଉପଲବ୍ଧ ସମ୍ବଳମାନ ବ୍ୟବହାର କରି ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ମଧ୍ୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ କିପରି ଉନ୍ନତ କରିହେବ ? ଏହାର ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

ଇଣ୍ଟରନେଟ୍‌ରେ ଉପଲବ୍ଧ ୱେବସାଇଟ୍ ଗୁଡ଼ିକ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ : କେତେକ ୱେବସାଇଟରୁ ତଥ୍ୟ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ସେହି ସାଇଟ୍ ଯୋଗାଉଥିବା ସଂସ୍ଥାର ସଦସ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡ଼େ ଓ ସେଥିପାଇଁ ଚାନ୍ଦା ଦେବାକୁ ହୁଏ । ୱେବ୍‌ସାଇଟ୍‌ର ମାଗଣାରେ ତଥ୍ୟ ମିଳିପାରେ । ପୁନଶ୍ଚ, ଏହି ମାଗଣା ୱେବ ସାଇଟ୍ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୁଇପ୍ରକାରର । ଉଇକି ପେଡ଼ିଆ (www.wikipedia.org) ଭଳି ୱେବସାଇଟ ଖୋଜିବା ଓ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ପଇସା ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଏଥିରେଥିବା ତଥ୍ୟରେ ତୁମେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରିବ ନାହିଁ କିମ୍ବା କୌଣସି ମତାମତ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟକେତେକ ମାଗଣା ଶୈକ୍ଷିକ ସମ୍ବଳ ୱେବସାଇଟ୍ ମାନ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍‌ରେ ଉପଲବ୍ଧ ଯେଉଁଥିରୁ ଆମେ ଆବଶ୍ୟକ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ନାହିଁ ସେଥିରେ ନୂତନ ଯୋଗକରିପାରିବା । ସେଥିରେ ଥିବା ତଥ୍ୟାବଳୀର ପରିମାର୍ଜନା କରିପାରିବ ଓ ସେହି ସବୁ ତଥ୍ୟ ଉପରେ ନିଜର ମତାମତ ଦେବା ସହିତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମତାମତ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାରିବା । ଏପରି ସମ୍ବଳକୁ ମୁକ୍ତ ସମ୍ବଳ (open sources) କୁହାଯାଏ । ଏଥିରେ ସାରା ପୃଥିବୀର ଶିକ୍ଷକ, ପିଲା ଓ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଓ ଅନ୍ୟଇଚ୍ଛୁକ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା ସହଜ ।

ଇଣ୍ଟରନେଟ ଆମେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟସଂଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ୱେବସାଇଟ (www) ଠିକ୍ ସାଙ୍କେତିକ ନାମ ବା ଠିକଣା ବ୍ୟବହାର କରି ଆମେ ସେହି ସାଇଟ୍‌କୁ ଯାଇ ପାରିବା ଓ ଆବଶ୍ୟକ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିପାରିବା । ଯଦି ଠିକ୍ ୱେବସାଇଟ୍ ଠିକଣା ଜଣା ନଥାଏ ତଥାପି ଆମେ ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟସଂଗ୍ରହ କରିବା ଆଦୌ କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ । ଗୁଗୁଲ୍ (Google), ୟାହୁ (yahoo), MSN ଭଳି ଖୋଜିବା ମେସିନ୍ (Search Engine) କୁ ଯାଇ ସେଥିରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟଟିର ନାମ ଲେଖି ସର୍ଚ ମାରିଲେ, ସେହି ବିଷୟରେ ଯେତେ ୱେବସାଇଟ ଯେତେ ପ୍ରକାର ତଥ୍ୟ ପରିବେଶଣ କରୁଥିବେ ସେଗୁଡ଼ିକର ତାଲିକା ଏକ ମନିଟରରେ ସ୍କ୍ରିନ୍ ଉପରେ ଦେଖାଦେବ ଏବଂ ସେଥିରୁ ତୁମେ ନିଜର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ଓ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇବ । ଏହା ଶିଖିବା ଯେତିକି ସହଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ସହଜ ।

ଇଣ୍ଟରନେଟ୍‌ରୁ ଉପଲବ୍ଧ ତଥ୍ୟାବଳୀ ଭବିଷ୍ୟତରେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ତୁମେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ସଞ୍ଚୟ କରି (save) ରଖିପାରିବ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

୨. ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଉନ୍ନତ କରିବା ପାଇଁ ଇଣ୍ଟରନେଟର ତିନିଟି ବ୍ୟବହାର କ'ଣ ?

4.5 ଶ୍ରେଣୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ICT ର ସମନ୍ୱୟ (ICT in Classroom Activities) : ପୂର୍ବ ଆଲୋଚନା ଆମେ ଜାଣିଲେ ଯେ, ପିଲାଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ଓ ଦକ୍ଷତା ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ICT ବହୁଭାବରେ ସହାୟକ ହେଉଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯେତେ ଅଧିକ ICT ର ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି ବା ହେବ ସେଠାରେ ପିଲାମାନେ ଉନ୍ନତମାନର ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ସେତେ ଅଧିକମାନର ହେବ । ଏଥିପାଇଁ ICT ସମ୍ବଳ ଉପଲବ୍ଧି ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା । କିନ୍ତୁ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ ହେଉଛି ସେହି ସମ୍ବଳଗୁଡ଼ିକୁ ଶ୍ରେଣୀକାର୍ଯ୍ୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବେ ସମନ୍ୱିତ କରିବା । ସେଥିପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଯୋଜନା ବଦ୍ଧ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟକଲେ ଏଥିରୁ ସୁଫଳ ମିଳିବା ନିଶ୍ଚିତ କରିପାରିବେ ।

4.5.1 ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ICT ର ସମନ୍ୱୟ : ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ICT ସମ୍ବଳ ଉପଯୋଗ କରି କିପରି ଗୁଣାତ୍ମକ ଶିକ୍ଷଣ କରିପାରିବେ ତାହା ନିମ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଚାରିଟି ସୋପାନ (Stage) ରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରିବ :

1. **ଉତ୍‌ଥାନ ସୋପାନ (Emerging Stage) :** ପ୍ରଥମେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ମିଳିତ ହୋଇ ଶ୍ରେଣୀରେ କେଉଁ କେଉଁ ICT ସମ୍ବଳ ଅଛି ବା ସହଜରେ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇପାରିବ ତାହାର ଏକ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକର କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବହାର ଅନୁଯାୟୀ ସଜାଡ଼ି ରଖନ୍ତି । ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଯେତେ ଅଧିକ ସଂପୃକ୍ତହେବେ ସେତେଭଲ । କାରଣ କୌଣସି ଶିକ୍ଷଣ ସମୟରେ ସେମାନେ ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ବଳ ବା ସାଧନୀ ନିଜେ ନିଜେ ବାଛି ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରିବେ ।

2. **ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ ସୋପାନ (Infusion Stage) :** ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ନିମନ୍ତେ କେତେବେଳେ ଓ କିପରି ଉପଲବ୍ଧ ICT ସାଧନୀ ଓ ସମ୍ବଳ ଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟବହାର କରିହେବ ତା'ର ଏକ ସୁଚିନ୍ତିତ ଯୋଜନା ଏହି ସୋପାନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଏହି ସେପାନରେ

- କେଉଁ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସାଧନୀ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିବ ସେସବୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ।
- ଉପଲବ୍ଧ ସାଧନୀ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟି ଅଧିକ ଉପଯୁକ୍ତ ତା'ର ଚୟନ କରିବା ।

3. **ପ୍ରୟୋଗ ସୋପାନ (Application Stage) :** ଏହି ସୋପାନରେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଚୟନ କରିଥିବା ସାଧନୀଗୁଡ଼ିକୁ ବାସ୍ତବରେ ବ୍ୟବହାର କରି ଶିକ୍ଷଣ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବେ । ଏହିସ୍ତରରେ ICT କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାର କଲେ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାଦାନ ସହିତ ସ୍ୱଶିକ୍ଷଣ (Self-Leaving), ଦଳଗତ ଶିକ୍ଷଣ (Group Learning) ଏବଂ ସହଭାଗୀ ଶିକ୍ଷଣ (Collabortive Learning) ବାସ୍ତବରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଏପରି ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟମାନ ସଂଗଠନ ଏବଂ ପରିଚାଳନାରେ ICT ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରଭୂତ ସହାୟତା ଯୋଗାଇ ଥାଏ ।

4. **ପରିବର୍ତ୍ତନ ସୋପାନ (Transformation Stage) :** ଏହି ସୋପାନର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ICT ସାଧନୀ ବ୍ୟବହାର କରିବାରେ ସ୍ୱୟଂ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇପାରିବେ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ନହୋଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ନିଜେ ନିଜେ ଠିକ୍ ICT ସାଧନୀ ସଂଗ୍ରହ କରି ତହିଁର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରି ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିପାରବେ ।

ଶ୍ରେଣଗୃହରେ ICT ସାଧନୀର ଉପଲବ୍ଧି, ଯୋଜନା ଏବଂ ପ୍ରୟୋଗ କିପରି ଉଚିତ ମାର୍ଗରେ ହେଲେ ସର୍ବାଧିକ ପରିମାଣ ଓ ଉଚ୍ଚମାନର ଶିକ୍ଷଣ ହୋଇ ପାରିବ ସେଥିପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ମଡେଲ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଛି । ସେହିପରି ଦୁଇଟି ମଡେଲକୁ ସଂକ୍ଷେପରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ଏଠାରେ କରାଯାଇଛି । ଏ ଦୁଇଟି ମଡେଲର ସାଙ୍କେତିକ ନାମ ହେଉଛି ASSURE ଏବଂ ICARE । ଏହି ନାମରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷର ମଡେଲର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୋପାନ ନାମର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର ଅଟେ ।

ASSURE ମଡେଲରେ

A – Analyse Learners – ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣର ସ୍ତର, ଆଗ୍ରହ, ମନୋବୃତ୍ତି ଆଦିର ବିଶ୍ଳେଷର କରିବା ।

S – State the Objection – ଶିକ୍ଷଣର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିବା ।

S – Select Method, Media and Materials – ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ପଦ୍ଧତି, ମାଧ୍ୟମ ଏବଂ ICT ର ସାଧନୀ ଚୟନ କରିବା ।

R – Require Learning Participation – ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଯେପରି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରେ ତାହା ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ।

E – Evaluation and Rais – ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଅଗ୍ରଗତି ସହିତ ICT ସାଧନୀର ଉପଯୋଗୀତା ସଂପର୍କରେ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବା ଓ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ପୂନରାବୃତ୍ତି ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ।

ସେହିପରି ICARE ମଡେଲରେ

I – Introduction – **ଉପକ୍ରମ** – ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ପୂର୍ବ ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ ମନେବୃତି ଓ ଆଧାରକରି ନୂତନ ବିଷୟ ଓ ତହିଁର ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିବା ।

C – Concept – **ପ୍ରତ୍ୟୟ** – ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟଟିର ବିଷୟଟିର ମୂଖ୍ୟ ଓ ଉପଧାରଣାମାନ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା – ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା – ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ହାସଲ ପାଇଁ କି କି ICT ସାଧନୀ ଦରକାର ତା'ର ଚୟନ କରିବା ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ।

A – Activity –**ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ** – ପିଲାମାନେ ଯେପରି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ଓ ସାଧନା ଗୁଡ଼ିକ ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ତାହା ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁଥିବାବେଳେ ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ।

R – Reflect – **ଚିନ୍ତନକରିବା** – ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷହେବାପରେ ପଦ୍ଧତି, ସାଧନୀ ଓ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟର ଉପଯୋଗୀତା ସଂପର୍କରେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ମାନସନ୍ଧନ (brain .....) ବା ଅନ୍ୟ ଉପାୟରେ ଚିନ୍ତନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼େ । ଏହାଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ସାଧନୀର ଉପଯୁକ୍ତ ମୂଲ୍ୟାୟନ ହୋଇପାରେ ।

E – Extend –**ସଂପ୍ରସାରଣ** – ଉପରୋକ୍ତ ଚିନ୍ତନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପରେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ସାଧନୀ ମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଅନ୍ୟ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷଣରେ କିପରି ହୋଇ ପାରିବ ସେ ସଂପର୍କରେ ଯୋଜନା କରିବା ।

ଏହି ଆଲୋଚନାରୁ ଆମେ ଜାଣିଲେ ଯେ ଶ୍ରେଣୀରେ ICT ସାଧନୀ ସଂଗ୍ରହରେ ରଖିଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ, ଦକ୍ଷତା, ମନୋବୃତ୍ତି ଆଜି ଜାଣିବା ଓ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନ ପାଇଁ ମିଳୁଥିବା ICT ସାଧନୀ ଗୁଡ଼ିକର ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଏକ ସୁଚିନ୍ତିତ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଅନ୍ୟଥା ଏପରି ସାଧନୀ ଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇ ରହିଯିବ ଓ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଚାଲୁଥିବା ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଭ୍ରଷ୍ଟ କରିବାରେ ସହାୟକ ହେବ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖ

10. ICT ର ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ସମନ୍ୱୟର ୪ଟି ସୋପାନର ନାମ କ'ଣ ?

4.5.2 ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣରେ ICT ର ସମନ୍ୱୟ (Integration of ICT in Assessement) : ନିରନ୍ତର ଏବଂ ସାମଗ୍ରିକ ମୂଲ୍ୟନର୍ଦ୍ଧାରଣ ଶିକ୍ଷଣର ମାନବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାର ଅଧିନିୟମ ୨୦୦୯ ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶାନୁସାରେ ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛି ଓ ସେଥିପାଇଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ CCA ଉପରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ କରାଯାଉଛି । ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣକୁ ନିରନ୍ତର (continous) ଏବଂ (comprehensive) କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ପ୍ରଶ୍ନପତ୍ର, ରେଟିଂସ୍କେଲ, ଚେକ୍‌ଲିଷ୍ଟ ପରି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ସାଧନୀ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଆବଶ୍ୟକ । ସେଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟବହାର କରି ଫଳାଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସଜାଡ଼ି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଓ ସେମାନଙ୍କର ପିତାମାତାଙ୍କ ସହ ଫଳାଫଳ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣର ମାନର ଉନ୍ନତି ଆଣିବାପାଇଁ ପରିବର୍ତ୍ତୀ ପଦକ୍ଷେପ ନେବା ଆଦି ବହୁ ପ୍ରକାରର କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ।

ଏବେ ଗତାନୁଗତିକ ଷାଣ୍ମାସିକ ଓ ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା ସହିତ ଆତ୍ମ ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ (self-assessment), ସହପାଠୀ ମୂଲ୍ୟନିର୍ଦ୍ଧାରଣ (Peer assessment), ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମୂଲ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ (Individual assessemet) ଏବଂ ଦଳଗତ ମୂଲ୍ୟନିର୍ଦ୍ଧାରଣ (Group assessment) ଭଳି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ଆବଶ୍ୟକତା ଉପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା ମୂଲ୍ୟନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଅଧିକ ସାମଗ୍ରିକ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ ।

ତୁମେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଭାବେ ଚିନ୍ତାକର ଯେ ମୂଲ୍ୟନିର୍ଦ୍ଧାରଣକୁ ନିରନ୍ତର ଓ ସାମଗ୍ରୀକ କରିବା ପାଇଁ ଏତେଗୁଡିଏ କାର୍ଯ୍ୟ କିପରି ସଂପାଦନ କରିପାରିବ । ଯଦି ତୁମେ ଏକ ବହୁଶ୍ରେଣୀ ବିଶିଷ୍ଟ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକରୁଛ ତା'ହେଲେ ଏପରି ସମସ୍ୟା ବହୁଗୁଣିତ ହୋଇଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଧିକ । ଏଭଳି ପରିସ୍ଥିତିରେ ICT ରେ ଉପଲବ୍ଧ ମୂଲ୍ୟନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ସାମଗ୍ରୀମାନ ଶିକ୍ଷକର ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ ଯୋଗାଇଥାଏ ।

- ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ବିଷୟ ଆଧାରିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟପାଇଁ) ବହୁ website ରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଛି ।
- ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପଦ୍ଧତି ଯଥା ପୋର୍ଟଫୋଲିଓ, ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ FGD, ସାକ୍ଷାତକାର, ସଂକାର୍ଯ୍ୟ ପରୀକ୍ଷଣ (Performance test) ପାଇଁ ବିବିଧ ପ୍ରକାରର ପାରମ୍ପରିକ ତଥା ଅଭିନବ ସାଧନୀ ମଧ୍ୟ website ମାନଙ୍କରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଛି ।
- ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତିରେ (ଯଥା- ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ଦଳଗତ, ସହପାଠୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା) ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଇଁ ବହୁ ପ୍ରକାରର ସାଧନୀ ଏବଂ ପଦ୍ଧତିମାନ ମଧ୍ୟ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ମିଳିପାରିବ ।

ସାଧନୀମାନ ଶିକ୍ଷକ ନିଜ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ଇଣ୍ଟରନେଟ ବ୍ୟବହାର କରି ରଖିପାରିବେ ବା ସାଧନକେନ୍ଦ୍ର, ବିଶେଷ କରି CRC ରେ ଏଭଳି ସାଧନୀମାନଙ୍କର ବ୍ୟାଙ୍କ ରଖିଲେ ତା'ର ପରିସର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେଠାରୁ ନିଜର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ନକଲକରି ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ ।

ପିଲାମାନଙ୍କର ଉତ୍ତର ବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୂଲ୍ୟନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପରେ ଫଳାଫଳ ଓ ମନ୍ତବ୍ୟମାନ ରେକର୍ଡ କରିବାରେ ମଧ୍ୟ କମ୍ପ୍ୟୁଟର (ଇଣ୍ଟରନେଟ୍)ରେ Excel sheet ବ୍ୟବହାର କରି ସହଜରେ ଏବଂ ବହୁ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ ଯାହା ଶିକ୍ଷକ ପରିଶ୍ରମ ଲାଘବ କରିବା ସହ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଅଗ୍ରଗତିର ଏକ ସାମଗ୍ରୀକ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

CRC ରେ ହେଉଥିବା ମାସିକ ମିଟିଂରେ ପଡୋଶୀ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହ ଓ ନିଜ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଓ ସହଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହ ସମ୍ମିଳିତ ଭାବେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଦ୍ୟାଳୟର ଏକ ମୂଲ୍ୟନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଯୋଜନାଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ସେଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ସାଧନୀ କିପରି ହେବ ଏବଂ ସେଗୁଡିକ କିପରି ପ୍ରସ୍ତୁତ / ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇପାରିବ ତାହାଂ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ଉଚିତ୍ । କ୍ଲଷ୍ଟରର ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୁହରେ ଥିବା ଶିକ୍ଷକ ମାନେ ସମବେତ ଭାବେ ଚେଷ୍ଟାକଲେ ନିକଟରେ ମିଳୁଥିବା ଇଣ୍ଟରନେଟ ସୁବିଧା ଉପଯୋଗ କରି ଏପରି ସାଧନୀ ଓ ପଦ୍ଧତିର ଧାରଣମାନ ସଂଗ୍ରହ କରିପାରିବେ । ସଂଗୃହିତ ସାଧନୀ ଓ ପଦ୍ଧତିମାନ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା କରି ନିଜେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ସେଗୁଡିକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିପାରିବେ ବା ତା'ଠାରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ସାଧନୀମାନ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିବେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ନିରନ୍ତର ଓ ସାମଗ୍ରୀକ ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ପ୍ରକୃତରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହୋଇପାରିବ ।

4.6. ଏହି ଏକକରୁ ଯାହା ଶିଖିଲେ–

- ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ସମ୍ବଳିତ ସାଧନୀ ଏବଂ ଉତ୍ସ ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ, ନୂଆ ନୂଆ କଥା ଓ ତଥ୍ୟ ଖୋଜା ଯାଏ, ସେହି ନୂତନ ତଥ୍ୟକୁ ଅନ୍ୟପାଖକୁ ପଠାଯାଇଥାଏ, ତଥ୍ୟକୁ ସଂରକ୍ଷଣ କରି ରଖାଯାଏ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଚାଳନା କରାଯାଏ ।

- ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ତିନୋଟି ବିଭାଗକୁ ନେଇ ଗଠିତ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା–

  (i) ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ଉପକରଣ

  (ii) ସୂଚନା ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା

  (iii) ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା

- ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ସାଧନୀ ଦୃଶ୍ୟ, ଶ୍ରାବ୍ୟ ଓ ଦୃଶ୍ୟ ଶ୍ରାବ୍ୟ ଭିତ୍ତିରେ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ସାଧନୀଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ନୁହେଁ । ଏହା ହାର୍ଡୱେୟାର, ସଫ୍ଟୱେୟାର ବିଭିନ୍ନ ଗଣ ମାଧ୍ୟମ ଓ ପ୍ରସାର ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସମ୍ମିଳିତ ବିଦ୍ୟା ।

- ସାଧନୀଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରୟୋଗ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାକୁ ଚାରିପ୍ରକାରରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି–

  (i) ସୂଚନା ପ୍ରଦାନକାରୀ ସାଧନୀ

  (i) ପରିସ୍ଥିତି ଭିତ୍ତିକ ସାଧନୀ

  (iii) ଗଠନମୂଳକ ସାଧନୀ

  (iv) ଯୋଗାଯୋଗ ସାଧନୀ

- (NCF-2005) ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର - ୨୦୦୫ ଅନୁଯାୟୀ–

  ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଗଣମାଧ୍ୟମ ଏବଂ ସୂଚନା ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଦ୍ୟାକୁ ଉଭୟମୁଖୀ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା (Two way audio and video) ରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏକ ପାଖିଆ ଆଦାନପ୍ରଦାନ ଧାରାଟିକୁ ଆଉ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ ନାହିଁ ।

  ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ଶ୍ରେଣୀଗୃହର ପରିସ୍ଥିତିରେ ଉନ୍ନତି ଆଣିବା, ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଷୟକୁ ପଢାଇବା, ବିଜ୍ଞାନର ପରୀକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତି ଦେବାରେ ଅଧିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଗଣିତରେ ଏବଂ ଭିନ୍ନକ୍ଷମ ପିଲାମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୂଚନା ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ଅତୁଳନୀୟ ।

  ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନର ଯଥାର୍ଥ ବ୍ୟବହାର ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦିଗରେ ଆଗେଇ ନେଇଥାଏ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଶିକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିଥାଏ ।

- କମ୍ପ୍ୟୁଟର ହେଉଛି ଏକ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଯନ୍ତ୍ର, ଯାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ତୀବ୍ରବେଗରେ ବହୁତଗୁଡିଏ ସଂଗଠିତ ତଥ୍ୟକୁ ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗୀ କରାଇଥାଏ ଓ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ ମାତ୍ରେ ଆବଶ୍ୟକ ତଥ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥାଏ ।
- ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଦେଶବ୍ୟାପୀ ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ ନେଟ୍‌ୱାର୍କ ଏବଂ ୱେବ ହେଉଛି ବିଭିନ୍ନ ତଥ୍ୟ କିମ୍ବା ୱେବସାଇଟର ସଂଗ୍ରହାଳୟ ।
- ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ମୁଖ୍ୟତଃ ତିନୋଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ । ଯଥା–

  – ସୂଚନା ପ୍ରଯୁକ୍ତିର ଉତ୍ସଭାବରେ

  – ଭାବପ୍ରଦାନର ଉତ୍ସ ସ୍ୱରୂପରେ

  – ସାମାଜିକୀକରଣ ପ୍ରଯୁକ୍ତିଭାବରେ

- ଶିକ୍ଷଣ ଓ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ବ୍ୟବହାରକୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହାୟକ ଶିକ୍ଷଣ (Computer Assisted Learning) କୁହାଯାଏ ।

- ମୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବଳ (OER) ଗୁଡିକ ହେଉଛି ଉତ୍ସ ଯାହା ଶିକ୍ଷା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।
- ଶ୍ରେଣୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସୂଚନା ଓ ଯୋଗଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତିକୁ ୪ଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସମନ୍ୱିତ କରାଯାଇ ଥାଏ । ଯଥା–

ପ୍ରବେଶ ସୋପାନ – ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମିଳିତଭାବେ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଅନୁଯାୟୀ ଉପଯୁକ୍ତ ସାଧନୀ ଚୟନ କରିଥାନ୍ତି ।

ପ୍ରୟୋଗ ସୋପାନ – ସାଧନୀଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟ ସହିତ ଯୋଡ଼ି ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି ।

ସଂଯୋଗ ସୋପାନ – ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ ହେବା ସପକ୍ଷରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ପ୍ରୟୋଗକରି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରାଯିବ ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ୟାଟି ସମାଧାନ ହୋଇପାରୁଥିବ ।

ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ସୋପାନ – ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣ ଫଳପ୍ରଦ ହୋଇଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷକ ଯେଉଁ ତଥ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇବାକୁ ଚାହିଁଥାନ୍ତି, ତାହା ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଦ୍ୟାର ପ୍ରୟୋଗ ଫଳରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସହଜରେ ବୁଝିପାରିଥାଏ ଓ ଶିଖିଥାଏ ।

- ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣରେ ସୂଚନା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ସମନ୍ୱିତ ହେବା ଫଳରେ ପରୀକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା (testing culture) ଫଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ ସଂସ୍କୃତି (reflective culture) ରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଏହି ଫଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ସ୍ୱ-ମୂଲ୍ୟାୟନ ଓ ସହପାଠୀ ମୂଲ୍ୟାୟନକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଥାଏ ।

4.7. ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର

1. (କ) X (ଖ) X (ଗ) X
2. (i) ସୂଚନା ଓ ଯୋଗାଯୋଗ ଉପକରଣ (ii) ସୂଚନା ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ଏବଂ (iii) ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା
3. (କ) ଯୋଗାଯୋଗ ସାଧନୀ (ଖ) ଗଠନମୂଳକ ସାଧନୀ (ଗ) ଯୋଗାଯୋଗ ସାଧନୀ (ଘ) ପରିସ୍ଥିତି ଭିତ୍ତିକ ସାଧନୀ ।
4. (i) ନିବେଶ (ii) ନିର୍ଗମନ
5. ତୀବ୍ରବେଗ ।
6. ଭାବପ୍ରଦାନର ଉତ୍ସ ସ୍ୱରୂପରେ ଓ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନରେ ଉତ୍ସ ଭବାରେ (As a technology of interaction as well as a technology of information)
7. (i) – ଙ, (ii) – ଗ (iii), – କ,(iv) – (ଖ)
8. (ଘ) କମ୍ପ୍ୟୁଟର
9. ତଥ୍ୟସଂଗ୍ରହ, ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଯୋଗାଯୋଗ ସାମାଜିକ ସଂପର୍କ
10. ଉତ୍ଥାନ, ସଂଯୋଗସ୍ଥାପନ, ପ୍ରୟୋଗ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନ

4.8 ଏକକ ସମ୍ମିଳିତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

(କ)ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉତ୍ତର ଲେଖ ।

୧. ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କେତେବେଳେ ଓ କିପରି ସ୍ୱ–ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ ?

୨. ସୂଚନା ଓ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ? ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗର ୩ଟି ଲେଖାଏଁ ଉଦାହରଣ ଦିଅ ।

୩. ସୂଚନା ଓ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତିକୁ ଶ୍ରେଣୀକାର୍ଯ୍ୟରେ ସମନ୍ୱିତ କତୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ କରାଯାଇପାରିବ ? ସେଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ କ'ଣ ?

୪. ASSURE ଓ ICARE କ'ଣ ? ଏହାକୁ କିପରି ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ ?

(ଖ)ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ ।

୫. ହାର୍ଡୱେୟାର ଓ ସଫ୍ଟୱେୟାର

୬. ମାଗଣା ଓ ମୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବଳ

୮. ଯୋଗାଯୋଗ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭିତ୍ତିକ ସଫ୍ଟୱେୟାର ଓ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭିତ୍ତିକ ସଫ୍ଟୱେୟାର

୯. ROM ଓ RAM

୧୦. ସୂଚନା ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ସମନ୍ୱିତ ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଓ ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିହୀନ ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ

4.9 ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ପୁସ୍ତକସୂଚୀ –

1. ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର ୨୦୦୫
2. http:/www.open source scripts.com/help.html
3. RCFCE Act 2009
4. http://en.wikiversity.org/wise/open-educational_resources

❑❑❑

5. ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂଚାଳନାର ସମୃଦ୍ଧି ପାଇଁ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା

ଗଠନକ୍ରମ

5.0 ଉପକ୍ରମ

5.1 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

5.2 କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା

5.2.1 ଅର୍ଥ

5.2.2 ସ୍ୱରୂପ

5.2.3 ପରିସର

5.3 ପରିମାଣାତ୍ମକ ଏବଂ ଗୁଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣା

5.3.1 ପରିମାଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣା

5.3.2 ଗୁଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣା

5.4 କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ସୋପାନ

5.5 କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଉପଲବ୍ଧ ଫଳାଫଳର ବ୍ୟବହାର

5.6 ଏହି ଏକକରୁ ଆମେ କ'ଣ ଶିଖିଲେ

5.7 ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର

5.8 ଏକକ ଆଧାରିତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

5.9 ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ପୁସ୍ତକ ସୂଚୀ

5.0 ଉପକ୍ରମ

ଗବେଷଣା କହିଲେ ଆମ ମନ ଭିତରକୁ କେତେ ପ୍ରକାରର ପ୍ରତିଛବି ଆସେ । କିଛି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଧଳା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ବିଜ୍ଞାନାଗାରରେ ବିକର, ଫ୍ଲାସ୍କ, ବେସିନ ବ୍ୟବହାର କରି, ବୁନ୍‌ସେନ ବରନର ସାହାଯ୍ୟରେ କିଛି ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ଗରମ କରି ପରୀକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି, କିଛି ତଥ୍ୟ ଲିପିବଦ୍ଧ କରୁଛନ୍ତି । କିଛି ନୂତନ ଦ୍ରବଣ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି କିମ୍ବା ପଶୁପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ରକ୍ତ ନେଇ ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ରରେ ପରୀକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି, ନୂତନ ରୋଗର ନିରାକରଣ ପାଇଁ ପରୀକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଗ୍ରହକୁ କିପରି ସାଟେଲାଇଟ ପଠାଇବେ, ସେ ସବୁ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଅନେକ ଭାବନା ମନ ଭିତରକୁ ଆସେ । ଆଉ କେହି ଭାବୁଥିବେ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ କିମ୍ବା ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଫେସର ମାନେ ହିଁ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଡାକ୍ତର, ଓକିଲ, ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଭଳି ନିଜ ନିଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବା ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ଗବେଷଣା କରିଥା'ନ୍ତି , କିନ୍ତୁ ତାହା ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର ଗବେଷଣା ପରି ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବେ କରାଯାଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗବେଷଣାର ନୀତିନିୟମ ଓ ଧାରା ପ୍ରାୟତଃ ସମାନ ଥାଏ । ପେଶାଦାର ମାନଙ୍କର ଗବେଷଣାକୁ ଆମେ ସାଧାରଣତଃ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କହିଥାଉ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଗବେଷଣା ବିଷୟରେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା - ଜଣେ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକ, ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷରେ ତଥା ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷ ବାହାରେ ଅନେକ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଯଥା- କେତେକ ପିଲା ଠିକ୍‌ଭାବେ ଗଣିତ ବୁଝିପାରନ୍ତି ନାହିଁ, କିଛି ପିଲା ଠିକ୍‌ଭାବରେ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ କହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କେତେକ ପିଲା ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ତର ଜାଣିଥିଲେ ବି ଉତ୍ତରରେ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ଠିକ୍‌ଭାବେ ପଢ଼ିପାରନ୍ତି ନାହିଁ, କିଏ ଗଣିତରେ କମ୍ ନମ୍ବର ରଖିଲାଣି ତ କିଏ ଇଂରାଜୀରେ କମ୍ ନମ୍ବର ରଖିଲାଣି କିମ୍ବା ପିଲାର ଆଚରଣଗତ ସମସ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦି । ଶିକ୍ଷକ ନିଜର ଅନୁଭୂତିକୁ ନେଇ କେତେକ ସୁଧାରମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟକରି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିଥାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକ ନିଜର ଅଜାଣତରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସମସ୍ୟା ସଂପର୍କରେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଉପାୟରେ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରନ୍ତି, ସେ ସବୁ କାହା ସହିତ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି ନାହିଁ ବା ତାର କୌଣସି ଲିପିବଦ୍ଧ ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରତିଦିନ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରନ୍ତି । ସେ ସବୁକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଭାବେ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବାକୁ ହେଲେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ; ଯାହା ସେମାନେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବା ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଏପରି ଗବେଷଣା ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ହୋଇଥାଏ ବା ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲେ, ଶ୍ରେଣୀରେ ହେଉଥିବା ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପର୍କିତ ହୋଇଥାଏ । ଶ୍ରେଣୀକାର୍ଯ୍ୟ ସଂପର୍କିତ ସମସ୍ୟାର କାରଣ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ଓ ଏହାର ନିରାକରଣ କରିବା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଥିବାରୁ ଏପ୍ରକାର ଗବେଷଣାକୁ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କିପରି କରିବେ, କିପରି ସମସ୍ୟା ଚିହ୍ନଟ କରିବେ, କେଉଁ ପଦ୍ଧତିରେ ତାର ସମାଧାନ କରିବେ, କିପରି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବେ ଏବଂ କିପରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇବେ ସେ ସବୁ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

5.1. ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଏହି ଏକକଟିର ଅଧ୍ୟୟନ ପରେ ତୁମେ

–କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ବୁଝିବ ।

–କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ପରିସର ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହେବ ।

–ବୃତ୍ତିଗତ ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଉପଲବ୍ଧି କରିବ ।

–କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ମାଧ୍ୟମରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷରେ ଘଟୁଥିବା ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବ ।

5.2 କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା

ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଶେଷକରି ପ୍ରାଥମିକ / ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଉପରେ ବହୁ ସମୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଉଛି ଏବଂ ଏବେ ଅନେକ ଶିକ୍ଷକ ନିଜ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏପରି ଗବେଷଣାମାନ କରି ଶ୍ରେଣୀରେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବା ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବାରେ ଆଗ୍ରହୀ ହେଉଛନ୍ତି ।

ତୁମପାଇଁ କାମ

ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ବା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ କି କି ସମସ୍ୟା ସବୁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି ତହିଁର ଏକ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

5.2.1 କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଅର୍ଥ : କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଯାଏ ? ଶିକ୍ଷାରେ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ହେଉଛି ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯେଉଁଥିରେ ଶିକ୍ଷକ ନିଜ କର୍ମପରିସରରେ ଯତ୍ନର ସହିତ ଏବଂ ସୁସଙ୍ଗତଭାବେ ଗବେଷଣାର ତତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ ପଦ୍ଧତି ପ୍ରୟୋଗ କରି ନିଜେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବା ଶୈକ୍ଷିକ ସମସ୍ୟା ଗୁଡିକର ସମାଧାନ କରିଥାନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଭାବରେ କହିଲେ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାରେ ଶିକ୍ଷକ (ବା ଅନ୍ୟ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀ) ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ () କୁ ଗବେଷଣା (କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରୁଥିବା ପଦ୍ଧତି / ସାମଗ୍ରୀର ବ୍ୟବହାର) ସହିତ ସମନ୍ୱୟ କରିଥାନ୍ତି, ଏହି ପ୍ରକାରର ଗବେଷଣା ନିମ୍ନଲିଖିତ ଧାରଣା / ଅନୁମାନ ଉପରେ ଆଧାରିତ ହୋଇଥାଏ ।

– ଶିକ୍ଷକ (ବା ଅନ୍ୟ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀ) ନିଜେ ଚିହ୍ନଟ କରିଥିବା ବା ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବା ସମସ୍ୟା ଉପରେ ଅଧିକ ଭଲଭାବରେ ମନୋନିବେଶ କରି ପାରିବେ ।

– ଶିକ୍ଷକ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଧିକ ଫଳପ୍ରଦ ହୋଇଥାନ୍ତି ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା ଏବଂ ସମୀକ୍ଷା କରି ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟ ପନ୍ଥାକୁ ସମ୍ମୁଖୀନ କରିବାକୁ ହୁଏ ।

– ଶିକ୍ଷକମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରି ସହଭାଗୀ ଭାବେ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପାଇଁ ସମ୍ମିଳିତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରିପାରିବେ ।

– ନିଜର ସାଥୀ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହ ସମ୍ମିଳିତ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ବୃତ୍ତିଗତ ବିକାଶ ହୋଇଥାଏ ।

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ମୁଖ୍ୟତଃ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଅନୁସନ୍ଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା, ଯଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଗୁଣାତ୍ମକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ, ତେଣୁ ଏପରି ଗବେଷଣା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିସରରେ ଅର୍ଥାତ ନିଜ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏବଂ ନିଜ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ଉପରେ କରାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ କହିଲେ ଏହା ଏକ ପଦ୍ଧତି ଯାହାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷକ ନିଜର ବୃତ୍ତିଗତ ବିକାଶ କରିବା ସହିତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧିରେ ଉନ୍ନତି ଆଣିପାରିବେ । କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ସକାରାତ୍ମକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା ।

ପ୍ରଥମକରି ୧୯୪୪ ମସିହାରେ ବ୍ରିଟିଶ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ କୁର୍ଟ ଲେୱିନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା (Action research) ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥିଲା । ଏ ସଂପର୍କରେ ଅନ୍ୟ କେତେକ ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କ ଉକ୍ତି ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇଛି ।

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କୌଣସି ସାମାନ୍ୟୀକୃତ (Generalised) ତତ୍ତ୍ୱର ବିକାଶ କିମ୍ବା ସାମାନୀକୃତ ନୀତି ନିୟମର ସାର୍ବଜନୀନ ପ୍ରୟୋଗ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ ନ କରି କେବଳ ସ୍ଥାନୀୟ ପରିବେଶରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ସମସ୍ୟାର ତତ୍‌କାଳ ସମାଧାନ ପାଇଁ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୀତି ନିୟମର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଓ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଥାଏ ।

ମିଲ୍‌ସ (୨୦୦୩)

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଏକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଯେଉଁଥିରେ "ଏକ ବାସ୍ତବ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ତହିଁରେ ଥିବା କର୍ମପନ୍ଥା ଏବଂ ଫଳାଫଳର ଗୁଣାତ୍ମକ ବିକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରାଯାଇଥାଏ ।"- (ପାରସନ୍‌ସ ଓ ବ୍ରାଉନ-୨୦୦୩)

"କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ବା ବିଦ୍ୟାଳୟର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଉନ୍ନତ କରିବା ସହିତ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନୀୟ ପରିସ୍ଥିତିରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ।"- ମାକ୍‌ମିଲାନ୍ (୨୦୦୪)

"କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ହେଉଛି ସେହି ଗବେଷଣା ଯାହା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ପଦ୍ଧତିରେ କରାଯାଇଥାଏ ।" ଜନସନ୍ (୨୦୦୫)

5.2.2. କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ସ୍ୱରୂପ : କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କ'ଣ ଓ ଏହାଦ୍ୱାରା କ'ଣ କରାଯାଇପାରିବ ବା ଅପରପକ୍ଷରେ ଏହା କ'ଣ ନୁହେଁ ଏବଂ ଏହାଦ୍ୱାରା କ'ଣ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ଏ ସଂପର୍କରେ ତୁମର ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ରହିବା ଉଚିତ୍ ।

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ପ୍ରମୁଖ ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି :

- **ସମନ୍ୱିତ (Integrated)–** ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଅନ୍ୟ ସାଧାରଣ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ଏପରି ଗବେଷଣା କରାଯାଇଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବା ଅଲଗା ସମୟର ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାଏ ।
- **ଅନୁଚିନ୍ତନ (Reflections)–** ଏହା ଏପରି ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯେଉଁଥିରେ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ସହିତ ସମୀକ୍ଷାତ୍ମକ ଚିନ୍ତନ ବା ମନନ ସମନ୍ୱିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଗବେଷଣାର ମୁଖ୍ୟ ପଦ୍ଧତି ହେଉଛି ସମୀକ୍ଷାତ୍ମକ ମନନ ।

- **ନମନୀୟ (Flexible)–** ଏହି ଗବେଷଣା ଚାଲିଥିବା ବେଳେ, ପଦ୍ଧତି, ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ଓ ତଥ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଆଦି ଗବେଷଣାର ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆବଶ୍ୟକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇପାରେ । ବିଶୁଦ୍ଧ ବା ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଗବେଷଣାରେ ଏପରି ନମନିୟତା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନଥାଏ ।
- **କ୍ରିୟାଶୀଳ (active)–** ଏହା ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯାହା ସଂଗଠିତ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଶ୍ରେଣୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଧିରେ ଧିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଥାଏ ।
- **ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ (Relevant)–** ଏହା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ତାତ୍‌କାଳ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରାଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଏହାର ଫଳାଫଳ ଶ୍ରେଣୀର କାର୍ଯ୍ୟସବୁ ଓତଃପ୍ରୋତ ଭାବେ ଜଡିତ ।
- **ଚକ୍ରିକ (Cyclical)–** ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଚକ୍ର ଥାଏ, ଏଗୁଡିକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗବେଷଣା ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ଜ୍ଞାନକୁ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ କରିବା ସହ ଏବଂ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଫଳାଫଳ ହାସଲ କରିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାନ୍ତି ।
- **କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ (Focused)–** କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାରେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନର ଉପାୟ ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରାଯାଏ ।
- **ସହଭାଗିତା (Collaborative)–** ଶିକ୍ଷକ ନିଜର ସାଥୀ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ସହ ମିଶି ଏପରି ଗବେଷଣା ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିଥାନ୍ତି ।
- **ଶିକ୍ଷଣ (Learning)–** ଗବେଷଣା ଚାଲିଥିବା ବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପର୍କରେ ନୂତନ ଜ୍ଞାନର ସଂଗଠନ କରିଥାନ୍ତି । ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କ ବୃତ୍ତିଗତ ଦକ୍ଷତାବୃଦ୍ଧିରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ ।

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାକୁ ବୁଝିବା :

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କ'ଣ ?

- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଏକପ୍ରକାର ପଦ୍ଧତି ଯାହା ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଥାଏ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ବ୍ୟବହାର ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଏହା ବାସ୍ତବ ପରିସ୍ଥିତିରୁ ଉଦ୍ଭବ ଓ ସେହି ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସମନ୍ୱିତ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ମତି ପ୍ରୟାସ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଏକ ପ୍ରକାର ପଦ୍ଧତି, ଯେଉଁଥିରେ ଶିକ୍ଷକ କିମ୍ବା ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷକମାନେ ଏକାଠି ମିଶି କାମ କରି ନିଜର ପଢ଼ାଇବା ଶୈଳୀରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣନ୍ତି ।
- ଏହା ସହଭାଗିମୂଳକ (collaborative) ଏଥିରେ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ (ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ) ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି ।)
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ନିଜର ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସଂପର୍କରେ ମନନଶୀଳ ଏବଂ ଜଟିଳ ଚିନ୍ତା (Reflective and critical thinking) କରିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ ।
- ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଏହି ଗବେଷଣା ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।
- ଏହା ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯାହା ଶିକ୍ଷା ସଂପର୍କରେ ନିଜର ଧାରଣାକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସୁଯୋଗ ଦେଇଥାଏ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଏକ ନିରପେକ୍ଷ ବିଚାର ତଥା ନୂତନ ଧାରଣା ସମୂହ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ବାଟ ଦେଖାଏ ।
- ଏହାର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିସର ଭିତରେ ସୀମିତ ।

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କ'ଣ ନୁହେଁ

- ଶିକ୍ଷକ ଯେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷଣ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବେ, ସେତେବେଳେ ଯେ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କରନ୍ତି ତା ନୁହେଁ । ଏହା ଅଧିକ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଏବଂ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଦ୍ଧତି ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବେସିତ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଏକ ସହଜ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନୁହେଁ, ଏହା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମସ୍ୟାକୁ ନେଇ କିଛି ନୂଆ କରିବାର ଜଟିଳ ପ୍ରକ୍ରିୟା, ଯାହାର ଫଳାଫଳ କିଛି ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ମତାମତ ପ୍ରଦାନ କରେ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା 'ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା' ବା 'ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ' କରାଯାଇନଥାଏ । ଏହା ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂପୃକ୍ତିଥିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏବଂ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟର ଉନ୍ନତିପାଇଁ କରାଯାଇଥାଏ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଫଳାଫଳ ଗବେଷଣାର ପରିସମାପ୍ତି ବୋଲି ବିଚାର ନକରି ବରଂ ଏହା କେବଳ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ (formal) ଗବେଷଣା ପାଇଁ ପଥ ପରିଷ୍କାର କରେ ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କୌଣସି ସମସ୍ୟାର ପୂର୍ବ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମାଧାନ ନୁହେଁ । ଶିକ୍ଷା ସଂପର୍କିତ ପ୍ରଶ୍ନମାନଙ୍କର ଉତ୍ତର ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବେ ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଆବିଷ୍କାର ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଇଥାଏ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

1. ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ନିଜର ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତିକୁ ଅଧିକ ସମୃଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ୫ଟି ବିଶେଷ ଲକ୍ଷଣ କ'ଣ ?

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଗୁରୁତ୍ୱ :

ମନରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ କାହିଁକି କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କରିବେ ?

- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନିଜ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ, ଏହା ଅନ୍ୟ କାହାର ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ ।
- ଏହା ଏକ ସମୟସାପେକ୍ଷ ପ୍ରୟାସ ନୁହେଁ ବରଂ ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା କରିବ ଆରମ୍ଭ କରି ଖୁବ୍ କମ୍ ସମୟରେ ଫଳାଫଳ ପାଇପାରିବ ।
- ଏହା ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅଧିକ ଭଲରେ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଅଧିକ ସୁଯୋଗ ଦେଇଥାଏ; ଯଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ସ୍ତରରେ ଉନ୍ନତ ଆଣିପାରିବେ ।
- ଏପରି ଗବେଷଣା କରିବା ଫଳରେ ଶିକ୍ଷକ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହ କାମ କରି ସୁସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିପାରନ୍ତି ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ନିଜର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବାରେ, ଶିକ୍ଷା ସଂପର୍କିତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାରେ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ନୂତନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଗ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଏକ ପ୍ରକାର ଅନୁସନ୍ଧାନକୁ ବୁଝାଏ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ପ୍ରକୃତରେ କର୍ମାଭିମୁଖୀ (Practice based) ଏବଂ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଭିତ୍ତିକ ।
- କମ୍ ସମୟ ଭିତରେ, ସରଳ ଗାଣିତିକ ସୂତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରି ଏହି ଗବେଷଣାରେ ସଂଗୃହିତ ତଥ୍ୟର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଇପାରେ ।
- ଏପରି ଗବେଷଣାର ଫଳାଫଳ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷରେ / ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଶିକ୍ଷକ ସୁଫଳ ପାଇଥାନ୍ତି ।
- ତତ୍‌କାଳ ଫଳପ୍ରଦ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ପ୍ରଧାନ ସୁବିଧା ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

2. ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁ ଗୁଡ଼ିକ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଦ୍ୱାରା ସମାହିତ ହୋଇପାରିବ ଚିହ୍ନଟ କର ।

(କ) ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧିର ସମସ୍ୟା

(ଖ) ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀ ବିଜ୍ଞାନ ପୁସ୍ତକରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ କେତେକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିକ୍ଷଣ ଥିବା ତ୍ରୁଟି

(ଗ) ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ସମନ୍ୱିତ ପାଠ ପାଇଁ ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନା

(ଘ) ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ନିୟମିତ ତଦାରଖ ହେଉଥିବା ସମସ୍ୟା

ତୁମପାଇଁ କାମ

– *ସାଧାରଣତଃ ଶିକ୍ଷକମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କି କି କାମ କରିଥାଆନ୍ତି ତା'ର ଏକ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର । (ସମୟ ୫ ମିନିଟ୍)*

– *୫-୬ ଜଣରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦଳ ଗଠନ କରି ସମସ୍ତଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ତାଲିକାକୁ ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ସଜାଅ ।*

(i) ଶିକ୍ଷକ (ii) ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ (iii) ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଶାସନିକ କାର୍ଯ୍ୟ (iv) ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନା (v) ଶୈକ୍ଷିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା (ବହି, ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପଦ୍ଧତି) (vi) ଗୋଷ୍ଠୀ ସଂପର୍କିତ (ସମୟ ୧୦ ମିନିଟ୍)

ପ୍ରକୃତରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏସବୁ କାମ କରିବା ସମୟରେ ଅନେକ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାଆନ୍ତି, କ'ଣ ସବୁ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବେ ମନେପକାଅ ।

ତୁମପାଇଁ କାମ

ବର୍ତ୍ତମାନ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ସ୍ୱରୂପ ଅନୁସାରେ ପୂର୍ବରୁ ବାଛିଥିବା ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟାର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକଳ୍ପ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର । ଉପସ୍ଥାପନ କରି ଆଲୋଚନା କର ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ – ପାରମ୍ପରିକ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତ୍ତିକ ମାଧ୍ୟମରେ ଏକ ବହୁ ଶ୍ରେଣୀୟ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସ୍ଥାନୀୟମାନ ପଢ଼ାଇବାର ପ୍ରଭାବ ।

ଶିକ୍ଷକଭାବେ ତୁମେ ଏକ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଏହି ଗବେଷଣାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପରେଖ ଦେବା ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଶ୍ନମାନଙ୍କର ଉତ୍ତର ନର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର ।

(୧) ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ ନର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷାଦାନ ସମୟରେ କିଏ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛନ୍ତି ?

(୨) ଅସୁବିଧା ବା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ କିପରି ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିପାରିବ ?

(୩) ଏଥିପାଇଁ ତୁମେ କେଉଁ ପଦ୍ଧତି ଅବଲମ୍ବନ କରିପାରିବ ?

(୪) ପଦ୍ଧତି ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ସାଧନୀମାନ ତୁମେ ନିଜେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିବ କି ?

(୫) ଯଦି ତୁମେ କାର୍ଯ୍ୟଭିତ୍ତିକ ଉପାୟଟି ଅଧିକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବୋଲି ଜାଣିବ ତେବେ କେତେବେଳେ ତୁମେ ତୁମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଏହାକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବ ?

(୬) ତୁମେ ନିଶ୍ଚିତ କି ତୁମ ପରୀକ୍ଷାର ଫଳାଫଳ ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ସମାନ ଫଳ ମିଳିବ ? (ଆଲୋଚନାଟି ଉଦାହରଣମୂଳକ ପ୍ରସଙ୍ଗଭିତ୍ତିକ ହେବା ଉଚିତ୍)

5.2.3 କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ପରିସର

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ପରିସର ମୌଳିକ ବା ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଶୈକ୍ଷିକ ଗବେଷଣା ପରି ଅତି ବ୍ୟାପକ ନୁହେଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯୋଜନା, ତାର ପରିଚାଳନା ଓ ଫଳାଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଉପାଦାନ ଓ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏହାର ପରିସରଭୁକ୍ତ ଅଟେ ।

- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ବୃଦ୍ଧି, ବିକାଶ, ଦକ୍ଷତା, ରୁଚି, ଆଗ୍ରହ, ମାନସିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଇତ୍ୟାଦି ତାର ଶିକ୍ଷଣକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ନିରୂପଣ କରି କେଉଁ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଇଁ କି ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆବଶ୍ୟକ ତାହା କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଇ ପାରେ । କେଉଁ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନିଜ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ତାହା ମଧ୍ୟ ନିର୍ବାଚନ କରିଥାଏ ।
- ନୂତନ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ରେଣୀ ଅନୁସାରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ଦିଗରେ କେତେଦୂର ସମର୍ଥ ଅଟନ୍ତି ତାହା କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ମାଧ୍ୟମରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇଥାଏ ।
- ବିଦ୍ୟାଳୟ ସଂଗଠନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଥା - ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସମସ୍ତ ମାନବ ସମ୍ବଳ, ଭୌତିକ ସମ୍ବଳ, ନିୟମ କାନୁନ୍, ଗୋଷ୍ଠୀର ଆବଶ୍ୟକତା ଇତ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ଅର୍ଥାତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସଂଗଠନର ବିଭିନ୍ନ ସୁସଂଗଠିତ କାର୍ଯ୍ୟ ଧାରା ପାଇଁ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ମାଧ୍ୟମରେ ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଶାସନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର କୃତିତ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଏବଂ ଏ ଦିଗରେ ଉପୁଜୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ତେଣୁ ଶୈକ୍ଷିକ ପ୍ରଶାସନ ଏହାର ପରିସରଭୁକ୍ତ ଅଟେ । ସେହିପରି ଶିଶୁକୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶିକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତି ଅବଲମ୍ବନ ଦ୍ୱାରା କି କି ଅସୁବିଧା ମିଳୁଛି ତାହା କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ ।
- ଶିକ୍ଷାଦାନର ସଫଳତା ବିଶେଷତଃ ଶିକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଯେ କୌଣସି ନୂତନ ପଦ୍ଧତିର ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ସେହିପରି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶିକ୍ଷଣ ଉପକରଣଗୁଡ଼ିକର ଉପାଦେୟତା ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ଏପରି ଗବେଷଣା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଗୁଣ ନିରୂପଣ କରାଯାଇ ପରେ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଇଥାଏ ।
- ମୂଲ୍ୟାୟନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ଶୈକ୍ଷିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲର ଉଭୟ ପରିମାଣାତ୍ମକ ଓ ଗୁଣାତ୍ମକ ରୂପରେଖ ସ୍ଥିର କରିବା ସମ୍ଭବ ଅଟେ । ଯେକୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଉପାଦାନ ବିଷୟରେ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଆମକୁ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ଏହି ଗବେଷଣା ଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ପରିମାପ ପଦ୍ଧତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗୁଣାବଳୀର ପରିମାଣ ସ୍ଥିର କରିବା ସମ୍ଭବ ଅଟେ ।

ମୋଟାମୋଟି କହିବାକୁ ଗଲେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସମସ୍ତ ଉପାଦାନ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ପରିସରଭୁକ୍ତ ଅଟେ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ:

ନିଜେ ପଢ଼ାଉଥିବା ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକରେ କେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମେ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କରିପାରିବ ତା'ର ୫ଟି ଉଦାହରଣ ଦିଅ ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା - ୩

ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉକ୍ତି ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁ ଉକ୍ତିଟି କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ତା ପାଖରେ ଠିକ୍ (✓) ଦିଅ ।

(a) ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ / ଜଡିତ ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କରିପାରିବେ ।

(b) ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷରେ କରାଯାଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ବିଷୟ ରୂପେ ନେଇ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କରାଯାଏ ।

(c) କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବଛାବଛି କରି ନମୁନା ରୂପେ ନିଆଯାଏ ।

(d) ଶୈକ୍ଷିକ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ସମସ୍ତ କୌଶଳ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ ଯୋଗ୍ୟ ।

(e) କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଅଧିକ ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ କରିବା ପାଇଁ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ପରିସଂଖ୍ୟାନ ପଦ୍ଧତି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

(f) କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

5.3 ପରିମାଣାତ୍ମକ ଏବଂ ଗୁଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣା :

ସମାଜଶାସ୍ତ୍ର, ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଗବେଷଣାଗୁଡ଼ିକରେ ସାଧାରଣତଃ ପରିମାଣାତ୍ମକ (quantitative) ଗୁଣାତ୍ମକ (qualitative) ବା ମିଶ୍ରିତ (mixed) ପଦ୍ଧତି ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଇଥାଏ । ତଦନୁସାରେ ସଂପୃକ୍ତ ଗବେଷଣାକୁ ସେହି ଭାବରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପରିମାଣାତ୍ମକ, ଗୁଣାତ୍ମକ ବା ମିଶ୍ରିତ ଗବେଷଣା ଭାବେ ଶ୍ରେଣୀ ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ । କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ତିନି ପ୍ରକାରର ହୋଇପାରେ । କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ପଦ୍ଧତି ସଂପର୍କରେ ଅଧିକ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏପରି ପ୍ରକାର ବିଶେଷ କରି ପରିମାଣାତ୍ମକ ଓ ଗୁଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଓ ସେମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ସଂପର୍କରେ ସମ୍ୟକ ଆଲୋଚନା ଆବଶ୍ୟକ ।

ନିମ୍ନରେ ଦୁଇଟି ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କର ।

୧. ରାଜନ ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀରେ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ାନ୍ତି ଏବଂ ସେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇବା ବେଳେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଯେ ପିଲାମାନେ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ଠିକ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ସେ ଏ ବିଷୟରେ ଗଭୀର ଚିନ୍ତା କରି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରି ଇଂରାଜୀ ଉଚ୍ଚାରଣ ଶିଖାଇବା ପାଇଁ ଏକ ନୂତନ ପଦ୍ଧତିର ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ । ସେ ଏହି ପଦ୍ଧତିରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା କେତୋଟି ଠିକ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଛନ୍ତି, ତାହା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କଲେ ଏବଂ ଏକ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରାବ୍ୟ ଉପକାରଣ ବ୍ୟବହାର କରି ନୂତନ ପଦ୍ଧତିରେ ପଢ଼ାଇବା ପରେ ପିଲାମାନେ କେତୋଟି ଅଧିକ ଶବ୍ଦ ଠିକ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଛନ୍ତି ତାହା ମଧ୍ୟ ଏକ ଛୋଟ ପରୀକ୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚିତ କଲେ । ଶ୍ରେଣୀରେ ଥିବା ୩୦ ଜଣ ପିଲାମାନଙ୍କର ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ ଅଗ୍ରଗତିକୁ ନିମ୍ନ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ ଠିକ୍ ଭାବେ କରୁଥିବା ପିଲାଙ୍କର mean ଏବଂ SD ।

ଦଳ (ପିଲାସଂଖ୍ୟା)	ଗବେଷଣା ପୂର୍ବସ୍ଥିତି	ଗବେଷଣା ପର ସ୍ଥିତି	ପାର୍ଥକ୍ୟ	ମନ୍ତବ୍ୟ
A (5 ଜଣ) M	50.12	70.25	+20.13	40% ଉନ୍ନତି
SD	5.06	7.12		
B (15 ଜଣ)M	32.50	55.27	+22.77	70% ଉନ୍ନତି
SD	9.21	8.15		
C (10 ଜଣ) M	12.05	38.33	+26.28	ସର୍ବାଧିକ ଉନ୍ନତି
SD	10.13	8.05		218%

ଏହି ଟେବୁଲରୁ ଆମେ କ'ଣ ଜାଣିପାରୁଛେ ?

–ଏଥିରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ତଥ୍ୟାବଳୀ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି ।

–ଶିକ୍ଷଣରେ ଅଗ୍ରଗତି ଏବଂ ମନ୍ତବ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ହିସାବ କରି ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଛି ।

ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲେ ରାଜନ୍ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣାରେ ସଂଖ୍ୟା ଏବଂ ପରିସଂଖ୍ୟାନ ପଦ୍ଧତି ବ୍ୟବହାର କରି ଫଳାଫଳକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥା'ନ୍ତି ।

୨. ଅମିନା ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଗଣିତ ପଢ଼ାଇବା ବେଳେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ଯେ ଶ୍ରେଣୀର ୪୦ ଜଣ ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ୫ ଜଣ ପିଲା ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ରହନ୍ତି, ବେଳେବେଳେ ଅବାନ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ ଭୁଲ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି ବା ନିରବ ରହନ୍ତି । ଗଣିତ ପଢ଼ାଯାଉଥିବା ବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଢ଼ୋଳାଉଥାନ୍ତି ବା କିଛି ଦୁଷ୍ଟାମି କରୁଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଗଣିତ ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ କରିବା ପାଇଁ ସେ କେତେକ ପନ୍ଥା ସ୍ଥିର କଲେ । ପ୍ରଥମ ଏକ ଦିନ ଅନ୍ୟପିଲାଙ୍କ ସହ ଛୋଟ ଛୋଟ ଦଳରେ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କଲେ । ତା' ପର ୧୦ ଦିନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସହିତ ଗଣିତ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ କେତେକ ଖେଳ, ଗୋଲକ ଧନ୍ଦା ଆଦି ଆନନ୍ଦଦାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଲେ । ଶେଷ ୧୦ ଦିନ ଦଳଗତ ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଗଣିତ ଖେଳ ସହ ଗଣିତ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ନିଜ ପରିବେଶରୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ସାମଗ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ ଓ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ସେମାନଙ୍କୁ ନିୟୋଜିତ କଲେ । ପ୍ରତି ୫ ଦିନରେ ଏହି ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହେଉଥିବା ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ନିଜ ଡାଏରୀରେ ଲେଖି ରଖୁଥିଲେ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ପୂର୍ବ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ ତିରିଶ ଦିନ ଶେଷରେ ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିବା ଅଗ୍ରଗତିର ବିବରଣୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାଙ୍କୁ ଜଣାଉଥିଲେ ଓ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ତଥା ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସେହି ବିବରଣୀ ପଢ଼ିବାକୁ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ବିବରଣୀରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାର ଗଣିତ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ଓ ମନୋଭାବର ପରିବର୍ତ୍ତନ, କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସେମାନେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ନୂଆ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଆଦି ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ଉପରୋକ୍ତ ଦୁଇଟି ସ୍ଥିତିରୁ ପ୍ରଥମଟି ପରିମାଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଓ ଦ୍ୱିତୀୟଟି ଗୁଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସରଳ ଉଦାହରଣ । ଏଥିରୁ ତୁମେ ଏହି ଦୁଇଟି ଗବେଷଣା ପଦ୍ଧତି ସଂପର୍କରେ କିଛି ଧାରଣା କହିପାରିବ ।

5.3.1 ପରିମାଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣା (Quantitative Research):ପରିମାଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ମୁଖ୍ୟତଃ ପରିମାଣାତ୍ମକ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ପରିସଂଖ୍ୟା ନଗତ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହୋଇଥାଏ । ତଥ୍ୟସବୁ ଉଚିତ୍ ପରିମାଣରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ମାପନୀ ବା ସ୍କେଲର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ । ଯେପରି ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ଓଜନ ଓ ଆୟତନ ମାପିବା ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ମିଟର ସ୍କେଲ, କିଲୋଗ୍ରାମ ଓ ଲିଟର ମାପ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ସେହିପରି ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ବୁଦ୍ଧି ପରୀକ୍ଷଣ (Intelligence Test), ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍ଧି ପରୀକ୍ଷଣ (Learning Achievement Test) ଆଦି ମାପନୀର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି ମାପନୀ ବା ସ୍କେଲଗୁଡିକ ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ (objective) ଏବଂ ବୈଧ (valid) ହେବା ଉଚିତ୍ । ଅନ୍ୟଥା ଏହାଦ୍ୱାରା ନିର୍ଣ୍ଣିତ ଫଳାଫଳ ତ୍ରୁଟିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ । ପରିମାଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣାରେ ଗବେଷଣାର ଲକ୍ଷ୍ୟ, ପ୍ରଣାଳୀ, ସାଧନ (ମାପନୀ) ତଥ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣ ପ୍ରଣାଳୀ, ଲିପିବଦ୍ଧ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପଦ୍ଧତି ସୁଚିନ୍ତିତ ଭାବେ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଗବେଷଣା ସମୟରେ ଏସବୁରେ କ୍ୱଚିତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଥାଏ । ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ, ତଥ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣ, ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସ୍ଥିର କରିବାରେ ପରିସଂଖ୍ୟାନର ବ୍ୟବହାର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଏପରି ଗବେଷଣାରୁ ଉପଲବ୍ଧ ତଥ୍ୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସମପରିସ୍ଥିତି ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୋଇପାରେ ।

5.3.2 ଗୁଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣା (Qualitative Research): ଗୁଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣାରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ସ୍ଥିତିରେ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ପଦ୍ଧତି ମାଧ୍ୟମରେ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇଥାଏ । ପୂର୍ବବର୍ଣ୍ଣିତ ଉଦାହରଣରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ ଯେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଗଣିତ ଶିକ୍ଷଣରେ ଅସୁବିଧା ଓ ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଅଗ୍ରଗତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ତଥ୍ୟାବଳୀ ଶିକ୍ଷକ ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରି ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିଲେ । ଏପରି ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ । ଏହା ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର, କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ଦଳଗତ ଆଲୋଚନା (Found Group Discussion) ଏବଂ ମୁକ୍ତ ଉତ୍ତରମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ ମଧ୍ୟ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ ନହୋଇ ବ୍ୟକ୍ତିନିଷ୍ଠ ହୋଇଥାଏ । ଏପରି ଗବେଷଣା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଯତ୍ନସହକାରେ କରାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗବେଷଣା ସମୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପରିସ୍ଥିତି ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ପଦ୍ଧତି ଓ ସାଧନୀରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇପାରେ । ତଥ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣ ମୁଖ୍ୟତଃ ଯୁକ୍ତି ଓ ମନନ ଦ୍ୱାରା ହିଁ କରାଯାଇଥାଏ । ଗୁଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ପରିସ୍ଥିତି ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ଗବେଷକ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇଥିବା ହେତୁ ଏଥିରୁ ମିଳୁଥିବା ସମାଧାନ ବା ଫଳାଫଳ କେବଳ ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରୁ ଉପଲବ୍ଧ ଫଳାଫଳ ସମାନ ପରିସ୍ଥିତି ବା ସମସ୍ୟା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇନପାରେ ।

ତୁମପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ :

ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ାଇବା ବେଳେ ପରିମାଣାତ୍ମକ ଓ ଗୁଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଯୋଗ୍ୟ ସମସ୍ୟାଗୁଡିକର (ପ୍ରତ୍ୟେକରୁ ଅନ୍ୟୂନ ୫ଟି) ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା

4. ଗୁଣାତ୍ମକ ଓ ପରିମାଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ମଧ୍ୟରେ ଯେକୌଣସି ୫ଟି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ ।

5. ନିମ୍ନରେ କେତେକ ସମସ୍ୟାର ତାଲିକା ଦିଆଯାଇଛି । କେଉଁ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ମାଧ୍ୟମରେ ସମାଧାନ କରିହେବ ତା ପାଖରେ ଠିକ୍ (✓) ଚିହ୍ନ ଦିଅ ।

(a) ବହୁଶ୍ରେଣୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଗତିରେ ବସିବା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରଭାବ ।

(b) ଗୋଟିଏ ଆଦିବାସୀ ଓ ଅଣଆଦିବାସୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଭାଷା ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଗତିରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟ ।

(c) ଭଗ୍ନାଂଶ ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ CRC ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଉଥିବା ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ।

(d) ଭୂଗୋଳ ପାଠ ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ସମନ୍ୱିତ ଶିକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତିର ବ୍ୟବହାରର ଉପାଦେୟତା ।

(e) ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଭିନ୍ନକ୍ଷମ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟା ଅନୁଧ୍ୟାନ ଓ ନିରାକରଣ ।

(f) ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳନାରେ ଏକଛତ୍ର ଓ ସହଯୋଗ ନେତୃତ୍ୱ ଶୈଳୀର ପ୍ରଭାବ ।

5.4. କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ସୋପାନ :

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସାଧାରଣତଃ ଚାରୋଟି ସ୍ତରରେ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ କରାଯାଇଥାଏ । ଯଥା -

(1) ଯୋଜନା ସ୍ତର (The Planning stage)

(2) କାର୍ଯ୍ୟସଂପାଦନ ସ୍ତର (The acting stage)

(3) ବିକାଶୋନ୍ମୁଖୀ ସ୍ତର (The developing stage)

(4) ମନନ ସ୍ତର (The reflecting stage)

ଅନ୍ୟ କେତେକ ଗବେଷକ, କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାକୁ ଅଧିକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର/ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଏଇ ଚାରୋଟି ସ୍ତରକୁ ଆଠଟି ସୋପାନରେ ବିଭକ୍ତ କରିଥାଆନ୍ତି । ଯଥା –

(୧) ପ୍ରସଙ୍ଗର ଚିହ୍ନଟୀକରଣ ଓ ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ (Identifying and limiting the topic)

(୨) ସମସ୍ୟା ସଂପର୍କିତ ଗବେଷଣାର ପୁନଃସମୀକ୍ଷା (Review of related literature)

(୩) କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତି (Developing a research plan)

(୪) ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ (Collecting data)

(୫) ତଥ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣ (Analyzing data)

(୬) କାର୍ଯ୍ୟକରିବା ପ୍ରଣାଳୀ (Developing an Action plan)

(୭) ଫଳାଫଳ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇବା (Sharing and communicating the results)

(୮) ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ମନନ କରିବା (Reflecting on the process)

ସେହିପରି ଏଇଲିନ୍ ଫେରାନ (Eileen Ferrance) ଙ୍କ ମତରେ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାକୁ ପାଞ୍ଚୋଟି ସୋପାନରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । ପୁନର୍ବାର ଫଳାଫଳକୁ ମନନ କରି କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଉନ୍ନତି ମଧ୍ୟ କରିହେବ । ତେଣୁ ଏହା ଚକ୍ରାକାର ପଦ୍ଧତିରେ ଆଗେଇ ନେବା ପାଇଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି – ସେଗୁଡ଼ିକ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଗଲା ।

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସାଧାରଣତଃ ପାଞ୍ଚୋଟି ସୋପାନ ଦେଇ ସଂପାଦନ କରାଯାଇଥାଏ ।

୧. ସମସ୍ୟା ଚିହ୍ନଟୀକରଣ (Identification of problem)

୨. ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ଓ ସଂକଳନ (Collection and organisation of data)

୩. ତଥ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଓ ବ୍ୟାଖ୍ୟାକରଣ (Interpreation of data)

୪. ତଥ୍ୟ ଆଧାରରେ କାର୍ଯ୍ୟପନ୍ଥା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ (Action based on data)

୫. ଚିନ୍ତନ / ମନନ (Reflection)

ସମସ୍ୟା ଚିହ୍ନଟୀକରଣ :

ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଖରେ ଅନେକ ସମସ୍ୟା ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ନିତିଦିନିଆ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରାଯାଇପାରିବ ଏବଂ ଯାହା ସେହି ପରିସ୍ଥିତି ପାଇଁ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହୋଇଥିବ ସେପରି ସମସ୍ୟାକୁ ଚିହ୍ନଟ କରି ତା'ର ସମାଧାନ ପାଇଁ ଯୋଜନା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । କୌଣସି ସମସ୍ୟାକୁ ନେଇ ଗବେଷଣା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତା ପାଇଁ କେତେ ଉଦ୍ୟମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ କେତେ ସମୟ ଲାଗିବ ସେ କଥା ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ୍ । କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଚିହ୍ନଟ କରୁଥିବା ସମସ୍ୟା ନିଶ୍ଚିତ ଉଚ୍ଚସ୍ତରର ହେବା ଉଚିତ୍ ଯେପରି ହଁ / ନା ରେ ଉତ୍ତର ଆସୁନଥିବ ।

– ପ୍ରଶ୍ନର ଭାଷା ଅତି ସରଳ, ସହଜ ଓ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ୍ ।

– ପ୍ରଶ୍ନ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଉଚିତ

– ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଜଣାନଥିବା ଉଚିତ

ଆଉ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ହେଲା, ଏପରି ସମସ୍ୟା ଚିହ୍ନଟ କରିବା ଉଚିତ୍, ଯେଉଁଥିରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ଥିବ ଏବଂ ଯେଉଁ ସମସ୍ୟା ତାଙ୍କୁ ବିଚଳିତ କରୁଥିବ, ଯେଉଁଥିରେ ସେ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ନିଜର ସ୍ୱଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ସମାଧାନ କରିପାରିବେ । ବେଳେବେଳେ ଏପରି କିଛି ସମସ୍ୟା ଥାଏ ଯାହା ସହଜରେ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇପାରେ । ଆଉ କେତେକ ସମସ୍ୟା ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଅସୁବିଧାରେ ପକାଇଥାଏ । ଅଥବା ମାନସିକ ଚାପ ବା ଉତ୍ତେଜନା ସୃଷ୍ଟି କରୁଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ – ମନେକରନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷକ ଏକ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ପଦ୍ଧତିରେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନ କରୁଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ପିଲା କ'ଣ ବା କିପରି ଶିଖୁଛି କିଛି ଜାଣିପାରୁନାହାନ୍ତି । ଏହିଭଳି ସମସ୍ୟା କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାସାପେକ୍ଷ ।

ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ :

ଅନ୍ୟ ଯେକୌଣସି ଗବେଷଣା ପରି କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାରେ ମଧ୍ୟ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସୋପାନ । ଗବେଷଣା କରାଯାଉଥିବା ସମସ୍ୟା ସଂପର୍କିତ ଆବଶ୍ୟକ ସମସ୍ତ ତଥ୍ୟାବଳୀ ତ୍ରୁଟିଶୂନ୍ୟ ଭାବେ ସଂଗ୍ରହ କରାଯିବା ନିତାନ୍ତ ଜରୁରୀ । ସମସ୍ୟାର ସମସ୍ତ ସଂଭାବ୍ୟ ଦିଗରୁ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ । ଅନ୍ୟଥା ଗବେଷଣାର ଫଳାଫଳ ସମସ୍ୟାଟିର ସମାଧାନରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ସହାୟକ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସାମଗ୍ରିକ ଭାବେ ତଥ୍ୟାବଳୀ ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ଏବଂ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ଏକାଧିକ ପଦ୍ଧତି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରମୁଖ ପଦ୍ଧତିଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି :

ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ : ବାସ୍ତବକ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବହାର ସବୁ ଅତି ନିକଟରୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସେ ସଂପର୍କରେ ତଥ୍ୟ ଲିପିବଦ୍ଧ କରାଯାଇପାରେ । ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ କରାଯାଉଥିବା କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଏହା ଏକ ମୁଖ୍ୟ ପଦ୍ଧତି । ପିଲାମାନଙ୍କୁ କିଛି ଦୂରରୁ ବା ପିଲାମାନଙ୍କ ସହ ମିଶିକରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇପାରେ ।

ପରୀକ୍ଷଣ (Testing) : ଲିଖିତ ବା ମୌଖିକ ପ୍ରଶ୍ନ ବ୍ୟବହାର କରି ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଏକ ସାଧାରଣ ପଦ୍ଧତି ଯାହା ସହିତ ତୁମେ ଅତି ପରିଚିତ / ପରୀକ୍ଷଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ ବା ମୁକ୍ତାନ୍ତ (open end) ପ୍ରକାର ହୋଇପାରେ ।

ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର (Interview) : ଗବେଷଣା କରାଯାଉଥିବା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର କେତେକ ବିଶେଷ ଦିଗରେ ଅଧିକ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ହେଲେ, ଏହି ସମସ୍ୟା ସହ ଜଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ / ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ସବୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ଏକାନ୍ତରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ବେଳେ ବେଳେ ମୁକ୍ତ (open) ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଏହା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ (Structural) ହୋଇଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ପୂର୍ବରୁ ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସଂରଚିତ ସାକ୍ଷାତକାର ସୂଚୀ (Structural Interview schedule) ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ସମୟରେ ତାହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ ।

ଏହି ତିନୋଟି ମୌଳିକ ପଦ୍ଧତି ସହିତ ଅନେକ ପଦ୍ଧତି କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ । ତହିଁର କେତେକ ଉଦାହରଣ ହେଉଛି :

– ପୋର୍ଟ ଫୋଲିଓ (Portfolio) ବା କୃତି ସଂଗ୍ରହ

– ଆଖ୍ୟାନ ଲେଖ (Anecotal Record)

– କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ଦଳଗତ ଆଲୋଚନା (Focused Group Discussion)

– ଚେକ୍ ଲିଷ୍ଟ

– ରେଟିଂ ସ୍କେଲ

– ଫଟୋଚିତ୍ର ବିବରଣୀ

ଏ ସମସ୍ତ ପଦ୍ଧତି ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଚତୁର୍ଥ ପତ୍ର (FC-4) ର Unit-5 ରେ ବିଶଦଭାବେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି ।

ତଥ୍ୟର ବ୍ୟାଖ୍ୟାକରଣ (Interpretation of Data)

ପ୍ରଥମେ ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ସମସ୍ୟା ଚିହ୍ନଟ କରିବା । ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଭିତ୍ତି କରି ଶିକ୍ଷକ ଯଦି ଚାହିଁବେ, ସେ ଶ୍ରେଣୀ କକ୍ଷର ବିବରଣୀ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିବରଣୀ କିମ୍ବା ଉପଦଳୀୟ ବିବରଣୀର ତଥ୍ୟାବଳୀ ଉପଯୋଗ କରିବେ ।

କୌଣସି ପରିସଂଖ୍ୟାନ କିମ୍ବା କୌଶଳର ପ୍ରୟୋଗ ବିନା ମଧ୍ୟ କେତେକ ତଥ୍ୟାବଳୀର ପରିମାଣ ସହଜରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଇପାରିବ । ଅନ୍ୟ କେତେକ ତଥ୍ୟାବଳୀ ଯେପରି ମତାମତ ଗୁଡ଼ିକର, ମନୋବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକର କିମ୍ବା ଚେକ୍‌ଲିଷ୍ଟଗୁଡ଼ିକର ସଂକ୍ଷିପ୍ତୀକରଣ ଏକ ସାରଣୀ ସାହାଯ୍ୟରେ କରାଯାଇପାରିବ । ଯେଉଁ ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପରିମାଣ ଦ୍ୱାରା ସୂଚୀତ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ, ତାକୁ ସାମଗ୍ରିକ ଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ସେଥିରେ ଥିବା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରାଯାଇପାରିବ ।

ପ୍ରମାଣଭିତ୍ତିକ କାର୍ଯ୍ୟପନ୍ଥା :

ସଂଗୃହୀତ ତଥ୍ୟାବଳୀରୁ ମିଳିଥିବା ସୂଚନାଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଏବଂ ପ୍ରଚଳିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ସମୀକ୍ଷା କରି ଏପରି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବ ଯେପରି କି ତାହା ଆମକୁ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ଏବଂ ସେହି ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଏହା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ ଯେ କେବଳ ଏକମାତ୍ର ଚଳରାଶି (variable) କୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଚିତ୍ । କାରଣ ଯଦି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଚଳରାଶି ଏକ ସଙ୍ଗେ ଦିଆଯିବ ତେବେ ସମସ୍ୟା ପାଇଁ କେଉଁ ଉପାଦାନ ଟି ଦାୟୀ, ଜାଣିବାଖୁବ୍ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହେବ ଏବଂ କ'ଣ ତା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟପନ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ ତାହା ଜଣାପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ନୂତନ କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ସମୟରେ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକ ଧାରାବାହିକ ଭାବରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରାଯାଉଥିବ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟଧାରାରୁ ତଥ୍ୟାବଳୀ ସଂଗ୍ରହ କରାଯିବ ।

ମୂଲ୍ୟାୟନ ଫଳାଫଳ :

ଏହି ସୋପାନରେ ନୂତନ ପଦକ୍ଷେପର ପ୍ରଭାବଗୁଡ଼ିକର ମୂଲ୍ୟାୟନ କରି କ'ଣ ବିକାଶ / ଉନ୍ନତି ହୋଇଛି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ଯଦି ବିକାଶ ସାଧନ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ସତରେ କ'ଣ ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସତ୍ୟତା ସପକ୍ଷରେ ପ୍ରମାଣ ଯୋଗାଇଛି ? ଯଦି ନୁହେଁ- ତେବେ କାର୍ଯ୍ୟରେ କ'ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ ଉପଯୁକ୍ତ ଫଳାଫଳ ମିଳିବ ତା'ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦିଆଯାଏ ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ପଦକ୍ଷେପ :

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ମୁଖ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧିକୁ ପୁନର୍ବାର ମନନ କଲେ କିମ୍ବା ତଥ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣ ସମୟରେ ମନରେ କିଛି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲେ, ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ / ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ପୁନର୍ବାର ଯୋଜନା କରି ପଦକ୍ଷେପ ନିଆଯାଇପାରିବ । ତେଣୁ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଏକ ଧାରାବାହିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅଟେ ।

(୩) ନିମ୍ନରେ ଗବେଷଣା ପାଇଁ କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟର ତାଲିକା ଦିଆଯାଇଛି ସେଥିମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଗୁଡିକ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ତା ପାଖରେ ଠିକ୍ (✓) ଚିହ୍ନ ଦିଅ ।

–ସହକର୍ମୀଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରିବା ।

–ଗ୍ରାମସଭା କରି ଆଲୋଚନା କରିବା ।

–ପିତାମାତା, ଶିକ୍ଷକ ଓ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ସହ ଅନୌପଚାରିକ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ।

–ନିଜ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପିଲା ଓ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବା ।

–ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଠାରୁ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ।

–ଶିକ୍ଷକ ପିଲାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ।

–ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଲେଖାକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ।

–ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟ ଡାଏରୀରେ ଲେଖି ରଖିବା ।

–ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ନିଜ ଶିକ୍ଷକ, ପିଲା, ପିତାଙ୍କ ଠାରୁ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ।

ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତି :

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଚୂଡାନ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଉପନୀତ ହେଲେ ତାର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ, ସଂଗୃହୀତ ତଥ୍ୟ, ତାର ବିଶ୍ଳେଷଣ ଓ ବ୍ୟାଖ୍ୟା, ଉପଲବ୍ଧି ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଆଧାର କରି ଏକ ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ । ସାଧାରଣତଃ ବିବରଣୀ ତଥ୍ୟଭିତ୍ତିକ ହୋଇଥାଏ । ଏବଂ ସେଥିରେ କୌଣସି ଅଯଥା, ଅବାନ୍ତର ଓ ଅତି ରଞ୍ଜିତ ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଯେହେତୁ ବିବରଣୀକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଓ ପ୍ରକାଶ ଉପଯୋଗୀ କରିବାକୁ ହେବ ଏଥିରେ ଅନେକ ବିଚାର ବିମର୍ଶର ଅବସର ଥାଏ, ତେଣୁ ତାହା ଯଥା ସମ୍ଭବ ନିର୍ଭୁଲ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବା ଉଚିତ୍ ।

5.5 କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାରୁ ଉପଲବ୍ଧ ଫଳାଫଳର ବ୍ୟବହାର

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଫଳାଫଳ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଥମେ ନିଜ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରିବେ ଏବଂ ନିଜର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ।

ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଫଳାଫଳ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଜଣାଇ ପାରିବେ । ଅଭିଭାବକ-ଶିକ୍ଷକ ସଭାରେ ଫଳାଫଳକୁ ଆଲୋଚନା କରି ପିଲାମାନଙ୍କର ଯତ୍ନ ନେବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେବେ ।

ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଗବେଷଣାର ଫଳାଫଳ, ମାସିକ ଶିକ୍ଷକ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରି ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଅବଗତ କରାଇବା ସହିତ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କିପରି କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କରିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ ହେବେ ସେଥିପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେରଣା ଦେବେ ।

କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଫଳାଫଳ ଗୋଷ୍ଠୀ ସାଧନ କେନ୍ଦ୍ର ସଂଯୋଜକ (BRCC) ଏବଂ ଆଞ୍ଚଳିକ ସାଧନ କେନ୍ଦ୍ର ସଂଯୋଜକଙ୍କ (CRCC) ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ମାସିକ ସମୀକ୍ଷା ବୈଠକରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇପାରେ । ଯଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇ ପାରିବେ ।

ଶିକ୍ଷକ ଗବେଷଣାର ଫଳାଫଳ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ତଦାରଖ କରିବା ପାଇଁ ଆସୁଥିବା ପ୍ରଶାସକ ବା ଡି.ଆଇ.ଇ.ଟି.ର ଶିକ୍ଷକ - ପ୍ରଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅବଗତ କରାଇ ପାରିବେ ।

ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଅବଗତି ନିମନ୍ତେ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଫଳାଫଳ ଶୈକ୍ଷିକ ପତ୍ରପତ୍ରିକା, ସେମିନାର କିମ୍ବା ଶିକ୍ଷକ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇପାରିବ ।

ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲେ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଫଳାଫଳ ମୁଖ୍ୟତଃ ଗବେଷକ ଶିକ୍ଷକ ଓ ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣର ବିକାଶ ପାଇଁ ହିଁ ଉପଯୋଗୀ । ଅନ୍ୟମାନେ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଫଳାଫଳ ପରିସ୍ଥିତି ଅନୁଯାୟୀ ବ୍ୟବହାର କରିପାରନ୍ତି ।

5.6. ଏହି ଏକକରୁ ଆମେ କ'ଣ ଶିଖିଲେ

- ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସଂପାଦନ କରିବା ସମୟରେ ଶିକ୍ଷକ ଯେଉଁସବୁ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାଆନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକର ଏକ ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ପରିକଳ୍ପନା (ସମାଧାନର ପନ୍ଥା) କୁ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କୁହାଯାଏ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଏକ ପ୍ରକାର ଅନୁସନ୍ଧାନକୁ ବୁଝାଏ । ଏହା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟଧାରାର ଉନ୍ନତିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା କର୍ମାଭିମୁଖୀ, ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ଏହା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଅତି ସହଜରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିହୁଏ ଏବଂ ଏହାର ଫଳାଫଳ ତତ୍‌କାଳ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ସବୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଫଳାଫଳ ସମାନ ହୁଏ ନାହିଁ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ପଦ୍ଧତିକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ । (୧) ପରିମାଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣା (୨) ଗୁଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ପରିମାଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଅବରୋହ ପଦ୍ଧତି (Top down) ଓ ଗୁଣାତ୍ମକ ଗବେଷଣାରେ ଆରୋହ ପଦ୍ଧତି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ତଥା ସର୍ବେକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତି, ପରୀକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତି, ଏକକ ଅନୁଧ୍ୟାନ, ଐତିହାସିକ ଓ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ବିବରଣୀ ନିମ୍ନମତେ ଲେଖାଯାଏ - ସମସ୍ୟାର ଆବଶ୍ୟକତା, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ପରିସର, ପଦ୍ଧତି, ନମୁନା ଚୟନ, ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ସାଧନୀ, ପ୍ରଣାଳୀ, ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣ, ମୁଖ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି ଲେଖିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଶେଷରେ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ ଓ ପରିଶିଷ୍ଟ ଲେଖାଯାଏ ।
- କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଫଳାଫଳ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷକ, ଅଭିଭାବକ ତଥା ପ୍ରଶାସକମାନଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରାଯାଏ । ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଅବଗତି ନିମନ୍ତେ ଶୈକ୍ଷିକ ପତ୍ରପତ୍ରିକା, ସେମିନାର କିମ୍ବା ଶିକ୍ଷକ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ ।

5.7 ନିଜକୁ ନିଜେ ପରଖିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର

2. (କ) ଓ (ଗ) 3. (a), (b), (f) 5. (a), (d), (e)

5.8 ଏକକ ସମ୍ବଳିତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଗବେଷଣା ଓ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗବେଷଣା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟଗୁଡିକ କ'ଣ ? ଉପଯୁକ୍ତ ଉଦାହରଣ ସହ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

୨. କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ସୀମିନତା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

୩. କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣାରେ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ କେଉଁ ପଦ୍ଧତିଗୁଡିକ ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଜନ ଓ କାହିଁକି ?

୪. କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ସଂଗଠିତ କରିବାର ସୋପାନ ଗୁଡିକ କ'ଣ ? ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୋପାନରେ କି କି କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ କରିବା ଉଚିତ୍ ?

5.9 ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ପୁସ୍ତକସୂଚୀ :

- Mertlar, Cragi, A (2006). Action research : Teachers as researchers is the class room. Thousand Oaks, CA: Sage Publication
- OPEPA (2000) : Action Reasearch : A handbook for teachers, Bhubaneswar: OPEPA.
- Johnson, A.P. (2005) A short guide to action research (2nd Ed) Boston: Allyn & Bacon.
- Mills, G.E. (2003) : Action research : A guide for teacher researcher (2nd Ed.) Upper Sodde River, NJ: Merrill / Prestice Hall.

❖❖❖